

1969

56751 -
1969

RASSENLIJST voor groentegewassen

NN 35567

21e RASSENLIJST VOOR GROENTEGEWASSEN

1969

De Rassenlijst voor Groentegewassen wordt samengesteld door de Commissie voor de samenstelling van de Rassenlijst voor Groentegewassen. Deze commissie is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 10 mei 1967 (Staatsblad 267, d.d. 30 mei 1967). Zij is gevestigd te Wageningen en bestaat uit:

Ir. C. Dorsman, Wageningen, voorzitter;

Ir. G. T. Grooters, 's-Gravenhage;

Ir. T. van Hiele, Wageningen;

Ir. J. van Kampen, Alkmaar;

Ir. W. van Soest, Naaldwijk, secretaris.

De taak van de commissie, de eisen waaraan de rassenlijst moet voldoen en regels van procedurele aard zijn vastgelegd in hoofdstuk V, de artikelen 73 t/m 79 van de Zaaizaad- en Plantgoedwet, het bovengenoemde Besluit en de Beschikking houdende inrichting van de Rassenlijst voor Groentegewassen van 18 mei 1967 (Stcrt. 98).

Het secretariaat is gevestigd in het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (I.V.T.), Dr. S. L. Mansholtlaan 15, Wageningen.
Briefadres: Wageningen, Postbus 16.
Telefoon: 08370-3141.

ORG

PRIJS f 2,50

VOOR BUITENLAND f 3,—

INLEIDING

INLEIDING

Ieder jaar weer staat de tuinder voor de moeilijke beslissing om uit de vele rassen en selecties die worden aangeboden een keuze te doen. Het is voor de tuinder ondoenlijk en vaak zelfs riskant om de vele nieuwe rassen en selecties te beproeven. Men is hierdoor geneigd ieder jaar dezelfde rassen en selecties te bestellen, doch mist daardoor de kans om te profiteren van de vooruitgang, die op dit gebied is bereikt. Het doel van deze rassenlijst is de groenteteler te helpen bij het kiezen van de voor zijn bedrijf beste rassen en selecties. Bovendien is deze rassenlijst bedoeld als hulpmiddel bij de voorlichting en bij het onderwijs op tuinbouw cursussen en -scholen.

Deze rassenlijst wordt samengesteld door de Commissie, genoemd op blz. 1. Deze commissie wordt geadviseerd door deskundigen uit het bedrijfsleven en overheid, te weten:

L. Gijsberts te 's-Gravenhage, Centraal Bureau voor de Tuinbouw-
veilingen in Nederland;

J. G. J. v. d. Hoeven te Maasland, vertegenwoordiger van de glastelers;
Ir. J. A. Hogen Esch te Wageningen, Redactie Rassenlijst Landbouw-
gewassen;

Dr. J. R. Jensma te Doetinchem, vertegenwoordiger van de verwerken-
de industrie;

J. J. H. Selen te Venlo, vertegenwoordiger van de vollegrondstellers;

Mr. R. Troost te 's-Gravenhage, vertegenwoordiger van de zaadhandel;
..... te, vertegenwoordiger van de contracttellers.

Organisatie en uitvoering van het rassenonderzoek berusten bij de heer W. Koopmans, hoofd van het gebruikswaarde-onderzoek voor de glasgroenten en bij de heer ir. P. Riepma, hoofd van het gebruikswaarde-onderzoek voor de vollegrondsgroenten. Zij worden bij de uitvoering van het onderzoek terzijde gestaan door deskundige medewerkers van het Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk, het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar, het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen en het Sprenger Instituut te Wageningen.

Medewerkers voor speciale onderdelen zijn:

Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen, Wageningen -
vroege aardappel;

Proefstation voor de Champignoncultuur, Horst - champignon;

Proefstation voor de Fruitteelt in de Vollegrond, Wilhelmínadorp -
aardbei;

Stichting Nederlandse Uienfederatie, Middelharnis - ui en sjalot;

Het redactie-secretariaat berust bij de heer R. Vos, I.V.T., Wageningen.

Ieder jaar worden vele vergelijkingsproeven genomen en ervaringen van tuinders, consultants en proeftuinen verzameld. Nieuwe rassen en selecties uit binnen- en buitenland worden in beproeving genomen. De beoordeling geschiedt veelal door commissies, waarin medewerkers van de voorlichtingsdienst, tuinders, selecteurs enz. zitting hebben (voor de samenstelling: zie achterin deze rassenlijst) en onder nummer, zodat niemand weet wie de inzender van een bepaald ras of selectie is. De objectiviteit van de beoordeling en dus ook van het advies dat in deze rassenlijst wordt gegeven is op deze wijze verzekerd.

Indeling van gewassen en rassen

De gewassen zijn alfabetisch gerangschikt.

De rassen zijn in drie groepen ingedeeld, nl. A, B en N. Deze aanduidingen gelden soms voor algemeen gebruik, maar meestal voor een bepaalde teeltwijze. Zo kan een ras bijv. voor zomerteelt een A hebben en voor vroege teelt een B.

Binnen de groepen A, B en N zijn de rassen gerangschikt volgens de mate van aanbeveling, m.u.v. de aardbei en de boon, waarbij de rassen alfabetisch staan.

Aanduidingen en afkortingen

A = Hoofdras; ras dat voor algemene of vrij algemene verbouw in aanmerking komt.

B = Beperkt aanbevolen ras; ras dat voor speciale omstandigheden of voor beperkte verbouw wordt aanbevolen.

N = Nieuw ras.

K. = Kweker.

Kw.r. = Kwekersrecht. Dit betekent, dat met betrekking tot het ras kwekersrecht is verleend en het ras is ingeschreven in het Nederlands Rassenregister. Het bijgevoegde jaartal geeft aan wanneer het kwekersrecht is verleend.

V. = Alleenvertegenwoordiger of enig gevolmachtigde.

Personen die een selectie voeren, die door de praktijkproevencommissies is aanbevolen, zijn gerechtigd hiervan melding te maken in prijscouranten, advertenties e.d.

Dit recht eindigt als regel 6 jaar na beëindiging van de praktijkproeven en in ieder geval zodra nieuwe praktijkproeven zijn gehouden en/of zodra de uitslag niet meer in de rassenlijst wordt vermeld.

INLEIDING

DEELNEMING AAN DE PRAKTIJKPROEVEN

Uitnodigingen tot deelneming aan de praktijkproeven worden in overleg met de N.A.K.-G., op grond van de lijst van bij de N.A.K.-G. toegelaten selectiebedrijven, door of namens de commissie verzonden. De zaadmonsters worden opgehaald door keurmeesters van de N.A.K.-G., waarna de monsters worden ingedeeld in rassengroepen. Vervolgens worden de monsters overgestort in zakken, waarop alleen een nummer voorkomt. Daarbij wordt een lijst aangelegd waarop voorkomt van welke firma een bepaald nummer is. Deze lijst wordt onder zegel bewaard en pas geopend wanneer de proeven afgelopen zijn en de commissie de aanbevelenswaardige nummers op haar eindvergadering heeft aangewezen.

De beoordelingscommissies bestaan als regel uit tuinders, selecteurs en vertegenwoordigers van de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst, de N.A.K.-G, het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond, het Sprenger Instituut en het I.V.T.

Alle deelnemers krijgen steeds gelegenheid een of meer proeven te komen bezichtigen en hun oordeel over de waarde van de diverse nummers uit te spreken. Dit oordeel wordt als adviserend beschouwd.

In principe loopt een praktijkproef over twee opeenvolgende jaren en wordt op verschillende plaatsen aangelegd. Na vier jaar wordt met hetzelfde gewas opnieuw begonnen.

De lopende cyclus van de praktijkproeven ziet er voorlopig (wijzigingen voorbehouden) als volgt uit (de plusjes geven aan in welke jaren voor een bepaald gewas praktijkproeven zullen lopen):

Gewassen	Jaren						
	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Bloemkool	+	+	+				+
Boerenkool			+	+			
Knolselderij			+	+			
Kroot		+	+				
Prei	+					+	+
Pronkboon						+	
Radijs			+	+			
Rodekool			+	+			
Savooiekool		+					
Schorseneer		+					
Spitskool		+					
Spruitkool	+	+					+
Tuinboon							
industrieteelt		+			+		
tuindersteelt	+			+			
Ui			+			+	
Witlof							
extra vroeg en vroeg			+	+			
middenvroeg					+	+	
laat	+	+					+
Wittekool					+	+	
Wortel					+	+	

HET NEDERLANDS RASSENREGISTER

De Zaaizaad- en Plantgoedwet die vanaf 1 juni 1967 het oude Kwekersbesluit van 1941 vervangt biedt de mogelijkheid tot een wettelijke bescherming van het kwekerseigendom door het verlenen van kwekersrechten aan de bezitters van nieuwe rassen.

De bescherming volgt eerst nadat het ras met gunstig resultaat het registratieonderzoek heeft doorlopen en daarna is ingeschreven in het Nederlands Rassenregister. Dit onderzoek heeft geen betrekking op de gebruikswaarde. Ieder ras, van welke kwaliteit ook, dat voldoet aan ondergenoemde eisen kan worden ingeschreven, wanneer eigendomsrechten op dat ras gewenst worden.

Aanvragen voor inschrijving in het Nederlands Rassenregister dienen door de kweker of diens gemachtigde te worden gericht tot de Raad voor het Kwekersrecht, Marijkeweg 15 te Wageningen. De Raad zendt daarop de aanvrager een aantal aanvraagformulieren toe en geeft verdere aanwijzingen hoe men moet handelen ten aanzien van het te onderzoeken plantmateriaal (identiteitsmonster).

De administratiekosten voor een aanvraag bedragen voor groentegewassen f 50,—. Dit bedrag wordt vermeerderd met de kosten voor het onderzoek gedurende het eerste jaar, zijnde f 250,— (voor enkele kleinere en onbelangrijke groentegewassen f 150,—).

Tegelijk met de aanvraag en de betaling van bovenvermelde kosten moet bij het I.V.T. een representatief monster van het nieuwe ras worden ingezonden ter onderzoek. Onder „tegelijk met” wordt verstaan binnen 14 dagen nadat de Raad de ingevulde aanvraag- en beschrijvingsformulieren heeft ontvangen. Komt het materiaal niet binnen deze 14 dagen dan vervalt de aanvraag en de f 50,— administratiekosten is men kwijt. Wanneer de aanvraag op bovenbeschreven wijze is gecompleteerd dan wordt deze geacht te zijn ingegaan op het tijdstip dat het aanvraagformulier door de Raad werd ontvangen.

De eisen, waaraan een ras tegelijkertijd moet voldoen, wil het kwekersrecht verkrijgen, komen in grote trekken op het volgende neer:

1. Het moet zich voldoende onderscheiden van rassen waarvoor reeds eerder kwekersrecht werd verkregen of waarvoor een aanvraag daartoe lopende is, die reeds eerder in de handel waren of die anderszins algemeen bekend geacht kunnen worden.
2. Het moet voldoende uniform zijn.
3. Het moet constant reproduceerbaar zijn.
4. Het ras moet nieuw zijn, d.w.z. niet eerder in het verkeer zijn geweest, met dien verstande dat het nog als nieuw wordt aanvaard wanneer het niet langer dan 4 jaren tevoren in het buitenland in het verkeer werd gebracht of niet langer dan 5 jaren tevoren zonder toestemming van de aanvrager.

De duur van het kwekersrecht voor groentegewassen is 20 jaar, mits men jaarlijks en bij vooruitbetaling cijns aan de Raad betaalt. Deze cijns bedraagt voor de meeste groentegewassen f 100,— in het eerste jaar, oplopende tot f 400,— in het zevende en de daarop volgende jaren.

AARDAPPEL ¹⁾

(Solanum tuberosum L.)

Vroege consumptieaardappelen worden in hoofdzaak als tuinbouw-gewas geteeld. Daarom wordt alleen deze groep van aardappels hier vermeld. De vroegrooibaarheid is een zeer belangrijke eigenschap. Hoe vroeger gerooid kan worden, des te hoger is vaak de prijs en des te groter is in het algemeen de kans op het slagen van een nagewas. De vroegrijpende rassen zijn in de regel, in vergelijking met de later rijpende, matig produktief en minder goed houdbaar.

Eersteling is het belangrijkste ras, mede door de export.

Doré munt bij vroeg rooien uit in consumptiekwaliteit. Civa geeft iets hogere opbrengsten dan Eersteling en kan daardoor iets eerder worden gerooid. Ook Barima kan enkele dagen vroeger worden gerooid dan Eersteling. De opbrengst van dit ras is zeer goed, maar de knolvorm en de consumptiekwaliteit zijn minder goed. De verbouw is de laatste jaren nogal teruggelopen. Rode Eersteling wordt in beperkte mate verbouwd.

Het nieuwe ras Tanja is ongeveer even vroeg rooibaar als Doré.

A - Eersteling — K.: W. Sim, Schotland.

Zeer vroeg rooibare aardappel, waarvan de consumptiekwaliteit bij zeer vroeg gebruik goed is. Heeft een mooie, regelmatige knolvorm. *Verbouw* vindt voornamelijk plaats op lichte kleigrond. Wordt ook in beperkte mate geteeld op zandgrond, waar geen stengelbont of kringrigheid voorkomt. Neemt bij de teelt van vroege aardappels, mede door de exportmogelijkheden van pootgoed, de eerste plaats in. De *consumptiekwaliteit* is bij zeer vroeg gebruik goed. Niet melig, goede smaak en geur. Is geschikt voor bakken. Voor later gebruik is de kwaliteit matig.

De *knollen* zijn langovaal, vlakogig, geelvlezig. Weinig duurzaam. Het pootgoed is zwak. Na veel en vooral laat spruitverlies ontstaan bij uitplanten in koude grond gemakkelijk „onderzeeërs”. Zeer zorgvuldig snijden wordt verdragen.

Het *loof* heeft een vlugge beginontwikkeling. Is middenhoog, iets slap en behoorlijk dekkend. Herstelt zich na afvriezen moeilijk.

Ziekten. Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Onvatbaar voor A-virus. Besmet met X- en S-virus. Nogal vatbaar voor Y-virus, maar is in de praktijk vrij goed op peil te houden. Vatbaar voor wratziekte.

A - Doré — K.: I. H. Bierma, Holwerd. Kw.r.: 1947.

Kort na Eersteling rooibare, mooi gevormde aardappel. Wordt voor binnenlands gebruik in kwaliteit hoger gewaardeerd.

Verbouw vindt voornamelijk plaats op kleigrond en goede zandgrond. Voldoet niet op dalgrond en minder goed op de noordelijke zandgronden.

De *consumptiekwaliteit* voor het binnenland is belangrijk beter dan van de andere vroege rassen. Is kruimiger op schotel, goed van smaak

¹⁾ De gegevens voor dit gewas zijn ontleend aan de Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

en goed van kleur. Rijp gerooid wordt dit ras gemakkelijk los in de kook, terwijl dan ook, vooral op zandgrond, soms holle knollen voorkomen.

De *knollen* zijn geelvezelig, rondovaal van vorm en vlakogig. Ze zitten iets verspreid door de grond. De schil is bruingeel. Het pootgoed eist een zorgvuldige bewaring. Het gebruik van grote poters verdient aanbeveling.

Het *loof* is matig vlug ontwikkeld, middenhoog, vrij stevig, smalbladig, vrij goed dekkend. Herstelt zich moeilijk na vorstschade.

Ziekten. Vatbaar voor *Phytophthora* in het loof, echter weinig in de knol. Weinig vatbaar voor kringerigheid en stengelbont, zeer vatbaar voor schurft. Onvatbaar voor wratziekte. Zeer vatbaar voor A- en Y-virus, daardoor moeilijk op peil te houden.

B - Civa — K.: N.V. Kweekbedrijf C.I.V., Ottersum. Kw.r.: 1960.

Zeer vroege aardappel, die iets vroeger rooibaar is dan Eersteling. Heeft eveneens een mooie knolvorm.

Komt in de eerste plaats in aanmerking voor gronden, die een goede loofontwikkeling kunnen geven.

Consumptiekwiteit. Zuiver van kleur en matig tot vrij goed van smaak, niet melig en iets week.

De *knollen* zijn middengroot, ovaal en vlakogig; lichtgeelvezelig. Weinig duurzaam.

Het *loof* is middenhoog, matig dekkend en iets slap.

Ziekten. Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Zeer weinig vatbaar voor kringerigheid en vrij weinig voor Y-virus. Onvatbaar voor A-virus en wratziekte.

B - Barima — K.: Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond, Alkmaar. Kw.r.: 1954.

Zeer vroege aardappel, die hogere opbrengsten geeft dan Eersteling met een grovere sortering. Is hierdoor enige dagen vroeger rooibaar. *Verbouw* van dit ras komt voornamelijk voor in de teeltgebieden van vroege aardappels; is echter van beperkte omvang. Voldoet op zand- en dalgrond in het algemeen slechts matig.

De *consumptiekwiteit* is matig. Op schotel niet zo zuiver van kleur als Eersteling en minder goed van smaak.

De *knollen* zijn rond, iets onregelmatig van vorm en middendiepogig; lichtgeelvezelig. Evenals Eersteling weinig duurzaam; heeft bij voor- kiemen echter een steviger spruit.

Het *loof* is vlug ontwikkelend en goed dekkend; iets slap. Gevoelig voor magnesiumtekort. Herstelt zich na vorstschade moeilijk.

Ziekten. Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol en voor kringerigheid. Soms komen bruin gekleurde vlekken op de knollen voor. Tamelijk vatbaar voor X-virus, vrij weinig vatbaar voor Y-virus. Onvatbaar voor wratziekte.

B - Rode Eersteling — K.: H. J. Brandsma, Stiens; I. H. Bierma, Holwerd en A. H. Matthijs, Koewacht (Z.-VI.). Kw.r.: 1947.

Roodschillige knopmutant uit Eersteling.

De *verbouw* is van geringe betekenis, in hoofdzaak voor eigen gebruik.

AARDAPPEL

De *consumptiekwiteit* is bij zeer vroeg gebruik goed. Wat bloemiger dan Eersteling.

De *knollen* zijn evenals die van Eersteling mooi van vorm. De opbrengst is gemiddeld lager maar de sortering beter. Het pootgoed is eveneens gevoelig voor ongunstige omstandigheden.

Het *loof* is iets steviger en ijler; vooral bij het opkomen roodpaars aangelopen. Wat gevoeliger voor droogte en windbeschadiging.

Ziekten. Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Onvatbaar voor A-virus. Besmet met X- en S-virus. Vatbaar voor wratziekte.

N - Tanja — K.: G. Geertsema-Groningen N.V., Groningen en Gebr. H. H. en A. Ebbinge, Emmeloord (leden Trans Solanum). Kw.r.: 1967.

Vroeg rijpende aardappel die zeer weinig vatbaar is voor *Phytophthora* in loof en knol.

Geeft vroeg geroid met Doré overeenkomende opbrengsten; rijp geroid iets hogere. Kan voor beproeving op alle grondsoorten in aanmerking komen.

Consumptiekwiteit. Vrij goed. Tamelijk vast in de kook; matig bloemig. Licht van kleur, vrij goed van smaak.

De *knollen* zijn groot, ovaal en vlakogig; zeer licht geelvezelig. Weinig knollen per plant. De schil is geel tot donker geel. Weinig gevoelig voor stootblauw. Pootgoed wat sterker dan dat van de meeste vroege rassen.

Het *loof* ontwikkelt zich vlug; is later opgaand, grofstengelig en iets open.

Ziekten. Zeer weinig vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol en voor kringerigheid, matig vatbaar voor schurft. Matig vatbaar voor Y-virus. Onvatbaar voor wratziekte.

Van deze Rassenlijst voor Groentegewassen verschijnt volgend jaar weer een nieuwe druk.

De Rassenlijst voor Fruitgewassen verschijnt om de 2 à 3 jaar.

U kunt u op een of beide rassenlijst(en) abonneren! Een briefkaart aan het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Dr. S. L. Mansholtlaan 15 te Wageningen is voldoende.

AARDBEI

(Fragaria × ananassa Duch.)

Aardbeien worden geteeld in de vollegrond, onder staand- en platglas en onder plastic kappen. De totale omzet bedroeg in 1967 ongeveer 37 miljoen kg ter waarde van 56 miljoen gulden, waarvan vijf miljoen kg ter waarde van 20 miljoen gulden voor rekening van de glasaardbeien kwam.

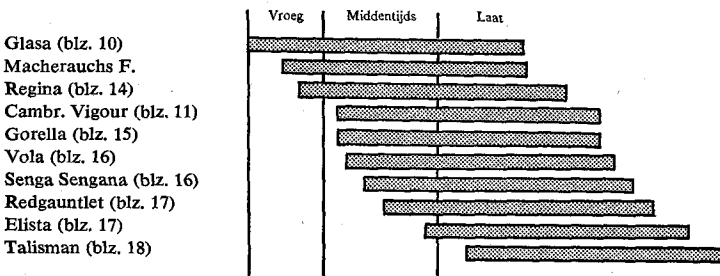
De tendens bestaat het aanvoerseizoen steeds meer te verlengen. Bij de zeer vroege stookteelt met belichting kan ongeveer 10 januari met forceren worden begonnen. De eerste vruchten worden dan half maart geoogst. Zonder belichting kan men pas drie weken later aanvangen met verwarmen. Bij deze teeltwijze begint de oogst begin april. Bij de koude kasteelt en onder platglas varieert het begin van de oogst, afhankelijk van het ras, van half april tot ongeveer 20 mei. In de vollegrond kan het aanvoerseizoen worden verlengd door de teelt van late en doordragende (remonterende) rassen.

De grootste afnemer van aardbeien van de vollegrond is de industrie; deze verwerkt ruim de helft van de totale aanvoer. De vruchten moeten hiervoor zonder dop (kelk) worden aangevoerd.

Voor een goede teelt is het een eerste vereiste van gezond plantmateriaal uit te gaan. Daarom dient door de N.A.K.-B. goedgekeurd plantmateriaal te worden aangeschaft. Van een aantal rassen bestaan produktieve, virusvrije klonen. De namen van de eigenaren van goedgekeurde klonen staan vermeld in het aanhangsel op blz. 201. Verschillende rassen mogen alleen in licentie worden vermeerderd en verhandeld. Voor zover beschikbaar op het moment, dat deze rassenlijst werd samengesteld, zijn de namen van de licentiehouders ook vermeld op blz. 201 e.v. Voor nadere gegevens wende men zich tot de B.V.T. (Stichting tot Bescherming van Belangen van Kwekers in het Verkeer met Teeltmateriaal van Planten, Nassauplein 36, Den Haag).

RIJPTIJDENGRAFIEK

(gebaseerd op gegevens van de vollegrond)

TEELT ONDER GLAS

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Begin stook- periode	Begin oogst	Aanbevolen rassen
zeer vroege stookteelt met belichting (blz. 10)	$\pm$ 10 jan.	$\pm$ half maart	A - Glasa
stookteelt met belichting (blz. 11)	1 febr. tot 1 maart	begin april tot half april	A - Glasa
stookteelt zonder belichting (blz. 11)	$\pm$ 1 febr.	begin april	A - Gorella B - Cambridge Vigour B - Vola
koude kasteelt (blz. 12)	—	eind april	A - Gorella A - Redgauntlet A - Vola B - Cambridge Vigour B - Glasa
platglasteelt (blz. 13)	—	$\pm$ 10 mei	B - Cambridge Vigour B - Glasa B - Gorella B - Redgauntlet B - Regina B - Vola

Zeer vroege stookteelt met belichting

In verband met de vaak geringe lichtintensiteit in de winter is het niet aan te bevelen vóór 10 januari te beginnen met forceren. Ook daarna de kastemperatuur aanpassen aan de hoeveelheid licht, d.w.z. bij helder weer kunnen de temperaturen hoger zijn dan bij donker weer.

A - Glasa — K.: Vereniging tot Bevordering en Verbetering van de Tuinbouw in de Bommelerwaard (V.V.T.B.), Steenweg 79, Zaltbommel. Gewonnen uit een kruising van Howard 17 met Deutsch Evern. Geïnr.: 1957. Kw.r.: 1958. Onder licentie in de handel.

Een belangrijk ras voor de teelt onder glas daar het vroeger rijp is dan andere rassen en zich zeer goed leent voor forceren met warmte en kunstlicht. Als vóór 1 maart wordt verwarmd moet worden belicht. De grote, glanzende vruchten leveren een mooi produkt. Is voor andere

teeltwijzen minder geschikt door zijn matige produktiviteit.

Groei: tamelijk krachtig; open groeiwijze. Veel uitloperplanten.

Bloei: vroeg; bloemen groot aan korte bloeiwijzen. Tweeslachtig; veel goed stuifmeel.

Produktiviteit: tamelijk goed.

Vrucht:

Rijptijd: zeer vroeg.

Uiterlijk: tamelijk groot, kegelvormig, glanzend helderrood. Weinig kwetsbaar.

Kwaliteit: matig stevig; vruchtvlees rood-oranje met wit, weinig sappig; smaak matig.

Ziekten en beschadigingen: zeer gevoelig voor vruchtrot (*Botrytis*) en rood wortelrot.

Vatbaar voor bladaaltjes.

Opmerkingen: vraagt voor een goed resultaat een prima verzorging en dient vroeg op wachtbed of op blijvende plaats te worden geplant. Bij vroeg stoken is belichting noodzakelijk om een goede strekking van bladeren en bloemtrossen te verkrijgen.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 202.

Stoekteelt met belichting

Forceren vanaf 1 februari.

A - Glasa

Door de natuurlijke vroegheid van dit ras kan met weinig brandstofkosten een vroege oogst worden verkregen. Bij verwarmen zonder kunstlicht blijven blad- en bloemstengels dikwijls te kort. Kan bij zeer goede teeltzorgen gunstige resultaten opleveren, maar is in het algemeen minder produktief dan Cambridge Vigour, Gorella en Vola. Voldoet vooral goed in de Bommelerwaard. Zie verder blz. 10.

Stoekteelt zonder belichting

Niet vóór 1 februari beginnen met stoken.

A - Gorella

Is gemakkelijk te telen door zijn geringe vatbaarheid voor stengelrot, vruchtrot en meeldauw; is echter vatbaar voor *Verticillium*. Geeft een goede kg-opbrengst. Door zijn grote vruchten zijn de plukkosten, in vergelijking met andere rassen, laag. Dient vroeg te worden geplant op het wachtbed. Niet planten in kassen met veel *Verticillium*. Zie verder blz. 15.

B - Cambridge Vigour — K.: D. Boyes, Cambridge, Engeland. Geïnt.: ± 1946. Vrij in de handel.

Dit ras vormt een fors gewas, dat zeer produktief kan zijn. De vruchten zijn aantrekkelijk en goed van smaak. Niet aanbevolen op gronden waar een aantasting van *Verticillium* kan worden verwacht.

AARDBEI

Groei: fors; tamelijk veel uitlopers.

Bloei: tamelijk vroeg; bloemen tweeslachtig met goed ontwikkelde meeldraden en stuifmeel. Kans op nachtvorstschade.

Productiviteit: zeer groot.

Vrucht:

Rijptijd: tamelijk vroeg. De pluk strekt zich over een lange periode uit.

Uiterlijk: tamelijk groot, kegelvormig, iets dof, helderrood, gelijkmatig van vorm en kleur.

Kwaliteit: stevig; vruchtvlees oranje-rood, sappig, tamelijk goed van smaak met een vrij goed aroma.

Gebruik: voor verse consumptie; de latere oogsten ook geschikt voor verwerking. Plukt tamelijk goed zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: zeer vatbaar voor verwelkingsziekte (*Verticillium*) en, vooral bij zwaar gewas, voor vruchtrot; tamelijk resistent tegen rood wortelrot. Vatbaar voor bladaaltjes en meeldauw. Gevoelig voor droogte.

Opmerkingen: voor een vroege oogst is een licht gewas vereist, waartoe Cambridge Vigour belangrijk later kan worden geplant dan de overige vroege rassen. Een betrekkelijk licht gewas geeft reeds een goede kg-opbrengst. Een vroege rijptijd is vooral van belang voor de teelt onder glas.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 201.

B - Vola

Vola is een middentijds ras. Door de mooie, goed smakende vruchten en goede productiviteit kunnen er onder glas, al of niet gestookt, goede resultaten mee worden verkregen. Zie verder blz. 16.

Koude kasteelt

Bij deze teeltwijze is het in vele gevallen belangrijker veel kilo's te oogsten dan zeer vroeg te zijn, vandaar dat met verschillende goede middentijds rijpende rassen gunstige resultaten worden verkregen.

A - Gorella

Belangrijk zijn de lage plukkosten en de geringe teeltzorgen. Zie verder blz. 15.

A - Redgauntlet

Tamelijk laat, zeer productief. Zie verder blz. 17.

A - Vola

Mooie, lekkere vruchten. Zie verder blz. 16.

B - Cambridge Vigour

Geeft gemakkelijk een te zwaar gewas, waardoor de oogst verlaat wordt en de kansen op schade door vruchtot en meeldauw worden verhoogd. Zie verder blz. 11.

B - Glasa

Kan op geschikte grond met een juiste verzorging even goede resultaten geven als de A-rassen. Voldoet goed voor de koude rolkas, waarin de groei beter is dan in de vaste kas. Zie verder blz. 10.

Platglasteelt

Voor de platglasteelt komen de volgende vroeg- tot tamelijk laatrijpende rassen in aanmerking.

B - Cambridge Vigour

Zie blz. 11.

B - Glasa

Zie blz. 10.

B - Gorella

Zie blz. 15.

B - Redgauntlet

Zie blz. 17.

B - Regina

Zie blz. 14.

B - Vola

Zie blz. 16.

TEELT ONDER PLASTIC KAPPEN

Door geschikte rassen onder plastic te vervroegen kan men vruchten van goede kwaliteit oogsten in de periode tussen de aanvoer van koud glas en vollegrond. Hiervoor komen vroege en tamelijk vroege rassen in aanmerking. Goede resultaten kunnen worden verkregen met Glasa.

**Het overnemen van gegevens
uit deze rassenlijst is toegestaan
mits met duidelijke bronvermelding**

TEELT IN DE VOLLEGROND

RASSENKEUZETABEL

waarin de rassen zijn ingedeeld naar vroegheid

	Geschikt voor	
	meerjarige teelt ¹⁾	pluk zonder dop ¹⁾
Eénmaal dragende rassen		
<i>vroeg</i> (blz. 14)		
B - Regina	5	2
<i>tamelijk vroeg</i> (blz. 15)		
A - Gorella	5	3
<i>middentijds</i> (blz. 16)		
A - Senga Sengana	3	3
B - Vola	—	1
<i>tamelijk laat</i> (blz. 17)		
A - Redgauntlet	5	1
B - Elista	5	2
<i>laat</i> (blz. 18)		
B - Talisman	2	1
Doordragende rassen		
A - Revada (blz. 19)		

¹⁾ 1 = slecht, 5 = zeer goed.

Vroeg

B - Regina — K.: Max Planck Institut, Duitsland. Gewonnen uit een kruising van een Amerikaanse selectie met Deutsch Evern. Geïnt.: 1951. In Nederland onder licentie in de handel.

Dit vroege ras voldoet het beste op zwaardere gronden in Zeeland. De vruchten zijn groter dan die van Macherauchs Frühernte en lichter, meer oranje-rood, van kleur.

Groei: eenjarige planten stoelen weinig uit en hebben betrekkelijk weinig, grote bladeren; tweejarige planten kunnen zeer fors worden. Veel uitloperplanten. De winterhardheid is goed.

Bloei: vroeg. Bloemen boven het blad, groot, tweeslachtig; veel goed stuifmeel. Bloemstengels weinig talrijk, maar rijkbloeiend. Veel kans op nachtvorstschade.

Productiviteit: tamelijk goed.

Vrucht:

Rijptijd: vroeg.

Uiterlijk: tamelijk tot middelmatig groot, lang kegelvormig, oranje-rood, de onderzijde blijft lang bleek. Kelk opvallend groot.

Kwaliteit: tamelijk stevig, weinig kwetsbaar, vrij sappig en tamelijk goed van smaak; het vruchtvlees is wit of iets rose.

Gebruik: verse consumptie en verwerking op siroop. Plukt met twee handen vrij goed zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: matig vatbaar voor aaltjes, virus, *Botrytis*; vatbaar voor meeldauw. Gevoeligheid voor rood wortelrot onbekend.

Opmerkingen: ook geschikt voor tweejarige teelt. Planttijd in het voorjaar of vroeg in de zomer. De rijptijd kan worden vervroegd door het gebruik van zwart plastic als grondbedekking.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 202.

Tamelijk vroeg

A - Gorella — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen, 1955. Gewonnen uit een kruising van Juspa met de Amerikaanse selectie U.S. 3763. Geintr.: 1960. Vrij in de handel.

Een tamelijk fors, opgaand gewas met grove bloem- en vruchttrossen. De grote vruchten zijn in de eerste plaats geschikt voor verse consumptie. Plukkosten in verhouding tot andere rassen laag. De vruchten zijn ook zonder dop te plukken waardoor de latere oogsten (kleinere vruchten) door de fabriek kunnen worden gebruikt. Onder glas geteeld vraagt Gorella weinig uren voor bladplukken.

Groei: tamelijk fors met typisch stugge, opgaande bladeren. Geeft tamelijk vroeg veel uitloperplanten.

Bloei: middentijds; bloemen aan zeer stevige bloemstengels, tweeslachtig met vrij veel, goed stuifmeel. Kans op nachtvorstschade tamelijk groot.

Productiviteit: goed.

Vrucht:

Rijptijd: tamelijk vroeg.

Uiterlijk: groot tot zeer groot, kegelvormig, glanzend helderrood, soms met te traag rijpende punt.

Eerste vruchten soms iets onregelmatig gezet.

Kwaliteit: stevig, niet kwetsbaar; vruchtvlees roodachtig, sappig, tamelijk goed van smaak, iets te weinig zuur.

Gebruik: voor verse consumptie; latere vruchten geschikt voor verwerking; plukt tamelijk goed zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: vatbaar voor *Verticillium*, matig vatbaar voor vruchttrot, weinig gevoelig voor stengelrot; tamelijk resistent tegen rood wortelrot. Harde wind kan aan het stugge blad vrij veel schade doen.

Opmerkingen: planttijd zomer of voorjaar; geschikt voor meerjarige teelt. Daar het ras betrekkelijk weinig bloemstengels maakt, wordt aangeraden in de zomer vroeg te planten.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 202.

Middentijds

A - Senga Sengana — K.: R. von Sengbusch, Hamburg, Duitsland, 1949. Gewonnen uit een kruising van Sieger met Merveilleuse de Tihange. Kw.r.: 1956. In Nederland onder licentie in de handel. V. in Nederland: H. Fleuren, Veldstraat 108, Baarlo (L.).

Dit ras is door zijn grote produktiviteit van grote waarde voor onze aardbeiteelt, temeer daar het een gelijkmatig produkt levert, dat door de fabrikant over het algemeen goed wordt gewaardeerd.

Groei: sterk; matig veel uitloperplanten; goed winterhard.

Bloei: middentijds; zeer rijk, met kleine, tweeslachtige bloemen aan talrijke bloeiwijzen. Kwaliteit stuifmeel middelmatig.

Produktiviteit: zeer groot.

Vrucht:

Rijptijd: middentijds.

Uiterlijk: middelmatig groot, kort kegelvormig, glanzend, tamelijk donkerrood, iets bruin. Zeer gelijkmatig van grootte, vorm en kleur.

Kwaliteit: stevig, weinig kwetsbaar; diep oranje-rood vruchtvlees; sappig; smaak goed; bij volledig rijpe vruchten sterk en iets afwijkend aroma.

Gebruik: geschikt voor verwerking, in het bijzonder voor vruchten op siroop. Voor verse consumptie niet te donkerrode vruchten plukken wegens het sterke aroma. Met twee handen goed zonder dop te plukken.

Ziekten en beschadigingen: weinig vatbaar voor bladvlekkenziekten, *Verticillium*, meeldauw; zeer vatbaar voor *Botrytis*. Matig gevoelig voor virus en bladaaltjes. Gevoelig voor rood wortelrot.

Opmerkingen: planttijd zomer of voorjaar. Ruime plantafstand. Het ras is gevoelig voor virus, zodat alleen een gezond en produktief gewas kan worden geteeld indien geregeld geselecteerd plantmateriaal wordt aangeschaft. Ook dient voldoende aandacht geschonken te worden aan de bestrijding van het vruchtrot.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 203.

B - Vola — K.: Vereniging tot Bevordering en Verbetering van de Tuinbouw in de Bommelerwaard, Zaltbommel. Gewonnen uit een kruising van Bowa met Empire. Geïnr.: 1961. Kw.r.: 1961. Onder licentie in de handel.

Het matig fors groeiende gewas kan zeer produktief zijn en geeft aantrekkelijke, tamelijk grote vruchten van goede kwaliteit. Blijkt gevoelig te zijn voor virus.

Groei: fors en opgaand. Uitloperontwikkeling vrij sterk.

Bloei: middentijds. Bloeiwijzen talrijk, tamelijk lang gesteeld, even lang als het blad of daar boven uitstekend. Bloemen tweeslachtig met goed ontwikkelde meeldraden en goed stuifmeel.

Produktiviteit: groot.

Vrucht:

Rijptijd: middentijds.

Uiterlijk: tamelijk groot, tamelijk lang kegelvormig, glanzend, aantrekkelijk, helder oranje-rood met iets inliggende zaadjes.

Kwaliteit: stevig, iets kwetsbaar; vruchtvlees oranje-rood, sappig, fris

van smaak met een tamelijk goed aroma.

Gebruik: verse consumptie; ongeschikt voor verwerking. Plukt niet of moeilijk zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: tamelijk vatbaar voor vruchttrot, weinig voor *Verticillium*. Gevoelig voor virus en bladaaltjes. Vatbaarheid voor rood wortelrot geconstateerd.

Opmerkingen: planttijd zomer. Wegens tamelijk lange vruchttrossen ruime plantafstand gewenst. Is bijzonder geschikt voor de teelt in de koude kas, doch het is aan te bevelen om niet te vroeg te planten.

Voor licentiehouders raadplege men blz. 203.

Tamelijk laat

A - Redgauntlet — K.: R. D. Reid, Scottish Horticultural Research Institute, Auchincruive, Schotland. In 1946 gewonnen uit een kruising van een Amerikaanse selectie met Climax. Geïnt.: 1957. Vrij in de handel.

Voor de telers een goed, tamelijk laat consumptieras, door de grote en zekere produktie, goede vruchtgrootte en de open groeiwijze. Geschikt voor meerjarige teelt. Voor de verse consumptie hebben de vruchten tot nu toe goede prijzen opgebracht, ondanks de zeer matige smaak. De vruchten kunnen tamelijk lang blijven hangen en zijn bij een goede rijpheid beter van smaak. Voor de industrie is Redgauntlet minder geschikt. Geeft soms in de nazomer een sterke tweede bloei.

Groei: krachtig, tamelijk open gewas. Uitloperontwikkeling sterk.

Bloei: middentijds. Bloemtrossen steken boven het blad uit, waardoor de kans op nachtvorstschade vrij groot is. Bloemen tweeslachtig met over het algemeen voldoende goed stuifmeel. Ontwikkeling meeldraden soms slecht. Geeft in augustus vaak een tweede bloei.

Productiviteit: zeer groot.

Vrucht:

Rijptijd: tamelijk laat.

Uiterlijk: tamelijk groot, afgerond kegelvormig, glanzend helderrood, soms iets paarsrood.

Kwaliteit: tamelijk stevig, niet kwetsbaar; vruchtvlees oranje, smaak matig, iets zuur met weinig aroma.

Gebruik: verse consumptie. Plukt over het algemeen moeilijk zonder dop; in gedopte vruchten blijft bovendien aan de basis van de vrucht een hard stukje zitten, dat zeer bezwaarlijk is voor de verwerking.

Ziekten en beschadigingen: tamelijk resistent tegen rood wortelrot. Gevoelig voor virus; vatbaar voor vruchttrot. Weinig vatbaar voor *Verticillium*.

Opmerkingen: planttijd zomer of voorjaar. Geschikt voor meerjarige teelt. In een gunstig najaar kan nog een tweede oogst worden geplukt. Onder koud staandglas aantrekkelijk door goede produktie en mooie vruchten, ondanks betrekkelijk late oogst.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 202.

B - Elista — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen, 1955. Gewonnen uit een kruising van Jucunda (× zelf)

AARDBEI

met de Amerikaanse selectie U.S. 3736. Geïnt.: 1964. Kw.r.: 1965. Eigenaar: Stichting B.V.T., Nassauplein 36, Den Haag.

Een tamelijk laat, zeer produktief consumptieras voor de vollegrond. Het open planttype en de tamelijk grote vruchten waarvan de stelen gemakkelijk afbreken, maken een hoge plukprestatie mogelijk. Bij de teelt in kassen zijn de vruchten te zwak.

Groei: matig fors; open groeiwijze, met betrekkelijk weinig bladeren. Tamelijk veel uitloperplanten.

Bloei: tamelijk laat. Forse, sterk vertakte bloeiwijzen, iets onder het blad blijvend. Bloemen tweeslachtig met goede meeldraden en tamelijk veel goed stuifmeel.

Productiviteit: zeer groot.

Vrucht:

Rijptijd: tamelijk laat.

Uiterlijk: middelmatig groot tot groot, gelijkmatig van grootte; afgerond kegelvormig, glanzend, gelijkmatig helderrood met gele, ingezonken zaadjes.

Kwaliteit: vruchtvlees rood; sappig, friszuur van smaak met een iets afwijkend aroma. Vruchten tamelijk kwetsbaar.

Gebruik: verse consumptie, en indien gedopt ook voor verwerking.

Plukt in het algemeen echter moeilijk zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: vatbaar voor *Verticillium*. Vatbaarheid voor rood wortelrot geconstateerd.

Opmerkingen: planttijd zomer of voorjaar; geschikt voor meerjarige teelt.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 201.

Laat

B - Talisman — K.: R. D. Reid, Scottish Horticultural Research Institute, Auchincruive, Schotland. Ontstaan uit een kruising van een Amerikaanse selectie met Climax in 1946. Geïnt.: 1955. Vrij in de handel.

Talisman is een produktief ras met laatrijpende vruchten van goede kwaliteit die zeer geschikt zijn voor de verse consumptie. De vruchten zijn slecht zonder dop te plukken. Het gedopte produkt blijkt geschikt te zijn voor pulp. Geeft soms in de nazomer een sterke tweede bloei.

Groei: krachtig; tamelijk compact; ontwikkeling laat. Zeer veel uitloperplanten.

Bloei: middentijds. Bloemen niet boven het blad; tweeslachtig met voldoende goed stuifmeel.

Productiviteit: groot.

Vrucht:

Rijptijd: laat.

Uiterlijk: tamelijk lang kegelvormig; de eerste groot, soms breed wigvormig en diep gegroefd tot gespleten. Mooi van uiterlijk; helderrood. Op het einde van de oogst vruchten tamelijk klein.

Kwaliteit: stevig, sappig, vruchtvlees lichtrood, goed van smaak en aroma.

Gebruik: verse consumptie; geschikt voor verwerking tot pulp en jam. Plukt zeer moeilijk zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: resistent tegen rood wortelrot; vrij vatbaar voor zwart wortelrot en niet vatbaar voor *Verticillium*. Vruchten zeer vatbaar voor vruchtrot.

Opmerkingen: planttijd zomer; bij voorkeur eenjarig. Bespuiting tegen vruchtrot is noodzakelijk.

In een gunstig najaar kan nog een tweede oogst worden geplukt.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 203.

DOORDRAGENDE RASSEN

Er bestaat een toenemende belangstelling voor doordragende aardbeirassen. In de vollegrond blijkt met deze rassen een goed lonende teelt mogelijk te zijn, mits gezond plantmateriaal wordt gebruikt en op voedzame, vochthoudende grond wordt geplant. Geplant kan worden in de tweede helft van september of in het voorjaar. De eerste (voorjaars-) bloemen moeten worden verwijderd om de plant de kans te geven zich goed te ontwikkelen. De oogst kan men verwachten ongeveer 2 maanden nadat de bloemen voor het laatst zijn weggenomen.

Hoewel de jonge uitloperplanten zeer snel bloeien en vrucht kunnen dragen, is het voor een goed resultaat aan te bevelen de uitloperplanten tijdig te verwijderen en uitsluitend van de moederplanten te oogsten.

A - Revada — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen; 1956. Gewonnen uit een kruising van Auchincruive Climax met Ada Herzberg. Geselecteerd in 1956 door L. M. Wasseenaar. Geïnt.: 1960. Vrij in de handel.

Een fors gewas met zeer gezond blad en tamelijk korte bloeiwijzen; iets onregelmatig kegelvormige, lichtrode, stevige vruchten, die friszuur en vrij neutraal van smaak zijn.

Groei: fors gesloten, breeduitgroeiend gewas met opvallend gezond blad. Geeft voldoende uitloperplanten, mits in het najaar geplant. Een bezwaar is dat de jonge planten sterk bloeien.

Bloei: van voorjaarsbloemen middentijds. Bloeiwijzen aanvankelijk iets onder het blad blijvend, doch later daar bovenuit stekend.

Productiviteit: goed.

Vrucht:

Rijptijd: van tweede oogst van augustus tot november.

Uiterlijk: middelmatig groot tot groot, iets onregelmatig kegelvormig, lichtrood, stevig.

Kwaliteit: matig sappig, friszuur met weinig aroma, neutraal van smaak.

Gebruik: verse consumptie.

Ziekten en beschadigingen: weinig vatbaar voor meeldauw en blad- vlekkenziekten. Vatbaarheid voor rood wortelrot onbekend. De bestrijding van ziekten en plagen o.a. vruchtrot vraagt door de lange pluktijd bijzondere aandacht.

Opmerkingen: door de goede stevigheid zijn de vruchten vooral in de nazomer goed houdbaar. Het is belangrijk de uitlopers en de oude blad- en bloemstengels op tijd te verwijderen. Voor goede resultaten is een zeer vochtige en voedzame grond nodig.

ANDIJVIE

(*Cichorium endivia* L.)

Andijvie wordt van oudsher in hoofdzaak voor het binnenlands verbruik geteeld, zowel in de vollegrond als onder glas. De handelsproduktie bedroeg in 1967 ongeveer 53 miljoen kg ter waarde van ongeveer 16 miljoen gulden.

Alle rassen die in Nederland worden geteeld, zijn gevoelig voor vernalisatie. Dat wil zeggen dat het gewas tijdens de kropvorming gemakkelijk doorschiet, indien de jonge plant is blootgesteld geweest aan temperaturen tussen 0° en 15°C. Dit is vooral van belang voor de vollegrondsteelt, omdat het bijzondere eisen stelt aan de opkweek van het plantgoed. Gewoonlijk kan niet vóór eind mei in de vollegrond worden gezaaid. Meestal wordt hiermee gewacht tot de langste dag. Sommige tuinders zaaien ook midden in de zomer onder glas.

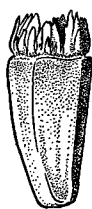
Daar het andijviegewas gevoelig is voor vorst kan als regel niet meer na half juli voor de vollegrondsteelt worden gezaaid. Wil men voor of na de boven aangegeven grenzen telen, dan moet voor de gehele teelt of een deel daarvan glas worden gebruikt.

Voor de vroege vollegrondsteelt die vóór half april wordt uitgeplant, moet de gehele opkweek plaatshebben bij 20 à 21°C om een volwaardige krop te kunnen oogsten. De noodzaak van deze temperatuur vermindert naar gelang er later in april wordt geplant. Voor uitplanten in de tweede helft van april kan, als er wordt gezaaid bij 21-25°C, na het verspenen worden volstaan met 15°C.

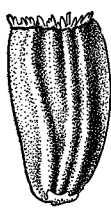
Met deze laatste opkweek neemt de kans op een volwaardig produkt sterk af als het plantgoed ouder wordt dan vier weken. Later in het seizoen vermindert dit ongunstige effect van de leeftijd.

Vollegrondsandijvie die in de zomer oogstbaar wordt, z.g. zomerandijvie, kan wat zachter van blad zijn dan de z.g. winterandijvie, die in herfst of winter gesneden wordt. Deze laatste moet iets harder en stugger van blad zijn, omdat zij anders bij donker, vochtig weer op het veld spoedig gaat rotten. Breedblad Volhart Winter verdient in dat geval de voorkeur.

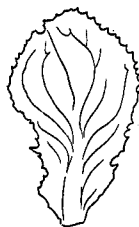
Hoe andijviezaad van witlofzaad te onderscheiden is, blijkt uit onderstaande afbeeldingen. Ter illustratie van de morfologische rasverschillen bij andijvie zijn tevens de bladvormen weergegeven.

1

2

3

4

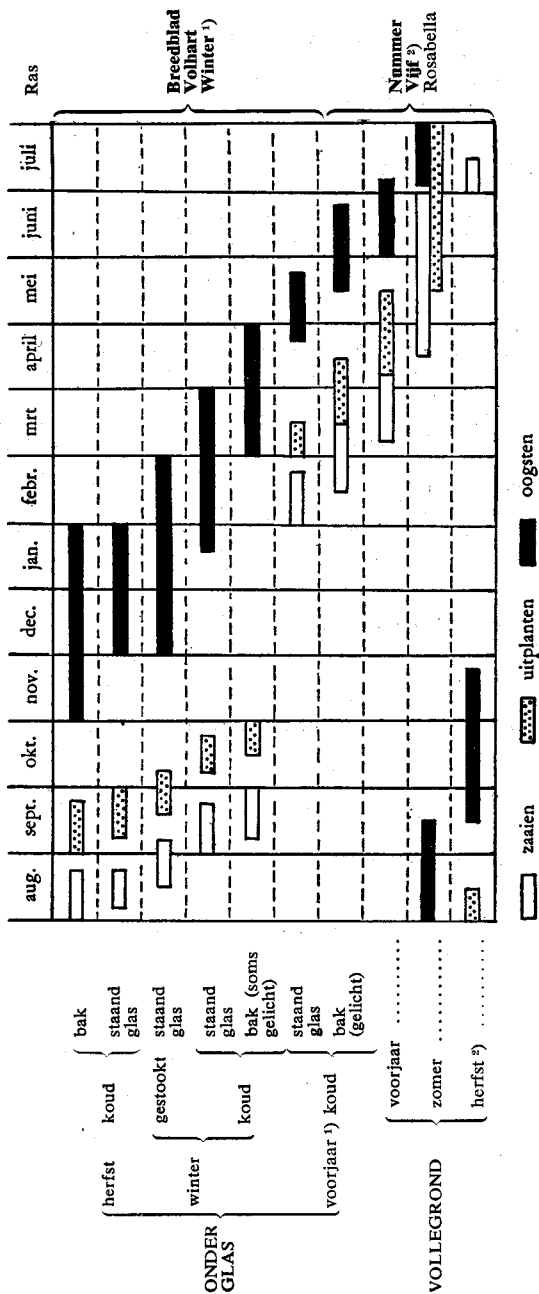
1 = zaad van andijvie

2 = zaad van witlof

3 = blad van Nummer Vijf

4 = blad van Breedblad Volhart Winter

RASSENKEUZETABEL

1) Voor de weinig beoefende voorjaarssteelt in stookwarenhuizen en voor de tussenteelt in (stook)broeirijen is Nummer Vijf te verkiezen.

2) Voor de laatste herfststeelten in de vollegrond gebruikt men Breedblad Volhart Winter.

ANDIJVIE

In vele partijen andijvie komen enige „wilde” planten voor. Deze zijn door selectie vrijwel geheel te verwijderen, zoals vele zaad-firma's hebben bewezen. Het euvel treedt in Breedblad Volhart Winter sterker op dan in Nummer Vijf.

A - Nummer Vijf (Nummer Zes)

Zeer geschikt voor buitenteelt, in het bijzonder in voorjaar en zomer. Ook geschikt voor de teelt onder glas mits iets gestookt kan worden. Is in een herfstteelt onder glas eerder oogstbaar dan Breedblad Volhart Winter, maar Nummer Vijf is door de grotere gevoeligheid voor „aanslag” weer minder geschikt.

Door de goede malse kwaliteit van het produkt zeer gewild.

Blad vrij kort en breed, aan de voet vrij plotseling smaller wordend (fig. 3), vrij mals. Kleur groen tot enigszins geel-groen, aan de onderzijde bleekgroen.

Bladhouding vrij opgericht waardoor de plant zich minder uitspreidt dan die van Breedblad Volhart Winter, en het hart eerder „vol” wordt.

Groeit wat sneller dan Breedblad Volhart, is echter door het zachtere blad minder bestand tegen ongunstige weersomstandigheden dan dit laatste ras. Verder gevoeliger voor bladverlies en niet zo geschikt voor langdurig vervoer.

A - Breedblad Volhart Winter (Nummer Acht)

Vrij goed bestand tegen ongunstig herfstweer en daardoor geschikt voor late herfstteelt in de vollegrond.

Geniet de voorkeur voor de teelt onder koud glas.

Blad lang en vrij smal (fig. 4), vrij stug, kleur donkergroen.

Bladhouding afstaand, waardoor de plant een enigszins platte indruk maakt en het hart lang „leeg” blijft; dit treedt onder glas nog sterker op dan in de vollegrond.

Kan beter tegen verzending dan Nummer Vijf en kan in de late herfst en winter zelfs korte tijd in de schuur worden opgeslagen. Geschikt voor inzouten, omdat het blad weinig slinkt.

B - Rosabella — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1948.

Dit ras vertoont veel overeenkomst met Nummer Vijf. De bladkleur van Rosabella is evenwel iets donkerder. Het blad van Rosabella heeft een iets minder opgerichte stand dan Nummer Vijf. Rosabella groeit sneller dan Breedblad Volhart Winter, echter iets minder snel dan Nummer Vijf.

Een typische bijzonderheid van Rosabella is de bloemkleur. Deze is nl. rose (van alle andere andijvierassen blauw).

ASPERGE

(*Asparagus officinalis* L.)

De handelsproduktie van asperge bedroeg in 1967 7 miljoen kg, ter waarde van 20 miljoen gulden.

De conservenindustrie is de voornaamste afnemer van de Nederlandse asperges. Een groot deel van de produktie wordt in Nederland ingeblikt. Bovendien worden veel asperges geëxporteerd, vooral naar Duitsland, en daar ingeblikt.

De aan het geoogste produkt gestelde eisen zijn: helderwit, dik, recht, met een gesloten, naaldscherpe kop; geen insnoering onder de kop en weinig opvallende schubben op de stengel.

De teelt is sinds de oorlog sterk toegenomen. Venlo is het belangrijkste centrum, verder kunnen worden genoemd Roermond en Bergen op Zoom.

De rassen van de asperge zijn zeer heterogeen. Dit heeft o.m. tot gevolg, dat de groeikracht en daardoor de produktie van plant tot plant sterk verschilt. In verband hiermede is het zeer aanbevelenswaardig bij het zaaien de zaden op onderlinge afstanden van 10 cm te leggen *). Hierdoor wordt het mogelijk in de herfst de planten op het zaaibed reeds stuk voor stuk op groeikracht te beoordelen en de zwakke groeiers tijdig te verwijderen. Zodoende wordt voorkomen, dat zwakke planten in de bedden komen.

A - Proeftuinkruising Limburgia (voorheen aangeduid als Mary Washington × Selectie Beeren) — K.: Stichting Proeftuin Noord-Limburg te Venlo. Ontstaan uit een kruising van Mary Washington met Selectie Beeren, een selectie uit de Roem van Brunswijk. V.: Nunhem's Zaden N.V., Haelen (L.).

Vroeger en produktiever dan Roem van Brunswijk. Het gemiddeld stengelgewicht is veel hoger, de kwaliteit van de stengels (gladheid en geslotenheid top) is iets beter.

Het gewas blijft in het najaar langer doorgroeien.

De kruising die bewezen heeft tot een hoge produktie in staat te zijn, wordt sinds 1958 in de praktijk geteeld.

A - Roem van Brunswijk

Een groot gedeelte van het Nederlandse aspergeareaal wordt nog be-teeld met Roem van Brunswijk.

Ontstaan uit de gewone Hollandse asperge.

Top rond, vast en gesloten, hoewel ook losse koppen met een diepe halsinsnoering voorkomen; wit, maar in het licht spoedig blauw wordend. Witvlezig. Een hoog percentage zware stengels. Middelvroeg tot laat.

*) Door bijmengen met niet kiemend radijszaad is dit ook mogelijk met een hand-zaaimachine. Men raadplege W. J. van Raalten, Boer en Tuinder 18 (1964), 870: 36.

AUBERGINE-AUGURK

AUBERGINE (Eierplant)

(*Solanum melongena* L.)

De teelt van aubergines is van geringe omvang. Buiten het Westland treffen we dit gewas in de commerciële teelt zelden aan. De teelt geschiedt onder glas. Stoken is niet noodzakelijk maar voor een flinke produktie wel gewenst.

Er is één selectie in de handel, bovendien worden in het Westland enkele goede tuindersselecties gebruikt.

Lange Violette

Matig sterke groei, iets ongelijk, scheuten staan vrij steil. Vruchten lang en smal met stompe punt. Glanzend, dieppaars. Ongeveer een kwart van de vruchten is min of meer miskleurd.

AUGURK

(*Cucumis sativus* L.)

TEELT IN DE VOLLEGROND

De belangrijkste gebieden waar vollegrondsaugurken worden geteeld, zijn de omgeving van Venlo en van Roermond. Op de tweede plaats komt het gebied Avenhorn-de Beemster. Verder komen, vooral in Noord-Brabant, hier en daar verspreide percelen voor. De grootte van het areaal bedroeg in 1967 934 ha, waarvan 27 ha op contract werd geteeld.

De rassenkeuze wordt vooral bepaald door de vruchtkwaliteit, de produktiviteit en de vroegheid. De rassen die in deze lijst zijn opgenomen, zijn resistent tegen vruchtvuur (*Cladosporium cucumerinum*) en behoorlijk tolerant tegen mozaïekziekte*). Tussen de rassen zijn geen resistentieverschillen in bacterievlekkenziekte (*Pseudomonas lachrymans*) waargenomen.

Om tot een goede produktie te kunnen komen, is goed plantmateriaal gewenst; opkweek in perspotten onder glas is noodzakelijk. Omstreeks eind mei en begin juni, afhankelijk van de weersgesteldheid, wordt meestal uitgeplant.

In de laatste jaren is het kweken van vrouwelijk bloeiende hybriden door verschillende kwekers aangevat. In 1967 is een aantal van deze hybriden in beproeving genomen. Dit onderzoek wordt in 1968 voortgezet, waarna over opname in de rassenlijst en eventuele herziening van dit hoofdstuk kan worden beslist.

A - Hokus — K.: Stichting Proeftuin „Noord-Limburg”, Venlo. Ontstaan uit een kruising van Guntruud met het Amerikaanse ras Porto

*) Onder virustolerantie verstaat men het verschijnsel dat de plant wel virus bevat maar dit niet toont en er ook zichtbaar geen schade van ondervindt.

Op de voorgrond een door mozaïek wegwijnend augurkeras, op de achtergrond een niet aangetast ras.

Rico L 10. Kw.r.: 1964. Wordt vermeerderd en verhandeld door verschillende selectiebedrijven.

Geschikt voor fijne en grove pluk. Sterke groeier. Niet vroeger dan Guntruud en meestal later dan Levo en Vencross. In een koele zomer hierdoor te laat om een redelijke opbrengst te geven. Vruchten vooral in het begin van de oogst veelal wat te lang.

Kwaliteit van de vruchten zeer goed. Zeer weinig holle vruchten. Ze zijn iets lichter groen, en wat langer en slanker dan Guntruud. De vruchten hebben witte haren en fijne wratten die bezet zijn met witte stekels.

A - Levo

Dit uitstekende glasras is ook geschikt voor de teelt in de vollegrond, ondanks de voor deze teelt wat zwakke groei. Stelt hogere eisen aan grond, klimaat en verzorging dan de andere rassen. Op beschutte, groeikrachtige percelen vroeger en produktiever dan Hokus. In koelere zomers kan door de vroege vruchtbaarheid, in vergelijking met Hokus, toch nog een redelijke opbrengst worden verwacht. Bij teelt in de vollegrond vooral geschikt voor fijne pluk. Kan iets dichter worden geplant dan b.v. Hokus.

Voor beschrijving: zie bij teelt onder glas.

B - Vencross — K.: J. Bruinsma, Naaldwijk. Een hybride.

Sterke groeier, maar minder sterk dan Guntruud, misschien zelfs nog iets tammer dan Hokus. Komt eerder in produktie dan Guntruud en Hokus. Kwaliteit van de vruchten zeer goed, beter dan die van Guntruud, iets langer dan die van Hokus. Goed produktief.

B - Guntruud — K.: Stichting Proeftuin „Noord-Limburg” te Venlo. Ontstaan uit een kruising van Tokyo Long Green (een Japanse veldkomkommer) met de Baarlose Nietplekker. Wordt door verschillende selectiebedrijven in de handel gebracht.

Geschikt voor fijne en grove pluk. Zeer sterke groeier; daarom ruime plantafstand nemen en extra voorzichtig zijn met het geven van stikstof vooral op groeikrachtige grond.

Vrucht donkergroen; minder van kwaliteit dan Hokus, het steeleinde is wat breder en duidelijker gegroefd, de bloeminplanting is groter. Het oppervlak van de vrucht is iets wrattig en fijn behaard. De vrucht is vrij teer. Komt later in produktie dan de meeste andere in deze rassenlijst genoemde rassen. In ongunstige zomers laat de produktiviteit nogal eens te wensen over. De goede selecties zijn tolerant voor mozaïekziekte.

Een selectie uit Guntruud met een iets kalmere groei en die ook iets vroeger in produktie komt is Gunter (N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)).

Andere selecties van Guntruud zijn: Guntruud nr. 12 (N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen, N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht en W. Zaadnoordijk, Alkmaar), Truda (N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen) en Gebeha A 30 (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn).

TEELT ONDER GLAS

De mogelijkheden die Levo voor de glasteelt opende, werden in 1962 door een tuinder te Venlo ontdekt. Sindsdien is de belangstelling voor deze teelt sterk toegenomen; in 1964 werd 25 ha kasaugurken geteeld, in 1967 ongeveer 270 ha. Afhankelijk van de teeltmethode kan van januari tot juni worden gezaaid. Meestal vindt het zaaien in mei plaats. Bij latere zaai, in juni-begin juli, is het mogelijk toch nog een aantrekkelijk opbrengstniveau te bereiken. Daar deze teelt voornamelijk in koude kassen wordt uitgeoefend wordt de teelt eind oktober meestal beëindigd. In verband met de vruchtzetting moet gebruik worden gemaakt van bijen.

Op plaatsen waar de verwelkingsziekte (*Phomopsis sclerotioïdes*) voorkomt, verdient het aanbeveling de grond te stomen; hierbij worden ook andere schimmels, bijv. sclerotia, gedood. Enten op onderstam F (= *Cucurbita ficifolia*) is niet afdoende.

A - Levo — K.: Stichting Proeftuin „Noord-Limburg”, Venlo. Kw.r.: 1965. Wordt geleverd door verschillende selectiebedrijven.

Een overwegend vrouwelijke hybride van een sterk vrouwelijk ras met het ras Hokus. Levo heeft geen of zeer weinig mannelijke bloemen waardoor te weinig stuifmeel beschikbaar is voor de vruchtzetting. Om een goede bestuiving te waarborgen wordt als regel ongeveer 10 % Hokus-zaad toegevoegd. De meeste selectiebedrijven leveren dit zaad er in een apart zakje bij, waardoor een regelmatige plaatsing van de bestuivers kan worden bereikt. Voorts kan zo nodig Hokus één week eerder worden gezaaid. Dit is soms wenselijk bij stook- en vroege koude teelten, omdat Hokus bij gelijktijdig zaaien dan veelal een week te laat begint te bloeien.

Voldoet uitstekend voor de teelt onder glas. Groeit voor de teelt onder glas nog vrij sterk. Hierdoor in het begin wat moeilijk fijn te plukken. Later geschikt voor fijne en grove pluk. Praktisch tolerant voor mozaïekziekte.

Personen die een selectie voeren, die door de praktijkproevencommissies is aanbevolen, zijn gerechtigd hiervan melding te maken in prijscouranten, advertenties e.d.

Dit recht eindigt als regel 6 jaar na beëindiging van de praktijkproeven en in ieder geval zodra nieuwe praktijkproeven zijn gehouden en/of zodra de uitslag niet meer in de rassenlijst wordt vermeld.

BLEEKSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *dulce* (Mill.) DC.)

Dit gewas wordt geteeld om de sterk ontwikkelde bladstelen die in gebleekte toestand een uitstekende groente verschaffen.

De teelt is in Nederland niet omvangrijk; zij concentreert zich in hoofdzaak in de omgeving van Den Haag en Leiden. Door de conservenindustrie wordt vrij veel bleekselderij verwerkt. De afzet als vers produkt is van zeer beperkte omvang omdat de Nederlandse consument deze vitaminerijke en smakelijke groente onvoldoende kent.

Er zijn twee groepen rassen te onderscheiden nl. zelfblekende en groene. Groene bleekselderij wordt in Nederland niet geteeld. Ons rassensortiment is klein; vrijwel alle Nederlandse selectiebedrijven die bleekselderij hebben voeren het onder de naam Goudgele Zelfblekende, soms met de toevoeging Extra Volle of iets dergelijks.

A - Goudgele Zelfblekende (Verbeterde L.P.D.)

Bladeren met lange, geelgroene bladstelen. Rechtstandig in groei, waardoor de bladstelen zich enigszins zelf bleken.

Om een fijne kwaliteit te krijgen is kunstmatig bleken soms nodig. Verbeterde L.P.D. is een in Nederland relatief veel geteeld ras.

Selecties van N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen en van Vreeken's Zaden, Dordrecht werden in proeven goed beoordeeld.

B - Golden Plume

Selectie uit voorgaand ras. Bladstelen wat korter en dikker.

BLOEMKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.)

De handelsproduktie van bloemkool bedroeg in 1967 ongeveer 60 miljoen kg ter waarde van 27 miljoen gulden. Een klein deel van de bloemkool wordt onder glas geteeld. Het belangrijkste is de vroege vollegrondsteelt en de herfststeelt. De aanvoerperiode loopt van april tot december. Toppen komen voor in juni en oktober. In deze twee maanden wordt bijna de helft van de hele jaarlijkse produktie aangevoerd. Ongeveer 15 % van de bloemkool wordt door de verwerkende industrie afgenomen. Het grootste gedeelte hiervan wordt gezouten.

Voor de vroege teelten is Alpha het belangrijkste ras, daarnaast komen voor gunstige teeltomstandigheden selecties van Vroege Mechelse in aanmerking. Voor zomerteelt en vroege herfststeelt wordt steeds minder Lecerf gebruikt. De late Alphaselecties genieten voor deze teelten thans de voorkeur. Bij de in 1962 en 1963 gehouden praktijkproeven met zomerbloemkool zijn ook twee selecties van Zomer-Mechelse aanbevolen. Een nieuw ras voor de vroege herfststeelt is Sesam. Voor aanvoer in oktober en november wordt overwegend Flora Blanca gebruikt.

Winterbloemkool is een riskant artikel. Het wordt overwegend in Zeeland geteeld. De meeste kans op succes bieden de in deze provincie door Wattel geselecteerde selecties.

BLOEMKOOL

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Planttijd	Oogsttijd	Aanbevolen rassen
kas- en rijenteelt (blz. 28)	eind september begin oktober (weeuwen)	1ste helft december	half april- begin juni	A - Vroege Alphaselecties A - Vroege Mechelse A - Candor
vroeg vollegronds- teelt (blz. 28)	eind september begin oktober (weeuwen)	maart	juni	A - Alpha A - Vroege Mechelse B - Candor
	eind januari begin februari (vrijsters)	april	2e helft juni	A - Alpha A - Vroege Mechelse B - Candor
zomerteelt (blz. 30)	maart	mei	juli- augustus	A - Alpha B - Candor B - Lecerf B - Zomer-Mechelse N - Sesam
herfstteelt (blz. 32)	1ste helft juni	half juli	half september- december	A - Flora Blanca A - Alpha A - Sesam B - Lecerf B - Tussensoort N - Candor
winterteelt in vollegrond (blz. 34)	eind juni- begin juli	1e helft augustus	april- half mei	B - Walcherse

VROEGE BLOEMKOOL

A - Alpha — Geïnt.: Fa. F. de Vries en Zn., Alphen a d. Rijn, 1926.

Door de goede kwaliteit van de kool is dit een van de meest geteelde rassen. De late selecties worden ook veel gebruikt voor zomer- en vroege herfstteelt.

Van dit ras komt een groot aantal selecties voor die onder verschillende namen in de handel worden gebracht. Naar de vroegheid kan men twee groepen onderscheiden:

Vroege Alphaselecties. Deze zijn geschikt voor kas- en rijenteelt. Onder gunstige teeltomstandigheden ook geschikt voor vroege vollegrondsteelt. Doordat ze minder blad vormen dan de latere selecties zijn ze vrij gevoelig voor boren.

Latere Alphaselecties. Deze vormen meer blad en boren minder snel. Ze zijn daarom ook geschikt voor teelt onder iets minder gunstige omstandigheden. Ze worden behalve voor de vroege vollegrondsteelt ook gebruikt voor zomer- en vroege herfststeelt. (Zie voor de aanbevolen Alphaselecties voor zomer- en vroege herfststeelt respectievelijk blz. 31 en blz. 33). De late Alphaselecties zijn meestal 1 tot 2 weken later dan de vroege Alphaselecties. Onder glas is dit verschil vaak kleiner.

Zowel de vroege als de latere selecties hebben golvend, gevouwen, afstaand blad. De kool is wit, vast, rond, met matige grove korrel en grove wratten.

Weinig gevoelig voor schift, gevoelig voor klemharten (molybdeen-gebrek).

Vroege Alphaselecties

Albino ¹⁾	N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster
Vroege Record	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)

¹⁾ Gaat iets op Vroege Mechelse lijken.

Latere Alphaselecties

Alpha	Wordt geleverd door verschillende bedrijven
Record	Wordt geleverd door verschillende bedrijven
Globe	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Selsto	Fa. Jos. Huizer Azn., Rijsoord
Robusta	N.V. C. W. Pannevis, Delft
Climax	J. P. Rood, Wateringen
Mont Blanc	C.V. D. v. d. Sluys en Zn., Honselersdijk

A - Vroege Mechelse

De Vroege Mechelse selecties zijn overwegend van goede kwaliteit en geschikt voor glasteelt en vroege vollegrondsteelt. Ze zijn gevoeliger voor ongunstige groeiomstandigheden dan de Alphaselecties en boren eerder.

Binnen dit ras kan men verschillende typen onderscheiden:

Vroege Verbeterde Mechelse. De onder deze naam geleverde selecties zijn ongeveer even vroeg als de Vroege Alphaselecties.

Type Romax. Dit type is nog enkele dagen vroeger dan Vroege Verbeterde Mechelse. Het vormt weinig blad en is daardoor erg gevoelig voor boren. De selecties van dit type mogen daarom beslist niet voor begin oktober worden gezaaid.

BLOEMKOOL

Selecties van het type Romax

Primeur A
Astrid
Allervroegste
Romax
Verbeterde Vroege Mechelse

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
N.V. L. P. Duivestein, Loosduinen
Fa. H. van Kampen Jr., Pijnacker
J. P. Rood, Wateringen
Varekamp's Zaadhandel, 's-Gravenzande

Blad donkergroen, golvend, iets afstaand en vaak langs de rand naar binnen gebogen. Bij het type Romax is de naar binnen gebogen bladrand zeer opvallend. Kool wit (soms iets crèmekleurig), vast, met grove korrel en wratten. Weinig gevoelig voor schift, klemharten (molybdeengebreek) en vorstschade. Gevoelig voor boren.

A - Candor — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd.

In de vroege teelt een tamelijk bladrijk ras, dat zowel in de vroege teelt als in de zomer- en vroege herfstteelt een kool van goede kwaliteit kan leveren. In vroegheid komt het overeen met de latere Alpha-selecties waarop Candor ook verder veel lijkt. Candor onderscheidt zich hiervan evenwel doordat dit ras witte bloemen vormt.

Over de waarde van dit ras voor de vroege vollegronds- en zomerteelt bestaat nog weinig ervaring.

ZOMERBLOEMKOOL

Zomerbloemkool is een moeilijk artikel. Gunstige omstandigheden tijdens de groei van het gewas vormen een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de teelt. Daarnaast is een juiste rassenkeuze van belang. Rassen voor zomerteelt moeten vrij veel blad vormen, daar ze anders gemakkelijk gaan boren.

A - Alpha

Voor al door de introductie van late bladrijke selecties is dit ras voor zomerteelt steeds meer in de belangstelling komen te staan. De kool van Alpha is meestal blanker, vaster en ronder, en dus kwalitatief beter dan van Lecerf.

Onder ongunstige groeiomstandigheden boort Alpha eerder dan Lecerf. De bladrijke typen zijn hier minder gevoelig voor dan de typen met minder blad. Voor beschrijving zie onder Vroege Bloemkool (blz. 28). De aanbevolen Alphaselecties zijn enige dagen tot ongeveer twee weken vroeger dan vroege Lecerfselecties, afhankelijk van de groeiomstandigheden.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1963 (zomerteelt).

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Hoe- veelheid blad ¹⁾	Diepte ²⁾	Vastheid ³⁾
Alpha	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	2,9	3,6	3,6
Globe III	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,0	3,7	3,8
Record	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	2,9	3,8	3,8
Alpha of Record	Fa. Jos. Huizer Azn., Rijsoord	3,3	3,7	3,7
Alpha	N.V. Wed. P. de Jongh + Fa. Koning en Vlieger, Goes	3,2	3,6	3,6
Augustcrop	N.V. C. W. Pannevis, Delft	3,6	4,3	4,2
Zomerclimax	J. P. Rood, Wateringen	3,5	4,4	4,3
Alpha	„West-Friesland”, Wijdenes	3,2	3,6	3,7
Alpha	N.V. v/h A. Zwaan jr., Enkhuizen	3,0	3,7	3,8
Venus	N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg	4,1	3,6	3,7
Record	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	2,9	4,1	4,0

¹⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ²⁾ 1 = plat, 5 = rond. ³⁾ 1 = los, 5 = vast.

B - Candor

Voor beschrijving zie bij „Vroege Bloemkool” op blz. 30.

B - Lecerf

Oorspronkelijk werd voor zomerteelt op veel plaatsen het ras Lecerf gebruikt. Het is weinig warmtegevoelig, boort niet zo gauw, en is daardoor oogstzekerder dan Alpha en Zomer-Mechelse. Doordat de kwaliteit vaak slechter is dan die van deze beide rassen, wordt Lecerf op de meeste plaatsen thans vrijwel niet meer geteeld.

Van Lecerf komen twee typen voor:

1. een vroeg type met matig veel blad en met een vrij ronde kool;
2. een type met veel blad en een plattere kool, dat ongeveer een week later is dan het vroege type.

Het late type is weer iets minder gevoelig voor slechte groei-omstandigheden dan het vroege.

Blad donkergroen, sterk gevouwen, bladrand sterk golvend; kool crème, grofkorrelig.

Weinig gevoelig voor boren en schift. In weeuwenteelt gevoelig voor hartloosheid. Laatstgenoemde euvel is soms te voorkomen door Lecerf iets eerder te zaaien dan de vroege bloemkool of door Lecerf eind januari of februari onder glas te zaaien.

BLOEMKOOL

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1963 (zomerteelt).

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Hoe- veelheid blad ¹⁾	Diepte ²⁾	Vastheid ³⁾
Vroege Lecerfselecties				
Lecerf no. 17	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,1	3,4	3,6
Lecerf A	N.V. Jacob Jong Noord-Scharwoude	3,0	3,5	3,7
Lecerf	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,1	3,4	3,5
Lecerf A	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	3,1	3,1	3,4
Lecerf B	„West-Friesland”, Wijdenes	3,0	3,1	3,3
Lecerf A	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	3,5	3,5	3,7
Late Lecerfselectie				
Lecerf no. 12	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	4,5	2,7	3,1

¹⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ²⁾ 1 = plat, 5 = rond. ³⁾ 1 = los, 5 = vast.

B - Zomer-Mechelse

De ervaringen met dit ras zijn erg wisselend. Soms valt de kwaliteit nogal tegen.

De vroegheid komt overeen met die van de late Alphaselecties.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1963 (zomerteelt).

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Hoe- veelheid blad ¹⁾	Diepte ²⁾	Vastheid ³⁾
Verbeterde Mechelse	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	3,8	3,6	3,8
Romeo	J. P. Rood, Wateringen	4,2	3,9	4,3

¹⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ²⁾ 1 = plat, 5 = rond. ³⁾ 1 = los, 5 = vast.

N - Sesam

Voor beschrijving zie blz. 33.

HERFSTBLOEMKOOL

A - Flora Blanca — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951.

Dit ras is zeer geschikt voor de latere teelt (oogst oktober-half november) en kan dan op de zwaardere gronden een zeer goede kool leveren.

Niet geschikt voor zomerteelt daar de kool dan vaak erg gaat schiften. De bovenste bladhelft sterk afstaand. Blad groot, grijsgroen met sterk golvende rand. Kool groot, wit, vast, zeer rond, grove wratten. In een zachte herfst gevoelig voor schift, soms ook voor roodverkleuring. Weinig gevoelig voor boren.

A - Alpha

De late Alphaselecties gaan ook voor de vroege herfstteelt (oogst tot half oktober) steeds belangrijker worden. Hoewel ze minder oogstzeker zijn dan Lecerf is de kwaliteit van de kool aanzienlijk beter. Alleen onder gunstige teeltomstandigheden mag men met dit ras goede resultaten verwachten. De kool is ongeveer twee weken eerder oogstrijp dan van de vroege Lecerfselecties.

Voor verdere beschrijving zie onder Vroege en onder Zomerbloemkool (blz. 28 en 30).

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1964 (herfstteelt)

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Hoe- veelheid blad ¹⁾	Diepte ²⁾	Vastheid ³⁾
Alpha	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	3,0	3,7	3,6
Globe III	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,0	3,8	3,6
Alpha of Record	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	2,8	3,7	3,7
Nr. 1565	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	3,2	3,5	3,4
Alpha	N.V. C. W. Pannevis, Delft	3,0	3,7	3,7
Alpha	Vreeken's Zaden, Dordrecht	2,9	3,5	3,5
Venus	N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg	3,3	3,5	3,6

¹⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ²⁾ 1 = plat, 5 = rond. ³⁾ 1 = los, 5 = vast.

A - Sesam — K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn. Kw.r.: 1967.

Dit ras heeft reeds enkele jaren in de vroege herfstteelt de aandacht getrokken door de goede kwaliteit van de kool. Voor late zomerteelt (oogst augustus) is dit ras, dat ongeveer even vroeg is als Lecerf, misschien ook geschikt hoewel het in die teelt soms nog wel wat schift vertoont.

Vrij veel, vrij groot, iets gebobbeld, grijsgroen blad met iets naar binnen gebogen rand. De kool is groot, vast en rond met vrij grove wratten, en soms iets crèmekleurig.

B - Lecerf

Dit ras was vroeger het meest geteelde ras voor de vroege herfstteelt. Het is thans vrijwel helemaal verdrongen door de late Alphaselecties die kwalitatief beter zijn. De kool van de vroege Lecerfselecties is

BLOEMKOOL

ongeveer 14 dagen later dan van de late Alphaselecties. De late Lecerfselecties zijn nog weer 1 tot 2 weken later.

Voor verdere beschrijving zie men onder Zomerbloemkool (blz. 31).

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1964 (herfstteelt)

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Hoe- veelheid blad ¹⁾	Diepte ²⁾	Vastheid ³⁾
Vroege Lecerfselecties				
Lecerf	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	3,0	2,5	2,6
Lecerf	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,0	2,7	2,7
Lecerf B	„West Friesland’’, Wijdenes	2,7	2,5	2,7
Lecerf A	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	3,2	3,2	3,2
Late Lecerfselecties				
Lecerf nr. 12	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,9	2,6	2,7
Lecerf	J. P. Rood, Wateringen	4,4	2,4	2,6
Lecerf B	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	3,6	2,3	2,4

¹⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ²⁾ 1 = plat, 5 = rond. ³⁾ 1 = los, 5 = vast.

B - Tussensoort

Dit ras is van zeer beperkte betekenis.

N - Candor

Voor beschrijving zie bij Vroege Bloemkool op blz. 30.

WINTERBLOEMKOOL

Voor ons land is de teelt van winterbloemkool riskant, daar de kouderesistentie van de meeste selecties te gering is. In een strenge vorstperiode bevriest de winterbloemkool in ons land vaak volledig. De teelt werd tot voor enige jaren uitsluitend uitgeoefend op Walcheren. Thans wordt ook in Noord-Holland een gering areaal winterbloemkool geteeld. De belangstelling is evenwel weer belangrijk afgenomen, nadat het gewas enige winters door vorstschade verloren ging. Van belang is, dat men over goed ontwaterde grond beschikt en met een vrij kleine, stevige plant de winter ingaat. Stikstofbemesting vóór de winter is meestal niet aan te bevelen. Om dezelfde reden moet niet te vroeg gezaaid worden. De beste zaaidatum is eind juni-begin juli; het uitplanten vindt in de eerste helft van augustus plaats. De oogst

valt in april-begin mei, juist voor de aanvoer van kasbloemkool. In deze periode zijn de prijzen dikwijls zeer aantrekkelijk.

B - Walcherse (type Angers)

De Zeeuwse Groentetelers Vereniging te Goes beschikt over een goede vroege en een goede middelvroege selectie voor de vollegrondsteelt. Het meest oogstzeker is de middelvroege selectie.

BOERENKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *laciniata* (L.) Schulz)

Boerenkool is een typische wintergroente. Vijfentachtig procent van dit produkt wordt van november tot februari aangevoerd. De handelsproduktie bedroeg in 1967 ongeveer 6 miljoen kg ter waarde van ruim 1 miljoen gulden.

De belangrijkste teeltcentra zijn het Westland en het gebied om Amsterdam.

Van de geteelde rassen zijn Westlandse Herfst en Westlandse Winter het belangrijkste. De bestaande rassen beantwoorden in redelijke mate aan de door de verwerkende industrie gestelde eisen. Voor verwerking zijn in de eerste plaats herfststrassen geschikt, daar zelfs de meest winterharde rassen door de vorst in kwaliteit achteruitgaan.

A - Westlandse Herfst

Het meest geteelde boerenkoolras voor herfststeelt.

Middelhoog ras met veel, matig fijn tot fijn gekroesd blad dat een dichte tot vrij dichte kop vormt. Kleur normaal groen tot iets donker groen.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Kleur- blad ¹⁾	Fijn- heid blad ²⁾	Dicht- heid kop ³⁾	Hoe- veelheid blad ⁴⁾
Middelhoge Fijngekrulde Herfst	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	3,1	3,2	2,5	2,5
Westlandse Herfst	N.V. C. W. Pannevis, Delft	3,3	2,5	2,6	3,1
Westlandse Herfst	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	2,3	3,9	3,7	3,3
Westlandse Herfst	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	2,6	3,0	2,7	3,1

¹⁾ 1 = zeer lichtgroen, 5 = zeer donkergroen.

²⁾ 1 = zeer grof gekroesd, 5 = zeer fijn gekroesd.

³⁾ 1 = open kop, 5 = gesloten kop.

⁴⁾ 1 = zeer weinig blad, 5 = zeer veel blad.

BOERENKOOL

A - Westlandse Winter

Westlandse Winter is het enige ras dat voor winterteelt in aanmerking komt.

De selecties van dit ras lijken veel op die van Westlandse Herfst. Het blad ervan is in de herfstmaanden evenwel meestal minder fijn gekroesd en daardoor niet geschikt voor oogsten in deze periode. In de winter wordt het blad fijner van kroesing.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1966

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Kleur- blad ¹⁾	Fijn- heid blad ²⁾	Dicht- heid kop ³⁾	Hoe- veelheid blad ⁴⁾
Westlandse	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	2,8	2,2	2,3	2,9
Westlandse Halfhoge	Coöp. L.T.B., Alkmaar	3,2	2,2	2,4	2,5
Westlandse Winter	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	4,4	2,2	2,7	2,5
Westlandse Winter	N.V. C. W. Pannevis, Delft	3,4	2,4	2,3	2,2
Verdura	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen	3,6	2,5	2,1	2,0
Wondergroen	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen	3,4	2,9	2,8	2,5
Halfhoge Fijngekrulde Westlandse Winterharde	„West Friesland”, Wijdenes	3,4	2,3	2,3	2,1

¹⁾ 1 = zeer lichtgroen, 5 = zeer donkergroen.
²⁾ 1 = zeer grof gekroesd, 5 = zeer fijn gekroesd.
³⁾ 1 = open kop, 5 = gesloten kop.
⁴⁾ 1 = zeer weinig blad, 5 = zeer veel blad.

De verhouding van het Nederlands Rassenregister tot de Rassenlijst voor Groentegewassen

Inschrijving van een nieuw ras in het Nederlands Rassenregister ten behoeve van de kweker van dit ras legt een soort eigendomsrecht op dit ras vast, maar zegt niets van de gebruikswaarde.

Opname van een ras in de Rassenlijst houdt verband met zijn gebruikswaarde, en is onafhankelijk van de vraag of het ras al of niet in het Nederlands Rassenregister is ingeschreven.

BOON

De handelsproduktie bedroeg in 1967 39 miljoen kg slabonen, 7 miljoen kg spekbonen, 8 miljoen kg snijbonen en 3 miljoen kg pronkbonen, een waarde vertegenwoordigend van resp. 21, 2,5, 7 en 1 miljoen gulden.

De tot het geslacht *Phaseolus* behorende bonen zijn als volgt in te delen:

1. Slaboon of Sperzieboon ... *Phaseolus vulgaris* L.
2. Spekboon *Phaseolus vulgaris* L.
3. Snijboon *Phaseolus vulgaris* L.
4. Pronkboon *Phaseolus coccineus* L.
(*Phaseolus multiflorus* Lam.)

Bij deze groepen onderscheidt men stam- en stokbonen. De stambonen zijn doorgaans, in vergelijking met de stokbonen, vroeger en stellen meestal minder eisen aan bodem, bemesting, verzorging en hulpmiddelen (stokken of draden en touw). Ze zijn in de regel snel afgedragen, terwijl zij een kleinere oogst voortbrengen. Voor de vroege glasteelt is vroegheid uiteraard zeer belangrijk en om deze reden wordt vaak de voorkeur gegeven aan stambonen en „halve” stokbonen, zoals Roem van Zwaag.

Dikwijls zijn ziekten of plagen de oorzaak van mislukking van de bonenteelt. Voor zover resistentie tegen bepaalde ziekten mogelijk is, dient men daarmee bij de rassenkeuze en teeltwijze rekening te houden. Door veredelingswerk is thans vlekkenziekte-resistentie in een aantal bestaande rassen ingekruist, en de eerste vlekkenziekte-resistente rassen zijn inmiddels in de handel gebracht.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste ziekten. Een deel van de geteelde slabonen is bestemd voor directe consumptie, een betrekkelijk klein gedeelte wordt geëxporteerd; het overige deel (de laatste jaren ruim de helft van het totaal) wordt door de conserven-industrie verwerkt.

Tot voor kort werden de slabonen voor de industriële verwerking op de veilingen aangekocht zodra op een ononderbroken aanvoer kon worden gerekend. Nu de contractteelt van bonen ten behoeve van de industrie is vrijgegeven en het tevens mogelijk is de stamslabonen machinaal te plukken, worden de bonen voor de industrie steeds meer op landbouwbedrijven geteeld. Dit betekent, dat de normale teelt van stamslabonen op de tuindersbedrijven ingekrompen zal moeten worden wegens een verminderde afzetmogelijkheid. Deze bedrijven zullen zich vooral op vervoering en/of verlating van de teelt moeten toelagen.

Daar de machinale pluk nog in ontwikkeling is, is nog niet in alle opzichten bekend, welke eisen aan de rassen gesteld moeten worden om machinaal te kunnen worden geplukt. Wel lijken een opgaand planttype, waarbij de peulen hoog gedragen worden, en een geconcentreerde rijping het meest gewenst. Voorts is een goed ontwikkeld en diep wortelstelsel van belang.

BOON

VIRUSZIEKTEN

Rolmozaïek *Phaseolus-virus 1*

De bladeren krijgen een lichtgroene, doffe mozaïektekening en rollen op karakteristieke wijze naar beneden om. Deze ziekte kan met het zaad overgaan, terwijl op het veld verspreiding plaats vindt door bladluizen.

Zwarte vaatziekte *Phaseolus-virus 1*

De vaatbundels in wortels, stengels, bladeren, bloemen en vooral ook in de peulen worden bruinzwart. Peulwand en zaadhuid vertonen vaak een bruinzwarte adering. Kenmerkend is een grijze kleur van de peulen met zwarte buik- en rugnaad. Komt alleen voor bij rassen die resistent zijn tegen rolmozaïek.

Scherpmozaïek, topsterfte *Phaseolus-virus 2*

De bladeren vertonen een scherp begrensde fijne mozaïektekening aan de groeitoppen, nadat zich bij de oudere bladeren tevoren op steengrauw gelijkende symptomen hebben ontwikkeld. Bij zeer gevoelige rassen, zoals bijv. de stamslaboon Dubbele Witte z. dr. ontstaat een zeer sterke groeiremming, gevolgd door afsterving van de groeitoppen (topsterfte) en bloeistengels. Besmette gladiolen vormen doorgaans de besmettingsbron, terwijl de bladluizen evenals bij rolmozaïek voor verspreiding zorgen. Het virus gaat niet met het zaad over.

Stippelstreep *Nicotiana-virus 11*

Dit virus veroorzaakt roodbruine vlekken en strepen in stengels en peulen. De bladeren verwelken, waarmee een rode verkleuring van hoofdnerf en plexusgeleids ook van de zijnerf, tot de fijnste vertakking toe, gepaard gaat. Het virus blijkt te overwinteren in vochtige gronden, van waaruit de besmetting optreedt.

BACTERIEZIEKTEN

Vetvlekkenziekte *Pseudomonas phaseolicola*

Op de bladeren, stengels en peulen donkergeroene vetachtige vlekken, die bij indrogen vaak roodachtig verkleuren. Deze ziekte gaat met het zaad over.

SCHIMMELZIEKTEN

Vlekkenziekte *Colletotrichum lindemuthianum*

Diep ingezonken, donkerbruine vlekken op stengels en peulen. Ook op de zaden donkerbruine vlekken. Deze ziekte gaat met het zaad over.

Roest *Uromyces phaseoli*

Aanvankelijk ontstaan aan de onderkant van de bladeren witte puistjes. Later vormen zich aan de onder- en bovenzijde roestbruine plekken. De sporen overwinteren o.m. op oude bonestokken.

Grauwe schimmel *Botrytis cinerea*

Alle plantendelen kunnen aangetast en gaan dan tot rotting over; rottende plekken worden overdekt met een grauw schimmelpuis. Dorre bloemresten, die aan de punt van de peulen blijven hangen, gaan ook vaak rotten en daarmee tevens het peuleinde.

Sclerotienrot *Sclerotinia sclerotiorum*

Evenals bij de grauwe schimmel kan rotting van alle plantendelen optreden, waarbij dan echter een wit schimmelpuis met zwarte korrels (sclerotien) ontstaat. Aantasting van de stengelvoet doet de plant vaak verwelken.

Voor de bestrijding van de verschillende ziekten raadplege men de Ziektenbestrijdingsgids van de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen. Uitvoerige beschrijvingen en tekeningen van bonenziekten vindt men in het boekje: N. Hubbeling - Ziekten en Beschadigingen van Bonen, Tuinbouwvoorlichting no. 3. 1955; verkrijgbaar bij de Staatsdrukkerij, Christoffel Plantijnstraat, 's-Gravenhage.

SLABOON

STAMSLABOON

Tuindersteelt

(zie voor teelt voor industrie blz. 48)

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Aanbevolen rassen
vroegte teelt onder glas (blz. 40)	februari-maart	B - Centrum B - Dubbele Witte z. dr. B - Flits B - Lotus B - Prelude N - Flair
vervroegde buiten-teelt; opkweken in plastic zakken onder glas (blz. 41)	15-20 april	A - Flair A - Prelude B - Centrum B - Lotus N - Oktavo N - Probatine
vervroegde buiten-teelt; ter plaatse zaaien (blz. 42)	eind april	B - Dubbele Witte z. dr. B - Saxa z. dr. B - Widusa
normale teelt in de vollegrond (blz. 42)	mei	A - Centrum A - Prelude B - Cordon B - Corene B - Dubbele Witte z. dr. B - Furore B - Oktavo B - Tiptop B - Widusa N - Elan N - Lucore N - Probatine
late teelt in de vollegrond (blz. 46)	juni of juli	A - Prelude B - Corene B - Flits B - Greenstar B - Lotus B - Processor B - Widusa N - Elan
late teelt onder glas (blz. 48)	eind juli-begin aug.	A - Prelude B - Dubbele Witte z. dr.

BOON

Voor de conservering in blik zijn alleen witzadige rassen of rassen met lichtgevlamde of citroengele zaden te gebruiken daar de overige gekleurdzadige ongewenste troebelingen en verkleuringen geven.

Voorts verlangt de conservenindustrie, zowel voor het inblikken als voor het diepvriezen, rechte, ronde of ovaalronde, fijne, groene slabonen zonder draad, welke tevens mals zijn, vlezig en zonder vlies. De kleur van de peulen moet gelijkmatig zijn.

Ook voor de directe consumptie worden hoge eisen gesteld, alleen in het voor- en naseizoen wordt bij beperkt aanbod ook wel eens genoegen genomen met wat mindere kwaliteit.

Vroege teelt onder glas (stamslaboon)

Hiervoor zaait men veelal van begin februari tot eind maart, doch voor staandglas wordt soms reeds in januari gezaaid. Zodra de eerste blaadjes zich beginnen te ontvouwen, wordt uitgeplant. Voor de teelt onder platglas worden rassen gebruikt, die weinig gewas maken; daardoor kan het glas er langer opblijven en kan vroeger worden geplukt. Verder is het van groot belang een ras te kiezen, dat in korte tijd plukrijp is, want hoe vroeger men komt, des te hoger liggen de prijzen.

B - Centrum

Vertoont enige overeenkomst met Dubbele Witte z. dr. doch is vroeger en minder rankend onder glas. Is wat minder vroeg dan Lotus en Flits.

Voor beschrijving zie blz. 42.

B - Dubbele Witte z. dr.

Wordt geteeld onder platglas en onder staandglas vanwege de vroegheid en de prima consumptiekwaliteit. Handel en consument geven de voorkeur aan het uiterlijk en de smaak van dit type boon dat daardoor ook dikwijls beter wordt betaald. Bonen van minder goede kwaliteit zakken vaak in prijs zodra de Dubbele Witte op de veiling komt. Het gewas gaat onder glas ranken en kan dan wel 50-70 cm hoog worden, onder staandglas wordt dit ras daarom als regel aan touw geteeld. Voor platglas is dit ranken een groot bezwaar omdat het glas dikwijls reeds gelicht moet worden als de bonen nog maar net in bloei staan. Hierdoor kan het gewas gemakkelijk wind- of vorstschade oplopen. De vatbaarheid voor rolmozaïek is voor de vroege teelt onder glas niet van belang. Voor beschrijving zie blz. 44.

B - Flits — K.: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen.

Zeer vroeg ras dat in korte tijd geoogst kan worden; wordt soms zelfs in één keer afgeoogst. Maakt meestal niet veel gewas hetgeen vooral voor de teelt onder platglas en als tussenteelten onder staandglas aantrekkelijk is. Matig produktief maar door de korte plukperiode geschikt voor kort durende teelten. Bij hogere temperaturen gevoelig voor draadvorming.

De peul lijkt veel op Dubbele Witte z. dr. doch is iets dikker. Kwaliteit goed.

Zaad wit; 33 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, veldresistent voor zwarte vaatziekte en vetvlekkenziekte. Vatbaar voor scherpmozaïek, topsterfte, stippelstreep en vlekkenziekte.

B - Lotus

Maakt minder gewas dan Dubbele Witte z. dr. Is bovendien zeer vroeg. Is hierdoor aantrekkelijk voor teelt onder glas. Bij hogere temperaturen gevoelig voor draadvorming.
Voor beschrijving zie blz. 47.

B - Prelude

Zeker zo vroeg als Dubbele Witte z. dr. Kan iets dichter worden geplant dan Dubbele Witte z. dr. Is echter nogal gevoelig voor *Botrytis* en *Sclerotinia*; daarom niet te nauw planten.
Voor beschrijving zie blz. 43.

N - Flair — K.: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. K.w.r.: 1965.

Vroeg ras. Vormt een opgericht, matig stevig gewas. Peulen zwak gebogen, rond, 12-13 cm lang, volgroeid is deze boon wat grof, daarom vooral jong plukken. Zaad langovaal, wit; 33 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep; matig vatbaar voor vetvlekkenziekte en vlekkenziekte.

Vervroegde buitenteelt (stamslaboon)

Deze teelt is riskant, vooral ook in verband met de kans op nachtvorsten. Er wordt in april gezaaid, direct in de vollegrond of, als men nog vroeger wil zijn, wordt ook wel opgekweekt in plastic zakken. Hier kunnen de planten langer in blijven dan in kistjes. Wanneer b.v. half april gezaaid wordt, kan met het uitplanten gewacht worden tot half mei. Dan is tevens het nachtvorstgevaar aanzienlijk vermindert.

1. Voor opkweek in plastic zakken onder glas komen in aanmerking:

A - Flair

Voor beschrijving zie hierboven.

A - Prelude

Is vroeg en kan in korte tijd geoogst worden.
Voor beschrijving zie blz. 43.

B - Centrum

Voor beschrijving zie blz. 42.

B - Lotus

Voor beschrijving zie blz. 47.

BOON

N - Oktavo

Voor beschrijving zie blz. 44.

N - Probatine — K.: N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes. Kw.r.: 1967.

Is iets vroeger dan Dubbele Witte z. dr. Fors, matig hoog, tamelijk gesloten gewas met ongeveer gelijke peul als van Dubbele Witte z. dr. Peul 10-12 cm lang, zonder draad en zonder vlies.

Zaad ovaal, wit; 37 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor zwarte vaatziekte, weinig vatbaar voor vlekken- en vetvlekkenziekte, vatbaar voor rolmozaïek.

2. Voor ter plaatse zaaien dienen rassen te worden genomen die sterk zijn tegen ongunstig weer. In aanmerking komen:

B - Dubbele Witte z. dr.

Heeft bij vroege teelt nog weinig kans op rolmozaïekaantasting.

Voor beschrijving zie blz. 44.

B - Saxa z. dr. (Vroege Wagenaar)

Middelmatig hoog gewas. Peulen zwak gebogen, 10-14 cm lang, rond, lichtgroen, vrijwel zonder vlies.

Zaad langovaal, beigegeel. Dit gekleurdzadige ras verdraagt een wat lagere temperatuur iets beter dan de meeste witzadige rassen en wordt daarom in het zuiden voor deze teelt nog wel gebruikt.

Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte.

B - Widusa

Kiemt ook bij lage grondtemperaturen goed. Kan daardoor vroeg ter plaatse worden gezaaid. Is dan naar verhouding vroeger oogstbaar dan bij normale zaai.

Voor beschrijving zie blz. 45.

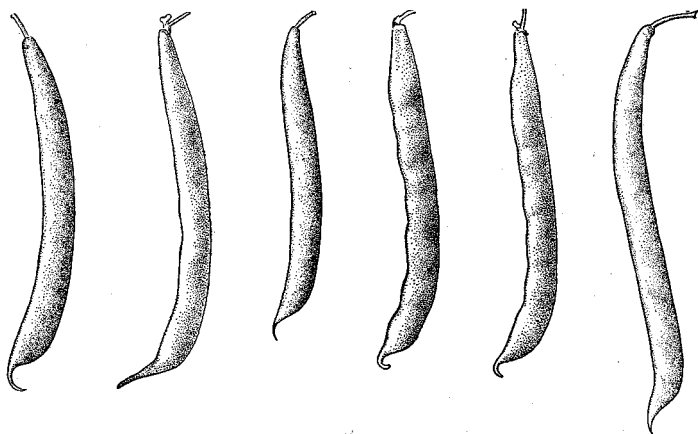
Normale teelt vollegrond (stamslaboon)

Hiermee wordt bedoeld de hoofdteelt, waarbij bij voorkeur in de eerste helft van mei gezaaid wordt. Bij deze teelt heeft men de minste risico's en de grootste opbrengst. In sommige gebieden wordt, evenals bij de industrieteelt, ter plaatse gezaaid gedurende de gehele maand mei. In bepaalde gebieden geeft uitplanten echter betere resultaten en wordt in kistjes onder glas gezaaid waarna ongeveer 15 mei buiten wordt uitgeplant.

A - Centrum — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg.

Vertoont enige overeenkomst met Dubbele Witte z. dr., vooral wat peul betreft. Is echter iets vroeger, iets minder gevoelig voor rolmozaïek en geeft een wat meer opgericht gewas.

Resistent tegen zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor rolmozaïek, vlekkenziekte en vetvlekkenziekte, vatbaar voor scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep.

1 = Flits
2 = Prelude

3 = Lotus
4 = Dubbele Witte z. dr.

5 = Widusa
6 = Cordon

A - Prelude - K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht. Kw.r.: 1955, in 1958 overgegaan naar N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Ontstaan uit een kruising van *Enfant de la Mont-Calme* met *Dubbele Witte z. dr.* in 1937.

Aan te bevelen vanwege zijn produktiviteit, vroegheid en goede peul-kwaliteit. Geschikt voor vers gebruik en conserveren.

Matig stevig, sterk vertakt gewas. Peulen aan de top matig gebogen, 11-13 cm lang, rond, normaalgroen, zonder vlies en zonder draad. Zaad langovaal, wit; 33 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor zwarte vaatziekte en topsterfte; matig gevoelig voor rolmozaïek en scherpmozaïek, vatbaar voor vlekkenziekte, vetvlekken-ziekte en stippelstreep. Zeer gevoelig voor *Botrytis* en *Sclerotinia*, waardoor bij nat weer rotte punten voorkomen.

Prelubel komt als type veel met *Prelude* overeen. Onderscheidt zich ervan door resistentie tegen vlekkenziekte.

B - Cordon — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.

Vrij hoog, opgaand en stevig gewas, waardoor dit gewas aan belangrijke eisen voor de machinale pluk voldoet. Laat.

Peulen zwak gebogen, breedovaal, 11-13 cm lang. Zaad langovaal, wit; 30 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, weinig vatbaar voor stippelstreep en vetvlekken, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vatbaar voor vlekken-ziekte.

Veldresistent tegen zwarte vaatziekte. Gevoelig voor magnesiumgebrek.

BOON

B - Corene — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1967.

Corene is een vlekkenziekeresistente Irene. Het ras kenmerkt zich door het platte gewas en de aantrekkelijke peulvorm.

Peulen recht, rond, 10-12 cm lang. Zaad langovaal, wit; 36 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, topsterfte en vlekkenziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vetvlekkenziekte; vatbaar voor stippelstreep en zwarte vaatziekte.

B - Dubbele Witte z. dr.

Geteeld zowel voor vers gebruik als voor conserven. Mals blijvend en zeer smakelijk; produktief. De grote gevoeligheid voor rolmozaïek kan echter, vooral in het zuiden van het land tot teleurstelling leiden. Middelmattig hoog, nogal slap gewas, hetgeen voor de machinale pluk bezwaarlijk is.

Peulen zwak gebogen, 10-12 cm lang, breedovaal, glad, normaal-groen van kleur, vast, vlezig.

Zaad ovaal, wit; 33 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor vlekkenziekte, vrijwel onvatbaar voor vetvlekkenziekte. Zeer gevoelig voor Phaseolus-virus 2, dat topsterfte kan veroorzaken, in het bijzonder nabij gladiolen; zeer vatbaar voor stippelstreep en roest.

Stabolite (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn) is een Dubbele Witte-type. Iets vroeger en wat minder gevoelig voor rolmozaïek.

Smaragd - K.: J. Groot, Waarland. Overgenomen door N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Mutant uit Dubbele Witte z. dr.

Komt overeen met Dubbele Witte z. dr., blijft echter iets langer groen en heeft lichtgroen getint zaad.

B - Furore — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1948. Ontstaan uit een kruising van Dubbele Witte z. dr. met U.S. 5 Refugee.

Dit ras, waarvan de peul lichter van kleur is dan van Dubbele Witte z. dr., is van plaatselijke betekenis. Smaak goed. Geschikt voor vers gebruik en conserven.

Sterk, fors, grootbladig gewas, sterker vertakt dan Dubbele Witte z. dr., dient daarom wat ruimer gezaaid te worden. Peulen recht tot zwak gebogen, 12-14 cm lang, breedovale doorsnee, zonder vlies en zonder draad.

Zaad ovaal met iets afgeplatte uiteinden, wit; 33 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek. Matig vatbaar voor zwarte vaatziekte, zeer vatbaar voor topsterfte, stippelstreep, vlekkenziekte en roest, vrijwel onvatbaar voor vetvlekkenziekte.

B - Oktavo (voorheen B 2963) — K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1967.

Tamelijk hoog, fors gewas.

Peulen recht of zwak gebogen, ongeveer rond, 10-12 cm lang, goede kwaliteit.

Zaad langovaal, wit. 32 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, matig vatbaar voor stippestreep, vlekkenziekte en vetvlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek en topsterfte.

B - Tiptop — K.: N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes. Kw.r.: 1959. Ontstaan uit een kruising van Fullcrop met Dubbele Witte z. dr.

Goede peulkwaliteit.

Fors, sterk vertakt, grootbladig gewas. Peulen matig gebogen, 10-12 cm lang, licht- tot normaalgroen, vrijwel ronde doorsnee, zonder vlies en zonder draad.

Zaad ovaal tot langovaal; wit; 30 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, zeer vatbaar voor scherpmozaïek, vatbaar voor vlekkenziekte, vetvlekkenziekte en zwarte vaatziekte.

Tamelijk gevoelig voor magnesiumgebrek.

B - Widusa — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen. Kw.r.: 1959. In 1955 aan zaadfirma's afgegeven ter vermeerdering en verhandeling. Ontstaan uit een kruising van (Dubbele Witte z. dr. $\times$ U.S. 5 Refugee) met Dubbele Witte z. dr. in 1943.

Kwaliteit goed, geschikt voor vers gebruik en conserveren.

Is iets later oogstbaar dan Dubbele Witte z. dr. Sterk ras, doch gevoelig voor magnesiumgebrek.

Fors, tamelijk rechtopgaand gewas. Peulvorm als van Dubbele Witte z. dr., recht of zwak gebogen, iets lichter van kleur, 10-13 cm lang, zonder vlies en zonder draad. Is bij nat weer na het plukken gauw „versleten” en bij late oogst veelal te bleek van kleur.

Zaad ovaal met iets afgeplatte uiteinden, wit; 33 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, matig vatbaar voor zwarte vaatziekte, zeer vatbaar voor scherpmozaïek en topsterfte, vatbaar voor vlekkenziekte en roest, vrijwel onvatbaar voor vetvlekkenziekte, matig gevoelig voor stippestreep.

Widuco komt als type veel met *Widusa* overeen. Onderscheidt zich ervan door resistentie tegen vlekkenziekte.

N - Elan — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.

Lijkt in peul en gewas op Cordon, doch rijpt middentijds, terwijl Cordon een laat ras is.

Heeft nog een iets grovere peul dan Cordon.

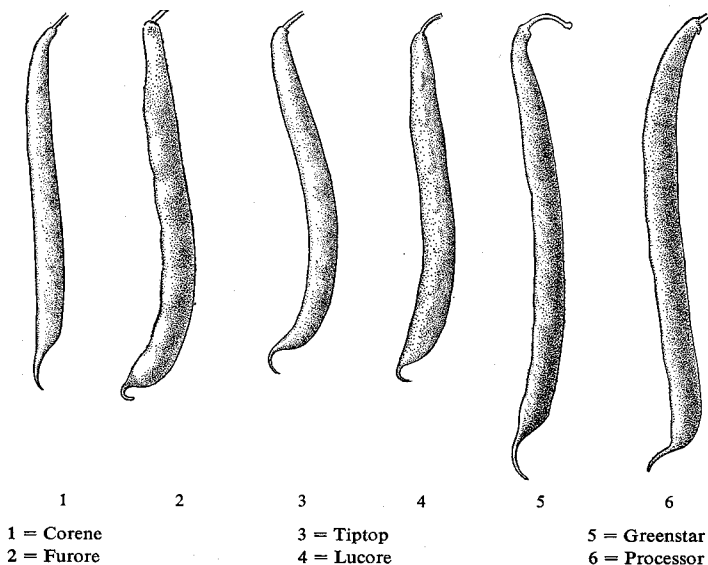
Resistent tegen rolmozaïek, veldresistent tegen zwarte vaatziekte en vetvlekken, matig vatbaar voor scherpmozaïek en topsterfte, vatbaar voor stippestreep en vlekkenziekte.

N - Lucore — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Ontstaan door selectie in Voorluk z. dr.

Kwaliteit goed, zowel voor vers gebruik als voor conserveren.

Peul type Dubbele Witte z. dr. Matig stevig, fors, grofbladig gewas; dient daarom iets ruimer gezaaid te worden dan Dubbele Witte z. dr.

BOON

Naar gelang de weersomstandigheden enigszins wisselvallig in opbrengst.

Peulen zwak gebogen, 10-12 cm lang, normaal groen, zonder vlies en zonder draad.

Zaad ovaal; aan de uiteinden iets afgeplat; 35 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek; matig vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, topsterfte, stippelstreep en vetvlekkenziekte; resistent tegen vlekkenziekte.

N - Probatine

Voor beschrijving zie blz. 42.

Late teelt vollegrond (stamslaboon)

Hiervoor kiest men algemeen rassen die resistent zijn tegen rolmozaïek en die vroeg of middelvroeg zijn om nog tijdig een opbrengst te krijgen.

A - Prelude

Weinig vatbaar voor rolmozaïek. Kan door zijn snellere rijping iets later gezaaid worden dan Widusa en Furore.

Voor beschrijving zie blz. 43.

B - Corene

Geschikt voor late teelt wegens goede virusresistentie, vroegheid en aantrekkelijke peul.

Voor beschrijving zie blz. 44.

B - Flits

Kan nog laat gezaaid worden wegens de snelle rijping. Voor beschrijving zie blz. 40.

B - Greenstar — K.: Pop Vriend, Andijk-O. Kw.r.: 1963. Ontstaan uit een kruising van Dubbele Witte z. dr. met Imuna o.F. in 1956.

Dit ras, dat voor Nederland plaatselijke betekenis heeft, is door de geringe vatbaarheid voor scherpmozaïek en vlekkenziekte voor late zaai geschikt.

Komt het meest overeen met Imuna o.F., doch door de geringere vliesvorming beter van peulqualiteit.

Zaad langwerpig, wit, 25 zaden wegen ongeveer 10 gram.

B - Lotus — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1964.

Vanwege de snelle rijping is laat zaaien nog mogelijk, maar verdient niet de voorkeur in verband met de gevoeligheid voor rolmozaïek.

Maakt minder gewas dan Dubbele Witte z. dr.

De peul lijkt veel op die van Dubbele Witte z. dr., maar is mogelijk iets korter. Kwaliteit goed. In warme zomers vrij sterke neiging tot draadvorming.

Zaad ovaal, wit; 35 zaden wegen ongeveer 10 gram. Resistent tegen zwarte vaatziekte.

B - Processor — K.: Ferry Morse, Detroit (Mich.), Ver. Staten van Amerika. Wordt in Nederland ook onder de naam *Sabo* in de handel gebracht.

Dit ras is voornamelijk in Limburg van enige betekenis.

Kan voor late teelt worden toegepast wegens resistentie tegen rolmozaïek en stevig gewastype. Bestrijding van vlekken- en vetvlekkenziekte verdient aanbeveling.

Stevig, rechtopgaand gewas, daardoor geschikt voor machinale pluk. Gewas ook goed bestand tegen harde wind. Zeer produktief. *Peul in wat rijpere toestand niet vliesloos, smaak matig tot slecht*, daardoor weinig aanbevelenswaardig voor de conservenindustrie.

Iets later oogstbaar dan Dubbele Witte z. dr.

Peul 13-16 cm lang, breedovaal, tamelijk dikvlezig, zonder draad. Zaad langovaal, wit; 27 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, vrijwel resistent tegen stippelstreep en roest. Vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek en vetvlekkenziekte, zeer vatbaar voor vlekkenziekte.

B - Widusa

Resistent tegen rolmozaïek. Hierdoor geschikt voor late teelt. Vatbaar

BOON

voor vlekkenziekte. Niet later zaaien dan begin juli.
Voor beschrijving zie blz. 45.

N - Elan

Voor beschrijving zie blz. 45.

Late teelt onder glas (stamslaboon) (zgn. herfstteelt of nateelt)

A - Prelude

De geringe vatbaarheid voor rolmozaïek maken dit ras aantrekkelijk voor de herfstteelt; anderzijds moet voldoende aandacht worden besteed aan *Botrytis* enz.
Voor beschrijving zie blz. 43.

B - Dubbele Witte z. dr.

Voor beschrijving zie blz. 44.

Teelt voor industrie (zie voor tuindersteelt blz. 42)

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Aanbevolen rassen
normale teelt (blz. 49)	mei	A - Centrum A - Prelude B - Cordon B - Corene B - Dubbele Witte z. dr. B - Harvester B - Oktavo B - Tiptop B - Widusa N - Elan N - Probatine N - Troef
late teelt (blz. 51)	(zie onder tuindersteelt, blz. 46)	

TABEL VAN RASEIGENSCHAPPEN EN ZAAIZAAD- HOEVEELHEDEN

Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betreffende eigenschap.
Voorts is vroegheid met een hoog cijfer aangeduid.

	Centrum	Prelude	Cordon	Corene	Dubb. Witte z.dr.	Harvester	Oktavo	Tiptop	Widusa	Elan	Probatine	Troef
Stevigheid stro	3	3	4	3	3	4	3	3½	3	3	3	3
Vroegheid	5	5	1	4	4	3	3	2	3	3	4	2
Resistentie tegen ¹⁾												
rolmozaïek	3	3	5	5	1	5	5	5	5	5	2	5
zwarte vaatziekte	5	5	4	2	5	1	2	2	2	4	5	2
scherpmozaïek	2	3	3	3	1	3	2	1	1	3	3	3
topsterfte	2	2	4	5	2	5	2	2	2	3	5	3
stippelstreep	2	2	4	2	2	4	3	2	3	2	2	2
vetvlekkenziekte	3	2	4	3	4	1	3	2	4	4	4	3
vlekkenziekte	3	2	2	5	2	1	3	2	2	2	3	2
Geschikt voor ²⁾												
machinale pluk	3½	4	4½	2	2	3½	2	3	3	4	4½	3
blikconserven	3½	4	3½	3½	3½	2	4	3½	3	2½	4	2
diepvriezen	3½	4	3½	3½	3½	3	4	3½	3	3	4	2
1000-korrelgewicht	280	320	340	260	300	380	350	320	300	380	270	220
Zaaizaad kg/ha	90	100	100	80	90	110	90	90	80	110	90	70

¹⁾ 1 = zeer vatbaar, 5 = resistent.

²⁾ 1 = ongeschikt, 5 = geschikt.

Normale teelt (stamslaboon)

Bij de normale teelt voor de industrie wordt ter plaatse gezaaid omstreeks 10-30 mei, afhankelijk van het feit of men in een meer of minder nachtvorstgevoelig gebied zit.

A - Centrum

Wat vroeger en wat minder vatbaar voor rolmozaïek dan Dubbele Witte z. dr.

Voor beschrijving zie blz. 42.

A - Prelude

Is vroeg en geeft een goede opbrengst en kwaliteit. Bij vochtige weersomstandigheden kans op rotte punten.

Voor beschrijving zie blz. 43.

B - Cordon

Laat en sterk ras, kan uitstekende opbrengst geven. Wat grof van peul, goede kwaliteit.

Voor beschrijving zie blz. 43.

BOON

B - Corene

Tamelijk vroeg ras met mooie peul. Doordat de peul aan de plant lang mooi blijft wordt dit ras nogal eens te laat geplukt. Kwaliteit en opbrengst goed.

Voor beschrijving zie blz. 44.

B - Dubbele Witte z. dr.

Tamelijk vroeg, goede kwaliteit, goede opbrengst in gebieden met weinig kans op rolmozaïek.

Voor beschrijving zie blz. 44.

B - Harvester — K.: Asgrow, Orange, Connecticut, Ver Staten van Amerika. V. in Nederland: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.

Dit ras wordt in ons land door de industrie in beperkte mate verwerkt. Gewas: stevige, opgerichte plant met middelgroot blad. Peulen vrijwel recht, rond op doorsnee, ongeveer 14 cm lang met 4-6 zaden, zonder draad, in gevorderd stadium iets vliezig.

Kan een goede opbrengst geven, kwaliteit voor blikconserven matig goed.

Wordt wel voor speciale doeleinden geteeld zoals diepvries en drogen. Resistent tegen rolmozaïek en topsterfte, weinig vatbaar voor stippelstreep, matig vatbaar voor scherpmozaïek, zeer vatbaar voor zwarte vaatziekte, vlekken- en vetvlekkenziekte.

B - Oktavo (voorheen B 2963)

Middentijds rijpend, tamelijk fors gewas. Goede peulkwaliteit.

Voor beschrijving zie blz. 44.

B - Tiptop

Tamelijk laat, wat grof gewas. Goede opbrengst en kwaliteit.

Voor beschrijving zie blz. 45.

B - Widusa

Middentijds rijpend, goede opbrengst en kwaliteit. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Peul in wat gevorderd stadium te bleek, moet na het plukken snel verwerkt worden.

Voor beschrijving zie blz. 45.

N - Elan

Vertoont enige overeenkomst met Cordon, doch rijpt middentijds. Heeft een tamelijk grove peul.

Voor beschrijving zie blz. 45.

N - Probatine

Een Dubbele Witte-type. Iets vroeger.

Voor beschrijving zie blz. 42.

N - Troef — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1964.

Heeft een mooie, slanke, ronde peul. Kwaliteit voor blik lijkt matig.

Misschien meer geschikt voor diepvries en drogen.

Gewas: stevige plant met tamelijk klein blad. Peul vrijwel recht, weinig ingesnoerd, geeft soms een draadje, rond op doorsnee, ongeveer 12 cm lang, met 5-7 zaden. Tamelijk laat. Resistent tegen rolmozaïek en topsterfte, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte, stippelstreep en vlekkenziekte.

Late teelt (stamslaboon)

Zie onder tuindersteelt (blz. 46)

STOKSLABOON

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Aanbevolen rassen
teelt onder glas (blz. 51)	maart	B - Roem van Huissen B - Roem van Zwaag
teelt in de vollegrond (blz. 52)	mei	Dubbele stokslaboon B - Aromata B - Nestor B - Situla Enkele stokslaboon B - Mechelse Markt z. dr. B - Metro B - Non Plus Ultra B - Progress

Teelt onder glas (stokslaboon)

B - Roem van Huissen

Vormt van anderen geen hinderlijk breed gewas en groeit boven door. Ongeveer even vroeg als Roem van Zwaag en dikwijls produktiever. Kwaliteit matig en met draad. Zolang de aanvoer van bonen nog gering is, is dit geen groot bezwaar; neemt de aanvoer toe dan worden rassen met een betere kwaliteit en zonder draad vaak beter betaald. Voor verdere beschrijving zie Roem van Zwaag.

B - Roem van Zwaag — K.: J. de Jong, Zwaag. Geïnt.: Enkhuizer Zaadhandel te Enkhuizen. Mutant uit Dubbele Witte z. dr.

Onderscheidt zich van stamslaboon Dubbele Witte z. dr. door hogere groeiwijze, maar wordt niet zo hoog als een echte stokboon. Wordt in de kas soms bijna 2 m hoog, althans indien ter plaatse wordt gelegd. Gewas van onderen nogal breed. Draagt vanaf de grond en is zeer produktief. Kwaliteit en vorm van de peul niet van stamslaboon Dubbele Witte z. dr. te onderscheiden. Zaad ook gelijk. De grote vatbaarheid voor rolmozaïek maken dit ras ongeschikt voor de teelt in de vollegrond; voor de vroege teelt onder glas is dit evenwel niet van invloed.

Teelt in de vollegrond

Dubbele stokslaboon

B - Aromata — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1953. Ontstaan uit een kruising van Mombacher Spek m. dr. met Vroege Juli z. dr.

Consumptiekwaliteit van het verse produkt zeer goed. De specifieke smaak blijkt bij conservering in blik verloren te gaan.

Rijkdragend. Vanwege de onvatbaarheid voor rolmozaïek ook zeer geschikt voor late teelt (zaai 2e helft juni-begin juli).

Peul ongeveer recht, 12-14 cm lang, rond, lichtgroen, dikvlezig, mals, draagt in trossen van 4-6 peulen. Tamelijk vroeg, doorgaans spoedig afgedragen.

Zaad ovaal met breed afgeknotte uiteinden, wit; 25 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek. Vatbaar voor zwarte vaatziekte en topsterfte, zeer vatbaar voor vlekkenziekte en roest. Vrijwel resistent tegen stippelstreep.

B - Nestor — K.: G. L. Canjels, Blerick. In 1963 overgedragen aan N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Ontstaan uit een kruising van Mombacher Spek m. dr. met Non Plus Ultra z. dr. in 1944.

Ras met een goede peulkwaliteit. Resistent tegen rolmozaïek; hierdoor ook geschikt voor late zaai.

Peulen komen het meest overeen met Aromata; zijn wat langer (15-18 cm), breder en op dwarsdoorsnede breedovaal; zonder vlies en zonder draad, normaalgroen. Middientijds.

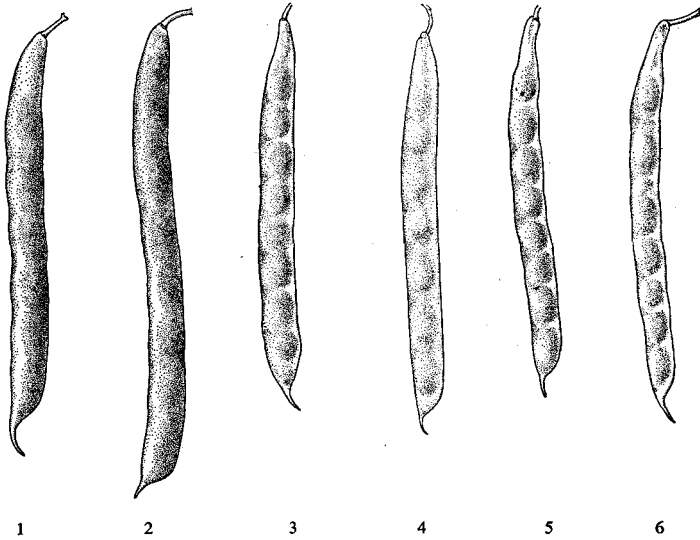
Zaden ovaal, wit; 24 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Weinig vatbaar voor zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor scherp-mozaïek, topsterfte, vlekkenziekte en stippelstreep.

B - Situla — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1966. Ontstaan uit een kruising van Prelude en Aromata.

Verschilt van Aromata door een wat langere, fijnere peul, die het zaad iets minder laat zien.

Resistent tegen rolmozaïek en topsterfte, matig vatbaar voor scherp-mozaïek en vetvlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte, stippelstreep en vlekkenziekte.

1 = Aromata
2 = Nestor

3 = Mechelse Markt z. dr.
4 = Metro

5 = Non Plus Ultra z. dr.
6 = Progress

Enkele stokslaboon

De hieronder genoemde rassen zijn minder produktief dan de dubbele stokslabonen. Zij vergen meer plukwerk dan de dubbele en hoewel de kwaliteit hoger gewaardeerd wordt is de teelt minder lonend. Worden hoofdzakelijk door particulieren geteeld.

B - Mechelse Markt z. dr. — Geïntroduceerd: N.V. Supergran, Haarlem-Overeen.

Vormt de eerste peulen vlak bij de grond. Vluggen afgedragen dan Non Plus Ultra z. dr.; is ook wat vroeger. Eveneens geschikt voor late zaai. Peul lijkt veel op die van Non Plus Ultra z. dr.; is echter wat breder.

Zaad wit; 40 zaden wegen 10 gram.

Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

B - Metro — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1960. Ontstaan uit een kruising van Aromata met Trosjes z. dr.

Aanbevelenswaardig wegens resistentie tegen rolmozaïek.

Komt in veel opzichten overeen met Mechelse Markt, heeft echter langere peulen. Zaad wit; 35 zaden wegen 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek; vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

B - Non Plus Ultra z. dr. (Excelsior z. dr., Franse Trosprinces z. dr., Pareltros z. dr., Preferent z. dr.) — Omstreeks 1925 uit Frankrijk geïmporteerd door de N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht.

Tamelijk vroeg plukbaar, draagt lang door.

Peulen ongeveer recht, 11-13 cm lang, tussen de zaden sterk ingesnoerd, lichtgroen; 6-8 peulen per tros.

Zaad wit; 40 zaden wegen 10 gram.

Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

B - Progress — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951. Ontstaan uit een kruising van Vroege Juli z. dr. met Non Plus Ultra z. dr.

Kan ook voor late teelt gebruikt worden. Tamelijk laat plukbaar.

Peulen recht of zwak teruggebogen, 11-13 cm lang, tussen de zaden ingesnoerd, normaalgroen; draagt in trossen van 8-10 stuks.

Zaad wit; 45-50 zaden wegen 10 gram.

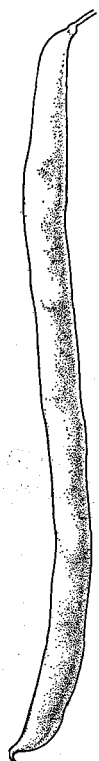
Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

Van deze Rassenlijst voor Groentegewassen verschijnt volgend jaar weer een nieuwe druk.

De Rassenlijst voor Fruitgewassen verschijnt om de 2 à 3 jaar.

U kunt u op een of beide rassenlijst(en) abonneren! Een briefkaart aan het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Dr. S. L. Mansholtlaan 15 te Wageningen is voldoende.

SPEKBOON

De spekboon is een grove stokslaboon, die, wegens betrekkelijk grote afmetingen van zijn scheden, tevens als snijboon gebruikt kan worden. Hij is over het algemeen produktiever dan de gewone slabonen terwijl zijn smaak uitstekend is. Rassen met peulen zonder draad zijn ook zeer geschikt voor industriële verwerking.

A - Neckarkönigin — K.: Karl Hild, Marbach am Neckar, Duitsland. Kw.r.: 1959. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Ontstaan door kruising van Phenomeen met een Pools landras z. dr. in 1948.

Wegens draadloosheid en goede peulkwaliteit ook bijzonder geschikt voor de conservenindustrie. Wordt niet vlug hol en blijft lang mals.

Peul weinig gebogen, 21-25 cm lang, breedovaal, dikvlezig; normaalgroen, vrijwel zonder vlies.

Zaad langwerpig, wit; 25 zaden wegen ongeveer 10 gram. Resistent tegen rolmozaïek; tolerant voor scherpmozaïek, vatbaar voor vlekkenziekte; resistent tegen vetvlekkenziekte; weinig vatbaar voor stippelstreep en *Sclerotinia*.

N - Quedlinburger Speck — K.: Deutsche Saatgut Gesellschaft (D.S.G.) Quedlinburg, Oost-Duitsland. V. in Nederland: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.

Tamelijk vroeg, produktief ras, zonder draad. Weinig gebogen, vrijwel ronde peul, 19-22 cm lang, met weinig vlies.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte.

Neckarkönigin

Het overnemen van gegevens uit deze rassenlijst is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.

SNIJBOON

In ons land worden uitsluitend witzadige rassen met groene peulen geteeld. De algemeen geteelde rassen zijn vaak niet vrij van vlies of perkament als bij droog, zonnig weer niet op tijd wordt geplukt.

STOKSNIJBOON

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Aanbevolen rassen
kasteelt (blz. 57)	vroeg: ± 1 febr.- ± 15 maart	B - Combine B - Ezetha's Superba B - Romore N - Presto N - Superia
	laat: ± 15 maart- ± 15 juni	B - Combine B - Ezetha's Superba B - Helda B - Presto B - Romore B - Superia
vervroegde buitenteelt (blz. 58)	april	B - Ezetha's Superba B - Romore
normale buitenteelt (blz. 58)	mei	B - Combine B - Ezetha's Superba B - Helda B - Precosa B - Romore N - Rinaldo N - Superia
herfstteelt onder glas (blz. 61)	eind juli	B - Presto B - Romore N - Forto

Vroege kasteelt (stoksnijsniboon)

B - Combine

Matig vroeg ras en daardoor minder geschikt voor de vroegste teelt. De zeer goede groei maken dit ras evenwel aantrekkelijk voor wat

minder groeikrachtige grond en voor de wat langer durende teelten. Vormt op groeikrachtige grond bovenin wel eens een rijkelijk vol gewas.

Voor beschrijving zie blz. 58.

B - Ezetha's Superba

Voor beschrijving zie blz. 58.

B - Romore

Een geschikt ras als men vroeg snijbonen wil aanvoeren. Begint laag te dragen. Tijdens heet weer laat de groei soms te wensen over. De peulen van de 2e zetting zijn vaak wat korter.

Voor beschrijving zie blz. 60.

N - Presto — K.: N.V. J. A. Zwaan, Voorburg.

Vroeg en zeer produktief.
Fors gewas; sterke groeier.
Peul recht, 22-26 cm lang.
Vatbaar voor stippestreep.

N - Superia

Voor beschrijving zie blz. 61.

Late kasteelt (stoksnijboon)

B - Combine

Voor beschrijving zie blz. 58.

B - Ezetha's Superba

Voor beschrijving zie blz. 58.

B - Helda

Vrij laat. Sterke groeier; blijft onder glas ook goed doorgroeien ook bij heet weer, hetgeen vooral in de late kasteelt belangrijk is. Geeft zeer lange peulen.

Voor beschrijving zie blz. 58.

B - Presto

Voor beschrijving zie hierboven.

B - Romore

Voor beschrijving zie blz. 60.

B - Superia

Voor beschrijving zie blz. 61.

Vervroegde buitenteelt (stoksnijboon)

Zaai in perspotten, stenen potten, kistjes, plastic zakken of iets dergelijks onder glas. Uitplanten in de vollegrond.

B - Ezetha's Superba

Voor beschrijving zie hieronder.

B - Romore

Voor beschrijving zie blz. 60.

Normale buitenteelt (stoksnijboon)

Voor de tuindersteelt worden nog wel rassen met draad gekozen wegens het iets mooiere uiterlijk. Voor de industrieteelt kunnen alleen de draadloze rassen worden aanbevolen.

B - Combine — Samengesteld uit twee rassen: *Infra* en *Supra*. Beide typen worden ook afzonderlijk verhandeld. K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1950. Ontstaan uit een kruising van Ras Verschoor met Mombacher Spek m. dr.

Goede peulkwaliteit, doch met draad.

Peul recht tot zwak gebogen, 22-25 cm lang, 20-22 mm breed, mals, met draad.

Supra heeft iets langere peulen, die ook breder zijn dan die van *Infra* en is iets vroeger. Bovendien draagt *Supra* de meeste peulen vrij hoog, terwijl *Infra* de hoofdproduktie vrij laag draagt en reeds vanaf de grond peulen vormt. De peulen van *Supra* zijn iets malser en lichter van kleur, de zaden iets platter en breder dan van *Infra*; 17 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Vrij laat.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, topsterfte, stippelstreep, vlekkenziekte en roest.

B - Ezetha's Superba — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1955. Ontstaan door selectie uit Eersteling of Allervroegste.

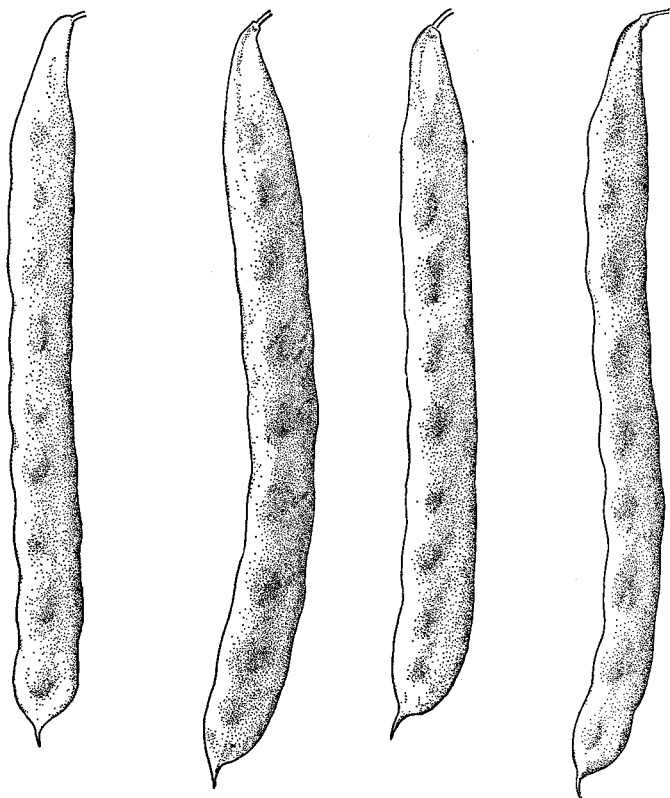
Tamelijk laat en matig produktief. Goede peulkwaliteit, doch met draad. Gelijkmatic ontwikkeld gewas met grote, normaalgroene bladeren.

Peul recht tot zwak gebogen, licht tot normaal groen, 21-23 cm lang, 22-24 mm breed; met draad. Mooie peulvorm.

17 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Matig vatbaar voor rolmozaïek, onvatbaar voor zwarte vaatziekte, vatbaar voor stippelstreep.

B - Helda — K.: Karl Hild, Marbach am Neckar, Duitsland. Kw.r.: 1959. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Ontstaan uit een kruising van Slagwaard m. dr. met Hilds Neuzucht 394.

Infra

Supra

Ezetha's Superba

Helda

Zonder draad en daardoor aantrekkelijk voor de conservenindustrie. Is minder vroeg dan Precosa.

Produktief ras.

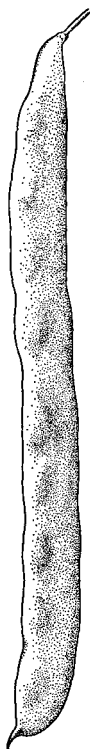
Fors gewas. Peul recht tot zwak gebogen, 22-26 cm lang en 20-22 mm breed, licht tot normaal groen. Middentijds. 20 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherp-mozaïek en stippelstreep.

B - Precosa — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1959. Ontstaan door kruising van Haubners Record met Clazina.

Dit ras is zonder draad, daardoor bijzonder aantrekkelijk voor de

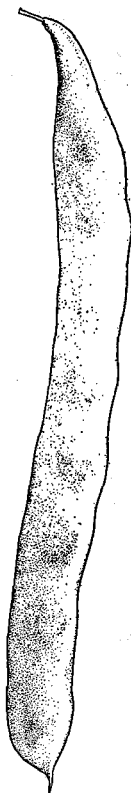
BOON

Precosa

Romore

Superia

conservenindustrie. Dient evenwel goed op tijd te worden geplukt. Vroeg ras. Begint laag te dragen. Wat minder produktief dan Helda en Romore.

Peul recht, 21-25 cm lang, 20-22 mm breed, normaal groen, 16 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, tolerant voor scherpmozaïek, vatbaar voor stippelstreep.

B - Romore — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1956. Ontstaan door selectie uit Eersteling.

Vroeg en produktief. Goede peulkwaliteit, doch met draad.

Gelijkmatig ontwikkeld, tamelijk dicht gewas. Begint zeer laag te dragen.

Peul recht tot zwak gebogen, 21-25 cm lang, 21-23 mm breed; met draad; 15 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, weinig vatbaar voor zwarte vaatziekte, vatbaar voor stippelstreep.

N - Rinaldo (voorheen no. 5153) — K.: N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes. Kw.r.: 1966.

Tamelijk vroeg ras zonder draad, wat minder vroeg en lichtere peulkleur dan Precosa, kortere peul dan Helda en Superia.

Peul 19-22 cm lang en 19-21 mm breed. Produktiviteit vrij goed.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek en topsterfte.

N - Superia — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1966. Ontstaan uit een kruising van Ezetha's Superba met een eigen geniteur in 1952.

Dit ras is zonder draad, vrij goed produktief en heeft een mooie peulvorm. Hierdoor ook voor de conservenindustrie aantrekkelijk.

Peul recht of zwak gebogen, 22-25 cm lang en 21-23 mm breed.

Middentijds rijpend. Zaad wit; 20 zaden wegen 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek; vatbaar voor zwarte vaatziekte.

Herfstteelt onder glas (stoksnijsboon)

Nateelt

B - Presto

Voor beschrijving zie blz. 57.

B - Romore

Voor beschrijving zie blz. 60.

N - Forto — K.: N.V. J. A. Zwaan, Voorburg. Kw.r.: 1966.

Zeer vroeg en zeer produktief. Fors gewas; blijft goed doorgroeien. Geeft mooie zeer lange peulen, die soms iets gebogen zijn.

Resistent tegen rolmozaïek; tolerant voor vetvlekkenziekte; vatbaar voor zwarte vaatziekte, stippelstreep en topsterfte; zeer vatbaar voor scherpmozaïek en vlekkenziekte.

STAMSNIJBOON

B - Eerste Pluk m. dr. (Vroege Juni m. dr., Juniboon m. dr.). Selectie uit Noordster m. dr.

Matig produktief maar zeer vroeg. Door zijn vroegheid en gedrongen

BOON

groeiwijze geschikt voor vroege teelt onder platglas. Teelt in vollegrond riskant door de grote vatbaarheid voor rolmozaïek, topsterfte en vlekkenziekte.

Peulen iets gebogen, 16-18 cm lang, matig breed; 25 zaden wegen ongeveer 10 gram.

B - Noordster m. dr.

Wegens iets hogere groei iets minder geschikt voor glasteelt dan Eerste Pluk m. dr.

Peulen meestal vrij recht, 17-19 cm lang, matig breed.

Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, topsterfte, vlekkenziekte en stippelstreep.

Van dit ras zijn veel selecties in de handel met bredere peulen; 25 zaden wegen ongeveer 10 gram.

N - Admiraal — K.: N.V. J. A. Zwaan, Voorburg. Kw.r.: 1967.

Matig hoog, nogal vertakt gewas met matig grote bladeren.

Peulen zonder draad, 14-18 cm lang.

Zaden wit; 22 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, vlekken- en vetvlekkenziekte.

N - Aubade — K.: „West-Friesland”, Wijdenes. N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Ontstaan door kruising van Noordster m. dr. met Brede z. dr. in 1945.

Te beproeven wegens draadloosheid.

Peulen recht of zwak gebogen, 15-18 cm lang en 18-22 mm breed.

20 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Zeër vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep; vatbaar voor vlekkenziekte en vetvlekkenziekte.

N - Dageraad — K.: R. Kooiman, Andijk-Oost. Kw.r.: 1956. Ontstaan door selectie uit Noordster m. dr.

Beproeverswaardig vanwege de draadloosheid. Gewas tamelijk fijn, daardoor ook onder platglas te telen. Is later dan Eerste Pluk.

Peulen recht, 12-15 cm lang, tamelijk smal (15-18 mm), normaal groen.

25 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Zeër vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, topsterfte, vlekkenziekte en stippelstreep.

Een abonnement op deze rassenlijst en/of op die voor fruit voorkomt dat u te laat bent met uw bestelling en ten antwoord krijgt: „Uitverkocht!”

PRONKBOON

De pronkboon is grover dan de stoksla- en stoksnijsboon, maar hij is sterker tegen de meeste ziekten en beter bestand tegen ruwe weersomstandigheden. Daarom wordt hij vandoord vaak als windkering om snijbonen, augurken, tabak, enz. gebruikt.

De roodbloeiende en de bontbloeiende rassen worden geteeld voor export van de zaden naar Engeland.

De pronkbonden zijn onvatbaar voor virusziekten en hebben doorgaans ook weinig van schimmelziekten te lijden. Indien onvoldoende vruchtwisseling wordt toegepast, komt soms verwelkingsziekte (*Fusarium*) voor. Verder zijn vooral de roodbloeiende rassen nogal vatbaar voor vetvlekkenziekte, evenals sommige witbloeiende selecties.

A - Smalle Snijpronker — K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht; in 1927 geïntroduceerd onder de naam *Erecta*.

Uitstekend bruikbaar als snijboon, mits op tijd wordt geplukt.

Voor vers gebruik en conserveren.

Normaal gewas, witbloeiend.

Peulen recht of zwak gebogen, 25-29 cm lang, smal, groen, vlezig. Zaad vrij groot, tamelijk smal, wit; 10 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Smalle
Snijpronker

Excelsior

BOON-BROCCOLI

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1967

Aangeduid door selectie-bedrijf als	Ingezonden door	Opmerkingen
Pronkbonen Emergo	N.V. „Hem”, Hem N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	Wat bredere peul, lijkt geschikt voor late teelt
Dominant Emergo	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	Wat bredere peul, lijkt geschikt voor late teelt
Erecta Emergo Emergo	Vreeken's Zaden, Dordrecht N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	

B - Excelsior — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft. Kw.r.: 1958. Ontstaan door selectie uit Witbloeiende Reuzen.

Normaal gewas, witbloeiend.

Peul recht of zwak gebogen, zeer lang (35-40 cm), smal, glanzend groen met tamelijk effen oppervlak. Matig produktief. Zaad vrij groot, tamelijk breed, wit; 10 zaden wegen ongeveer 10 gram.

N - Désirée — K.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg. Kw.r.: 1961.

Te beproeven wegens draadloosheid.

Peulen zwak gebogen, iets korter en breder dan de meeste selecties van smalle snijpronker. Witzadig; 10 zaden wegen ongeveer 10 gram.

BROCCOLI

(*Brassica oleracea* L. var. *cymosa* Duch.)

Broccoli is een koolgewas dat enigszins op bloemkool lijkt. De planten vormen een losse krop die bestaat uit groene bloemknoppen en vlezige bloemstelen en -steeltjes. Ook ontstaan kropjes in de oksels van de bladeren. Dit gewas moet men niet verwarren met winterbloemkool die vroeger ook wel broccoli werd genoemd.

In Amerika maakt dit gewas veel opgang onder de naam „green sprouting broccoli”. De geoogste spruiten zijn smakelijk en hebben een hoge voedingswaarde. De slechte houdbaarheid is een groot bezwaar; reeds een dag na de oogst is het produkt geel en onooglijk. Hierdoor is het alleen geschikt voor diepvriezen en voor particulieren. Voor Nederland komt vermoedelijk in de eerste plaats de vroege herfstteelt in aanmerking. Hiervoor wordt in mei gezaaid en eind juni of begin juli uitgeplant. Men oogst de groene scheuten dan in september en oktober; de opbrengst kan 8.000 tot 10.000 kg per ha bedragen. In I.V.T.-proeven zijn goede resultaten verkregen met het ras Sprouting Early K & V van Ferry Morse, Detroit, Ver. Staten van Amerika. De laatste jaren verschijnen in Amerika verschillende hybriderassen, die

waarschijnlijk ook in Nederland voor beproeving in aanmerking komen.

De teelt van broccoli is uitvoerig beschreven in „Groene Broccoli” door ir. M. Nieuwhof. Meded. Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen nr. 172 (1961), f 0,45.

CHAMPIGNON

(*Agaricus bisporus* (Lange) Singer var. *albidus* en var. *avellaneus*)

Het aantal kg champignonbroed dat in de jaren 1965 t/m 1967 in Nederland is verbruikt, kan als volgt worden weergegeven:

	1965	1966	1967
Import	283.000	380.000	570.000
Export	118.000	120.000	190.000
Verbruik in Nederland . .	165.000	260.000	380.000

In feite is het gebruik in Nederland hoger, omdat niet meegerekend is de hoeveelheid broed, die in Overasselt (Gld.) wordt gemaakt; deze is nl. niet precies bekend.

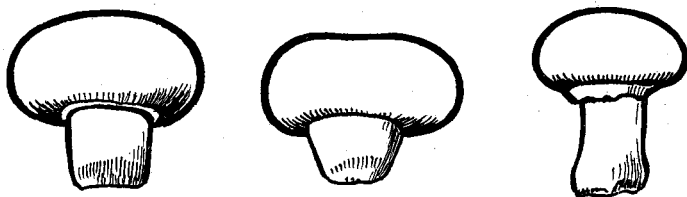
Waarschijnlijk worden ongeveer 50 champignonrassen op de aarde geteeld.

De rassenvergelijking is de laatste tijd een punt van studie o.a. in Denemarken, Duitsland, Hongarije, Amerika en Nederland. Broedfabrikanten en een aantal wetenschappelijke instituten werken aan de champignonveredeling.

Onderzoekingen hebben uitgewezen, dat er tussen champignonrassen grote verschillen bestaan in:

1. vorm, grootte en kleur: er zijn witte, lichtcrème, crème, donker-crème, lichtbruine, bruine en donkerbruine rassen;
2. gladheid, vezeligheid, vlokkeligheid en schubbigheid van de hoed;
3. produktiviteit, opbrengstverdeling en groeisnelheid;
4. vatbaarheid voor virus;
5. eisen wat betreft voeding, temperatuur, luchtvochtigheid en koolzuurgasgehalte van de lucht;
6. geschiktheid en waarde voor de conservering, d.w.z. de mate waarin de champignons krimpen, de stootvastheid en het loslaten van de schubjes.

CHAMPIGNON

Drie verschillende champignonstammen (elk uit één spore gekweekt), kenbaar aan de vorm. (Uit Sarazin 1955).

De kleuren extra wit, wit, bruin en donkerbruin zijn waarschijnlijk „kleurecht”. De andere kleuren kunnen tijdens de cultuur veranderen. Men spreekt wel van „mengrassen”. Het witte ras heet var. albidus, en het donkerbruine var. avellaneus.

De rassen plegen te worden aangeduid met de naam van het broedlaboratorium al of niet voorzien van een nummer. Een bepaalde merknaam garandeert niet, dat daaronder steeds hetzelfde ras wordt verhandeld.

In Nederland zijn de meest gebruikte rassen:

- a. Somycel 32 en Somycel 53. De naam „Somycel” is een merknaam van het champignonbroedlaboratorium *) te Mesnil le Roi (S. et O.), Frankrijk.
- b. Sobexas 44. „Sobexas” betekent: „Société Belge Procédé André Sarazin”. Het laboratorium heeft vestigingen te Brussel, Parijs, Overasselt, benevens in andere landen. In Frankrijk wordt het in de handel gebracht onder de naam „Sarazin” met nummers die ten dele wel hetzelfde zijn, maar niet altijd hetzelfde ras aanduiden.
- c. Sinden, uitgebracht door de firma E. Hauser, J. W. Sinden, Gossau-Zürich, Zwitserland.

Het gaat hier om witte rassen, waarvan een voorlopig onderzoek uitwees dat ze in hun commercieel belangrijke eigenschappen dicht bij elkaar staan.

In Oost-Europa en de V.S. hebben de rassen — zoals dat bij ons algemeen in de tuinbouw bekend is — namen gekregen, waarin men de naam van de fabrikant niet meer terug vindt, zoals bijv. „Braunschopf”, „Crémeling” en „Schneeköpfchen”.

*) Onder champignonbroed wordt verstaan een reïncultuur van champignonmycelium plus het substraat waarop dit groeit. Champignonbroed wordt het gehele jaar door gebruikt en per cultuur besteld. Het is in de praktijk niet mogelijk om sporen uit te zaaien. Broed is dus vergelijkbaar met plantgoed.

CHAMPIGNON-CHINESE KOOL-CONSUMPTIERAAP

Overall in de wereld bevinden zich champignonbroedlaboratoria. Frankrijk heeft er talrijke. Er is zelfs een vereniging van eigenaren van champignonbroedlaboratoria. Op Formosa werken meer dan vijftig van zulke laboratoria.

Het grootste ter wereld is dat van „Somycel”. Aldaar worden per maand 300.000 zakjes champignonbroed geproduceerd, elk van ongeveer 1 kg.

Wij weten nog maar weinig met zekerheid over raskenmerken en modificaties van champignonrassen. Er heerst nog een zeer verwarde toestand.

CHINESE KOOL

(*Brassica cernua* (Thbg) Forbes & Hemsl.)

De vraag naar deze groente is gering waardoor de teelt van zeer beperkte omvang is. Chinese kool is geschikt voor nateelt en wordt dan in juli ter plaatse gezaaid. Bij zaaien vóór 1 juli schieten de meeste planten voordat een kool gevormd is. Chinese kool is erg vatbaar voor knolvoet.

A - Cantonner Witkrop (Granaat, Torpedo)

Blad donkergroen, krop lang en smal

CONSUMPTIERAAP

(*Brassica campestris* L. var. *rapa* (L.) Hartm.)

Consumptierapen worden in Nederland weinig geteeld. Voor verse consumptie worden meestal rassen met een platte knol geteeld. Van de zijde van de verwerkende industrie bestaat soms enige vraag naar ronde, witte rassen. Op lichtere gronden voldoen de typische rassen van de consumptierAAP soms niet en geeft de industrie vaak de voorkeur aan stoppelknolrassen. Men onderscheidt meirapen, die begin maart (of later) gezaaid worden en dan omstreeks eind mei (of later) kunnen worden geoogst, en herfstrapen, die in de eerste helft van augustus worden gezaaid en in oktober worden gerooid.

PLATTE RASSEN

Italiaanse Roodkop

De vroegste van alle meirapen. Heelbladig. Loof bij de meeste selecties kort of tamelijk kort. Knol plat, weinig of niet hoekig, wit met paarse kop.

Italiaanse Witte

Niet zo vroeg als Italiaanse Roodkop. Heelbladig. Vrij veel loof. Knol plat, weinig hoekig, wit.

CONSUMPTIERAAP-DOPERWT

Platte Witte Mei

Middelmatig vroeg, soms zelfs laat. Loof ingesneden, middelmatig fors. Knol plat, nogal hoekig, wit met in de regel groene kop.

RONDE RASSEN

Sneeuwbal (Zesweekse, White Egg)

Middelvroeg ras. Bij door het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar genomen proeven waren de selecties van dit ras het geschiktst voor industriële verwerking. Heeft vrij veel, ingesneden loof. Knol vrijwel bolrond, iets spits toelopend, zuiver wit.

DOPERWT

(*Pisum sativum* L.)

Doperwten worden geteeld voor conserven en voor vers gebruik. De handelsproduktie bedroeg in 1967 75 miljoen kg ter waarde van 12 miljoen gulden.

De oogstzekerheid wordt door verschillende factoren bepaald, waarvan resistentie tegen topvergeling, Amerikaanse vaatziekte en nachtvorst zeer belangrijk zijn.

De rassen verschillen in gevoeligheid voor nachtvorst; over het algemeen zijn de vroege rassen het meest gevoelig. Een deel der rassen bezit resistentie tegen topvergeling en/of Amerikaanse vaatziekte.

Topvergeling. Het eerste symptoom van deze vooral in de westelijke kleigebieden optredende ziekte is een gele verkleuring van de top bij verspreid in het veld staande planten.

De zieke planten blijven sterk in groei achter, in de loop van het seizoen neemt het aantal zieke planten toe en hierdoor kan de opbrengst sterk verminderd worden. Deze ziekte moet worden toegeschreven aan een virus, dat wordt overgebracht door bladluizen van lucerne op erwten en tuinbonen.

Amerikaanse vaatziekte (*Fusarium oxysporum forma pisi ras I*). Aangetaste planten verwelken en vallen uiteen. De bladeren rollen op, verkleuren grijs en verdorren, te beginnen onder aan de stengels. Meestal ontstaan roodbruine verkleuringen in de stengels. Het gewas sterft vroeg af (juni).

De veroorzaker van de ziekte leeft in de grond, speciaal in kleigebieden. Uitbreiding van de Amerikaanse vaatziekte vindt gemakkelijk plaats doordat stro van zieke planten of besmette grond op andere percelen wordt overgebracht. Op besmette grond dienen resistente rassen te worden geteeld.

Voetziekte. Bij ongunstige groeiomstandigheden zoals natte grond, nachtvorst, stuivende zandgrond kunnen voetziekten ontstaan veroorzaakt door *Fusarium*, *Botrytis cinerea* of andere schimmels. Hierbij treedt dikwijls rotting van stengelvoet en wortels op en zijn inwendige, roodachtige verkleuringen algemeen.

St. Jansziekte. Voornamelijk in het zuidwestelijk zeekleigebied komt plaatselijk het erwtenycystenaaltje voor (St. Jansziekte). De ziekte is te herkennen aan een slecht ontwikkeld wortelgestel, waarop witte en bruine puntjes (cysten) voorkomen. Ver-

schillen in vatbaarheid van de rassen zijn niet bekend. Ter bestrijding dient een ruime vruchtwisseling te worden toegepast.

Vroege Verbruining. De laatste jaren is op een aantal percelen het voorkomen van vroege verbruining geconstateerd. Dit is een virusziekte, waarbij de planten in hoofdzaak vanuit de grond worden aangetast en waarvan de planten ernstige gevolgen kunnen ondervinden. De rassen verschillen in gevoeligheid.

Het is echter vrijwel zeker dat van dit virus meerdere stammen bestaan. De in de tabel „Raseigenschappen” vermelde resistentiecijfers hebben dan ook beperkte geldigheid.

Behandeling van het zaaizaad met T.M.T.D.- of Chinon-bevattende middelen is bij kreukerwterassen beslist noodzakelijk en is ook aan te raden voor rondzadige rassen.

Bladrandkever, thrips, knopmade en erwtenpeulboorder (wormstekigheid) kunnen met goed resultaat bestreden worden (zie o.a. Bericht no. 1583 van de Plantenziektenkundige Dienst).

Daar de rassenkeuze samenhangt met teeltwijze en bestemming van het produkt, is bij de hierna volgende rasbeschrijvingen een onderverdeling gemaakt in: teelt voor conserven (zie blz. 73) en teelt voor vers gebruik (zie blz. 80).

TEELT VOOR CONSERVEN

De conservenindustrie verwerkt $\frac{9}{10}$ deel van de doperwtenproduktie. De teelt voor de industrie heeft uitsluitend volvelds plaats en geschiedt voor het grootste gedeelte op contractbasis op akkerbouwbedrijven.

Het streven is erop gericht om produktieve, oogstzekere rassen van prima consumptiekwiteit te telen en te verwerken. Bovendien moet het gewas gemakkelijk mechanisch geoogst kunnen worden. Het gewas moet zodanig afrijpen, dat een oogst in één keer mogelijk is, waarbij een behoorlijke kwantiteit gepaard dient te zijn aan een niet te ver voortgeschreden rijpheid. Bovendien wenst men rassen met uiteenlopende rijpingstijd om een noodzakelijke oogstspreading te verkrijgen. De industrie baseert zijn kwaliteitsbeoordeling op de stevigheid van de vers geoogste korrels, gemeten met een hardheidsmeter. Een hogere hardheid geeft een verder voortgeschreden rijping aan.

Onderscheid wordt gemaakt in doperwterassen, die in het drogezaad-stadium rondzadige dan wel kreukzadige korrels bezitten. De rondzadige rassen vinden vooral hun bestemming in de blikconservenindustrie. Voor de vriesconservering worden in hoofdzaak kreukerwterassen gevraagd, hetgeen mede samenhangt met de vraag vanuit Engeland.

De vraag naar doperwten in Nederland is in hoofdzaak gericht op een niet te zoet, doch typisch naar doperwten smakend en geurend produkt. Andere landen, waaronder in het bijzonder Engeland, Zweden en West-Duitsland geven voorkeur aan een zoete erwten.

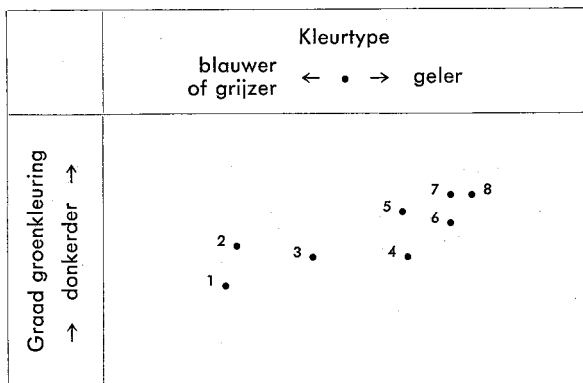
De doperwten van het rondzadige type voldoen het meest aan de binnenlandse consumptiegewoonten, terwijl de kreukzadige typen vooral voor export als diepvrieserwt worden gebruikt. In de laatste jaren wordt de vraag naar steeds fijnzadiger rassen duidelijk merkbaar, wat komt door de hogere prijs voor de fijnere sorteringen. De combinatie

DOPERWT

van hoge opbrengst en goede kwaliteit komt dan echter moeilijker te liggen.

Bij overlapping van het oogsttijdstip van normaal ongelijktijdig afrijpende rassen stelt de industrie het op prijs dat de te verwerken rassen onder meer wat betreft kleur zoveel mogelijk overeenstemmen. Onder bepaalde omstandigheden is het dan mogelijk de rassen gemengd te verwerken, wat met het oog op de organisatie en rationalisatie van het bedrijf gunstig is. Hiervoor is hieronder een mengtabel, die een voorlopig karakter draagt, opgenomen.

MENGTABEL VOOR DE INDUSTRIE

- 1 = Aurora
- 2 = Gloire de Quimper
- 3 = Ramto
- 4 = Petit Breton

- 5 = Supcovert
- 6 = Cobri
- 7 = Roi des Fins vert
- 8 = Onyx

Naarmate de rassen dichter bijeen staan laten zij zich, althans wat de kleur betreft, beter mengen. Roi des Fins vert (Finette), Onyx en Cobri bijvoorbeeld ontlopen elkaar qua kleur van de erwt weinig.

Een abonnement op deze rassenlijst en/of op die voor fruit voorkomt dat u te laat bent met uw bestelling en ten antwoord krijgt: „Uitverkocht!“

RASSENKEUZETABEL

De hieronder opgenomen rassen zijn ingedeeld naar de vorm van het droge zaad (rond of gekreukt), naar de kleur in dopstadium (lichtgroen of donkergroen) en naar de tijd van rijping (vroeg, middentijds, laat). De zaadkleur in het droge stadium van alle rassen is groen behalve die van de kapucijnererwt. De lichtgroene ronde en kreukerwten worden in hoofdzaak gebruikt voor blikconserven, de donkergroene kreukerwten voor diepvries.

Aanbevolen rassen

Rondzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium

vroeg rassen (zie blz. 73)	A - Gloire de Quimper
	A - Onyx
	B - Aurora
	B - Petit Breton
	N - Legio

middentijdse rassen (blz. 75)	A - Supcovert
	A - Roi des Fins vert (Finette)
	B - Ramto

laat ras (blz. 76)	A - Cobri
	N - Anik

Gekreuktzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium

middentijds ras (blz. 76)	A - Elf
---------------------------	---------

late rassen (blz. 77)	B - Esmeralda
-----------------------	---------------

Gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium

vroeg rassen (blz. 77)	B - Sprite
	N - Kebby

middentijdse rassen (blz. 77)	A - Kelvedon Wonder
	B - Double One
	B - Jade

late rassen (blz. 79)	A - Wyola
	B - Dark Skin Perfection
	B - Vitalis
	B - Small Sieve Freezer (Verdo)

Kapucijnererwt

laat ras (blz. 80)	B - Imposant
--------------------	--------------

OVERZICHT RASEIGENSCHAPPEN

In onderstaand overzicht betekent een hoog cijfer een gunstige waardering voor de desbetreffende eigenschap. Bovendien zijn kort stro, vroegheid en een kleine erwten door een hoog cijfer aangegeven. Rassen met het cijfer 5 voor strolengte kunnen onder bepaalde omstandigheden te kort blijven, wat het afmaaien van het gewas bemoeilijkt. Een hoog cijfer voor neiging tot doorbloeien betekent weinig doorbloei. De opbrengst is uitgedrukt in procenten van die van Roi des Fins vert.

	Rond, lichtgroen					Kreuk, lichtgroen					Kreuk, donkergroen					Kapucijn-erwt							
	Gloire de Quimper	Onyx	Aurora	Pelt Breton	Legio	Supcover	Roi des Fins vert	Ramto	Cobri	Anik	Elf	Esmeralda	Sprite	Kebby	Kelvedon Wonder		Double One	Jade	Wyola	Dark Skin Perfection	Vitalis	Small Sieve	Freezer
Strolengte	5	5	5	4	4	2	3	3	2	3	3	3	3	4	3	4	3	1	1	2	2	2	2
Stevigheid stro	4	4	4	4	4	4	2	3	3	4	3	3	3	3	2	3	3	1	1	3	3	3	3
Neiging tot doorbloeien	5	3	5	4	4	2	3	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Vroegheid	5	4,5	5	4,5	4	3	3	4	2	2	3,5	2	4	5	3,5	3,5	3	2	1,5	2	2	2	1,5
Resistentie tegen Amerikaanse vaatziekte	1	5	5	1	5	5	1	5	5	5	5	5	5	5	1	1	5	5	5	5	5	5	5
Resistentie tegen topvergeling	1	1	1	4	4	4	3	4	5	4	4	3	3	3	5	3	3	5	1	5	3	3	5
Resistentie tegen vroege verbruining	3	1	3	4	-	1	1	3	3	-	1	3	1	1	3	3	4	4	3	3	3	3	3
Grootte van de erwten	4	4,5	4	4,5	5,5	5	5	4,5	4	4,5	3,5	3,5	1,5	3	1	2	1	1,5	1	2	1,5	1	1
Kwaliteit	4	4	4	4	3	3,5	3,5	3,5	3,5	3	3,5	3	3	3	4	4	4	3,5	3,5	3	3,5	3	4
Relatieve peulopbrengst	95	90	95	95	95	100	100	95	100	100	105	105	115	95	120	110	105	110	115	115	110	105	105
Relatieve doperwt-opbrengst	80	90	85	80	95	95	100	95	115	100	110	110	135	90	130	120	120	125	140	125	140	125	90

ZAAIZAADHOEVEELHEDENTABEL

	Gemiddel- de grond kg/ha	Stro-arme grond kg/ha	Stro-rijke grond kg/ha	Gebaseerd op	
				1000-korrel- gewicht *) van	gewenst aantal planten/m² van
Gloire de Quimper	275	300 ¹⁾	250	220	90
Onyx	200	220	180	180	90
Aurora	260	285 ¹⁾	235	220	90
Petit Breton	275	300	250	240	90
Legio	180	170	190	180	80
Supcovert	175	195	155	200	70
Roi des Fins vert	150	165	135	180	70
Ramto	150	165	135	180	60
Cobri	150	165	135	180	60
Anik	150	165	135	170	60
Elf	175	195	155	180	80
Esmeralda	125	140	110	160	60
Sprite	275	300	250	240	90
Kebby	225	250	200	260	70
Kelvedon Wonder	250	275	225	220	90
Double One	175	195	155	200	70
Jade	175	195	155	240	60
Wyola	175	195	155	220	60
Dark Skin					
Perfection	175	195	155	220	60
Vitalis	150	165	135	200	60
Small Sieve					
Freezer	150	165	135	220	50
Imposant	180	200	170	380	50

¹⁾ Niet aanbevelenswaardig voor stro-arme grond.

²⁾ Het 1000-korrelgewicht kan soms vrij sterk variëren.

TEELT VOOR CONSERVEN

Ronde doperwten, lichtgroen in dopstadium, vroeg

A - Gloire de Quimper — K.: Tézier Frères S.A., Valence-sur-Rhône, Frankrijk. Ontstaan uit een kruising van Express Alaska met Chemin Long.

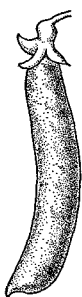
Zeer vroeg, kort en stevig gewas. Bloeit ook onder ongunstige omstandigheden gelijkmatig af. Veelal éénpeulig. Peulen klein, recht met stompe top en met 6-7 vrij kleine, lichtgroene erwten. Verdient vooral aanbeveling op gronden die veel stro leveren.

Kwaliteit: goed voor blikconserven.

Produktiviteit: matig-goed.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte. Wat gevoelig voor Botrytisrot aan stengel en peul. Zeer vatbaar voor topvergeling; matig vatbaar voor vroege verbruining. Matig gevoelig voor nachtvorst.

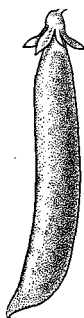
DOPERWT

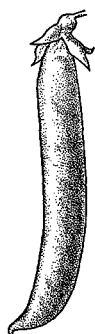
Onyx

Aurora

Supcovert

Roi des Fins vert

A - Onyx — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1960. Ontstaan uit een kruising van Sweet Alaska met een eigen geniteur.

Gewas kort en stevig. Vrij vroeg. Eist vruchtbare grond en een vrij dichte stand. Vertoont in sommige jaren tamelijk sterke neiging tot doorbloei.

Kwaliteit: goed voor blik; de erwt is iets kleiner dan van Gloire de Quimper.

Productiviteit: tamelijk goed tot goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte; gevoelig voor *Botrytis*. Vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

B - Aurora — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Ontstaan uit een kruising van Venlose Lage en Alaska.

Komt vrijwel overeen met Gloire de Quimper, doch heeft een iets grovere sortering.

Kwaliteit: goed voor blikconserven.

Productiviteit: tamelijk goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte. Zeer vatbaar voor topvergeling; matig vatbaar voor vroege verbruining. Matig gevoelig voor nachtvorst.

B - Petit Breton — K.: Simon Louis, Bruyères-le-Châtel, Frankrijk. Ontstaan uit een kruising van Express Alaska en Nain très hâtif d'Annonay.

Gewas ongeveer als Gloire de Quimper doch wat forser en wat meer gelig-groen van kleur. Zeer vroeg, snel afbloeiend, veelal éénpeuldig. Peulen klein, recht, met stompe top en 6-7 vrij kleine, lichtgroene erwten.

Kwaliteit: goed voor blik; wat fijnere sortering dan bij Gloire de Quimper.

Productiviteit: tamelijk goed.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, weinig vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

N - Legio — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1968.

Gewas kort en stevig, vrij vroeg.

Kwaliteit: redelijk goed voor blik; de erwt is zeer fijn.

Produktiviteit: tamelijk goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

Ronde doperwten, lichtgroen in dopstadium, middentijds

A - Supcovert — K.: André Blondeau, Bersée, Noord-Frankrijk. Kw.r.: 1957; V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Ontstaan uit een kruising van Chemin Long met Roi des Fins vert.

Fijn stevig stro, tamelijk lang gewas. Heeft soms neiging tot doorbloeien; meest tweepeulig. Peul vrij slank, zwak gebogen, 7,5-8 cm lang; ongeveer 8 zaden per peul, lichtgroen in dopstadium; peultop stomp. Tegelijk of iets later oogstrijp dan Roi des Fins vert.

Kwaliteit: vrijwel gelijk aan die van Roi des Fins vert, de erwt is iets groter.

Produktiviteit: tamelijk goed, soms iets minder produktief dan Roi des Fins vert.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, weinig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining, weinig gevoelig voor nachtvorst.

Opmerking: wordt veel geteeld.

A - Roi des Fins vert (Finette) — K.: Tézier Frères S.A., Valence-sur-Rhône, Frankrijk. Ontstaan uit een kruising van Serpette nain C.P.U. en Gontier vert.

Komt vrijwel overeen met Finette (N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg).

Gewas: matig lang en vrij slap, overwegend tweepeulig. Peulen 8-10 cm lang met spitse top en 6-7 kleine, lichtgroene erwten.

Kwaliteit: smaak wat flauw, overigens goede kwaliteit voor blik.

Produktiviteit: vrij goed.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining, tamelijk gevoelig voor nachtvorst.

Opmerking: wordt veel geteeld om de kleine erwt en de goede produktiviteit.

B - Ramto — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1965. Ontstaan uit een kruising van Zeiners Grüne Bastaard met Kelvedon Wonder.

Stro matig lang en tamelijk stevig. Overwegend tweepeulig. Peulen matig gebogen, spits, 7-8 cm lang met 6-7 lichtgroene zaden; wat vroeger rijpend dan Finette.

Kwaliteit: goed voor blik; de erwt is ongeveer even groot als die van Finette.

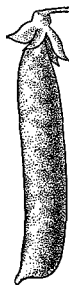
Produktiviteit: vrij goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

DOPERWT

Cobri

Elf

Esmeralda

Ronde doperwten, lichtgroen in dopstadium, laat

A - Cobri — K.: „West Friesland”, Wijdenes. Kw.r.: 1961; N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Ontstaan uit een kruising van (Lincoln x Zelka) x Conserverkoningin.

Gewas tamelijk lang en vrij stevig. Overwegend tweepeulig. Peul slank, vrij sterk gebogen, stompe top, 8-9 cm lang. Is 4 à 5 dagen later dan Roi des Fins vert.

Kwaliteit: goed voor blik; de erwt is vrij klein, iets grover dan Sup-covert.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling; matig vatbaar voor vroege verbruining.

Cobrette komt veel met Cobri overeen. Is echter iets vroeger, terwijl de korrel wat fijner is.

N - Anik — K.: André Blondeau, Bersée, Noord-Frankrijk. Kw.r.: 1965. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Gewas kort en zeer stevig. Veelal iets later dan Cobri.

Kwaliteit: redelijk goed voor blik; een fijne tot zeer fijne erwt.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

Gekreuktzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium, middentijds

A - Elf — K.: Asgrow, Orange, Connecticut, Ver. Staten van Amerika. V.: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.

Gewas matig lang en matig stevig. Tweepeulig. Peulen 7-8 cm lang, vrijwel recht, met stompe top en 6-7 lichtgroene zaden.

Kwaliteit: vrij goed voor blik; de erwten zijn tamelijk klein en hebben de neiging uit de schil te barsten.

Produktiviteit: vrij goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, weinig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining.

Gekreuktzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium, laat

B - Esmeralda — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1962. Ontstaan uit een kruising van Horal met Wyola in 1951.

Gewas matig lang en matig stevig. Overwegend tweepeulig. Zwak gebogen peulen van 7-7,5 cm lang met stompe top.

Kwaliteit: vrij goed voor blik; een tamelijk kleine erwt, ongeveer als van Elf.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

Gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium, vroeg

B - Sprite — K.: Asgrow, Orange, Connecticut, Ver. Staten van Amerika.

Tamelijk kort en matig stevig stro, met opvallend veel steunblad-vlekken. Overwegend tweepeulig. Peulen vrijwel recht, fijn, ± 7 cm lang, stompe top, met 6 à 7 donkergroene zaden.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries; geeft evenals Kelvedon Wonder een zeer grote erwt.

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining.

N - Kebby — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.

Gewas vrij kort, tamelijk stevig, normaal- tot lichtgroen, één- en tweepeulig. Peulen zwak gebogen, spits, 8-9,5 cm lang met 8-9 donkergroene erwten. Het rijpe zaad is tamelijk groot, lichtgroen en gekreukt.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, smaak enigszins naar een ronde erwt neigend; voor een diepvriesras een kleine erwt.

Produktiviteit: vrij goed.

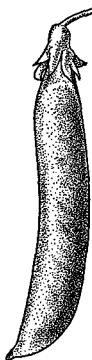
Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining.

Opmerking: behoort tot de groep van de kreukerwten, maar de vorm van de zetmeelkorrels komt overeen met die van de ronde erwten; staat wat consumptie-eigenschappen betreft tussen een ronde en een kreukerwt in.

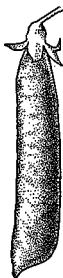
Gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium, middentijds

A - Kelvedon Wonder — K.: Hurst Ltd., Witham, Essex, Engeland.

DOPERWT

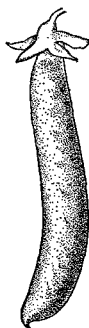
Kelvedon Wonder

Double One

Wyola

Vitalis

Ontstaan uit een kruising van Lincoln met Petit Merveille; in 1925 in de handel gebracht.

Gewas matig lang, tamelijk slap, normaal tot donkergroen met duidelijke steunbladvlekken. Overwegend tweepeulig. Peulen zwak gebogen, spits, 8,5-9,5 cm lang met 8-9 olijfgroene, vrij grote, zeer zoete erwten. Het rijpe zaad is matig groot, lichtgroen, gekreukt en cilindrisch.

Kwaliteit: goed voor diepvries, soms iets ongelijkmatig van kleur.

Produktiviteit: uitstekend.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, resistent tegen topvergeling en matig vatbaar voor vroege verbruining. Gevoelig voor nachtvorst.

Opmerking: wordt veel voor vriesconserven gebruikt, oogstzekerheid matig. De kiemkracht en vitaliteit van het zaad laat soms te wensen over, waardoor de opkomst vaak minder goed is.

B - Double One — K.: R. J. Mansholt's Veredelingsbedrijf N.V., Westpolder (Gron.). Kw.r.: 1959. Ontstaan uit een kruising van Mansholt G.E.K. met Kelvedon Wonder.

Gewas tamelijk kort, matig stevig, en normaal groen. Overwegend tweepeulig. Peulen vrijwel recht, stomp, 7-8 cm lang met 5-7 donkergroene zaden. Het rijpe zaad is vrij klein, gekreukt en groen.

Kwaliteit: goed voor diepvries, iets neiging tot barsten van de schil, de erwt is vrij groot, doch nog iets kleiner dan van Kelvedon Wonder.

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte en topvergeling, matig vatbaar voor vroege verbruining.

Opmerking: indien geteeld op percelen met weinig last van Amerikaanse vaatziekte en topvergeling oogstzekerder dan Kelvedon Wonder.

B - Jade — K.: Gallatin Valley Seed Co., Bozeman, Montana, Ver. Staten van Amerika.

Vrij hoog en vrij slap, normaal groen gewas. Overwegend tweepeulig. Peulen vrijwel recht, met stompe top, ongeveer 9 cm lang met 7-9 donkergroene erwten.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries; de erwt is groot, ongeveer als van Kelvedon Wonder.

Productiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling, weinig vatbaar voor vroege verbruining.

Gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium, laat

A - Wyola — K.: Asgrow, Orange, Connecticut, Ver. Staten van Amerika.

Lang, fors en slap gewas. Tweepeulig. Peulen hoog zittend, zwak gebogen, stomp, 8-9 cm lang met 7-9 tamelijk grote, donkergroene erwten, het rijpe zaad is matig groot, gekreukt, groen.

Kwaliteit: goed voor diepvries, de erwt is iets gevoelig voor barsten van de schil.

Productiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling, weinig vatbaar voor vroege verbruining. Matig gevoelig voor nachtvorst.

B - Dark Skin Perfection — K.: Hurst Ltd., Witham, Essex, Engeland.

Gewas als van Wyola.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, wat ongelijkmatig van kleur. Een grote erwt.

Productiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en vatbaar voor topvergeling. Matig vatbaar voor vroege verbruining.

B - Vitalis — K.: „West-Friesland”, Wijdenes. Kw.r.: 1963. N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Ontstaan uit een kruising van (Zelka × Lincoln) met Kelvedon Wonder.

Gewas vrij lang, matig stevig en donkergroen, tweepeulig. Peulen matig gebogen, spits, 8-9 cm lang met 7-9 matig grote donkergroene erwten.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, wat ongelijkmatig van kleur; een tamelijk grote erwt.

Productiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling. Matig vatbaar voor vroege verbruining.

B - Small Sieve Freezer (Verdo) — K.: Rogers Brothers Co., Idaho Falls, Idaho, Ver. Staten van Amerika. V.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen.

Gewas tamelijk grof, matig lang, matig stevig, normaal groen met duidelijke steunbladplekken, één- en tweepeulig. Peulen recht tot zwak gebogen, 8-9 cm lang. Het rijpe zaad is tamelijk groot, lichtgroen en gekreukt.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, sortering normaal van grootte voor dit type erwt.

DOPERWT

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

Kapucijnererwt, laat

B - Imposant — K.: Cebeco, Rotterdam. Ontstaan uit een kruising van (Cebeco stam × Zelka) × Aureool × Aureool. Kw.r.: aangevraagd.

Vrij lang, doch stevig gewas. Wordt zowel voor zaad als voor blikerwt en dan veelal voor afronding van het doperwtenseizoen verbouwd. Kwaliteit van deze zgn. blikkapucijner: goed tot zeer goed. Bereikt optimale kwaliteit bij wat gevorderde rijping, nl. bij tenderometerwaarde 135-140.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen de Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

TEELT VOOR VERS GEBRUIK

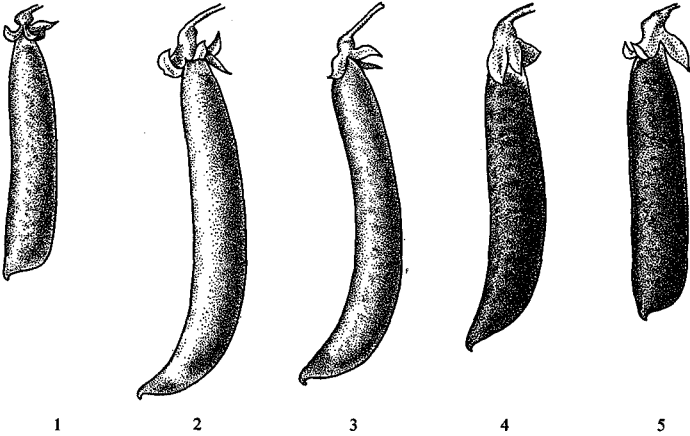
Met het in gebruik nemen van dorsmachines, waarmee groengemaai-de, volvelds geteelde stamerwten met gewas en al worden verwerkt, is na 1945 de conservenmarkt voor de op tuindersbedrijven geteelde doperwten geheel uitgevallen. De teelt voor vers gebruik richt zich thans geheel naar de vraag van de particuliere verbruikers.

De rassenkeuze hangt vaak samen met plaatselijke teeltgebruiken. Gevoeligheid voor nachtvorst en vatbaarheid voor topvergeling en Amerikaanse vaatziekte kunnen bij de rassenkeuze van belang zijn. Ook moet, vooral voor kreukerwten, gewezen worden op de noodzaak van ontsmetting van het zaaizaad met zgn. kiembeschermende middelen (zie hiervoor uitvoeriger blz. 69).

RASSENKEUZETABEL

Hieronder zijn de, voor de teelt voor vers gebruik, meest geschikte rassen opgenomen, ingedeeld volgens de lengte van het gewas (stam of rijs) en de tijd van rijping.

	Aanbevolen rassen
<i>Stamerwten</i> vroeg ras	A - Kelvedon Wonder
middentijds ras	A - Wyola
<i>Rijserwten</i> vroeg ras	A - Vroege Mei
middentijds ras	B - Mechelse Krombek B - Vlijmse Krombek B - Ezetha's Krombek Blauwschok B - Blauwschokker

1 = Vroege Mei 3 = Vlijmse Krombek 5 = Blauwschokker
2 = Mechelse Krombek 4 = Ezetha's Krombek Blauwschok

Stamerwten, vroeg

A - Kelvedon Wonder

Wordt algemeen geteeld voor vers gebruik. Goede kwaliteit
Voor beschrijving zie blz. 77.

Stamerwten, hoofdseizoen

A - Wyola

Goede kwaliteit.
Voor beschrijving zie blz. 79.

Rijserwten, vroeg

A - Vroege Mei (Eerste Vroege Mei, Prins Albert, Vroege Veense, Amsterdamse)

Van Vroege Mei zijn verschillende selecties in omloop, die in eigenschappen, zoals vroegheid, hoogte, tweepeuligheid, lengte en vulling van de peulen, min of meer variëren. In de Venen zijn tuindersselecties in omloop, meestal onder de naam Vroege Veense, welke zich behalve door grote vroegheid onderscheiden door lange stelen. Matig lang, tamelijk slap, niet vertakt gewas. Peulen recht of zwak gebogen met recht afgeknotte top, 7,5 tot 8,5 cm lang met 6-8 matig kleine erwten per peul. Vroeg en produktief. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad en geel. Niet of weinig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor topvergeling en Amerikaanse vaatziekte.

DOPERWT-KNOLSELDERIJ

Rijserwten, hoofdseizoen

B - Mechelse Krombek (Marktveroveraar, Parijse Groene Krombek, Serpette de Paris)

Lang gewas. Overwegend éénpeulig, peulen krombektype, zeer licht-groen, ± 10 cm lang met 8-10 matig grote erwten. Produktief. Het rijpe zaad is vrij groot, rond, glad, lichtgrijsgroen. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Matig vatbaar voor topvergeling, meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B - Vlijmse Krombek (Roi des Serpettes)

Vrij lang, smaragdgroen gewas (zonder wasbedekking). Overwegend éénpeulig, peulen krombektype, 9-11 cm lang met 8-10 kleine erwten. Produktief. Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad en geel. Gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor topvergeling, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B - Ezetha's Krombek Blauwschok — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.

Wordt vrij veel als doperwt gebruikt.

Lang, fors gewas. Overwegend éénpeulig, peulen blauwviolet, 8-9 cm lang met 8-9 erwten, peul spits. Produktief. Het rijpe zaad is groot, iets plat cilindrisch, gekreukt, bleekbruin met witte navel en heeft als kapucijner een goede consumptiekwaliteit. Matig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor topvergeling, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B - Blauwschokker

Als Ezetha's Krombek Blauwschok, heeft echter stompe peulen en meestal één zaad per peul minder.

KNOLSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *rapaceum* (Mill.) DC.)

Het eiland IJsselmonde is het belangrijkste teeltgebied. De handelsproduktie bedraagt ongeveer 11 miljoen kg ter waarde van 3 miljoen gulden.

Met knolselderij zijn in 1964 en 1965 opnieuw praktijkproeven gehouden. Daar de indeling van de selecties in duidelijk omschreven rassen op moeilijkheden stuit, zijn de aanbevolen selecties niet nader geclassificeerd. Ze behoren tot het bladrijke type en hebben een vrij lange groeiperiode nodig. Ze dienen daarom, vooral op de wat zwaardere gronden, tijdig (tweede helft mei) te worden uitgeplant bij een afstand van 60×40 of 50×50 cm.

De aanbevolen selecties zijn weinig gevoelig voor schieten en voor de vorming van holle koppen. Ook komt er betrekkelijk weinig kurkstip in voor, hoewel geen van de selecties hier volkomen resistent tegen is

KNOLSELDERIJ-KOMKOMMER

Zowel de inwendige als de uitwendige kwaliteit ervan is redelijk. Tussen de vermelde selecties komen duidelijke verschillen in gevoeligheid voor zwartkoken voor. Vooral voor steriliseren geeft men de voorkeur aan selecties die weinig gevoelig zijn, doch ook bij de verwerking tot gedroogd produkt kan het „zwart koken” moeilijkheden geven.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectie-bedrijf als	Ingezonden door	Productiviteit ¹⁾		Gevoeligheid voor zwartkoken ²⁾	Vorm knol
		knol	loof		
Neckarland	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	3,5	3,0	4,4	rond-iets
Rodeo	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	3,2	2,9	2,7	trapeziumvormig
Albaster	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen	3,0	2,5	1,1	trapeziumvormig-rond
Ceva	Vreeken's Zaden, Dordrecht	2,9	2,8	2,3	rond
Roem van Zwijndrecht	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	3,3	2,9	4,0	rond-iets
					trapeziumvormig

¹⁾ 1 = weinig produktief, 5 = zeer produktief.

²⁾ 1 = weinig gevoelig voor zwartkoken, 5 = zeer gevoelig voor zwartkoken.

KOMKOMMER

(*Cucumis sativus* L.)

Komkommers worden vrijwel uitsluitend geteeld onder staandglas. De belangrijkste teeltcentra zijn het Zuidhollands Glasdistrict (met name de veilingen Delft, Pijnacker, Rotterdam, Loosduinen, de Lier-Westerlee, Berkel-Rodenrijs), Zwijndrecht, Venlo, Amsterdam, Utrecht en Hoogezand-Sappemeer.

In 1967 werden op de Nederlandse veilingen ongeveer 220 miljoen kg komkommers aangevoerd ter waarde van 114 miljoen gulden. Hiervan werd 118 miljoen kg voor een waarde van ongeveer 93 miljoen gulden uitgevoerd naar Duitsland, 17 miljoen kg voor een waarde van 19 miljoen gulden naar Engeland en 7 miljoen kg voor een waarde van 7 miljoen gulden naar Zweden.

Van komkommers bestaan groene, witte en gele rassen. Witte en gele komkommers worden bijna niet meer geteeld.

Van de groene komkommers worden thans vrijwel uitsluitend de half-gestekelde hybriderassen geteeld.

Volledig vrouwelijk bloeiende komkommerrassen kunnen, mits door

KOMKOMMER

bijen en/of andere insecten geen stuifmeel van komkommers of augurken van elders wordt aangevoerd, een definitief einde betekenen van het optreden van zaadkoppen. De rassen die thans als „vrouwelijk” in de handel worden gebracht zijn echter niet alle voldoende vrouwelijk; zij kunnen naar de mate van „vrouwelijkheid” in twee groepen worden ingedeeld.

1. *Geheel vrouwelijk bloeiende rassen.* Deze rassen geven zelden of nooit mannelijke bloemen. Indien in deze rassen toch enkele mannelijke bloemen voorkomen dan zitten ze onderaan op de hoofdstengel en zijn gemakkelijk te verwijderen. Tot deze groep behoren o.a. Bambina, Sarina en Pepinex (zie blz. 87).

2. *Overwegend vrouwelijk bloeiende rassen.* Soms vertonen deze rassen zoveel mannelijke bloemen, zelfs aan de zijscheuten, dat verwijderen van de mannelijke bloemen niet meer is uit te voeren. De kans op zaadkoppen is dan even groot als bij de gewone (gemengd bloeiende) rassen en het afschermen van de luchtramen is bij gebruik van deze rassen dus vrijwel altijd noodzakelijk. De overwegend vrouwelijk bloeiende rassen worden daarom in deze rassenlijst gelijk besproken met de gemengd bloeiende rassen. Tot de groep van de overwegend vrouwelijk bloeiende rassen behoort o.a. Toska.

De aanleg van mannelijke bloemen wordt bevorderd door o.a. lage lichtintensiteit, een lage pH en een hoog stikstofniveau in de grond. Daarom verdient het ook in dit verband aanbeveling te zorgen voor een zo groot mogelijke lichtintensiteit (dus lichte kassen en schone ruiten) en een niet te lage pH.

Zowel de geheel vrouwelijke als de overwegend vrouwelijk bloeiende rassen zijn zeer vruchtbaar, zodat vooral bij vroege pootdata en ook bij de normale herfstteelt vele stamvruchten verwijderd zullen moeten worden.

Vooraf van de geheel vrouwelijk bloeiende rassen is de zijscheutontwikkeling duidelijk zwakker dan van de gemengd bloeiende rassen; met het snoeien zal men dus voorzichtig moeten zijn.

Als de groei van het gewas te wensen overlaat zijn de vruchten vaak te kort. Bovendien vertonen de vruchten eerder ouderdomsverschijnselen dan de gemengd bloeiende rassen.

Alleen indien veel hinder van zaadkoppen wordt verwacht (zomer- en herfstteelt) en men niet wil of kan afschermen, kunnen de geheel vrouwelijk bloeiende komkommers worden aanbevolen. Voor winterteelt en de vroege stookteelt kunnen ze niet worden aanbevolen. Misschien moet een uitzondering worden gemaakt voor Toska die in de iets latere stookteelt (uitplanten na half januari) op groeikrachtige gronden in een aantal gevallen goede resultaten heeft gegeven.

De opgenomen rassen zijn alle resistent tegen vrucht- en bladvuur.

In deze rassenlijst zijn alleen opgenomen rassen die onder normale teeltomstandigheden geen bittere vruchten geven. Ten aanzien van hun weerstand tegen bitter worden kunnen de opgenomen rassen in 3 groepen worden ingedeeld.

1. Rassen waarvan de vruchten onder *ongunstige* teeltomstandigheden alleen dicht bij het steeleinde wat bitter kunnen worden. We noemen dit: *vruchtbittervrij*. Tot deze groep behoren alle in deze ras-

senlijst opgenomen rassen voor zover ze niet bij de volgende twee groepen worden genoemd.

2. Rassen waarvan de vruchten ook onder ongunstige teeltomstandigheden geheel vrij blijven van bitterstof. We noemen dit: *vrucht geheel bittervrij*. Tot deze groep behoren Vetobit, Nobit en Tetra.
3. Rassen die niet alleen onder alle omstandigheden volledig bitterstofvrije vruchten geven, doch ook, in tegenstelling tot de beide voorgaande groepen, in de vegetatieve delen van de plant (bladeren en stengels) geen bitterstof bevatten. Deze vorm noemen we *plant-bittervrij*. Tot deze groep behoren Bambina, Pepinex B, Sarina en Toska.

WINTERTEELT EN VROEGE TEELT

(planttijd november-half maart)

De gemengd bloeiende, halfgestekelde hybriderassen Sporu, Sporu lang, Bitspot, Factum, Green Spot, Bispor, Groespot, Pica en Telespot vertonen in gebruikswaarde veel overeenkomst.

De groeikracht en de produktiviteit van deze hybriden zijn goed. De vruchten zijn matig gestekeld, slank, meestal goed van lengte, goed van kleur, en vruchtbittervrij. Ze zijn resistent tegen vruchtvuur en bladvuur.

A - Sporu — K.: N.V. W. P. J. de Ruiter & Zn., Bleiswijk. Kw.r.: 1961. Geïnr.: 1958.

Meestal iets vroeger en iets produktiever dan de andere halfgestekelde hybriden. Zeer goede vruchtvorm en kleur. Vruchten zeer uniform. Men raadplege verder de beschrijving van de gemengd bloeiende halfgestekelde hybriden hierboven.

A - Sporu lang — K.: N.V. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

Dit ras is reeds geruime tijd onder platglas geteeld. Blijkt ook geschikt te zijn voor de warenhuisteelt. Vruchten aanvankelijk iets langer dan van Sporu. Later in het seizoen nauwelijks daarvan te onderscheiden. Gewastype als Sporu.

A - Sporu S — K.: N.V. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

Vertoont veel overeenkomst met Sporu, maar de groei is iets sterker. De vruchten hebben ongeveer dezelfde lengte als Sporu lang.

A - Bitspot — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft. Geïnr.: 1958.

Iets sterkere groei dan Sporu. Voor beschrijving zie hierboven.

A - Factum - K.: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. Geïnr.: 1960.

Iets lagere temperaturen zijn minder schadelijk. Voor beschrijving zie hierboven.

A - Green Spot — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk. Geïnr.: 1958.

De komkommer is iets langer dan van de andere hier genoemde half-

KOMKOMMER

gestekelde hybriden, met uitzondering van Toky die nog iets langer is. Voor beschrijving zie blz. 85.

A - Bispor — K.: N.V. Struik & Co., Enkhuizen. Geïnt.: 1960.

Evenals Green Spot iets langer dan Sporu
Voor beschrijving zie blz. 85.

A - Groespot — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Geïnt.: 1960.
Voor beschrijving zie blz. 85.

A - Pica — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen.
Voor beschrijving zie blz. 85.

A - Telespot — K.: Fa. van Hemert & Co., Waddinxveen. Geïnt.: 1960.
Voor beschrijving zie blz. 85.

B - Toska — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Een overwegend vrouwelijk bloeiend hybrideras. Groeikracht middelmatig, daarom moet men steeds trachten de groei te bevorderen en kan het ras niet worden aanbevolen voor de winterteelt en de vroegste stookteelt. Bij een sterke groei kunnen enkele stamvruchten worden aangehouden. Vroeger dan de hiervoor genoemde rassen en, als de teeltomstandigheden en de behandeling voldoende bij het ras zijn aangepast zeker zo produktief. Worden te veel stamkomkommers aangehouden dan laat de lengte van de komkommers spoedig te wensen over. Vrij goed herstellingsvermogen.

Vrucht iets minder gestekeld dan Sporu, ongeveer even lang of iets korter, maar dikwijls wat doffer en donkerder van kleur. De hals is soms iets heterogeen van vorm.
Plantbittervrij.

B - Tetra (nr. 62) — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1966.

Een gemengd bloeiend hybrideras. De vruchten zijn weinig gestekeld, goed van lengte, niet getailleerd en licht geribd. Ze hebben een goede, egale kleur. Vertoont veel overeenkomst met Sporu, maar de komkommers zijn minder stekelig. Hogere temperaturen worden minder goed verdragen, daardoor minder geschikt voor de zeer vroege stookteelt. Vrucht geheel bitterstofvrij. Resistent tegen vruchtvuur, iets minder resistent tegen bladvuur.

TEELT IN KOUDE KASSEN

(planttijd april-mei)

Ook voor deze teelt verdienen de bij „Winterteelt en vroege teelt” genoemde halfgestekelde rassen de meeste aanbeveling.

Heeft men voorheen veel last gehad van zaadkomkommers en kan of wil men niet afschermen dan kunnen de volgende geheel vrouwelijk bloeiende rassen worden beproefd. Wordt door bijen of andere insekten stuifmeel van gemengd bloeiende rassen of van augurken aan-

gevoerd dan zullen toch nog zaadkomkommers voorkomen. Men raadplege vooral hetgeen in de inleiding van dit hoofdstuk over de geheel vrouwelijk bloeiende rassen is gezegd.

N - Bambina — K.: N.V. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

Een geheel vrouwelijk bloeiend hybrideras. Gewas gedrongen; zij-scheuten traag uitlopend. Herstellingsvermogen matig. Vrucht lengte als Sporu; hals vaak iets variabel. Vrucht minder geribd en gestekeld dan Sporu.

Plantbittervrij.

N - Sarina — K.: N.V. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

Een geheel vrouwelijk bloeiend hybrideras. Gewas gedrongen; zij-scheuten traag uitlopend, matig herstellingsvermogen. Vrucht lengte als Sporu. Vrucht minder geribd en gestekeld dan Sporu.

Plantbittervrij.

N - Pepinex B — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Een geheel vrouwelijk bloeiend hybrideras. Groeikracht vrij goed, beter dan van beide voorgaande rassen. Herstellingsvermogen vrij goed. Vroeg in produktie, vooral als door goede groei een paar stamkomkommers kunnen worden aangehouden. Vrucht goed van lengte, maar vaak wat dof; door de donkergroene ribben lijkt de vrucht soms wat gestreept. Iets minder gestekeld dan Sporu.

Plantbittervrij.

HERFSTTEELT

(planttijd $\pm$ juli-begin augustus)

Bij de teelt van zgn. herfstkomkommers wordt er naar gestreefd zo laat mogelijk nog komkommers aan te voeren om te kunnen profiteren van de oplopende prijzen.

Komkommervirus 1 kan in deze teelt ernstige schade aanrichten. Door middel van een goede luisbestrijding (o.a. door het afschermen van de luchtramen) en een luisvrije opkweek moet worden voorkomen dat het virus de kas wordt binnen gebracht en het gewas wordt besmet. Het verdient tevens aanbeveling reeds direct te beginnen met bijstoken en een hoge luchtvochtigheid te vermijden. Voor de herfstteelt kunnen alle hiervoor genoemde rassen worden aanbevolen mits men rekening houdt met de in de inleiding en bij de rassen gemaakte opmerkingen.

**Het overnemen van gegevens
uit deze rassenlijst is toegestaan
mits met duidelijke bronvermelding**

KOOLRAAP

KOOLRAAP

(*Brassica napus* L. var. *napobrassica* (L.) Rchb.)

Koolraap is een vrij onbelangrijk produkt. De omzet aan de veilingen is circa 200.000 gulden. De aanvoer is grotendeels beperkt tot de wintermaanden. De industrie neemt jaarlijks 3000 tot 5000 ton voor verwerking op. Het grootste deel van de koolrapen wordt in Friesland, Groningen en in de Bommelerwaard geteeld.

Bij de koolraap onderscheidt men witte en gele rassen. De gele rassen worden voor verse consumptie gebruikt, terwijl voor de witvlezige rassen enige vraag bestaat van de zijde van de verwerkende industrie. De beschrijvingen van de gele rassen zijn gedeeltelijk ontleend aan de 43e Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen 1968.

GELE RASSEN

Friese Gele

Ronde tot ovale, geelvlezige raap met iets paarse of bronskleurige kop en fijne hals; weinig vertakt, zeer goed rooibaar. Consumptiewaarde zeer goed, vooral ook omdat de meeste selecties in het algemeen zeer weinig last hebben van glazigheid. Bewaarbaarheid soms minder goed.

Spreidend, lichtgroen loof, dat zich matig ontwikkelt en weinig grondbedekking geeft. Blijft vrij lang groen.

Door H. W. Born Ozn. en D. Sj. Runia te Berlikum (Fr.) worden goede selecties van dit ras in de handel gebracht.

Hollandse Roodkop

De rapen zijn rond, soms ovaal, geelvlezig met rode of paarse kop. Zeer weinig vertakt en zeer goed rooibaar. Geringe halsvorming. Vaak goede consumptiewaarde en vrij goede bewaarbaarheid.

Het loof is half opstaand, matig ontwikkeld en blauw aangelopen. Sterft wat vroeg af.

Gele Groenkop

Ronde tot platronde, geelvlezige raap met groene kop. Enige halsvorming. Weinig vertakt, goed rooibaar. Smaak behoorlijk tot goed; vaak nogal gewild in de handel. Bewaarbaarheid is meestal goed, soms zeer matig.

Matig ontwikkeld, lichtgroen loof. Blijft vrij lang groen. Minder vatbaar voor knolvoet.

WITTE RASSEN

In door het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar aangelegde proeven bleek een selectie van H. Heerema te Groningen het meest geschikte type voor de verwerkende industrie te zijn.

KOOLRABI

(*Brassica oleracea* L. var. *gongylodes* L.)

Vooral in de Duits sprekende landen vindt dit gewas afzet; de belangstelling van de Nederlandse consument voor koolrabi is zeer klein. Landelijk is de teelt van geringe omvang; in Noord-Limburg evenwel is de glasteelt van koolrabi aanzienlijk uitgebreid in verband met de exportkansen naar Duitsland. Zowel de zeer vroege volveldsteelt als de tussenteelt tussen vroege augurken is ter plaatse van betekenis geworden. Volvedsteelt en tussenteelt besloegen samen een oppervlakte van ongeveer 10 ha.

Van koolrabi wordt de knolvormig verdikte stengel, en in Berlijn en omgeving ook het blad, geconsumeerd. Voor afzet naar Berlijn e.o. is daardoor naast een goede knol ook een zekere hoeveelheid blad belangrijk. Voldoende stevig blad is echter ook van belang om tot een goede en aantrekkelijke verpakking te komen.

Koolrabi kan op verschillende wijzen worden geteeld. De vroege teelten worden zowel onder glas als in de vollegrond uitgevoerd. Daalt de temperatuur gedurende enige tijd beneden 10-12°C dan ontstaat vaak te veel blad en laat de knolvorming te wensen over. De hiervoor gebruikte rassen moeten vroeg zijn en mogen niet gemakkelijk gaan schieten. Vooral door belichting tijdens de opkweek kan de oogst worden vervroegd tot begin maart. Hiervoor moet dan begin november worden gezaaid; voor deze teelt hebben de rassen Roggli's Witte Broei (Roggli's Weisser Treib) en Wiesmoor Witte Broei (Wiesmoor Weisser Treib) goed voldaan. Voor late teelten worden soms ook vroege rassen gebruikt. Deze zijn namelijk eveneens geschikt voor nateelt.

Naast een goede verzorging van het gewas is vooral een juiste presentatie (sortering en verpakking) van het geoogste produkt van belang.

Vroege rassen

A - Roggli's Vroege Witte

Dit ras is enige dagen later dan Wiesmoor Witte Broei. Het is resistent tegen schieten en daardoor beter geschikt voor minder gunstige teeltomstandigheden. Geschikt voor teelt onder glas en in de vollegrond.

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Ondanks de iets latere oogst moet, vanwege het langer gesteelde, steviger blad, vooral in de vroegste gestookte teelten de voorkeur worden gegeven aan dit ras.

A - Praagse Witte Broei

Van dit ras komen verschillende typen voor. Bijzonder vroeg, en resistent tegen schieten dan veel andere selecties van dit ras is Wiesmoor Witte Broei waarmee in proeven goede resultaten werden verkregen. Geschikt voor glasteelt en onder gunstige groeiomstandigheden ook voor vroege vollegrondsteelt. Soms al één tot anderhalve maand na uitplanten oogstrijp.

Knol iets platrond, matig groot, groenachtig wit. Het nadeel van Wiesmoor Witte Broei is dat vooral in de vroege, gestookte teelten het blad te kort gesteeld en te slap is. De presentatie laat dan te wensen over.

KOOLRABI-KROOT

B - Roggli's Blauwe

Zeer resistent tegen schieten. Iets later dan Roggli's Vroege Witte. In de eerste plaats geschikt voor vollegrondsteelt.

Knol platrond, matig groot, blauwviolet. Vrij weinig, vrij klein, vrij kort gesteeld afhangend blad.

Late rassen

B - Goliath Witte Reuzen

Een ras met grote ovaalronde knollen. Moet door zijn langzame groei al in juni worden geplant.

B - Goliath Blauwe Reuzen

Onderscheidt zich van het voorgaande ras alleen door zijn knolkleur.

KROOT

(*Beta vulgaris* L. var. *rubra* L.)

Krotten worden het hele jaar door aan onze veilingen aangevoerd. Deels betreft het hier vroege krotten, die vooral op het eiland IJsselmonde geteeld worden en verder onder meer in de omgeving van IJsselmuiden. Late krotten is een produkt dat merendeels in Noord-Holland geteeld wordt. De handelsproduktie bedroeg in 1967 ongeveer 26 miljoen kg ter waarde van ruim 3 miljoen gulden. Slechts een gering percentage van de krotten wordt door de verwerkende industrie afgenomen en gesteriliseerd.

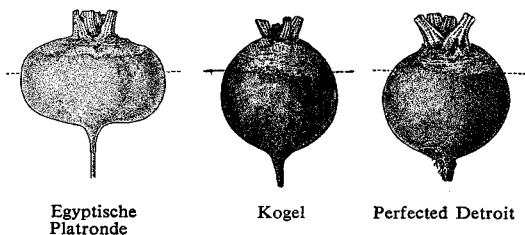
Bij de keuze van krotterassen voor de *vroege teelt*, zowel onder glas als buiten, zal men op verschillende eigenschappen moeten letten. Een selectie die men voor dit doel uitzoekt zal natuurlijk *vroeg* moeten zijn. Helaas zijn de vroegste selecties wat de *kleur* betreft niet de mooiste. Stelt men hogere eisen aan de kleur dan zal men automatisch terecht komen bij een selectie die enkele dagen later is. Een andere eigenschap die de keuze soms beïnvloedt is de *hoeveelheid loof*. Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de vroege teelt is verder *resistentie tegen schieten*. Dit euvel is het gevolg van de inwerking van lage temperaturen. Om dit te voorkomen zal men ook voor de vroege teelten niet te vroeg mogen uitzaaien. In Nederland voldoen de selecties van Egyptische Platronde het best aan de eisen voor de vroege teelt.

Voor *zomer- en herfstteelt* zijn een *goede vorm* van de knol en een *goede inwendige kleur* het belangrijkste, terwijl de vroegheid er niet zo veel toe doet. Late krotten moeten verder *goed bewaarbaar* zijn. Het meest worden selecties van Kogel gebruikt, een ras met vrijwel ronde knollen. Ook voor de teelt van kleine krootjes als nateeltgewas moet aan dit type wegens zijn betere kleur de voorkeur gegeven worden boven de sneller groeiende Egyptische Platronde. De industrie verwerkt deze kleine krotten in z'n geheel. Uit onderzoek van het proefstation te Alkmaar is gebleken dat voor dit doel Astra (N.V.

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Oogsttijd	Aanbevolen rassen
teelt onder glas (blz. 92)	zaai begin februari-half maart onder warm glas; uitplanten onder glas in maart	mei	A - Egyptische Platronde A - Gladoro
	zaai half februari- begin maart ter plaatse in koude kas, warenhuis of bak	vanaf half mei	A - Egyptische Platronde A - Gladoro
zeer vroege buitenteelt (blz. 92)	zaai half februari-half maart onder warm glas, verspenen in perspotten in koude of warme bak; eerste helft april buiten uitplanten	half mei- half juni	A - Egyptische Platronde A - Gladoro
vroege buitenteelt (blz. 92)	zaai ter plaatse in maart en eerste helft april	half juni- half juli	A - Egyptische Platronde A - Gladoro
zomerteelt (blz. 93)	zaai ter plaatse in de tweede helft van april en in mei	vanaf juli	A - Kogel B - Boltardy B - Perfected Detroit B - Bleekblad Bovengrondse
teelt voor conservering, verkoop van gekookte bieten en wintervoorraad (blz. 93)	zaai ter plaatse eind april tot begin juni	oktober november	A - Kogel B - Boltardy B - Perfected Detroit B - Bleekblad Bovengrondse
teelt voor conservering als kleine hele krootjes (blz. 94)	dichte zaai ter plaatse in juni of begin juli	oktober- november	A - Astra A - Little Ball N - Boltardy

KROOT

A. R. Zwaan) en Little Ball (N.V. Sluis en Groot) het meest geschikt zijn. Doordat de kleur van de huidige Kogelselecties belangrijk verbeterd is, is de belangstelling voor Perfected Detroit, een ras met een bijzonder donkere vleeskleur, thans gering. Een nieuw ras dat geschikt is voor zomer- en herfstteelt is Boltardy. Het lijkt veel op Kogel doch onderscheidt zich hiervan door zijn zeer geringe gevoeligheid voor schieten.

Het in het buitenland om zijn oogstzekerheid veel geteelde ras Crosby is voor Nederland van geen betekenis daar het wat zijn inwendige kleur betreft te kort schiet. De late lange krotten bekend als Bleekblad Bovengrondse zijn grotendeels verdrongen door ronde krotten, die gemakkelijker te rooien zijn en sneller groeien.

VROEGE KROTEN

A - Egyptische Platronde

Vroeg ras, geschikt voor teelt onder glas en vroege vollegrondsteelt. Kort, fijn tot middelmatig zwaar loof. Knol dikplat, soms iets hoekig, met zeer matige tot tamelijk goede paarsrode kleur en gladde huid. Tamelijk resistent tegen schieten.

De aanbevolen selecties van dit ras vertonen geringe verschillen in vroegheid, kleur en loofhoeveelheid. Deze verschillen zijn in een waarderingscijfer tot uitdrukking gebracht.

Een abonnement op deze rassenlijst en/of op die voor fruit voorhomt dat u te laat bent met uw bestelling en ten antwoord krijgt: „Uitverkocht!”

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1961-1962

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Geschikt voor		Vroegheid ¹⁾	Inwendige kleur ²⁾	Loofhoeveel- heid ³⁾
		glasteelt	vroege buit.teelt			
Egyptische Platronde	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	+	+	3,3	3,1	3,5
Alvro	Fa. Jos. Huizer Azn., Rijsoord	+	+	3,6	2,2	3,4
Nunhem's Platronde	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+	3,2	4,2	4,1
Egyptische Platronde	„West-Friesland”, Wijdenes	+	+	2,8	5,0	3,5
Juweel	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg	+		3,6	1,6	2,9
Gladoro	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	3,2	4,3	2,9

¹⁾ 1 = laat, 5 = vroeg. ²⁾ 1 = slecht, 5 = goed. ³⁾ 1 = weinig, 5 = veel.

A - Gladoro — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951.

Vroeg ras. Kort, fijn loof. Fijne, dikplatte, niet of weinig hoekige knol, met tamelijk goede paarsrode kleur. Goedgekeurd in de praktijkproeven 1961-1962. Waarderingscijfers voor vroegheid, kleur en loofhoeveelheid zijn vermeld onder de aanbevolen selecties van Egyptische Platronde.

ZOMER- EN WINTERKROTEN

A - Kogel (Detroit) — K.: D. M. Ferry and Co., Detroit, Michigan, Ver. Staten van Amerika; in 1892 onder de naam Dark Red in de handel gebracht.

Veel geteeld ras voor zomer- en herfstteelt. Ook geschikt voor nateelt. Vrij goed bewaarbaar.

Middelmatig zwaar loof. Knol bolvormig, soms iets afgeplat of iets hoog bolvormig. Huid tamelijk glad met grijze kurkstrepen. Vleeskleur bloedrood tot donkerbloedrood. Groeit iets langzamer dan Egyptische Platronde en is ook gevoeliger voor schieten in het voorjaar. Daarom niet voor half april zaaien.

Tussen de aanbevolen selecties zijn de verschillen in produktiviteit gering. Wel komen verschillen voor in de gladheid van de huid en de inwendige kleur. Zoals uit speciale schietproeven gebleken is komen tussen de selecties ook geringe verschillen in schietgevoeligheid voor. Zelfs de minst schietgevoelige van de aanbevolen Kogelselecties zal bij vroege voorjaarszaai hiervan evenwel vaak nog te veel last hebben, zodat geen van deze selecties voor dit doel geschikt is.

KROOT

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1963-1964

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Geschikt voor		Gladheid huid ¹⁾	Inwendige kleur ²⁾
		voorjaars- zaai	nateelt		
Ronde Kogel	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+	+	2,6	3,5
Kogelronde	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	+	+	2,6	3,2
Nunhem's Vuurkogel	Nunhem's Zaden N.V., Haalen (L.)	+	+	2,9	3,4
Kogelronde	P. Pik, Hoorn		+	2,5	3,3
Fijne Kogel	Ruiter's Zaden, Andijk-Oost	+		2,7	3,2
Nero	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	+	+	3,2	3,1
New Globe	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+	2,5	4,0
Vroege Kogel	„West Friesland”, Wijdenes,	+	+	2,5	4,0
Kogel	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	3,6	3,2

¹⁾ 1 = zeer ruw, 5 = zeer glad. ²⁾ 1 = zeer lichtrood, 5 = zeer donkerrood.

B - Boltardy — K.: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.

Dit ras komt in zijn eigenschappen, ook wat de vroegheid betreft, het meest overeen met Kogel. Het onderscheidt zich hiervan evenwel duidelijk door zijn geringere gevoeligheid voor schieten. Hierdoor kan het vroeger dan Kogel worden gezaaid en komt het in aanmerking voor de vroege voorjaarsuitzaai.

Middelmatig zwaar loof. Knol overwegend bolvormig met tamelijk gladde huid. Vleeskleur donkerbloedrood.

B - Perfected Detroit — K.: J. M. Lupton & Son, Eugene, Oregon, Ver. Staten van Amerika.

Geschikt voor zomer- en herfstteelt. Door de langzame groei niet geschikt voor nateelt. Knolvorm minder aantrekkelijk dan van Kogel.

Tamelijk zwaar loof met brede inplanting. Knol meestal iets afgeplat bolvormig, vaak met iets wigvormige basis. Huid tamelijk glad met grijze kurkstrepen. Vleeskleur donkerbloedrood.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1963-1964

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Gladheid ¹⁾	Inwendige kleur ²⁾
Kogelronde, Russisch type	Coöp L.T.B., Alkmaar	3,0	3,7

¹⁾ 1 = zeer ruw, 5 = zeer glad. ²⁾ 1 = zeer lichtrood, 5 = zeer donkergroen.

B - Bleekblad Bovengrondse

Dit ras vormt een lange kroot, waarvan de kop iets boven de grond uitsteekt. Het werd vroeger algemeen gebruikt voor de late teelt.

Doordat dit ras niet zo gemakkelijk te rooien is, is het grotendeels verdrongen door de ronde krotten, die bovendien een maand later gezaaid kunnen worden. De opbrengst en de bewaarbaarheid zijn beter dan van ronde krotten, reden waarom men voor lang bewaren soms de voorkeur geeft aan Bleekblad Bovengrondse.

Bruikbaar onder teeltomstandigheden, waarbij rooimoeilijkheden minder zwaar wegen.

KROPSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *capitata* L.)

Kropsla wordt in Nederland het gehele jaar door geteelt. Laat het weer dit toe dan teelt men in de vollegrond de zogenaamde natuursla, waarvan de produktiewaarde in 1967 ± 14 miljoen gulden bedroeg. Veel belangrijker is de glassla, waarvan de waarde in 1967 ± 89 miljoen gulden bedroeg. Ruim drievierde deel hiervan wordt geëxporteerd. Vooral voor de verschillende glasteelten zijn veel rassen in de handel. In de rassenkeuzetabel op blz. 99 staan links de verschillende teelten en in het midden de rassen die men ervoor kan gebruiken. De bladzijdeverwijzingen geven aan, waar rasbeschrijvingen te vinden zijn. Rechts zijn door blokjes de zaai- en oogsttijden van de verschillende teelten aangegeven. Bij de keuze van een ras zijn o.a. de grondsoort en het kastype van invloed, evenals de teeltmethode. Wordt bijv. voor een winter- of voorjaarseelt in de beginperiode van de groei flink gestookt (geforceerde teelt) dan dient men een ras te kiezen dat niet graterig wordt en een compacte krop vormt. Ook voor een „weelderige” grond en „donkere” kassen kiezen men bijvoorbeeld een compact type. Bij de opkweek van sla wordt in toenemende mate in perspotten gezaaid. Het is gebleken dat hierbij de kropomvang iets kleiner blijft dan bij de in perspot verspeende planten. Voor de zomerteelt van sla onder glas zijn de meeste glasslarassen ongeschikt. Voor deze teelt zijn alleen die rassen bruikbaar die zeer laat doorschieten en weinig randgevoelig zijn. In de afgelopen jaren zijn op verschillende plaatsen witresistente lijnen beproefd. Enkele hiervan worden thans als rassen onder nummer aangeboden; de bestrijding van het wit kan bij deze rassen dus achterwege blijven.

Voor de vollegrondsteelten kan mozaïek (*Lactuca-virus* nr. 1) zeer nadelig zijn. Er wordt thans gewerkt aan de veredeling op resistentie tegen dit virus; de vooruitzichten lijken gunstig.

NORMALE ZOMERTEELT ONDER GLAS

(oogst half mei tot eind augustus)

Op bescheiden schaal wordt de laatste jaren sla in de zomer onder glas geteeld. Het grootste gedeelte hiervan vindt plaats in de zgn. late

GLASTEELT

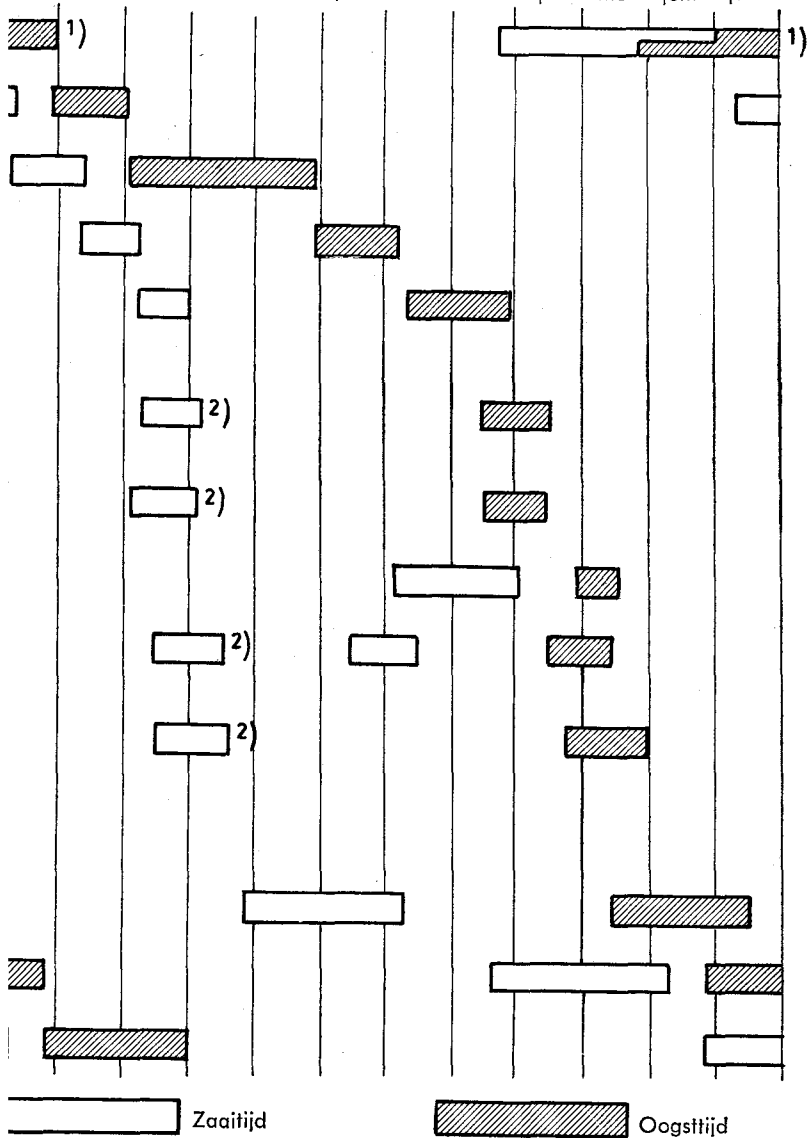
Normale zomerteelt (blz. 95)	B - Noran, B - Plenos
Late zomerteelt (blz. 98)	B - Deciso, B - Noran, B - Plenos, B - Resistent
Herfstteelt al dan niet verwarmd (blz. 99)	A - Deciso, B - Proeftuins Blackpool, B - Deci-Mi B - Ventura, B - Negenenzestig
Winterstookteelt (blz. 101)	A - Rapide, B - Deci-Minor, B - Kordaat, B - Venti B - Negenenzestig, B - Proeftuins Blackpool, B - Vites
Voorjaarsstookteelt (blz. 103)	A - Rapide, B - Vitesse, B - Kwiek, B - Tonika, B - Noran, B - Korrekt
Voorjaarsteelt in vorstvrij gehouden kassen (blz. 105)	A - Magiola, A - Rapide, A - Negenendertig, A - J2 A - Noran, B - Valore, B - Kloek, B - Tonika, Kwiek, B - Vitesse
Voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen (blz. 108)	{ Vroege en normale teelt: A - Magiola, A - J2 A - Noran, B - Valore, B - Delta, B - Negenende Zeer late teelt: A - Noran, A - Plenos, B - Meikoring, B - Profos, B - Negenendertig
Voorjaarsteelt onder koud platglas (blz. 110)	Zie „Voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen“
Gelichte teelt (blz. 110)	A - Liba, A - Ardito, B - Delta, B - May Princ (Ned. sel.), B - Negenendertig, B - Blondine

VOLLEGRONDSTEELT

Voorjaarsteelt (blz. 112)	A - Negenendertig, A - Hilde, A - Blondine, B - Li
Zomerteelt (blz. 112)	A - Hilde, A - Suzan, A - Neckarreuzen, B - Resiste B - Zomerkoning, B - Groso, (IJssla: B - Great Lak
Herfstteelt (blz. 114)	A - Wonder van Voorburg, A - Neckarreuzen, F Hilde, B - AWU

¹⁾ In deze teelt duurt de opkweek ongeveer 14 dagen; 4 à 6 weken na het uitplanten kan de sla als regel worden gestoken.

aug. sept. okt. nov. dec. jan. febr. mrt. april mei juni juli

²⁾ Wanneer de planten in een verwarmde kas worden opgekweekt duurt de opkweek 4 tot 7 weken, afhankelijk van de tijd van het jaar en de temperatuur tijdens de opkweek.

KROPSLA

zomerteelt. Slechts op enkele bedrijven oogst men midden in de zomer sla onder glas. Deze moeilijke en riskante teelt breidt zich weinig uit, omdat geschikte rassen voor deze teelt nog ontbreken. Met veel zorg kan met enkele glasslarassen die laat doorschieten en weinig randgevoelig zijn een produkt van redelijke kwaliteit worden verkregen. Deze rassen zijn Noran en Plenos. Zie beschrijving onder hoofdstuk „Late zomerteelt onder glas”.

LATE ZOMERTEELT ONDER GLAS

(oogst eind augustus tot eind september)

Voor deze teelt dient men rassen te kiezen die niet snel doorschieten en die weinig randgevoelig zijn.

Deciso, een ras dat in de herfst geen problemen geeft wat betreft vroegtijdig doorschieten, kan in deze late zomerteelt wel gevaarlijk zijn. Deciso kan vanaf een zaaidatum rond 5 augustus gebruikt worden, mits de planten tot 20 augustus een kortedag-behandeling krijgen door ze nauwkeurig te verduisteren van 's avonds half zes tot 's morgens half acht. Deciso is niet geschikt om vroeger dan 5 augustus te zaaien. De rassen Plenos, Noran en Resistent hebben geen kortedag-behandeling nodig. Het is dan ook verstandig om deze behandeling niet te geven, daar het de groei van de planten iets vertraagt.

B - Deciso

Dit ras kan ook voor deze teelt gebruikt worden, indien niet vóór 5 augustus wordt gezaaid en de planten tot 20 augustus een kortedag-behandeling krijgen. Wordt deze behandeling niet toegepast, dan zullen de planten, vooral bij een vroege zaaidatum, doorschieten voordat geoogst kan worden.

Deciso is minder smeulgevoelig dan de hierna genoemde rassen. Vooral op gronden waar gemakkelijk smeul optreedt, verdient dit ras de voorkeur. Bovendien is de kropvorm veelal beter dan van andere rassen. Deciso is gevoeliger voor gewoon rand dan Noran en Plenos.

Voor verdere beschrijving zie blz. 99.

B - Noran

Dit ras heeft een bandvormige bloemstengel; de kroppen schieten zeer laat door en zijn weinig gevoelig voor „gewoon” rand. De krop sluit aan de bovenzijde weinig. De buitenste bladeren liggen vlak op de grond. Waarschijnlijk hierdoor is dit ras erg vatbaar voor smeul en zwartrot. De kroppen blijven soms klein van omvang. Onder ongunstige groeiomstandigheden treedt gemakkelijk roodkleuring van de bladeren op (anthocyaan). Voor beschrijving zie blz. 106.

B - Plenos

Dit ras vertoont zeer veel overeenkomst met Noran. Alleen worden de kroppen in deze teelt wat groter van omvang. In de praktijk was dit ras niet zo sterk tegen rand als Noran.

Voor verdere beschrijving zie blz. 109.

B - Resistent

Resistent is een vollegrondsslaras dat ook wel onder glas geteeld wordt. In de vollegrond zijn de kroppen vrij klein en donker van kleur. Onder glas is de kropomvang voldoende en de kleur normaal tot grijsachtig. De bladeren zijn vrij grof en bros. Dit ras is ook vrij gevoelig voor smeul en zwartrot. Bij hoge temperatuur kan er in augustus gevaar voor vroegtijdig doorschieten bestaan. Onder deze omstandigheden is dit ras gevoelig voor rand.

Voor verdere beschrijving zie blz. 113.

HERFSTTEELT ONDER GLAS, AL DAN NIET VERWARMD

(oogst begin oktober tot eind december)

Voor de herfstteelt onder glas wordt veel Deciso gebruikt. Deciso is aanmerkelijk sneller aan de minimum gewichtseisen toe en is minder gevoelig voor droogrand dan bijv. Proeftuins Blackpool. Bij de oogst die na eind november valt is de onderzijde van de krop soms onvoldoende gesloten. Deci-Minor, een betrekkelijk nieuw ras, maakt in deze periode een mooiere krop.

Heeft men „groeizame” grond dan dient men een compact groeiend ras te kiezen. Bij weinig licht bijv. in een donkere kas of gedurende de zeer korte dagen in december zal een slagewas gerekt groeien vooral bij gemiddeld hoge temperaturen. Een gedrongen groeiend ras zal onder dergelijke groeiomstandigheden beter van bouw blijven.

A - Deciso — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1962. Ontstaan uit een kruising van Proeftuins Blackpool met Interrex.

Dit ras is speciaal voor de herfstteelt onder glas geselecteerd maar kan ook voor de late zomerteelt worden aanbevolen. In de latere herfstteelt (oogst na eind november) minder aanbevelenswaardig daar de geslotenheid dan soms te wensen overlaat door gebrek aan licht. In enkele gevallen bijv. op een niet groeirijke grond en in bijv. zeer lichte kassen kan men Deciso langer telen. De laatste jaren worden kassen met Deciso die begin december oogstbaar zijn „bewaard” om later te worden geoogst.

Het is een snelgroeiend, donkerbladig ras dat op wat welige gronden onvoldoende kan kroppen en waarvan de krop aan de onderzijde ook onvoldoende gesloten kan zijn. Op minder welige gronden is de omvang normaal en is de geslotenheid aan de onderkant goed. Het verdient aanbeveling Deciso op welige gronden een grotere plantafstand te geven.

Het blad is glad en niet anthocyaanhoudend zodat roodkleuring bij koude niet optreedt. Deciso is minder gevoelig voor droogrand dan Proeftuins Blackpool en wat gevoeliger voor gewoon rand. Overigens een tamelijk sterk ras.

Zaadkleur wit.

B - Proeftuins Blackpool — K.: Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk.

Proeftuins Blackpool is een ras dat zich speciaal leent voor de iets

KROPSLA

latere herfstteelt onder glas. Proeftuins Blackpool voldoet minder goed op gestoomde of chemisch ontsmette gronden. Wil men op dergelijke gronden toch Proeftuins Blackpool telen dan zal men door cultuurmaatregelen moeten trachten deze bezwaren op te heffen.

Over het algemeen niet aan te bevelen voor teelten, waarvan de oogst na eind januari valt. In de Kring teelt men nogal wat Proeftuins Blackpool hoewel men de plaats van Proeftuins Blackpool meer en meer ziet innemen door Deciso.

Blad vrij van anthocyaan. Krop minder mooi maar donkerder en steviger dan de meeste nieuwe rassen.

Schiet snel. Dit snelle schieten maakt dat Proeftuins Blackpool voor de zeer vroege herfstteelt (oogst eind september tot half oktober) niet geschikt is. Wil men voor de vroege herfstteelt toch Proeftuins Blackpool gebruiken dan moet men de jonge planten na opkomst bij een zaaidatum vóór 25 augustus een kortedagbehandeling geven. Heeft bij groeistagnatie (vooral op ontsmette gronden) vaak last van droogrand, d.w.z. dat de buitenste bladeren droge, bruine randjes vertonen. Zaadkleur zwart.

Secura en *Edelblackpool* zijn selecties uit Proeftuins Blackpool en worden door respectievelijk N.V. Gebr. v. d. Berg te Naaldwijk en Rood en Co te Loosduinen in de handel gebracht. Ze komen vrijwel met Proeftuins Blackpool overeen, doch groeien sneller.

B - Deci-Minor

Daar Deciso vanwege de kropvorm in een late herfstteelt en winter-teelt soms minder goed voldoet, heeft genoemde firma getracht om een ras te kweken dat een compactere krop vormt. De kroppen sluiten iets beter dan die van Deciso, zijn aan de onderzijde beter gevuld en worden niet zo groot van omvang. Dit ras is in het vorige seizoen op diverse plaatsen in de praktijk geteeld en maakte bij de oogst in december en januari een zeer goede indruk. Bij een oogst vóór december is dit ras gevoelig voor nerfrand. Gebleken is dat dit ras gevoeliger is voor smeul en zwartrot dan bijv. Deciso. In de late herfst- en winter-teelt werd hiervan weinig hinder ondervonden. Zie verder blz. 101.

B - Ventura

Dit speciaal voor de stookteelten geselecteerde ras heeft op vele plaatsen ook in de herfstteelt goed voldaan. Zoals vele andere glasslarassen is ook Ventura in de herfstteelt gevoeliger voor smeul en gewoon rand dan Proeftuins Blackpool.

De groeikracht is, evenals de omvang, goed. Kropt goed; de krop is van onder goed gesloten. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 102.

B - Negenenzestig

Plaatselijk heeft dit type in een herfstteelt goed voldaan vooral in de wat latere herfstteelt. Minder geschikt voor gestoomde of chemisch ontsmette grond. Heeft evenals Proeftuins Blackpool stevig en tamelijk donkergroen blad. Maakt een mooie, vaste krop.

Negenenzestig is nogal gevoelig voor droogrand, maar minder dan

Proeftuins Blackpool. Gevoeliger voor gewoon rand dan Proeftuins Blackpool, maar veelal niet gevoeliger dan andere nieuwe rassen. Tussen de diverse selecties bestaan flinke verschillen. Stator B was bijv. duidelijk forser groeiend dan Stator A. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 102.

N - Amanda — K.: L. de Mos, Naaldwijk. Kw.r.: Aangevraagd. Ontstaan uit een kruising van een donkere Stator B met Vitesse.

Dit ras staat dicht bij Deci-Minor, maar in de praktijk is met Amanda nog niet veel ervaring opgedaan. Wel heeft dit ras in de diverse proeven goed voldaan en bestaat de indruk dat Amanda ook in gebruikswaarde niet veel verschilt van Deci-Minor. In de late herfst- en winter-teelt is Amanda het beproeven waard.

Het blad bevat geen anthocyaan.

Zaadkleur wit.

WINTERSTOOKTEELT

(oogst van omstreeks Kerstmis tot begin februari)

Dit is in het algemeen een moeilijke periode voor de slateelt onder glas. Toch zijn de teeltresultaten de laatste jaren belangrijk beter geworden. In de winterstookteelt krijgt het gewas zeer weinig licht, waardoor de groei traag verloopt en een gerekt gewas ontstaat. Het spreekt dus vanzelf dat voor die tijd rassen met een gedrongen bouw en die bij weinig licht het snelste groeien het best zullen voldoen. In de winterperiode moet soms hard gestookt worden. Hierdoor treedt gemakkelijk droogrand op. Proeftuin's Blackpool is hier erg gevoelig voor. Ook in Vitesse treedt nogal eens droogrand op; Rapide is er duidelijk minder vatbaar voor.

A - Rapide — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1963. Ontstaan uit een kruising van Regina met Interrex.

Heeft een compactere bouw dan Vitesse; groeit goed door en kan door zijn compacte groei iets meer geforceerd worden dan bijv. Vitesse. Door z'n compactere bouw kan Rapide met wat minder licht toe. In een extreem donker seizoen als 1964-1965, waarbij bovendien in het begin veel hoge nachttemperaturen voorkwamen, had Rapide echter ook moeilijkheden met de kropvorming. Kropt onder gunstige groeivoorwaarden vrij goed en is onder goed gesloten, beter dan Vitesse. Rapide is minder vatbaar voor gewoon- en droogrand dan Vitesse. De krop van Rapide sluit boven minder dan Vitesse.

Het blad van Rapide bevat geen anthocyaan, is zacht en tamelijk lichtgroen.

Zaadkleur wit.

B - Deci-Minor — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd. Ontstaan uit een kruising van Deciso met Vitesse.

Dit ras heeft vorig jaar in de praktijk in de late herfst en winter een goede beurt gemaakt. In vergelijking met bijv. Rapide is de krop wat

KROPSLA

steviger en de bladkleur iets donkerder. Ook is de groei in de donkere wintermaanden beter dan van vele andere rassen. Onder normale groeiomstandigheden is de kropomvang goed en is de onderkant van de krop voldoende gesloten. Bij oogsten na half december wordt van nerfrand weinig hinder meer ondervonden.

Het blad bevat geen anthocyaan.

Zaadkleur wit.

B - Kordaat — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft, Kw.r.: 1963. Ontstaan uit een kruising van Proeftuins Blackpool met Interrex.

Kordaat vormt onder normale teeltomstandigheden een kleine, compacte krop en is daarom op „welige” grond vooral op zijn plaats. In België wordt dit ras veel in de winter- en voorjaarsteelt gebruikt. Voor het verkrijgen van een flinke kropomvang geeft men in de beginperiode van de groei een vrij hoge temperatuur zodat het omblad flink uitgroeit. Bij deze teeltwijze kan dit ras opmerkelijk goed voldoen. Is nogal gevoelig voor droogrand. De onderkant van de krop is vlak en goed gesloten. Het blad bevat geen anthocyaan.

Zaadkleur zwart.

B - Ventura — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Ontstaan uit een kruising van Proeftuins Blackpool met Interrex.

Een tamelijk snel groeiend ras. Lijkt iets op Zevenenvijftig, maar groeit compacter en wat vlakker.

De kropvorming is goed; de onderzijde van de krop is goed gesloten. Kan door de tamelijk compacte bouw behoorlijk worden geforceerd en zal op welige gronden toch niet te wild worden. Groeit ook bij weinig licht nog voldoende compact. Lijkt nogal gevoelig voor nerfrot. Het blad van Ventura is anthocyaanhoudend.

Zaadkleur zwart.

B - Negenenzestig (Achilles, N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht; Bassa, N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen; Exclusief, Enkhuizer Zaadhandel; Fivito, Vreeken's Zaden, Dordrecht; Primo, Fa. v. Hemert en Co., Waddinxveen; Silva, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk; Sinora, Gebr. Broersen, Tuitjenhorn; Stator A en B, Leen de Mos, Naaldwijk; Wintersucces, N.V. Rood en Co., Loosduinen) — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen en het Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk. Ontstaan uit een kruising van Regina met Proeftuins Blackpool. Uitgegeven aan diverse zaadfirma's.

Heeft een nogal compacte groei en is daardoor vooral op welige gronden bruikbaar. Door de nogal gedrongen groei kan Negenenzestig met minder licht toe, en is vrij goed te forceren. Op gestoomde of chemisch ontsmette gronden voldoet dit ras meestal niet zo goed.

Heeft nog vele eigenschappen met Proeftuins Blackpool gemeen o.a. de bladkleur en het stevige blad. Negenenzestig is iets minder droograndgevoelig dan Proeftuins Blackpool. Negenenzestig kropt goed. De omvang van type 69 sel. B is over het algemeen wat groter dan van Proeftuins Blackpool en de onderzijde is vlakker en beter gevuld. Type 69 sel. A is veelal kleiner dan Proeftuins Blackpool. Alle andere selecties, zonder verdere aanduiding, gaan meer naar het oorspronkelijke type, dus gelijkend op type 69 sel. A. Er blijven kleine selectie-

verschillen bestaan. Stator B wijkt duidelijk af. Dit is een selectie met veel meer omvang; ook met meer omvang dan type 69 sel. B. Het blad bevat geen anthocyaan. Zaadkleur wit.

B - Proeftuins Blackpool

Vooraf in de winterteelt kan Proeftuins Blackpool als gevolg van het stoken last krijgen van drooggrond. Door teeltmaatregelen zoals broeizen, plastic over het gewas bij de buizen e.d. kan dit veelal voorkomen worden. Proeftuins Blackpool is sterk tegen gewoon rand. Proeftuins Blackpool groeit minder snel dan de nieuwe rassen.

Voor beschrijving zie blz. 99.

B - Vitesse

Vitesse is één van de eerste nieuwe rassen die door selectie uit een kruising werden gekweekt.

Het is tamelijk gevoelig voor droogrand. Vitesse werd veel als wintersla geteeld. Bij een geforceerde groei, op welige grond en bij weinig licht, groeit Vitesse over het algemeen te los uit. Over het algemeen verdient Rapide de voorkeur. Niet te zwaar stoken. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 104.

N - Amanda

Dit ras lijkt evenals Deci-Minor geschikt voor de winterteelt. Het vormt een voldoende stevige krop en de vorm van de krop is goed. In de praktijk is hiermee nog weinig ervaring opgedaan.

Zie verder blz. 101.

N - 1802 en 1808 — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd.

1802, 1808 (en 2849, zie blz. 105) zijn de eerste Nederlandse slarassen die resistent zijn tegen de drie in ons land voorkomende fysio's van de schimmel die „het wit” veroorzaakt. In het slaseizoen 1967/1968 zijn deze rassen op vele plaatsen beproefd in de zgn. rassenproeven; ze evenaren meermalen de beste rassen van het huidige sortiment en zijn bovendien onvatbaar voor het wit, zodat bestrijding van deze ziekte achterwege kan blijven. Beproeving op beperkte schaal in de praktijk lijkt daarom verantwoord.

Van 1802 en 1808 was de onderzijde mooi en veelal beter gesloten dan van rassen als Vitesse e.d. Van 1802 bleven de kroppen soms wat klein. Op groeikrachtige gronden en daar, waar bij de aanvang van de teelt wat meer gestookt is, was de kropomvang voldoende. Van 1808 was de bovenkant van de krop soms wat „te open”.

1802 is vrij van anthocyaan en heeft wit zaad.

1808 bevat wel anthocyaan; zaad wit.

VOORJAARSTEELT IN STOOKKASSEN

(oogst februari tot eind maart)

A - Rapide

Dit ras leent zich zeer goed voor de voorjaarsstookteelt. Groeit snel;

KROPSLA

heeft voldoende omvang terwijl de bouw toch compact is. Kropt vrij goed maar sluit aan de bovenzijde van de krop minder dan Vitesse. De krop is onder breed, vlak en goed gesloten. Voor verdere beschrijving zie blz. 101.

B - Vitesse — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1961. Ontstaan uit een kruising van Regina met Interrex.

Het blad is glad en bleekgroen. De krop is onder matig gesloten, minder dan Rapide, vooral bij een wat te geforceerde groei. Kropt goed hoewel soms los. De krop sluit boven beter dan Rapide. Dit is niet altijd een voordeel, vooral niet bij optreden van rand.

Groeit in de stookteelt vrij snel. Is nogal gevoelig voor gewoon rand en ook voor droogrand.

Vitesse heeft anthocyaanhoudend blad. Dit valt echter in een stookteelt niet op.

Zaadkleur wit

B - Kwiek

Zeer snel groeiend ras. Groeit op welige gronden zelfs wat te wild; overigens goed bruikbaar vooral op de wat zwaardere gronden. Groot blad. De onderzijde van de krop is goed gesloten, breed en vlak. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 107.

B - Tonika — K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1967.

Op vele bedrijven kan dit ras een opmerkelijk mooi produkt geven. De groei verloopt vrij snel en de kropomvang is flink. De bladeren zijn wat smaller dan die bij vele andere rassen maar de onderzijde van de krop is toch voldoende gesloten. Aan de bovenzijde blijft de krop soms wat „open”.

Het blad bevat geen anthocyaan.

Zaadkleur zwart.

B - Noran

Dit ras is weinig randgevoelig en vertoont een compacte bouw. In de vroege stookteelten waren de resultaten in 1967 plaatselijk teleurstellend vanwege het optreden van „bruine nerven”. In latere stookteelten werd hiervan geen hinder ondervonden en voldeed dit ras goed.

Voor verdere beschrijving zie blz. 106.

B - Korrekt — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Kan in de stookteelt beter voldoen dan Kwiek daar de krop wat beter sluit en de omvang wat minder groot is dan Kwiek. De geslotenheid van onder is eveneens wat beter.

N - 1802 en 1808

Zie blz. 103.

N - 2849 — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd.

Behoort met 1802 en 1808 (zie blz. 103) tot de eerste witresistente slarassen die in Nederland in de handel worden gebracht. In de voorjaarsteelt heeft dit ras in de rassenproeven gemiddeld goed voldaan. De kropomvang was normaal tot flink; de krop is aan de onderkant iets minder vlak dan de meeste andere rassen. De geslotenheid was goed. In enkele proeven waren de kroppen wat te los. Het blad is vrij van anthocyaan. Zaadkleur wit.

VOORJAARSTEELT IN VORSTVRIJ GEHOUDEN, KOUDE KASSEN

(oogst half maart tot half april)

A - Magiola — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1962. Ontstaan uit een kruising van Regina met Interrèx.

Dit ras groeit wat minder snel dan enkele andere voor deze teelt aanbevolen rassen. Magiola zal dan ook iets minder snel aan de minimum gewichteisen toe zijn als bijv. Valore. Wij hebben echter de indruk dat de groeisnelheid van Magiola de laatste jaren door selectie is toenomen. Magiola is niet alleen een vrij sterk ras tegen vorst, maar is ook niet erg randgevoelig. Is een grote groeikracht geen eis, maar stelt men meer belang in een grotere oogstzekerheid dan verdient Magiola zeker aanbeveling. Magiola kropt goed. De onderzijde van de krop is goed gesloten. Magiola bevat geen anthocyaan. Zaadkleur wit.

A - Rapide

Een tamelijk compact groeiend ras met een goede groeikracht en goede omvang. Kropt vrij goed. De krop is onder goed gesloten, voldoende breed en vlak. Zie verder blz. 101.

A - Negenendertig (Akcel, N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen; Aktor, Leen de Mos, Naaldwijk; Amplus, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk; Atlas, N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht; Caesaro, Vreeken's Zaden, Dordrecht; Holl. Aurora, N.V. Rood en Co., Loosduinen; Invicta, N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen; Iveto, Enkhuizer Zaadhandel; Knap, N.V. C. W. Pannevis, Delft; Matem, Gebr. Broersen, Tuitjenhorn; Prego, Fa. v. Hemert en Co., Waddinxveen; Prenora, Gebr. Broersen, Tuitjenhorn; Stentor, Leen de Mos, Naaldwijk). Ontstaan uit een kruising van Kampioen met Interrèx.

Negenendertig is gekweekt door het I.V.T. in samenwerking met het proefstation te Naaldwijk, en in 1960 uitgegeven aan 10 kweekbedrijven. Tegen de verwachting bleek Negenendertig reeds een ras te zijn, vandaar dat alle selecties welke door de kweekbedrijven in het verstrekte materiaal werden gemaakt tot nu toe niet voldoende onderscheidbaar zijn van Negenendertig. De achter Negenendertig opgenomen namen zijn derhalve synoniemen van Negenendertig.

De N.V. C. W. Pannevis te Delft heeft haar selectie in Negenendertig ter inschrijving aangemeld bij de Raad voor het Kwekersrecht op 4 april 1961. De Raad heeft kwekersrecht verleend op 12 mei 1965. Als naam werd vastgesteld Knap.

KROPSLA

Negenendertig leent zich speciaal voor de teelt in vorstvrij gehouden kassen. Voldoet niet op weelderige grond. Zou dan te veel omvang krijgen.

Door de zeer snelle groei spoedig aan het minimumgewicht. De kropvorming is zeer goed. De onderzijde van de krop is bij een wat te weelderige groei niet altijd even goed gesloten. In stookteelten zal Negenendertig te wild groeien en daardoor zal de onderzijde van de krop onvoldoende gesloten zijn. Het blad is niet anthocyaanhoudend. Negenendertig is tamelijk vorstgevoelig, daardoor minder geschikt voor niet vorstvrij gehouden kassen. Zaadkleur wit.

Negenendertig is door de N.V. Rood en Co. te Loosduinen in de handel gebracht onder de naam Hollandse Aurora. Een in Duitsland onder de naam Aurora in de handel verkrijgbaar ras is heel wat anders, nl. een Victoria-type.

A - Jabé — K.: N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster.

Dit ras vertoont enige overeenkomst met Magiola doch verschilt ervan door de wat minder gesloten kroppen, de vroegere kropvorming, wat geringere omvang, vlakke groei, donkerder groen blad en de iets tragere schietneiging. Op „welige” gronden kan Jabé de voorkeur verdienen boven Magiola.

A - Noran (voorheen Nr. 10) — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1966 .

Dit ras heeft vooral bekendheid gekregen door z'n weinige gevoeligheid voor rand. De kroppen schieten evenals bij Profos zeer laat door en de bloemstengel is sterk bandvormig. Het groeit in het algemeen langzaam en compact. Door deze compacte groei blijven de kroppen in een zomerteelt onder glas te klein. In andere teelten is de omvang meestal voldoende. De kroppen sluiten weinig en de oudste bladeren liggen plat op de grond. Hierdoor is dit ras waarschijnlijk nogal gevoelig voor zwartrot en smeul. Ook heeft dit ras bij de oogst meestal veel geel blad. Na het verwijderen van dit gele blad blijft er doorgaans een mooi produkt over. Dit ras groeit aanvankelijk traag. Later is de groei krachtig goed.

In het seizoen 1966-1967 werd dit ras op vrij veel bedrijven in het Westland in de winter- en vroege voorjaarseelt gebruikt. De hierin opgedane ervaringen waren op verschillende bedrijven teleurstellend. Er trad veel „glazigheid” op en vooral op bedrijven waar het bestrijdingsmiddel PCNB gebruikt was kwamen plaatselijk veel kroppen voor met „bruine nerven”. Ook viel de geslotenheid niet mee. In de latere voorjaarseelten kwamen genoemde kwalen niet of in veel mindere mate voor. Vooral bij een oogst na half maart kan dit ras zeer goed voldoen, vooral vanwege de mindere gevoeligheid voor rand.

In de beginperiode van de groei is het gewenst om zonodig groeibevorderende maatregelen te treffen. Door lage temperatuur, droge omstandigheden e.d. kleuren de bladranden gemakkelijk rood.

B - Valore

Dit speciaal voor de niet vorstvrij gehouden voorjaarseelt geselecteer-

de ras voldoet ook goed in vorstvrij gehouden kassen. Het is een zeer snelle groeier.

Door de zeer snelle groei zal dit ras over het algemeen niet in een geforceerde teelt met buisverwarming voldoen, het groeit dan te wild, hoewel de onderkant toch voldoende dicht blijft. Op zeer groeirijke gronden verdient het aanbeveling Valore een wat grotere plantafstand te geven. De bovenzijde van de krop sluit matig. Dit ras is gevoeliger voor „gewoon” rand dan bijv. Magiola. De onderzijde van de krop is breed, zeer goed gesloten en vlak. Het blad is anthocyaanhoudend. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 108.

B - Kloek — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft. Kw.r.: 1962. Ontstaan uit een kruising van Proeftuins Blackpool met Interrex.

Dit ras is vooral aanbevelenswaardig voor de koudekasteelten. In vroege teelten groeit Kloek over het algemeen niet vlug genoeg. Wij hebben de indruk dat de groeisnelheid in de vroege teelt door selectie de laatste jaren is toegenomen.

De omvang is goed, kropt vrij goed, terwijl de onderzijde van de krop goed gesloten is. Het blad van Kloek bevat anthocyaan.

Kloek schiet minder snel door dan Magiola.

Zaadkleur wit.

B - Tonika

Ook voor deze teelt kan Tonika goed voldoen. Op groeikrachtige grond kan de kropomvang te groot zijn.

Zie verder blz. 104.

B - Kwiek — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft. Kw.r.: 1962. Ontstaan uit een kruising van Proeftuins Blackpool met Interrex.

Dit snelgroeiende ras krijgt in de stookteelten soms wat te veel omvang. Past daarom over het algemeen beter in de vorstvrij gehouden koude kasteelt. Krop van boven matig gesloten, groot van blad en met veel omvang, doch van onder goed gesloten, breed en vlak. Het blad bevat geen anthocyaan.

Zaadkleur zwart.

B - Korrekt — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Voor beschrijving zie onder „Voorjaarsteelt in stookkassen”.

B - Vitesse

Vitesse groeit ook in deze vorstvrij gehouden voorjaarsteelt vrij snel en kropt goed. De onderkant van de krop in deze voorjaarsteelt is als regel voldoende gesloten. Alleen op erg welige gronden en in donkere kassen kan de geslotenheid van onder wel eens te wensen overlaten. Het blad is erg bleekgroen van kleur; het is anthocyaanhoudend. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 104.

N - 2849

Zie blz. 105.

**VOORJAARSTEELT IN NIET VORSTVRIJ GEHOUDEN
KASSEN**

(oogst half maart tot half mei)

De zaaitijd van deze normale koude voorjaarsteelt onder glas loopt van begin oktober tot begin november, terwijl voor de *zeer late* koude glasteelten ook nog wel in februari en soms nog in maart gezaaid wordt. Op enkele bedrijven kweekt men de planten in stookkassen op. De opkweekduur varieert dan van 4 tot 7 weken afhankelijk van de tijd van het jaar en de temperatuur.

Voor deze zeer late koude teelt neemt de laatste jaren de belangstelling toe. De rassen die voor deze teelt kunnen worden aanbevolen wijken af van de aanbevolen rassen voor de normale teelt. Wij hebben daarom gemeend er twee groepen van aanbevolen rassen van te moeten maken nl.:

- a. de rassen voor de vroege tot normale koude glasteelt waarvan de oogst in maart en april valt;
- b. de rassen voor de zeer late koude glasteelt waarvan de oogst in mei valt.

Vroege en normale koude glasteelt

(oogst half maart tot half april)

A - Magiola

Dit ras is vooral geschikt voor de normale koude glasteelt. Het groeit wat minder snel dan bijv. Valora. Magiola schiet snel, zodat dit ras voor de late koude kasteelten (oogst na 20 april) niet kan worden aanbevolen.

Magiola is weinig rand- en weinig vorstgevoelig en wordt daarom voor deze teelt een oogstzeker ras genoemd.

Voor verdere beschrijving zie blz. 105.

A - Jabé

Op groeikrachtige gronden waar Magiola een te losse en te grote krop vormt, kan men beter Jabé kiezen.

Voor verdere beschrijving zie blz. 106.

A - Noran

Dit ras is erg weinig randgevoelig en vertoont bij voldoende licht een compacte bouw.

Schiet zeer laat door. Vooral vanwege de mindere randgevoeligheid en het late doorschieten kan dit ras zeer goed voldoen. Over de vorstgevoeligheid is nog onvoldoende bekend.

Voor verdere beschrijving zie blz. 106.

B - Valore — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1963. Ontstaan uit een kruising van Proeftuins Blackpool met Interrex.

Snelgroeïend ras. Heeft betrekkelijk lang blad. De krop sluit aan de bovenzijde matig. Aan de onderzijde is de krop echter breed, vlak, blank en zeer goed gesloten.

Aanslag (*Botrytis* en *Rhizoctonia*) is soms een groot probleem. Getracht wordt door selectie van een iets ander model (niet al te plat) hierin verbetering te brengen.

In volwassen stadium is Valore zeer weinig vorstgevoelig. Als jonge opgroeiende plant is Valore niet minder vorstgevoelig dan andere rassen, zoals bleek na de strenge winter van 1962-1963. Is randgevoeliger dan Magiola.

Valore is anthocyaanhoudend zodat het blad bij koude rood kan kleuren.

Zaadkleur zwart.

B - Delta — K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1962.

Onze indruk is dat Delta voor de wat latere koude teelt meer geschikt is dan voor de vroege.

Een vrij traag groeiend ras. Kropt goed. De onderzijde van de krop is breed, blank en zeer vlak. De nerven zijn nogal grof en tussen de nerven is de krop ondanks de vlakke bouw veelal toch wat open. Bij meer licht, dus in de wat latere teelten, en bij een minder welige groei is de geslotenheid echter goed.

Delta is als jonge plant weinig vorstgevoelig.

Het blad bevat geen anthocyaan en is tamelijk lichtgroen.

Zaadkleur wit.

B - Negenendertig

Een snel groeiend ras met zeer goede kropvorming. Is nogal vorst- en randgevoelig.

Voor verdere beschrijving zie blz. 105.

Zeer late koude glasteelt (oogst in mei)

A - Noran

Vooraf om de geringere gevoeligheid voor rand dan de meeste andere rassen voldoet dit ras in de late koude voorjaarsteelt zeer goed. Zonder dat rand optrad kon men de kroppen zeer zwaar laten uitgroeien. Op gronden die besmet waren met *Rhizoctonia* werd Noran te veel met dit zwartrot aangetast. Op een aantal bedrijven kleurden de bladranden rood. Soms ontstonden hierop „droograndjes”. De krop sluit weinig en het blad is vrij donker.

Voor verdere beschrijving zie blz. 106.

A - Plenos — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd.

Evenals Noran en Profos vertoont Plenos bij het doorschieten een bandvormige bloemstengel; schiet zeer laat. Is weinig randgevoelig hoewel de indruk bestaat dat Plenos niet zo sterk is tegen rand als Noran. De kroppen worden doorgaans wat groter dan van Noran. Plenos is ook zeer gevoelig voor smeul en zwartrot.

Het blad bevat anthocyaan.

Zaadkleur: wit.

B - Meikoningin — K.: Firma Max Kretschner te Görlitz, Duitsland. Geïnr.: 1902.

KROPSLA

Voor deze teelt kan Meikoningin nog een goed oogstbaar produkt geven.

Schiet later door dan bijv. Delta, maar sneller dan Profos en Noran. In enkele gebieden, zoals Venlo, waar deze teelt op veel bedrijven plaatsvindt, wordt nog hoofdzakelijk Meikoningin gebruikt. Dit ras is wel randgevoeliger dan Noran en Profos maar is veel minder vatbaar voor aanslag en geeft een betere kropvorm. Het blad bevat enig anthocyaan.

Zaadkleur wit.

B - Profos — K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1961.

Profos is geschikt voor zeer late koudekasteelten. De kropvorming begint pas laat. De krop sluit weinig. Het hart van de krop bestaat uit een verdicht bladrozet. De onderzijde van de krop is breed, blank en vlak. Het blad is anthocyaanhoudend en zacht.

Typische eigenschappen van Profos zijn de zeer trage schietneiging en de bandvormige schietstengel. Voor teelten waar vroegtijdig doorschieten een gevaar kan zijn (dus in de zeer late kasteelten met planttijd na 1 maart) is deze zeer trage schietneiging van belang. Profos is ook een weinig randgevoelig ras.

Zaadkleur wit.

B - Negenendertig

Dit ras geeft een goed gesloten vaste krop die niet spoedig zal doorschieten. De kropvorm is mooier dan van Noran en Profos maar Negenendertig is wat gevoeliger voor rand, ook voor vorst.

Het blad bevat geen anthocyaan.

Voor beschrijving zie blz. 105.

VOORJAARSTEELT ONDER KOUD PLATGLAS

(oogst half april tot half mei)

Daar de kans op roodkleuren bij anthocyaanhoudende rassen in deze teelt groot is, komen anthocyaanvrije rassen het meest in aanmerking. De kans op vorstbeschadiging is in deze late teelt minder groot. De kans op vroegtijdig doorschieten bij snelschietende rassen als bijv. Magiola in de wat latere teelten is wel groot.

Voor de rassenkeuze raadplege men de „voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen” op blz. 108.

GELICHTE TEELT

(oogst eind april tot eind mei)

Tot voor enkele jaren werden in deze teelt rassen uit de groep Meikoningin en Victoria gebruikt. Beide rassen hebben nadelen. Voor deze teelt is het noodzakelijk dat de rassen een behoorlijke weerstand bezitten tegen ongunstig weer (slagregens en -harde wind) en niet roodkleuren.

A - Liba (voorheen type 47) — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen en het Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk. Ontstaan uit een kruising van het Franse winterslaras *Passion blanche à graine noire* met *Interrex*. In 1963 werd dit ras aan diverse selectiebedrijven beschikbaar gesteld. Kw.r.: 1966.

Dit ras is in deze teelt zeer weinig gevoelig voor slecht weer, vorst en rand, zowel droog- als gewoonrand. Liba kropt goed en de onderzijde van de krop is ook goed gesloten. Het blad bevat geen anthocyaan en kan dus niet rood kleuren. Het ras schiet sneller door dan *Meikoningin* maar later dan *May Princess*. Liba lijkt ook bruikbaar voor de vroegste vollegrondsteelt.

Niet geschikt voor andere teelten.

Zaadkleur wit.

A - Ardito — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd.

Ardito is een nieuw ras dat geschikt is voor de gelichte teelt en de vroege vollegrondsteelt. Dit ras is goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. De kroppen worden ongeveer even groot als die van Liba; ook verder bestaat er vrij veel overeenkomst. Het blad van Ardito is iets donkerder en bevat geen anthocyaan.

Zaadkleur zwart.

B - Delta

Dit ras bleek als gelichte sla goed bruikbaar.

Kropt goed, groeit vlak en de onderzijde van de krop is voldoende gesloten, breed en blank. Delta schiet sneller door dan Liba en de Victoria-selecties. Langer dan een week na oogstrijpheid kan men over het algemeen Delta niet laten staan. Zie verder blz. 109.

B - May Princess (Nederlandse selectie) (Carina) — Geselecteerd uit een niet geheel uniform Engels ras van Fa. A. L. Tozer, Cobham, Engeland, door het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, in samenwerking met het Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk. In 1959 uitgegeven aan de Nederlandse zaadhandel.

Het blad van May Princess is tamelijk dik en iets grijsgroen van kleur en is goed bestand tegen slechte weersinvloeden. Maakt een mooie krop. De omvang is kleiner dan van Blondine. De krop is van onder mooi, blank, gladbladig en breed geschouderd. May Princess schiet vrij snel door, ongeveer gelijk of iets sneller dan bijv. Delta, dus aanmerkelijk sneller dan Liba, dit kan wel een dag of vijf schelen.

B - Negenendertig

Dit type is in de gelichte teelt goed bruikbaar gebleken. Groeit snel. Kropt zeer goed. Is onder goed gevuld, beter dan bijv. de selecties uit de Victoria-groep. De omvang is ongeveer als van Blondine en groter dan van May Princess. Is wel vorstgevoeliger dan Liba.

KROPSLA

Negenendertig schiet zeer laat door en kan daardoor in oogstrijpheid zeker nog een dag of tien blijven staan alvorens door te schieten. Negenendertig is ook heel goed bruikbaar voor de vroege vollegrondsteele. Voor verdere beschrijving zie onder de voorjaarsteele in koude, vorst-vrij gehouden kassen (blz. 105).

B - Blondine (Westlandia, Twello's Vroegste Gele)

Dit zijn goede, zwaardere selecties in het oorspronkelijke Victoria-type. Vormt een grote, goed sluitende, gele krop die aan de onderkant echter nogal grofnervig is en daardoor niet mooi. De voet van de bladeren is bovendien nogal getand en tussen de nerven is de krop aan de onderzijde vaak wat open. Past wel op de wat zwaardere gronden waar men een compacte groei kan verwachten. Alleen op beschutte plaatsen is dit ras op zijn plaats daar dit ras vaak te lijden heeft van koude, schrale wind direct na het lichten. Is randgevoelig. Kleurt bij koude niet rood. Zaadkleur wit

VOORJAARSTEELE IN DE VOLLEGROND

(oogst half mei tot half juli)

A - Negenendertig

Dit niet anthocyaanhoudende type leent zich goed voor de vroege vollegrondsteele. Heeft wat meer omvang dan Meikoningin en is wat groener dan Victoria. Schiet laat door en is weinig randgevoelig. Zie verder blz. 105.

A - Hilde

Is wel iets later rijp dan Negenendertig en daardoor beter geschikt voor latere voorjaarsteele. De bladkleur is wat lichter groen. Voor verdere beschrijving zie hieronder.

A - Blondine

Voor al deze verbeterde selecties in de zgn. Victoria-groep zijn voor de vroege vollegrondsteele aanbevelenswaardig. Is gevoelig voor rand en schiet sneller door dan Negenendertig. Kleurt bij koude niet rood. Voor verdere beschrijving zie hierboven.

B - Liba (voorheen type 47)

Voor beschrijving zie blz. 111.

ZOMERTEELE

(oogst eind juni tot eind augustus)

Boterslarassen

A - Hilde (Excellent, Enkhuizer Zaadhandel; Fannie, Gebr. Broersen, Tuitjenhorn; Plena, N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen; Prado,

N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen; Tophit, N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg) — K.: Prof. A. G. Dumon, Leuven, België. Geïnt.: 1947. Vertegenwoordiger in Nederland: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Ontstaan uit een kruising van Blonde du Châtelet met (Sans Rivale × Meikoningin).

Hilde heeft sterk de aandacht getrokken in de zomerteelt. Niet geschikt voor de teelt onder glas. Is wel geschikt voor de vroege voorjaarsteelt buiten en voor de herfstteelt in de vollegrond.

Deze zomersla kan worden omschreven als een verzwaarde *Attractie*, waarvan verschillende selecties in omloop zijn. Het oorspronkelijke Belgische type is geler en meer gebobbeld. De N.V. Nunhem voert echter een selectie, die zich alleen door de grotere groeikracht, zwaardere krop en iets lichtere kleur van *Attractie* onderscheidt en die voor Nederlandse omstandigheden beter bruikbaar is dan het Belgische type. De bladrand van Hilde golft minder sterk dan die van *Attractie*. Zaadkleur wit.

A - Suzan (Swift) — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Suzan vertoont overeenkomst met het Nederlandse Hilde-type en *Attractie*. Ten opzichte van Hilde heeft Suzan iets minder groot blad, is lichter van kleur en schiet over het algemeen iets trager. Suzan is wat vroeger rijp dan Hilde. Ten opzichte van *Attractie* heeft Suzan wat geler groen blad. De bladrand golft wat sterker dan van Hilde en ongeveer gelijk als *Attractie*.

A - Neckarreuzen — K.: Karl Hild, Marbach am Neckar, Duitsland. Kw.r.: 1966. Gemachtigde: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Vertoont overeenkomst met het Nederlandse Hilde-type. Neckarreuzen heeft echter groter omblad, maakt meer omvang, terwijl de bladkleur wat grijzer en het bladoppervlak wat minder glad is.

B - Resistent — K.: N.V. Gebroeders Sluis te Enkhuizen. Gewonnen uit een Oostenrijks grondras. Geïnt.: 1938.

Dit donkergrijsgroene zomerras is later rijp dan Hilde en schiet ook later door. De omvang is beperkt en past daarom vooral op de wat groeirijke gronden.

De bladeren bevatten geen anthocyaan, zijn vrij dik en stug, en vrij donkergroen van kleur. Vormt in de zomer vaste kroppen. Betrekkelijk weinig gevoelig voor rand. Resistent is even gevoelig voor wit als alle andere rassen.

Zaadkleur zwart.

B - Zomerkoning (Kagraner Sommer) — Geïnt.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht, 1955.

Komt vooral in droge, hete zomers tot zijn recht. Wordt vooral in de IJsselstreek geteeld.

Het blad heeft een geel-groene kleur en is nogal gebobbeld. Het ras schiet traag. Vormt grote, tamelijk vaste, vrij malse kroppen.

Zaadkleur zwart.

KROPSLA

B - Grosio (Pfann's Grosser Sommer) — K.: Fritz Pfann, Nürnberg, West-Duitsland. In de handel gebracht door N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Kw.r.: 1965.

De grijsgroene bladeren bevatten geen anthocyaan. Vormt een mooie krop en schiet zeer traag door (bijv. meer dan een week later dan Hilde). Zaadkleur zwart.

IJsslarassen

B - Great Lakes

Dit donkergroene late Amerikaanse ijsslaras is het meest geschikt voor de voorzomer- en zomerteelt. Wordt op contract geteeld voor exporteurs i.v.m. uitvoer naar Duitsland voor het Amerikaanse leger. Bladeren bros en knappend met getande en golvende bladranden en dikke nerven. Bladkleur zeer donkergroen, zonder anthocyaan. Geeft een zware, zeer vaste krop, die tamelijk randgevoelig is en zeer laat doorschiet. Zaadkleur wit.

HERFSTTEELT IN DE VOLLEGROND

(oogst eind augustus tot eind oktober)

A - Wonder van Voorburg (Triumphator)

Dit ras voldoet voor de vroege herfstteelt in de vollegrond (zaai vanaf begin tot omstreeks 20 juli) over het algemeen goed. Het heeft dan weinig last van randen en blijft ondanks het korter worden van de dagen toch goed doorgroeien. Niet geschikt voor de teelt onder glas. Geen anthocyaan in het blad; vormt goede kroppen van brede, geelgroene bladeren, die zachter zijn dan die van *Attractie*. Schiet in de zomer niet spoedig door, maar de krop staat korter dan bij *Attractie*; is bij volledige ontwikkeling ongeveer gelijk oogschijf met *Attractie*. De krop wordt, als hij voldoende ruimte heeft, groot. Heeft in de zomer veel last van randen en wordt daarom in die teelt weinig gebruikt. Zaadkleur zwart.

Silvester lijkt op *Wonder van Voorburg*, is echter wat groener, groeit wat beter door en zou minder randgevoelig zijn.

A - Neckarreuzen

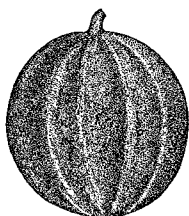
Maakt meer omvang dan Hilde. Voor beschrijving zie blz. 113.

B - Hilde

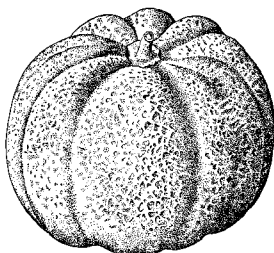
Dit type wordt wel met succes in de herfst geteeld. De groei en de bladkleur vertonen enige overeenkomst met *Wonder van Voorburg*. Voor beschrijving zie blz. 112.

B - AWU — K.: Fritz Pfann, Nürnberg, West-Duitsland. V.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude.

Dit ras levert grote kroppen met dof groene bladkleur.

Ogen

Netmeloen

MELOEN

(*Cucumis melo* L.)

De handelsproduktie van meloenen bedraagt ongeveer 4 miljoen stuks ter waarde van 4 miljoen gulden.

Export vindt hoofdzakelijk plaats naar Engeland en in mindere mate naar West-Duitsland, Zweden en België.

De teelt vindt uitsluitend plaats onder verwarmd en koud glas. Naast de liggende teelt wordt vooral met het ras Ogen een staande teelt (aan touwtjes) toegepast.

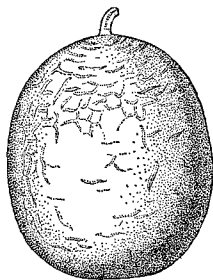
Meloenen hebben veel warmte en licht nodig. De grondtemperatuur moet zo mogelijk niet beneden 20° C komen, de luchttemperatuur moet 's nachts zo mogelijk 18° C zijn.

B - Ogen (Haogen nr. 2) — Geintr.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen, 1960.

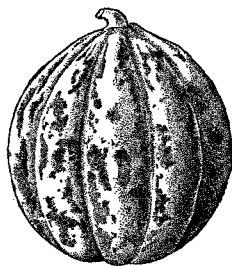
Kan vanaf begin maart worden geplant. Belicht men tijdens de opkweek, dan vanaf eind februari. Bij deze zeer vroege teelt is de bloei aanzienlijk vroeger dan die van Enkele Net, maar deze voorsprong wordt door de langere rijpingstijd weer gedeeltelijk te niet gedaan. Te vroeg aanhouden van vruchten geeft een te geringe vruchtgrootte. Laat men pas hoger aan de plant vruchten toe dan worden ze groter; de oogst valt dan door een kortere rijpingsperiode slechts weinig later. Leent zich zeer goed voor staande teelt. Voor Ogen moet aan deze teelt zelfs de voorkeur worden gegeven; bij liggende teelt blijven de vruchten dikwijls te klein.

Vormt bij vroege zaai veel tweeslachtige bloemen. Naarmate later gezaaid wordt, wordt het aantal tweeslachtige bloemen kleiner. Zeer vruchtbaar. In verband met de groei verdient het aanbeveling de eerste vruchten te verwijderen; de planten groeien van nature reeds zwak. Door cultuurmaatregelen zoals het geven van een hoge temperatuur (nachttemperatuur minstens 18° C) en tijdig en regelmatig gieten moet de groei worden bevorderd. In dit verband is het nuttig op een goede veur te planten. *Platronde* vruchtjes groeien onvoldoende uit,

MELOEN

Suikermeloen

Oranje Ananas

daarom deze spoedig verwijderen; *hoogronde* vruchtjes groeien beter uit. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal tot 8 vruchten van voldoende grootte worden geoogst.

Vruchten sterk geurend, ongeveer rond tot hoogronde en zeer zwak gemoot. De schil is glad en dun, maar stevig.

Gewicht 0,5-1,2 kg. Vruchtvlees groen, sappig, *zeer goed van smaak*, tenzij er te vroeg geoogst wordt.

B - Enkele Net (Westlandse Enkele Net)

Kan vanaf begin maart worden geplant. Vroeg en produktief. Het gewas is sterk en daardoor goed bestand tegen ongunstige teeltomstandigheden.

Zet gemakkelijk, is vroeg oogstrijp en kan gemakkelijk een goede tweede zetting geven. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal tot 8 à 9 vruchten worden geoogst. Leent zich niet goed voor staande teelt.

Vruchten platronde, gemoot, met een kurkachtig net op de schil; gewicht 1,5-2 kg. Vruchtvlees lichtoranje, *zeer matig van smaak*.

B - Suikermeloen Witte (Guernsey Conqueror)

Wordt gewoonlijk niet vroeger dan 10 april geplant. Voor de vroege teelt neemt de belangstelling voor dit ras toe. Rijpt iets later dan Enkele Net, maar wordt steeds beter betaald. Een sterke groeier, het gewas is minder sterk dan van Enkele Net. Zet minder gemakkelijk. Het gevaar van vroegtijdig afsterven is groter en daardoor is een tweede zetting minder zeker.

Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal tot 7 vruchten worden geoogst. Door de betere kwaliteit brengen de vruchten een hogere prijs op dan de netmeloenen.

Vruchten rond tot iets hoogronde. Niet gemoot, met een dun kurkachtig net op de schil; gewicht 1,5-2 kg. Vruchtvlees groen, goed van smaak.

B - Oranje Ananas (Tijgerananas)

Wordt gewoonlijk niet voor half mei geplant; kan echter ook begin maart worden geplant; er wordt dan een rustige, doch niet te zwakke groei verkregen, terwijl de vruchtbaarheid voldoende is. Leent zich ook goed voor staande teelt. Bloeit later dan de andere rassen.

Het gewas is sterk. Zet minder gemakkelijk dan netmeloen. Geënte planten zijn over het algemeen iets vruchtbaarder dan niet geënte. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal 6 vruchten worden geoogst. Bij de late planting wordt slechts één zetsel verkregen.

Gevoelig voor bespuiting met Karathane en voor amoniakdampen (bijv. uit verse stalmest of compost).

Vruchten iets hoogrond, gemoot, geen netvorming op de schil; schil crèmekleurig met duidelijke, scherpbegrensde, groene vlekken, welke tijdens rijping oranje-rood verkleuren. Vruchten gemiddeld iets zwaarder dan van Enkele Net. Vruchtvlees oranje, stevig, met zeer goede smaak.

PAPRIKA

(*Capsicum annuum* L.)

De teelt van paprika is geconcentreerd in het Westland. In 1967 werden op onze veilingen 10 miljoen stuks aangevoerd met een waarde van 2 miljoen gulden. De aanvoerperiode valt in de maanden april tot december. In de maanden juli tot en met september zijn de prijzen in 't algemeen laag. De export is vooral gericht op Engeland en Zweden.

Vanaf 1 januari kan men in stookkassen planten, vanaf 1 april in koude kassen. Een nateelt dient niet later dan 15 juli te worden geplant.

Wij onderscheiden twee vormen:

- a. rassen met zoete (niet scherpe) vruchten;
- b. rassen met scherpe vruchten.

ZOETE PAPRIKA

De rassenkeuze beperkt zich tot 2 goede Nederlandse rassen en enkele Amerikaanse rassen. Deze laatste worden echter weinig gebruikt. Ze hebben alle cilindrische vruchten met doorgaans een enigszins gedeukte neus.

Zoete Westlandse

Planten middelgroot, vruchten vrij groot en hoekig met matig ingezonken kelkholte en ingezonken neus. Niet geheel uniform. Gevoelig voor virus. Geschikt voor de stookteelt en voor de koude teelt.

Propa — K.: Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk. Wordt door verschillende selectiebedrijven in de handel gebracht.

PAPRIKA-PETERSELIE

Gewas te vergelijken met dat van Zoete Westlandse; vruchten iets langer en iets minder cilindrisch van vorm. Hoge „vroege produktie” in de stookteelt; ook geschikt voor koude teelt of nateelt.

Amerikaanse rassen die geschikt zijn voor de teelt onder glas:

California Wonder

Vrij vroeg; grote enigszins puntige vruchten, niet geheel uniform model, vrij snel roodkleurend. Geschikt voor stook- en koude teelt.

Yolo Wonder

Middelvroeg, grote vruchten, wat hoekig, vrij uniform. Resistent tegen mozaïekvirus. Door de wat latere vruchtbaarheid vooral geschikt voor de koude teelt.

Keystone Resistant Giant

Iets minder vroeg, grote zware vruchten van goed model, niet geheel uniform. Langer groenblijvend en minder droogtegevoelig. Resistent tegen mozaïekvirus. Door de wat latere vruchtbaarheid vooral geschikt voor de koude teelt.

SCHERPE PAPRIKA

(Spaanse peper)

Westlandse Lange Rode

Selectie uit Spaanse Lange Rode. Vruchten iets langer dan bij deze laatste.

Spaanse Lange Rode

Hangende vruchten $\pm$ 10-12 cm lang, aan de basis 2 à 3 cm in doorsnee. Helrode kleur.

PETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw, syn. *P. sativum* Hoffm.)

Snijpeterselie dient voor het kruiden van spijzen en bezit daarnaast waarde voor de opmaak van schotels.

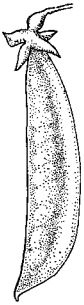
A - Gewone Snij (Amsterdamse Snij)

Kan dikwijls gesneden worden. Goed voor de fabriek. Fors gewas met grote, gladde bladeren.

B - Fijngekrulde (Moskrul, Dwerg)

Vrij laag. Donkergroen, zeer fijn gekruld blad.

B - Fijngekrulde Donkergroene

Heraut

Morgenster

Venor

PEUL

(*Pisum sativum* L. var. *saccharatum* Ser.)

Verschillende erwterassen zijn gekenmerkt door de eigenschap, dat ze geen of weinig vlies ontwikkelen in hun peulen. Daardoor kunnen deze laatste, als zij onrijp geplukt worden, als groente worden gegeten. Rassen, die niet geheel vrij van vlies zijn, dienen op tijd geplukt te worden.

B - Heraut

Overwegend tweepeulig, peulen 8-9 cm lang, recht tot zwak gebogen. Indien op tijd geoogst wordt, is de consumptiekwaliteit goed. Zodra de peul iets ouder wordt, vormt ze een taaie perkamentlaag en kookt dan moeilijk gaar.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en vatbaar voor topvergeling.

Wat gevoelig voor nachtvorst. Bleek in de Venen echter minder gevoelig te zijn voor late vorst.

B - Morgenster - Geintr.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg.

Vrij fors gewas. Tamelijk tweepeulig. Peulen matig gebogen met spitse top, 8-10 cm lang, lichtgroen. Consumptiekwaliteit ongeveer als van Heraut. Oogst vroeg, productief.

Het rijpe zaad is rond, geel.

Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

B - Nebak — K.: Proeftuin „Hollandsch-Utrechtsch Veendistrict”, Amsterdam-W. III. Wordt in de handel gebracht door De Enkhuizer Zaadhandel en de N.V. A. Zwaan Jr. te Enkhuizen. Ontstaan uit een kruising van Vroege Peul met Hendrikspeul in 1943.

PEUL-POSTELEIN

De peulen zijn vliesloos. Een nadeel is het voorkomen van kleine blaadjes aan de stelen van de peul.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, zeer vatbaar voor topvergeling.

B - Venor — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Ontstaan uit een kruising van Norrland Express met Veense in 1951.

Lichtgroen gewas met lange, weinig vertakte stengels. Overwegend tweepeulig. De peulen zijn 8-10 cm lang, recht, lichtgroen van kleur, hebben een stompe top en vormen slechts weinig vlies.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor topvergeling.

B - Norli — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1959. Ontstaan uit de kruising Pumpeul met Norrland Express.

Normaal groen gewas met korte, weinig vertakte stengels. Deze stampeul kan zonder steunmateriaal worden geteeld. Vrij vroeg. Overwegend tweepeulig. De peulen zijn zwak tot matig gebogen, 8-9 cm lang en vormen slechts weinig vlies.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor topvergeling.

POSTELEIN

(*Portulaca oleracea* L.)

Postelein vraagt voor zijn ontwikkeling veel warmte en vocht, en wordt daarom onder warm of koud glas gezaaid. Vanaf mei kan ook in de vollegrond gezaaid worden. De plantjes zijn zeer saprijk en broos, zodat zij zich niet voor lang vervoer of voor export lenen.

Men onderscheidt de groene postelein en de gele postelein. De groene wordt het meest gebruikt, daar deze sterker is dan de gele. De gele gaat bij nat weer spoedig tot rotting over.

Postelein wordt zowel voor vers gebruikt als voor conserven geteeld. Al naar men grove of fijne postelein wenst, zaait men dun of dik.

A - Groene Postelein

Groot, dofgroen blad. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Het meest geteelde ras.

B - Gele Postelein

Glanzend, geelgroen blad. Mals, maar zwakker dan de groene. Bij nat weer gemakkelijk rottend.

B - Breedblad Gele

Stengel grover en forser, bladeren iets kleiner, maar breder dan die van de groene postelein. Sterker dan gele, volgens mededelingen uit de praktijk minstens even sterk als de groene. Wordt op Walcheren zowel in de vollegrond als onder glas geteeld.

PREI

(Allium porrum L.)

In 1967 bedroeg de handelsproduktie van prei ongeveer 28 miljoen kg ter waarde van 10 miljoen gulden.

Naar de tijd van oogsten worden de preirassen ingedeeld in zomer-, herfst- en winterprei.

Zomerprei wordt omstreeks de jaarwisseling in een verwarmde kas (18 tot 20°C) gezaaid en wel in zaaikistjes, al of niet in perspotjes. Het zaaïen in kistjes is voor een gemakkelijke verplaatsing van het plantmateriaal aantrekkelijk, omdat de opkweektemperatuur na circa 4 tot 5 weken moet worden teruggebracht tot 10 à 12°C. Tegen het uitplanten moeten de planten worden afgehard. Het uitplanten in de vollegrond vindt eind maart/begin april plaats. Een veel gebruikte plantafstand is 25×10 cm.

De oogst van zomerprei valt in de maanden juni, juli en augustus.

Herfstprei wordt in de nazomer en herfst geoogst en is niet winterhard. De echte herfststrassen worden zwaar tot zeer zwaar en zijn het mooist van vorm, zie de figuren 1 en 2.

Winterprei wordt na de winter geoogst en moet dus vóór alles goed winterhard zijn. Grote winterhardheid en een zeer zware stam zijn tot nu toe niet in één ras gecombineerd. De winterpreirassen zijn dan ook minder zwaar dan de herfststrassen. Daardoor is winterprei minder geschikt om reeds in de herfst te worden geoogst.

Een vrij belangrijk deel van de geteelde prei wordt afgenomen door de groentedrogerijen, die een groot „wit” gedeelte verlangen.

ZOMERPREI

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1967-1968 (zomerteelt)

Aangeduid door selectie- bedrijf als	Ingezonden door	Kleur	Knobbel	Lengte schacht	Relatieve opbrengst
Vroege Selectie	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	3,1	2,9	3,2	100
Tembo	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	2,8	3,7	2,9	110
Helvetia	Vreeken's Zaden, Dordrecht en N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	3,1	2,8	3,6	105
Goliath	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	3,8	4,3	3,1	120

Kleur: 1 = zeer lichtgroen, 3 = normaal groen, 5 = donkergroen.

Knobbel: 1 = veel knobbel, 5 = geen knobbel.

Lengte schacht: 1 = zeer korte schacht, 5 = zeer lange schacht.

HERFSTPREI

Door de beoordelingscommissie voor de in 1967 genomen praktijkproeven is de herfstprei ingedeeld in selecties met een vrij korte tot matig lange stam, en in selecties met een lange stam.

Herfstpreiselecties met een vrij korte tot matig lange stam

Produktief tot zeer produktief, doch niet winterhard. Oogsten na de winter daarom riskant.

Blad grijsgroen, breed en dik. Stam dik tot zeer dik en vrij kort tot matig lang; met soms een weinig tot matig ontwikkelde knobbel (fig. 1 en 2).

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Geschikt voor		Relative opbrengst ¹⁾	Kleur ²⁾	Knobbel ²⁾	Relative schacht- lengte ¹⁾
		vroege herfst- teelt	late herfst- teelt				
Olifant	Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes	+	+	92	2,9	3,4	81
Herfstreus	N.V. C. W. Pannevis, Delft	+		96	2,8	3,8	94
Baton	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+	+	107	3,4	3,5	105
Argenta	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	+		96	2,4	4,1	83
Tembo	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	+		91	2,0	3,4	93
Herfstreus	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+	97	3,3	3,9	94
Goliath	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	123	3,4	4,1	110
Winterreuzen	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	109	3,5	3,3	106

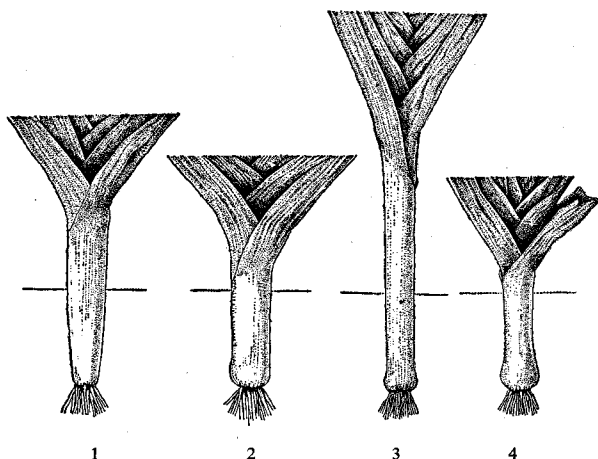
¹⁾ Het algemeen gemiddelde van de goedgekeurde selecties is op 100 gesteld.

²⁾ Kleur: 1 = lichtgroen; 5 = donkergroen.
Knobbel: 1 = veel knobbel; 5 = geen knobbel.

Herfstpreiselecties met een lange stam

Produktief, maar niet winterhard.

Blad groen, breed. Stam dik en lang, met een matig ontwikkelde knobbel (fig. 3).

1 = Herfstreus zonder knobbel
3 = Helvetia

2 = Iets knobbelige Herfstreus
4 = Winterreus

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Geschikt voor		Relatieve opbrengst ¹⁾	Kleur ²⁾	Knobbel ²⁾	Relatieve schacht- lengte ¹⁾
		vroege herfst- teelt	late herfst- teelt				
Ficus-reuzen	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	+		91	2,3	2,7	118
Helvetia	Vreeken's Zaden, Dordrecht/ N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	+		97	2,6	2,5	116

¹⁾ Het algemeen gemiddelde van de goedgekeurde selecties is op 100 gesteld.

²⁾ Kleur: 1 = lichtgroen; 5 = donkergroen.

Knobbel: 1 = veel knobbel; 5 = geen knobbel.

WINTERPREI

Produktie niet zo hoog als van herfstprei, waartegenover grote winterhardheid staat.

Niet geschikt om reeds in de herfst te worden geoogst.

Blad donkergrijsgroen, niet al te breed. Stam matig dik, kort met een uitgesproken knobbel (fig. 4).

PREI-RAAPSTELLEN-RABARBER

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1961-1962

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Winterreus Siegfried	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)
Winterreuzen	N.V. C. W. Pannevis, Delft
Luwi	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Artico Winterreus	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen
Winterreuzen	} N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen en
Winterreus	} Vreeken's Zaden, Dordrecht
Eskimo Winterreus	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
	„West-Friesland", Wijdenes

RAAPSTELLEN

(*Brassica L. div. spec.*)

Met „raapstelen” wordt het produkt, bestaande uit jonge bladeren en bladstelen, aangeduid dat ontstaat als consumptierapen (Gewone Groene) of Chinese kool (Gele Malse) op dezelfde manier worden gezaaid als spinazie. Meestal wordt gesneden wanneer het gewas 10 à 20 cm lang is. Voor de teelt van „raapstelen” wordt echter meer en meer *Namenia* of Verbeterde *Namenia* gebruikt. Deze rassen worden ruimer gezaaid en worden meestal geoogst wanneer het gewas 15 à 25 cm hoog is; vooral de vroegste *Namenia* wordt opgetrokken en in bosjes aangevoerd.

Raapstelen worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld, als tussenteelt of als voorteelt. De afzet op de binnenlandse markt bedraagt ongeveer 2 miljoen kg ter waarde van ruim 1 miljoen gulden. Voor de binnenlandse markt moet het produkt fijn en mals zijn.

Raapstelen hebben vaak ernstig te lijden van aardvlooien. Men bestrijdt deze derhalve tijdig.

A - Bladgroente *Namenia* — Geïnt.: N.V. Gebr. van Namen, Dordrecht. 1937-1938.

Geschikt voor het telen van raapstelen in het voorjaar. Niet te dik zaaien, daar men dan weinig gewicht krijgt en het gewas spoedig gaat rotten. Blad ingesneden.

Een selectie met minder diep ingesneden bladeren is als Verbeterde *Namenia* in de handel.

RABARBER

(*Rheum rhabarbarum L.*)

Aan onze Nederlandse veilingen werd in 1967 circa 7 miljoen kg aangevoerd ter waarde van ongeveer 3 miljoen gulden.

Rabarber kan worden vermenigvuldigd door middel van zaad of door middel van het scheuren van de moederplant. Daar de rassen

niet zaadvast zijn, geeft men de voorkeur aan scheuren. Men kan een moederplant daartoe in herfst of voorjaar in zoveel delen opsplitsen als er „neuzen” aanwezig zijn. Men neme hiertoe *virusvrije* planten, dat zijn planten waarvan de bladeren in het voorafgaande voorjaar geen lichtgroene, later bruine vlekken of gaten vertoonden. Proeven, genomen door het Instituut voor Plantenziektenkundig Onderzoek, toonden duidelijk aan, dat deze ziekte de opbrengst sterk kan verlagen en het is bekend dat scheurlingen van zieke planten eveneens ziek zijn.

Rassen die veel lange, dikke, rode stelen geven en niet spoedig zaadstengels vormen genieten de voorkeur. De teler wenst bovendien vroeger rassen omdat de rabarberprijzen in de loop van het oogstseizoen regelmatig dalen.

ZEER VROEG

A - Timperley Early — Geintr.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen in 1953.

Een zeer vroeg ras van Engelse herkomst.

Stelen lang, dik, niet goetvormig en ongeveer voor de helft rood; de achterzijde van de stelen is zwak geribd. De belangstelling voor dit ras neemt toe, daar het zeer vroege produkt goed wordt betaald.

De jonge pollens rotten na het planten soms in, daarom wordt aangeraden de wortels na het scheuren even te laten indrogen.

VROEG

B - Victoria (Queen Victoria)

Vroeg, schiet meestal door.

Stelen groen, beneden karmijnrood, inwendig groen, middelmatig dik en vrij lang.

MATIG VROEG

A - Holsteiner Bloed - Geintr.: Fa. E. L. Meyn, Uetersen-Lohe (Holstein), Duitsland, vóór 1938.

Dit matig vroege en zeer produktieve Duitse ras geeft na koken een produkt met een goede smaak en een fraaie rode kleur.

Stelen lang, vrij dik, iets goetvormig, geheel donkerrood met zwak geribde achterzijde. Een nadeel van de stelen is dat ze aan de voet wat krom zijn gegroeid. Dit wordt veroorzaakt door de spreidende groeiwijze van de plant. Bij regelmatig oogsten heeft men er minder last van. Weinig neiging tot het vormen van zaadstengels.

A - Paragon

Behalve voor gewone consumptie zeer geschikt voor jambereiding. Is bij forcering wel vroeg maar geeft dan vaak dunne stengels.

Stelen recht, vrij dun, goetvormig, met een scherpe, opstaande rand, niet zeer lang; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig vrijwel groen; van goede kwaliteit. Vormt vrijwel geen zaadstengels. Tijdens

RABARBER

het oogsten worden nog niet uitgegroeide jonge stelen soms losgetrokken.

Is matig vroeg. Kan buiten vervroegd worden.

B - Champagne Rood

Dit ras is iets vroeger dan Paragon en kan goed getrokken worden. Stelen vrij dun, zeer zwak gootvormig tot vrijwel vlak, aan de achterzijde duidelijk geribd, niet zeer lang. Uitwendig aan de stengeltop groen, naar beneden toe helderrood wordend, inwendig rood; van zeer goede kwaliteit. Vormt soms wel enige zaadstengels.

Wordt aangetroffen in Kennemerland, maar de belangstelling voor dit ras neemt ook in andere streken toe.

LAAT

A - Goliath

Voor directe consumptie en conservering.

In kg-opbrengst hoger dan Paragon.

Stelen zeer dik; sterk gootvormig met brede rand; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig groen, scherp zuur door een betrekkelijk laag kalkgehalte. Vormt meestal enige zaadstengels. Is laat. Toch zeer goed bruikbaar voor forcering, omdat de stelen dan roder worden dan in de vollegrond en bovendien aanmerkelijk dikker zijn dan die van Paragon.

Personen die een selectie voeren, die door de praktijkproevencommissies is aanbevolen, zijn gerechtigd hiervan melding te maken in prijscouranten, advertenties e.d.

Dit recht eindigt als regel 6 jaar na beëindiging van de praktijkproeven en in ieder geval zodra nieuwe praktijkproeven zijn gehouden en/of zodra de uitslag niet meer in de rassenlijst wordt vermeld.

RADIJS

(*Raphanus sativus* L. var. *radicula* Pers.)

Radijs is een typisch voorjaarsgewas. De handelsproduktie bedroeg in 1967 ongeveer 13 miljoen bossen ter waarde van circa 4 miljoen gulden. De belangrijkste aanvoerperiode loopt van maart tot juni; meer dan 80 % van de radijs wordt aangevoerd in april en mei. De vroegste radijs wordt onder glas geteeld. De teelt onder platglas is van weinig betekenis. De teelt onder staandglas breidt zich wat uit. De voornaamste teeltcentra zijn het eiland IJsselmonde, het Westland en het gebied rondom Amsterdam.

Wanneer begin november wordt gezaaid kan meestal reeds in januari worden geoogst. De kas moet vorstvrij gehouden kunnen worden. Iets warmte en CO₂ kunnen de oogst nog wat vervroeger. Te hoge temperaturen moeten worden vermeden om te voorkomen dat te veel loof ontstaat. Voor glasteelt wordt meestal het ras Ronde Helderode gebruikt.

Bij de rassenkeuze speelt naast de *vroegheid* de *hoeveelheid loof* een rol. Het loof moet niet te zwaar zijn, maar zwaar genoeg om het bossen van de radijs mogelijk te maken. De hoeveelheid loof is niet alleen afhankelijk van het ras, maar ook van de groeiomstandigheden. In de meeste gevallen komt men het best uit met selecties, die middelzwaar loof bezitten. Onder omstandigheden, die een extreem gunstige invloed op de loofgroei uitoefenen (bijv. onder glas op veengrond) geeft men soms de voorkeur aan selecties met wat minder loof.

Verder is de *gevoeligheid voor voos* van groot belang. Bij radijs die in maart en begin april wordt geoogst, heeft men er niet veel last van, daar deze radijs in de regel reeds in een jong stadium wordt geoogst. Bovendien is de temperatuur in deze tijd meestal nog laag genoeg om het voos worden langzaam te doen verlopen. Voor deze vroeg geoogste radijs is snelle groei van meer belang dan grote resistentie tegen voosheid. Maar bij radijs, die eind april of in mei wordt geoogst, treedt voosheid zeer gemakkelijk op, zelfs nog tijdens het vervoer of het verblijf in de groentewinkel. Daarom is hiervoor resistentie tegen voosheid van meer belang dan snelle groei. Sinds de introductie van Cherry Belle is het niet meer nodig dat in de grote steden eind april-mei zoveel voze radijs wordt geconsumeerd, want dit ras kan een royale grootte bereiken en dan ook nog worden vervoerd zonder voos te worden.

Verder zijn de *vorm* en de *kleur* factoren die op de rassenkeuze van invloed zijn. De selecties van het ras Ronde Helderode en Cherry Belle, die een fris helderrode kleur hebben, hebben de selecties van Ronde Scharlakenrode met een meer paarsrode kleur thans vrijwel helemaal verdrongen. Ook is de betekenis van de witpuntrassen thans zeer gering. Wel is er nog enige teelt van Roodkopje.

RADIJS

VROEGE RADIJS

A - Ronde Helderrode

Dit ras wordt thans voor de teelt onder glas en voor de vroege vollegrondsteelt het meest gebruikt. Loof flink of matig lang; knol bolvormig; kleur krachtig helder scharlakenrood.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Geschikt voor		vroegheid ¹⁾	hoeveelheid loof ²⁾
		glasteelt	vroege vollegrond		
Ronde Rode Broei	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk		+	3,2	3,5
Ronde Rode Broei	N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster	+		3,1	3,3
Huizer's Triplo	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	3,2	3,4
Rode Globe ³⁾	N.V. Wed. P. de Jongh, Fa. Koning en Vlieger, Goes		+	3,4	3,4
Saxa Broei ³⁾	N.V. Wed. P. de Jongh, Fa. Koning en Vlieger, Goes		+	3,0	2,9
Ronde Rode Nunhem's Robijn	Coöp. L.T.B., Alkmaar N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)		+	3,1	3,2
Neoro	N.V. C. W. Pannevis, Delft	+	+	3,4	3,2
Saxafire	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+	+	3,0	2,8
Saxa A	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht		+	2,8	2,8
Ronde Rode Saxa	N.V. Jos Reijers, Zwijndrecht	+		3,1	3,1
Ronde Helderrode Broei	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	+	+	3,1	3,5
Ronde Rode	A. Vogelaar, Poeldijk	+	+	3,9	3,3
Ronde Rode	N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen		+	3,4	3,4
Nr. 6205	N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg	+		3,0	2,7
Saxa	N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg	+	+	3,7	3,4
Helro	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	4,0	4,1

¹⁾ 1 = laat, 5 = vroeg. ²⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ³⁾ Overgangstype naar Ronde Scharlakenrode.

B - Cherry Belle — K.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg. Kw.r. 1951

Bijzonder geschikt voor het leveren van een radijs, die na de oogs nog vervoer kan verdragen zonder voos te worden. Niet geschikt voor de vroege glasteelt.

Loof matig lang; knol bolvormig; kleur helder scharlakenrood, som met iets rose. Zeer resistent tegen voosheid en barsten.

B - Roodkopje

In dit ras, dat zich goed leent voor de wat latere glasteelt, vindt men een grote mate van voosheidresistentie. Loof matig tot fors. Knol bol- tot soms iets hoog bolvormig; kleur wit met klein paarsrood kopje. De aanbevolen selectie is zowel geschikt voor glasteelt als voor vroege vollegrondsteelt.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Vroeg- heid ¹⁾	Hoeveelheid loof ²⁾
Ronde Groot Witpunt	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	3,5	3,7

¹⁾ 1 = laat, 5 = vroeg.
²⁾ 1 = weinig, 5 = veel.

B - Ronde Rode Klein Witpunt

Dit ras wordt weinig meer geteeld. Het wordt vrijwel alleen voor vroege vollegrondsteelt gebruikt. Loof kort tot vrij lang. Knol bol- vormig, soms iets afgeplat; kleur rood met kleine witte punt. De thans aanbevolen selecties hebben in tegenstelling met de vroegere een fris helder scharlakenrode kleur.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Vroeg- heid ¹⁾	Hoeveelheid loof ²⁾
Klein Witpunt ³⁾	N.V. Wed. P. de Jongh, Fa. Koning & Vlieger, Goes	3,0	2,2
Ronde Rode Klein Witpunt	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	3,1	3,4
Ronde Helderrode Klein Witpunt	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	2,9	2,4
Nr. 1	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg	2,7	2,9

¹⁾ 1 = laat, 5 = vroeg. ²⁾ 1 = weinig, 5 = veel. ³⁾ Ook aanbevolen voor teelt onder glas.

B - Ronde Rode Groot Witpunt (Halfrood-Halfwit)

De betekenis van dit ras is de laatste jaren sterk afgenomen. Wordt voor de teelt onder glas vrijwel niet gebruikt. Vele tuinders zijn over- gegaan op Ronde Helderrode. Loof tamelijk kort tot vrij lang. De mollen zijn bolvormig, soms iets afgeplat bolvormig; het bovenste deel is paarsrood, het onderste deel wit.

De vermelde selecties zijn aanbevolen voor de vroege vollegrondsteelt.

RADIJS

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Vroeg- heid ¹⁾	Hoeveelheid loof ²⁾
Groot Witpunt Broei	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	3,4	3,7
Gaudry	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	2,6	2,5
Halfrood-Halfwit	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,4	3,8
Ronde Rode Groot Witpunt	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	2,4	2,5

¹⁾ 1 = laat, 5 = vroeg. ²⁾ 1 = weinig, 5 = veel.

N - Rota — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: Aangevraagd.

Type Ronde Helderrode met kort loof; penwortel zeer fijn. Wordt niet spoedig voos.

ZOMERRADIJS

Zomerradijs wordt in Nederland zeer weinig geteeld. Voor deze teelt komen in aanmerking vroege radijsselecties met een grote mate van voosheidresistentie, zoals Cherry Belle en sommige witpuntselecties. Daarnaast kunnen rassen uit de groep van de zgn. Reuzen geteeld worden. Deze langzaam groeiende rassen vormen een grote, ronde knol welke niet gauw voos wordt. Scarlet Champion en Komeet zijn twee vertegenwoordigers uit deze groep met een helder scharlaken-rode kleur.

A - Scarlet Champion — K.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg. Kw.r.: 1951.

Loof fors; knol groot, bolvorming; kleur helderrood. Wordt niet spoedig voos.

A - Komeet — K.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg

Loof tamelijk fors; knol tamelijk groot, bolvormig; kleur helder rood. Wordt niet spoedig voos.

*Het overnemen van gegevens
uit deze rassenlijst is toegestaan mits met
duidelijke bronvermelding.*

RODEKOOL

(Brassica oleracea L. var. rubra DC.)

Rodekool is een artikel dat het hele jaar door op de veilingen wordt aangevoerd. De handelsproduktie bedroeg in 1967 ongeveer 40 miljoen kg ter waarde van ruim 3 miljoen gulden. Het grootste deel van de aanvoer wordt ingenomen door bewaarode. Het hiervoor gebruikte ras is Langedijker Bewaarode. Van vroege rode en herfstrode zijn Langedijker Vroege Rode en Langedijker Herfstrode de aangewezen rassen. Voor de bewaarkool is Noord-Holland het typische centrum. Vroege rode en herfstrode worden over het hele land verspreid geteeld.

Vroeg

A - Langedijker Vroege Rode

Algemeen geteeld ras voor de vroege teelt.

Zaai: vroeg in de herfst of in januari/februari, onder glas. Oogst: begin juli tot half augustus.

Gewicht: tot 2 kg.

Stronk kort. Blad rood met enigszins groene tint, rond, kort gesteeld. Kool rond tot hoogronde, paarsrood van kleur. Blad en kool zijn met een dikke waslaag bedekt.

Tussen de aanbevolen selecties komen duidelijke verschillen voor wat betreft de vroegheid, de produktiviteit, de hoeveelheid omblad en de kleur van de kool. Het verschil tussen de vroegste en de laatste selectie bedraagt zeker 2 weken, terwijl de grootste produktiviteitsverschillen ook wel 20 procent kunnen bedragen. Selecties met weinig omblad kunnen iets dichter geplant worden dan selecties met veel omblad.

Vroege rode kool wordt thans overwegend als vrijsters geteeld. De praktijkproeven vonden ook onder deze omstandigheden plaats.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Vroeg- heid ¹⁾	Pro- dukti- viteit ²⁾	Hoe- veelheid om- blad ³⁾	Kleur ⁴⁾
Fruka	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	2,9	3,6	3,7	3,2
Allervroegste A	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,8	2,3	2,0	3,4
Allervroegste Preko nr. 25 ⁵⁾	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	4,4	2,7	2,0	2,9
Extra Vroege ⁶⁾	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,2	3,7	3,4	2,5
Langedijker Vroege Rode.	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	1,8	4,0	4,0	3,2

) 1 = laat, 5 = vroeg.

) 1 = weinig produktief, 5 = zeer produktief.

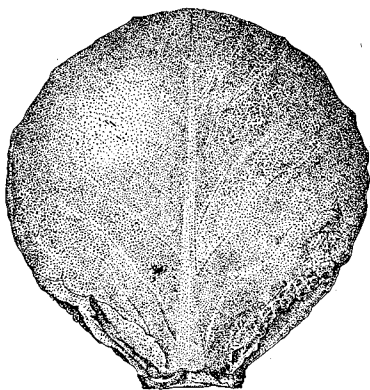
) 1 = weinig, 5 = veel.

) 1 = zeer lichtrood, 5 = donkerrood.

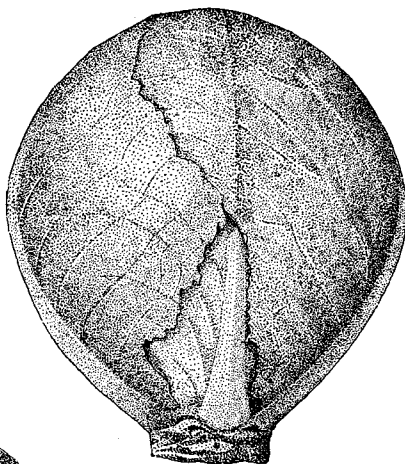
) In koud voorjaar tamelijk gevoelig voor inwendige bloemvorming.

) In koud voorjaar iets gevoelig voor inwendige bloemvorming.

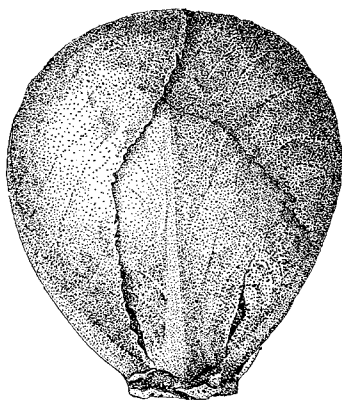
RODEKOOL

Langedijker Vroege Rode

Langedijker Herfstrode

Langedijker Bewaarrode

Herfst**A - Langedijker Herfstrode**

Langedijker Herfstrode is het enige herfststras van rodekool dat voor herfstteelt in aanmerking komt.

Zaai: februari-maart. Oogst: september en oktober.

Gewicht: 2,5-4,0 kg.

Stronk matig lang. Veel en groot blad met dunne waslaag. Kool groot, rond tot hoogronde, donkerrood.

De aanbevolen selecties vertonen geen grote verschillen in vroegheid. De grootste produktiviteitsverschillen bedragen ongeveer 20 %.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Produk- tiviteit ¹⁾	Hoeveel- heid om- blad ²⁾	Kleur ³⁾
Langedijker Herfstrode	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,4	3,3	3,0
Langedijker Herfstrode	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	3,4	3,7	2,9
Langedijker Herfstrode	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,4	3,8	3,3
Rode Herfst	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	2,8	3,6	3,9

¹⁾ 1 = weinig produktief, 5 = zeer produktief.

²⁾ 1 = weinig, 5 = veel.

³⁾ 1 = zeer lichtrood, 5 = donkerrood.

Bewaarkool**A - Langedijker Bewaarrode**

Ras met zeer goede bewaareigenschappen.

Zaai: februari-eerste helft maart. Oogst: eind oktober.

Gewicht: 2,0-3,0 kg.

Stronk lang tot vrij lang. Groot tot matig groot, gesteeld blad, bij sommige selecties met gekartelde en geplooid rand. Kool rond tot omgekeerd eirond, donkerrood.

Tussen de aanbevolen selecties komen geringe verschillen in bewaarbaarheid, produktiviteit, kleur en fijnheid van de kool voor. De best bewaarbare selecties, de zogenaamde taaie typen, geven 15 tot 20 % minder opbrengst dan de zogenaamde gragere typen, die iets minder goed te bewaren zijn. Dit verschil in produktiviteit komt vooral tot uiting op zwaardere gronden en onder minder gunstige groeiomstandigheden.

RODEKOOL-SAVOOIEKOOL

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1966

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Pro- duktivi- teit ¹⁾	Be- waar- baar- heid ²⁾	Kleur kool ³⁾	Fijnheid kool ⁴⁾
Roem van Warmen- huizen	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	3,0	4,1	4,0	3,8
Gouden Oogst	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,4	4,3	3,1	3,1
Marktwonder	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,8	3,6	2,9	3,0
Langedijker Bewaar	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	3,8	3,9	3,7	3,2
Langedijker Bewaar	Coöp. L.T.B., Alkmaar	2,8	4,7	4,4	4,1
Langedijker Bewaar	„West-Friesland”, Wijdenes	3,2	4,4	2,7	3,2

¹⁾ 1 = weinig produktief, 5 = zeer produktief.

²⁾ 1 = slecht bewaarbaar, 5 = goed bewaarbaar.

³⁾ 1 = zeer lichtrood, 5 = donkerrood.

⁴⁾ 1 = grove kool, 5 = zeer fijne kool.

SAVOOIEKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *sabauda* (L.) Schulz)

Er komen van savooiekool zowel gele als groene rassen voor.

De gele zijn min of meer geelgroen van kleur en vormen een vaste, ronde kool. De betekenis ervan is de laatste jaren sterk afgenomen. Langedijker Vroege Gele, Langedijker Herfstgele en Langedijker Bewaargele zijn de meest geteelde rassen.

Groene savooiekool is aantrekkelijker en smakelijker dan gele savooiekool en wordt daardoor vaak gemakkelijker afgezet.

De handelsproduktie van savooiekool bedroeg in 1967 ongeveer 19 miljoen kg ter waarde van ongeveer 2 miljoen gulden.

Voor de teelt van vroege groene savooiekool is keuze mogelijk uit verschillende rassen, zoals Vroege Groene Spitse, Fitis, Advent en Vroege Putjes. Deze rassen verschillen o.a. in vroegheid, produktiviteit en vorm van de kool. Voor de herfstteelt zijn Herfstgroene (type Novum), Hammer en verschillende putjesrassen geschikt.

Twee nieuwe rassen zijn Groenland en Ostara. Beide rassen zijn geschikt voor herfstteelt en lijken kwalitatief beter dan Hammer. Ostara is tevens geschikt voor vroege winterteelt. Voor de winterteelt is verder het ras Winterkoning te gebruiken.

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Planttijd	Oogsttijd	Aanbevolen rassen
Groene savoieekool				
vroegte teelt (blz. 135)	sept. of of febr.	mrt.-april	half juni- half juli	A - Vroege Groene Spitse
	sept. of of febr.	mrt.-april	juni	B - Fitis
	sept. of of febr.	mrt.-april	juni	B - Advent
	februari- maart	eind mrt.- mei	juli-aug.	B - Vroege Putjes
	februari- maart	eind mrt.- mei	juli-aug.	B - Herfstgroene
herfstteelt (blz. 137)	half-eind mei	eind juni- half juli	half okt.- december	A - Hammer
	half-eind mei	eind juni- half juli	september- oktober	A - Herfstgroene
	half-eind mei	eind juni- half juli	half okt.- december	A - Groenland
	half-eind mei	eind juni- half juli	november december	A - Ostara
	mei- half juni	eind juni- eind juli	half okt.- december	B - Late Putjes
	mei- half juni	eind juni- half juli	half okt.- december	B - Bredase Putjes
winterteelt (blz. 140)	half mei- half juni	eind juni- half juli	eind dec.- februari	B - Winterkoning
	begin juni	juli	half dec.- half jan.	B - Ostara
Gele savoieekool				
vroegte teelt (blz. 140)	begin februari	april	juli	A - Langedijker Vroege Gele
herfstteelt (blz. 141)	begin maart	eind mei- begin juni	september- oktober	A - Langedijker Herfstgele
late teelt (blz. 141)	april	juni	half okt.- half nov.	A - Langedijker Bewaargele

GROENE SAVOOIEKOOL

Vroeg

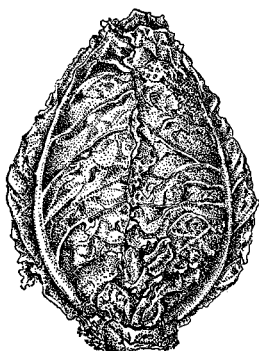
A - Vroege Groene Spitse

Zeer vroeg ras.

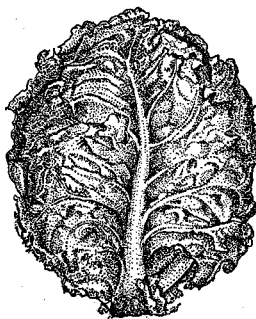
Zaai: september of februari. Oogst: half juni-half juli.

Gewicht: 0,75-1,5 kg.

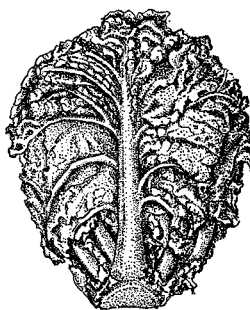
SAVOOIEKOOL

Vroege Groene Spitse

Fitis

Advent

Weinig, vrij grof gebobbeld, grijsgroen omblad. Kool spits tot stomp-spits, weinig gebobbeld.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960

Aangeduid door
selectiebedrijf als

Ingezonden door

Vroege Groene Spitse
Spitse Vroege Groene

N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)

B - Fitis (Zeer Vroege Groene)

Dit is het vroegste ras in deze groep. De produktiviteit is redelijk. Een bezwaar is echter, dat de oogstrijpe kool spoedig barst, reden waarom een spreiding van de aanvoer niet mogelijk is. De betekenis van dit ras is hierdoor beperkt.

Zaai: september of februari. Oogst: juni.

Gewicht: 0,50-1,00 kg.

Zeer weinig, grof gebobbeld, groen omblad. Kool rond tot hoogronde, zeer weinig gebobbeld.

Aanbevolen selectie praktijkproeven 1960

Aangeduid door
selectiebedrijf als

Ingezonden door

Fitis

N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

B - Advent

Dit ras wordt wel gebruikt voor winterteelt. Het wordt dan voor de winter buiten uitgeplant. Deze teeltwijze wordt slechts op enkele

plaatsen toegepast. Andere rassen zijn hiervoor niet geschikt omdat ze onvoldoende winterhard zijn of na een zachte winter meestal gaan schieten.

De aanbevolen selectie van dit ras is niet in de winterteelt beproefd. Voor de normale vroege teelt waarin ze werd beproefd bleek deze selectie evenwel ook goed te voldoen. De oogst valt dan in juni.

Gewicht 0,50-1,5 kg.

Weinig, grof gebobbeld, vrij donkergroen omblad. Kool rond tot iets hoogrond, zeer weinig gebobbeld.

Aanbevolen selectie praktijkproeven 1960

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Algro	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

B - Vroege Putjes

Een ras met korte groeiperiode, geschikt voor vroege teelt.

Zaai: februari-1e helft juni. Oogst: ongeveer 2½ maand na uitplanten (ongeveer even vroeg als Herfstgroene type Novum).

Gewicht: 0,75-1,50 kg.

Stronk kort. Weinig buitenblad, groen tot donkergroen, vrij sterk en vrij grof gebobbeld. Kool met putje, vrijwel rond, matig gebobbeld, vrij vast, groen.

Aanbevolen selectie praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Groene Putjes	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen

B - Herfstgroene (type Novum)

Soms wordt dit ras voor aanvoer in de zomermaanden in weeuwen-teelt of vroeg in het voorjaar uitgezaaid.

Voor beschrijving zie blz. 138.

Herfst

A - Hammer

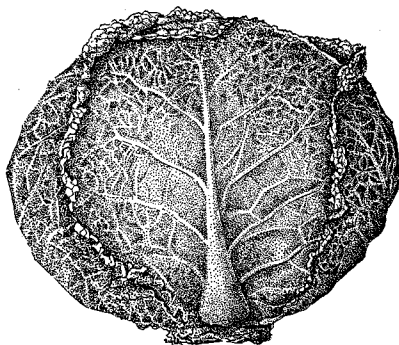
Goed herfststras, waarvan de onrijpe kool behoorlijk bestand is tegen ongunstig herfstweer. Is enige weken later dan Herfstgroene (type Novum). Geschikt voor drogen.

Zaai: 2e helft mei. Oogst: half oktober-december.

Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Vrij veel buitenblad, matig sterk en vrij fijn gebobbeld, grijsgroen. Kool enigszins platrond, vrij vast, lichtgroen tot groen, vrij glad.

SAVOOIEKOOL

Hammer

Herfstgroene (type Novum)

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door
selectiebedrijf als

Ingezonden door

Herfstgroene Record
Hammer
Hammer

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)

A - Herfstgroene (type Novum)

Geschikt voor vroege herfstteelt; wordt ook voor de vroege teelt gebruikt.

Voor vroege teelt zaaien in februari of maart; oogst: juli-augustus. Voor herfstteelt in de tweede helft van mei zaaien; oogst september-oktober.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Blad sterk en grof gebobbeld, donkergroen. Kool vrijwel rond, vrij vast, groen, matig gebobbeld, aantrekkelijk van uiterlijk.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door
selectiebedrijf als

Ingezonden door

Herfstgroene (type Novum) Groenetto
Novum

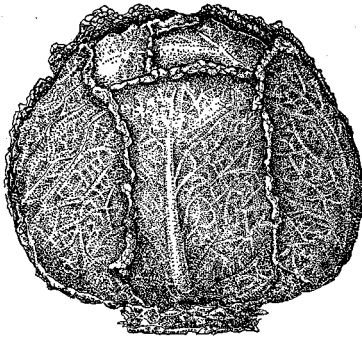
Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

A - Groenland — K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn. Kw.r.: 1963.

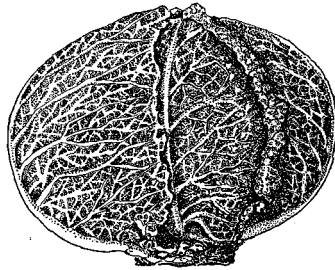
Herfststras dat voor dezelfde teelten in aanmerking komt als Hammer en zich hiervan in gunstige zin onderscheidt door het sterker gebobbeld, donkerder groene blad en de bolvormige tot iets afgeplatte kool, die evenwel niet zo zwaar wordt.

Zaai: 2e helft mei. Oogst: half oktober-half december.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Groenland

Winterkoning

Vrij veel buitenblad sterk en vrij fijn gebobbeld, donkergroen. Kool overwegend rond, vrij vast, groen, matig gebobbeld. Dit ras is aanbevolen in de praktijkproeven 1960-1961.

A - Ostara — K.: „West-Friesland”, Wijdenes. Geïnt.: 1962.

Geschikt voor de late herfstteelt. Is in tegenstelling met voorgaande rassen tevens geschikt voor de vroege wintersteelt daar het enige vorst vrij goed verdraagt.

Zaai: 2e helft mei. Oogst: november-begin januari.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Vrij veel buitenblad, sterk en vrij fijn gebobbeld, grijsgroen. Kool iets platrond tot rond, vrij vast, groen, matig gebobbeld. Aanbevolen in de praktijkproeven 1960-1961.

B - Late Putjes

Laat herfststras, dat in onrijp stadium enige nachtvorst verdraagt.

Zaai: mei-1e helft juni. Oogst: 3-3½ maand na uitplanten.

Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Stronk matig lang. Vrij veel buitenblad, groen tot donkergroen, matig sterk en vrij grof gebobbeld. Kool met putje, rond tot hoogrond, matig gebobbeld, matig vast, groen.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door
selectiebedrijf als

Ingezonden door

Zwijndrechtse Putjes
Zwindra
Putjes Donkergroene
Groene Putjes
Late Groene Putjes

Fa. Jos. Huizer Azn., Rijsoord
N.V. C. W. Pannevis, Delft
N.V. Abr. Sluis, Enkhuizen
„West-Friesland”, Wijdenes
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam

SAVOOIEKOOL

B - Bredase Putjes

Verdraagt in onrijp stadium enige nachtvorst. De betekenis van dit ras neemt de laatste jaren af. Doorgaans geeft men de voorkeur aan Late Putjes die iets donkergroener omblad hebben.

Zaai: mei-1e helft juni. Oogst: 3-3½ maand na uitplanten.

Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Stronk vrij kort. Veel buitenblad, sterk afstaand, vormt daardoor enigszins een rozet, lichtgroen tot groen, matig sterk en matig groot gebobbeld. Kool met putje, platrond, matig gebobbeld, matig vast lichtgroen.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Bredase Putjes Groene Bredase Putjes	Fa. Jos. Huizer Azn., Rijsoord N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht

Winter

B - Winterkoning

Het meest winterharde groene savooiekoolras. Langzaam groeiend ras dat vrij vroeg geplant moet worden om een maximale opbrengst te geven.

Zaai: 2e helft mei-1e helft juni. Oogst: eind december-februari.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Veel buitenblad, vrij sterk en zeer fijn gebobbeld, grijsgroen, met sterke wasbedekking. Kool iets platrond, matig vast, vrij sterk gebobbeld.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Winterkoning Winterkoning „Wigro” Winterkoning stam A Winterkoning late	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen Gebr. Broersen, Tuitjenhorn N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen

B - Ostara

Geschikt voor vroege winterteelt. In de praktijkproeven 1960-1961 voor dit doel aanbevolen. Voor beschrijving zie blz. 139.

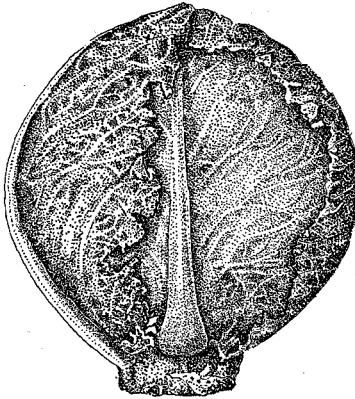
GELE SAVOOIEKOOL

Vroeg

A - Langedijker Vroege Gele

Het vroegste gele ras. Zeer produktief.

Zaai: begin februari. Oogst: juli. Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Langedijker Gele Bewaar

Stronk kort. Blad opgericht, komvormig, weinig en matig fijn gebobbeld, geelgroen. Kool vast, matig groot, rond tot hoogronde.

Herfst

A - Langedijker Herfstgele

Algemeen geteeld herfststras. Sommige selecties hebben een groene of grijsgroene bladkleur.

Zaai: begin maart. Oogst: september-oktober. Gewicht: 2,0-3,0 kg.

Stronk kort. Veel en groot buitenblad, zwak en vrij fijn gebobbeld, geelgroen tot groen van kleur. Kool vast, rond tot hoogronde, groot.

Bewaarkool

A - Langedijker Bewaargele

Goed bewaarras.

Zaai: april. Oogst: half oktober-half november. Gewicht: 2,0-3,0 kg. Stronk lang. Veel buitenblad, zwak en matig grof gebobbeld, geelgroen tot grijsgroen. Kool rond of omgekeerd eivormig, zeer vast, geelgroen.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Langedijker Gele Bewaar Groen type	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Langedijker Gele Bewaar	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Langedijker Gele Bewaar Orion	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard
Langedijker Gele Bewaar	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

SCHORSENEER-SELDERIJ

SCHORSENEER

(*Scorzonera hispanica* L.)

Jaarlijks wordt in Nederland circa 100 ha schorseneren geteeld. De omvang van deze teelt neemt geleidelijk af. Schorseneren worden vooral in de herfst- en wintermaanden aangevoerd en brengen in totaal ruim 1 miljoen gulden op. De teelt van schorseneren vindt vooral plaats op lichtere gronden, zoals die bijvoorbeeld te vinden zijn in de omgeving van 's-Gravenzande, Beverwijk en Venlo.

De schorseener is een overjarig gewas, dat als éénjarig wordt geteeld voor de wortels en in het tweede jaar doorschiet en gaat bloeien. Sommige planten schieten reeds in het eerste jaar, een euvel dat door selectie te verminderen is.

Het gewas is winterhard. Opneming van de wortels vóór de winter is niet noodzakelijk. De kleur van de huid moet zwart zijn. Om mooie lange, rechte, onvertakte wortels te kunnen vormen moet de schorseener worden geteeld op een lichte, losse grond met een gunstige waterhuishouding.

In het verleden werden in hoofdzaak drie rassen onderscheiden, namelijk Eénjarige Nietschieters, Duplex en Russische Reuzen. Daar door vrijwel alle selectiebedrijven in de richting van een lange, zware „Nero” wordt geselecteerd is het vrijwel onmogelijk geworden deze rassen nog te onderscheiden. De selectiebedrijven die deelnamen aan de praktijkproeven in 1961 en 1962 en waarvan selecties aanbevolen werden, worden hierna in alfabetische volgorde vermeld.

Selectiebedrijven met een aanbevolen selectie van schorseneren (Nero's)

N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster
N.V. L. P. Duivestein, Loosduinen
N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)
N.V. C. W. Pannevis, Delft
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht

N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen
N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
C.V. D. v. d. Sluys en Zn., Honselersdijk
Varekamp's Zaadhandel, 's-Gravenzande
„West-Friesland”, Wijdenes
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam

SELDERIJ

(*Apium graveolens* L.)

Snij-, struik- of bosselderij dient tot het kruiden van spijzen.

A - Amsterdamse Fijne Donkergroene

Speciaal voor de teelt onder glas.

Gedrongen groei. Donkergroen, fijn, aromatisch blad. De bladsteler zijn zeer fijn en ontwikkelen zich bij dit ras in zeer groot aantal. De plant schiet niet spoedig door.

A - Westlandse Fijne

Matig hoog wordend met een groot aantal bladeren. Bladeren fijn hoewel iets grover dan van de Amsterdamse Fijne Donkergroene.

A - Gewone Snij (Lange Bos, Grove Struik)

Voor voorjaarsteelt in de vollegrond, speciaal voor de drogerij. Forse groeiwijze, grof van steel en blad. Niet zoveel bladstelen per plant als bij Amsterdamse Fijne Donkergroene. Grote opbrengst.

B - Zwolse Krul

Wordt bij Zwolle onder glas en in de vollegrond geteeld. De bladeren zijn zeer fijn en diep ingesneden, zodat ze pluimvormig lijken. Zeer aromatisch. Tamelijk winterhard.

B - Holpijp (Weeuwenselderij)

Een fors, grof groeiend ras, dat vrij winterhard is en in België veel gevraagd wordt.

SJALOT

(*Allium ascalonicum* L.)

Sjalotten worden rauw als toekruid gebruikt of ingemaakt op de wijze van zilveruitjes.

De twee belangrijkste teeltcentra bevinden zich in Noord- en Zuid-Holland. In Noord-Holland, met als belangrijkste teeltgebied West-Friesland, wordt verreweg het merendeel van het in ons land met sjalotten beteelde areaal aangetroffen. Als ras bezigt men hier de Noordhollandse Strogele. In Zuid-Holland, waar het teeltcentrum ligt in de omgeving van Ouddorp op Goeree-Overflakkee, wordt uitsluitend van Ouddorpse Bruine uitgegaan.

Sjalotten worden langs vegetatieve weg vermenigvuldigd. Dit heeft tot gevolg dat verschillende ziekten, zoals mozaïek, kroef en valse meeldauw gemakkelijk met het plantgoed kunnen overgaan.

Door middel van veld- en partijkeuringen wordt door de N.A.K.-G. controle uitgeoefend op de teelt van plantsjalotten. Goedkeuring kan plaatsvinden in de klassen AA, A of Hp. Voor de keuring worden alleen percelen aangenomen waarbij is uitgegaan van AA of eventueel A-plantgoed. Gekocht plantgoed dient te zijn goedgekeurd in de klasse AA en eigen plantgoed in de klasse AA of A. Het plantmateriaal moet bovendien ter bestrijding van stengelaaltjes een warmwaterbehandeling hebben ondergaan bij een daartoe door de N.A.K.-G. aangewezen bedrijf. Alleen plantgoed dat te velde en op partij is goedgekeurd en ten bewijze daarvan is geplombeerd en gecertificeerd, mag in het verkeer worden gebracht.

A - Noordhollandse Strogele

Fors gewas. De eigenschappen produktiviteit en duurzaamheid zijn gunstig ontwikkeld. Zeer gevoelig voor het optreden van bloemstengels alsmede voor aantasting door valse meeldauw. In verband hiermede mag niet te vroeg worden geplant en dient de stikstofbemesting zorgvuldig te worden bepaald.

SJALOT-SPINAZIE

In vergelijking met de gemiddelde vertegenwoordigers van het Strogel type valt de selectie D 13 op door een mindere gevoeligheid voor bloemvorming en een hogere produktiviteit.

A - Ouddorpse Bruine

Oogstzeker. Minder produktief en duurzaam dan de Noordhollandse Strogel. Zeer geringe neiging tot bloemvorming. Kan derhalve vroeg worden geplant. De eigenschap vroegrijpheid is gunstig ontwikkeld. Vrijwel onvatbaar voor valse meeldauw.

SPINAZIE

(*Spinacia oleracea* L.)

De handelsproduktie van spinazie bedroeg in 1967 ongeveer 50 miljoen kg ter waarde van 12 miljoen gulden.

Spinazie kan het gehele jaar door worden geteeld, maar de teelt vindt voornamelijk plaats in de winter- en vroege voorjaarsmaanden en verder in de nazomer en herfst. De vollegrondswinterteelt is van weinig belang.

Bij de glasteelten wordt soms, als de weersgesteldheid daartoe aanleiding geeft, gebruik gemaakt van enige lichte verwarming en CO₂. Voor de late herfst- en vroege voorjaarseelt komen vanwege de korte dagen alleen snel groeiende rassen in aanmerking. Voor de late glasteelten is de rassenkeuze wat ruimer, al gaat de voorkeur eveneens uit naar rassen die vroeg kunnen worden gesneden.

Voor de zeer vroege en vroege voorjaarseelt in de vollegrond worden voor de verse markt en soms voor de industrie veelal snelgroeiende rassen gebruikt. Verschillende van deze rassen of selecties behoren tot het Breedblad Scherpzaad-type, waaruit de groep Ezelsoren is voortgekomen. Vooral bij de zeer vroege en vroege voorjaarseelt vinden deze wolfgevoelige rassen nog waardering door de lagere zaadprijs, waarbij een hoog zaadverbruik van 7-10 kg per are aanspreekt. Er zijn thans snelgroeiende, wolfresistente rassen in de handel, zodat het gebruik hiervan overweging verdient.

Vollegrondsrassen voor de zomerteelt mogen niet snel schieten bij lange dagen. Deze rassen groeien bij korte dagen traag en zijn daarom niet bruikbaar. Vollegrondsrassen voor voorjaars- en herfstteelt vormen een overgang tussen de glas- en de zomerrassen.

In verschillende groepen komen naast scherp-, ook rondzadige rassen voor. Over het algemeen verdient rond zaad de voorkeur. Scherp zaad is zeer onaangenaam voor de consument omdat steeds een gedeelte van het zaad in de gekookte spinazie terecht komt.

Ongeveer de helft van de totale spinazieproduktie wordt door de industrie verwerkt. Hiervan is een kleine 60 % bestemd voor diepvries terwijl ruim 40 % wordt ingeblikt.

Bij de teelt voor de verse markt en bij die voor de fabriek gebruiken men dezelfde rassen. Uiteraard verwerkt de industrie alleen vollegrondsspinazie die aan bepaalde kwaliteitseisen voldoet. Op he

Sprengr Instituut zijn een aantal in deze lijst opgenomen rassen op geschiktheid voor diepvries onderzocht. Tot dusver is nog niet gebleken dat in dit opzicht opvallende rasverschillen bestaan. Van de meeste rassen kon deze geschiktheid voor diepvries als goed worden aangemerkt.

Voor de voorjaars- en de herfstteelt gaat men in toenemende mate over op de rondzadige, vrij snel groeiende wolfresistente rassen. Voor de zomerteelt was men tot voor kort aangewezen op wolfgevoelige, raag groeiende rassen zoals Viking, Noorman, Noordland en Estiva. Nu er echter wolfresistente zomerspinazierassen worden aangeboden kan men deze beter voor de zomerteelt gebruiken.

In de vollegrond spelen ziekten en plagen een grote rol bij de spinazienteelt. De meest bekende zijn wolf, mozaïek en bietevlieg.

Wolf wordt veroorzaakt door een schimmel, *Peronospora spinaciae* Laub. Bij vochtig en matig warm weer kan wolf een ware ramp veroorzaken. De beste bestrijding is het gebruik van onvatbare rassen. Daarnaast kan voor vatbare rassen een bespuiting met Zineb worden overwogen.

Mozaïek is een virusziekte. De veroorzaker is Cucumisvirus nr. 1, dat ook augurken aantast. Deze ziekte kan in de maanden juni, juli, augustus en september hele velden verloren doen gaan. Amerika beschikt reeds jaren over onvatbare rassen, die echter kroesbladig zijn. Een gladbladig, enigszins op Nobel gelijkend mozaïekresistent ras is in de handel gebracht onder de naam Wintra.

Voor de bietevlieg (*Pegomya hyoscyami* Panz.) zijn alle rassen vatbaar. Men is dus aangewezen op chemische bestrijding van deze onsmakelijke en daarom zeer nadelige plaag.

Soms wordt ernstige schade veroorzaakt door *Colletotrichum spinaciae*. Deze „Colletotrichumziekte” (wegvallen van de jonge plantjes) kan worden getemperd door ontsmetting van het zaad met kwikhoudende middelen.

Bij de teelt onder glas zijn ziekten en plagen minder belangrijk. Men gebruikt algemeen wolfresistente rassen. Mozaïek, „Colletotrichumziekte” en de bietevlieg geven bij hoge uitzondering schade. Slechts *Pythium* kan soms wegvall van de kiemplantjes veroorzaken.

Samenvattend kan worden geconstateerd, dat de rassenkeuze bij spinazie bepaald wordt door de groei-eigenschappen (goede groei bij korte dagen, traag schieten bij lange dagen e.d.), onvatbaar voor wolf, de bladgrootte, bladkleur, de lengte van de steel; en voor de winterteelt onder glas en in de vollegrond geringe vorstgevoeligheid en de zaadvorm (rond of scherp).

Men raadplege ook de rassenkeuzetabel op blz. 146.

GLASTEELT IN DE HERFST

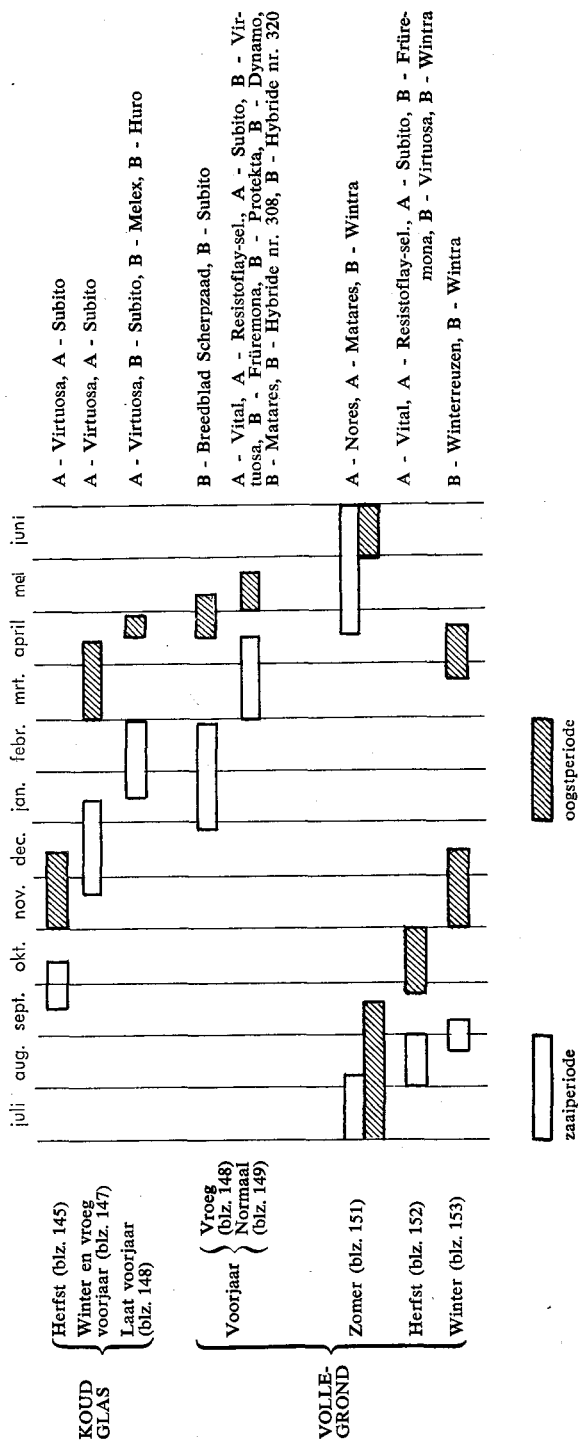
(zaaitijd: half september-half oktober)

A - Virtuosa

Virtuosa groeit snel, vooral later in het seizoen.

Voor beschrijving zie blz. 147.

RASSENKEUZETABEL

A - Subito

Voor verdere beschrijving zie hieronder.

N - Bergola

Voor verdere beschrijving zie hieronder.

N - Glares

Voor verdere beschrijving zie hieronder.

WINTERTEELT EN VROEGE VOORJAARSTEELT ONDER GLAS

(zaaitijd: eind november tot half januari)

A - Virtuosa — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1963.

In de winter- en vroege voorjaarseelt overtreft dit ras in groeikracht alle glasspinazierassen en is daardoor geschikt voor de zeer vroege en vroege kasteelten. Is vroeg snijdbaar.

De bladstelen van Virtuosa zijn vrij kort. Het blad staat vrij vlak. De bladkleur is vrij licht, grijsachtig groen. De bladeren van Virtuosa zijn breed. Virtuosa schiet opvallend traag door vergeleken met andere glasspinazierassen en kan daardoor langer blijven staan en een hoger gewicht halen.

Virtuosa is nogal gevoelig voor smeul; vooral op smeulgevoelige gronden zal daarom aan het voorkomen van smeul aandacht moeten worden besteed (niet te dik zaaien, lekkende ramen en goten repareren en niet vlak voor het zaaien stalmest gebruiken).

Virtuosa is resistent tegen beide vormen van de wolfschimmel.

Zaad scherp.

A - Subito (nr. 803) — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r. 1965.

Ook dit ras bezit een grote groeikracht. Virtuosa groeit tijdens de kortste dagen iets beter, naarmate de dagen langer worden lijkt Subito wat sneller te groeien. Subito is breed- en grootbladig en schiet matig snel door, wel wat sneller dan Virtuosa. De bladkleur is donkerder en de bladstelen zijn langer dan van Virtuosa. De bladstand is wat opgerichter dan van Virtuosa.

Subito is minder vorstgevoelig dan Virtuosa. Het ras is resistent tegen beide vormen van de wolfschimmel.

Zaad scherp.

N - Bergola — K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.

Dit ras vertoont veel overeenkomst met Virtuosa en komt wat betreft de gebruikswaarde ongeveer met dit ras overeen.

Resistent tegen beide fysio's van de wolfschimmel.

Zaad scherp.

N - Glares — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.

Vertoont ook in de late herfst-, winter en vroege voorjaarsmaanden

SPINAZIE

een goede groei. Het blad is wat smaller en staat wat meer rechtop dan van de hiervoor genoemde rassen. Goede bladkleur. Resistent tegen de beide fysio's van de wolfschimmel. Er wordt een rondzadige en een scherpzadige Glares in de handel gebracht (Glares scherp en Glares rond).

LATE VOORJAARSTEELT ONDER GLAS

(zaaitijd: na half januari)

A - Virtuosa

Schiet vrij traag, waardoor dit ras vooral in deze late teelt bij de wat langere dagen en de wat hogere temperaturen minder schietrisico biedt. Voor beschrijving zie blz. 147.

B - Subito

Daar dit ras in vele punten overeenkomt met een snelgroeiende selectie van Breedblad Scherpzaad en bovendien wolfresistent is, is dit type aanbevelenswaardig voor deze teelt. Voor beschrijving zie blz. 147.

B - Melex — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen.

Groeit wat minder snel dan Virtuosa en Subito, geeft een mooi produkt en schiet voldoende langzaam. Resistent tegen beide fysio's van de wolfschimmel. Zaad rond.

B - Huro — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Dit ras groeit vrij snel en heeft een goede kleur. Het blad is vrij groot, goed van vorm (niet erg spits of smal) en heeft een matig lange bladsteel. Huro schiet niet snel en is resistent tegen beide vormen van de wolfschimmel. Weinig vorstgevoelig. Zaad rond.

N - Protekta — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1967.

Dit snelgroeiende ras lijkt enigszins op Huro. Protekta heeft nog wat donkerder blad en schiet nog wat trager, waardoor dit ras vooral geschikt lijkt voor de wat latere voorjaarsteelt onder glas. Zaad rond.

ZEER VROEGE EN VROEGE VOORJAARSTEELT IN DE VOLLEGROND

(zaaitijd: eind december tot eind februari)

B - Breedblad Scherpzaad Zomer

Groeit, ook bij korte dagen, vrij snel. Blad vrij groot en vrij breed, met matig spitse top; glad, heldergroen.

Door de grote gevoeligheid voor schieten bij hogere temperaturen en de wolfgevoeligheid alleen te gebruiken voor de zeer vroege en vroege voorjaarsteelten.

Van dit type is een vrij groot aantal selecties in de handel.

Uit dit grondras is een type geselecteerd met smalle, vrij lange bladeren, die rechtop staan en van vrij lange bladstelen zijn voorzien. Hierdoor is dit type gemakkelijk te snijden. Het schiet snel en iets vroeger. Plaatselijk wordt er de naam „Ezelsoren” aan gegeven.

B - Subito

Dit scherpzadige wolfresistente ras groeit in de vroege vollegrondsteelt vrij snel. De vorstgevoeligheid is ongeveer vergelijkbaar met de thans nog veel geteelde, wolfgevoelige Broedblad Scherpzaad Zomer, misschien iets vorstgevoeliger. Lijkt kwetsbaarder voor hagel dan de Broedblad Scherpzaad-selecties.

Voor beschrijving zie blz. 147.

N - Glares

Voor beschrijving zie blz. 147.

N - Hybride nr. 308 — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.

Een snelgroeiend wolfresistent hybrideras. Het blad is tamelijk breed. Komt ongeveer overeen met de thans nog veel geteelde welfgevoelige Broedblad Scherpzaad Zomer. Is weinig vorstgevoelig.

Zaad rond.

NORMALE VOORJAARSTEELT IN DE VOLLEGROND

(zaaitijd: eind februari tot half april)

A - Vital — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.

Het blad is vrij breed, de bladkleur is donker. Bij voorjaarsteelt in de vollegrond snelle groeier.

Vital is resistent tegen beide vormen van de wolfschimmel.

Zaad rond.

A - Resistoflay-selecties (Hybride C, Indures, Rivaal, Spartan B, Spinoza, Vital R)

De tot deze groep behorende selecties groeien wat minder snel dan bijv. Broedblad Scherpzaad, dat gepaard gaat met een geringere neiging tot schieten. Dit maakt deze groep meer geschikt voor de iets latere vollegrondsteelt.

De selecties in deze groep zijn resistent tegen beide vormen van de wolfschimmel.

Zaad rond.

A - Subito

Dit ras is vergelijkbaar met Virtuosa maar heeft een opgericht bladstand.

Voor beschrijving zie blz. 147.

SPINAZIE

B - Virtuosa

Dit eveneens voor de glasteelt geselecteerde scherpzadige wolfresistente ras schiet zo traag dat het ook voor deze voorjaarsteelt in de vollegrond geschikt is. Het grote blad is lichtgroen, aanmerkelijk lichter groen dan bijv. Vital, Spinoza e.d. De vrij lichte bladkleur maakt dat het ras voor deze vollegrondsteelt minder geliefd zou kunnen zijn. Wat betreft de groeisnelheid, de bladgrootte en de geringe schietgevoeligheid is dit ras voor deze teelt echter wel geschikt. Voor beschrijving zie blz. 147.

B - Friëremona — K.: Fa. C. Sperling und Co., Bevensen, West-Duitsland. Kw.r.: Aangevraagd. V.: T. van Noort, Scheemda.

Een snelgroeiend, wolfresistent en vrouwelijk ras.

De neiging tot schieten komt overeen met bijv. de Resistoflay-selecties. Door het ontbreken van „stuivers” kan dit ras een vrij grote oogstspreading verdragen.

B - Protekta

Onze eerste indruk is dat Protekta wat trager groeit dan Vital. Het is een wolfresistent ras.

Protekta kan, door genoemde eigenschappen, mogelijk een verbetering betekenen van de voor deze teelt aanbevelenswaardig genoemde rassen. Voor verdere bijzonderheden zie blz. 148.

B - Dynamo — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1965.

Een rondzadig, glad en donkerbladig, wolfresistent ras. Het type is ongeveer vergelijkbaar met de wolfgevoelige Nobel, maar heeft een iets donkerder bladkleur. Onze indruk is dat dit ras beter geschikt is voor de wat latere vollegrondsteelt dan voor de vroege. Groeit mogelijk voor de vroege vollegrondsteelt wat te traag. Schiet sneller dan Nores waardoor dit ras voor de zomerteelt minder geschikt lijkt. Schiet later door dan Vital.

B - Matares

Voor beschrijving zie blz. 151.

B - Hybride nr. 308

Voor beschrijving zie blz. 149.

B - Hybride nr. 320.

Iets minder snel groeiend dan Hybride nr. 308.

Voor beschrijving zie blz. 152.

N - Vikimun

Voor beschrijving zie blz. 151.

ZOMERTEELT

(zaaitijd: half april tot begin augustus)

A - Nores — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1963.

Nores is speciaal geschikt voor de zomerteelt, niet voor de late herfstteelt.

Resistent tegen beide vormen van de wolfschimmel.

Voor de winterteelt buiten groeit Nores te traag. Is wel winterhard. Nores groeit en schiet in de voorjaarseelt trager dan de daar genoemde wolfresistente rassen. Blad groot, breed, dik, glad en zeer donkergroen. In verband met de oogstzekerheid is het gewenst vóór 15 juli te zaaien.

Zaad rond.

A - Matares — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1967.

Dit ras onderscheidt zich van Nores door de minder donkere bladkleur, het iets minder gladde blad, de wat grotere groeikracht en de iets minder trage schietneiging. Door deze eigenschappen lijkt Matares meer geschikt voor de vóórzomer (zaaitijd tweede helft van april) en de nazomer. In verband met de oogstzekerheid is het gewenst vóór 1 augustus te zaaien.

Zaad rond.

B - Wintra

Beproevenwaardig voor de late zomerteelt. Ongevoelig voor mozaïek, maar vatbaar voor wolf. Wintra schiet sneller door dan Viking en Nobel, waardoor dit ras alleen voor de late zomerteelt aanbevelenswaardig genoemd kan worden wanneer de dagen korter worden en het schieten in die tijd voor dit ras geen gevaar meer oplevert.

Voor beschrijving zie blz. 153.

N - Dorema — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1968.

Komt als type met Nores overeen. Is echter wat lichter groen van kleur, terwijl het blad korter gesteeld is. De groeikracht lijkt wat minder dan van Nores. In verband met de oogstzekerheid is het gewenst vóór 15 juli te zaaien.

Resistent tegen beide fysio's van de wolfschimmel.

N - Vikimun — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.

Geschikt voor zomerteelt, eventueel voor de teelten in het voorjaar, maar is dan enkele dagen later oogstrijp dan de snelgroeïende rassen. Niet geschikt voor herfst- en winterteelt, mogelijk nog wel voor zeer vroege herfstteelt. Blad normaal, rond, glad en donkergroen.

Resistent tegen beide fysio's van de wolfschimmel.

Onder ongunstige omstandigheden enige neiging tot voortijdig schieten.

Zaad rond.

N - Protekta

Voor beschrijving zie blz. 148.

SPINAZIE

N - Hybride nr. 320 — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.

Een wolfresistent hybrideras. In groeikracht en type is dit ras ongeveer vergelijkbaar met het vroeger veel geteelde, wolfgevoelige Vroeg Reuzenblad-type. Nr. 320 schiet wel wat sneller. Lijkt daardoor meer geschikt voor zaai omstreeks half augustus.
Zaad rond.

HERFSTTEELT IN DE VOLLEGROND

(zaaitijd: begin augustus tot begin september)

A - Vital

Voor beschrijving zie blz. 149.

A - Resistoflay-selecties (Hybride C, Indures, Rivaal, Spartan B, Spinoza, Vital R)

Voor beschrijving zie blz. 149.

A - Subito

Dit ras is vergelijkbaar met de thans nog veel geteelde, wolfgevoelige Breedblad Scherpzaad. Kan nog laat worden gezaaid. Subito is wolfresistent.

Voor beschrijving zie blz. 147.

B - Friëremona

Kan nog laat worden gezaaid.

Voor beschrijving zie blz. 150.

B - Virtuosa

Groeit snel. Schiet in verhouding tot de groeisnelheid niet snel. Kan nog laat worden gezaaid.

Voor beschrijving zie blz. 147.

B - Wintra

Groeit minder snel dan de hiervoor genoemde rassen. Ongevoelig voor mozaïek. Alleen waar mozaïek in spinazie een probleem is, is dit ras aanbevelenswaardig. In alle overige gevallen kan men beter kiezen uit bovengenoemde rassen daar Wintra wel gevoelig is voor wolf.

Voor beschrijving zie blz. 153.

N - Hybride nr. 320

Lijkt slecht herfstwee vrij goed te kunnen verdragen.

Voor beschrijving zie hierboven.

N - Hybride nr. 308

Lijkt slecht herfstwee goed te kunnen verdragen.

Voor beschrijving zie blz. 149.

WINTERTEELT IN DE VOLLEGROND

(zaaitijd: eind augustus-begin september)

Deze teelt is in Nederland niet erg verbreid. Sinds korte tijd is er weer belangstelling voor van de zijde van de verwerkende industrie. Enige zeer strenge winters verschaften de mogelijkheid om verscheidene winterspinazierassen op hun winterhardheid en het hervatten van de groei in het voorjaar te testen. Na de winter kwam het eerst naar voren het ras Thialf, welk ras het meest winterhard bleek. Dit ras is thans echter niet meer in de handel. Direct daarop volgden Winterreuzen en Wintra.

Opgemerkt dient nog te worden, dat ook de zomerspinazie Nobel zeer goed door deze strenge winters kwam. De wolfresistente rassen Vital, Pré-Vital e.d. zijn over het algemeen wat te vorstgevoelig voor de winterteelt in de vollegrond. De bij andere teelten genoemde hybriderassen Nr. 308 en 320 blijken minder vorstgevoelig te zijn.

B - Winterreuzen (Géant d'hiver, Hiemalis, Spica) — Geïnt.: 1927 onder de naam Géant d'hiver door Vilmorin-Andrieux, Parijs.

Goede herstelkracht na de winter.

Blad normaal groen, opgericht, fors, enigszins pijlvormig. Bladsteel lang.

Vatbaar voor wolf.

Zaad rond.

B - Wintra — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1963. Ontstaan door kruising van Nobel met het gebobbelbladige Amerikaanse ras Bloomsdale dat ongevoelig is voor mozaïek.

Wintra is een gladbladig ras dat ongevoelig is voor mozaïekvirus („blight”), dat in de zomer en de herfst nogal eens optreedt vooral als er veel luizen zijn die het virus over kunnen brengen van augurken.

Groeit wat minder snel dan Winterreuzen. Het blad is vrij donkergroen, wat donkerder dan dat van Nobel en wat minder glad. Even winterhard als Winterreuzen.

Vatbaar voor wolf.

Zaad rond.

SPRUITKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *gemmifera* (DC.) Schulz)

Spruitkool is een van die gewassen waarvan de teelt zich nog voortdurend uitbreidt. Vooral in Groningen, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant is de teelt belangrijk. Het gehele areaal is thans ruim 5000 ha groot. De handelsproduktie bedroeg in 1967 ongeveer 50 miljoen kg ter waarde van 35 miljoen gulden.

Spruitkool is een bijzonder variabel gewas. De kwaliteit van de spruiten wordt in sterke mate bepaald door de weersomstandigheden, de bodem en de bemesting. Daarnaast is de rassenkeuze van groot belang. Het meest worden in Nederland Roodnerfselecties geteeld, waar-

SPRUITKOOL

van de goede vertegenwoordigers een hoge opbrengst aan kwaliteits-spruiten kunnen leveren. Opbrengsten van meer dan 10 ton per ha komen regelmatig voor; een enkele keer ligt deze zelfs boven de 15 ton. Kwalitatief goede spruiten moeten rond, vast, glad en goed gesloten zijn.

Vanouds is spruitkool een gewas waarin door veel tuinders zelf geselecteerd wordt, soms met goed resultaat, zoals dit bijv. met een aantal Groninger selecties het geval is.

Voor de vroege teelt wordt plaatselijk nog het ras Bredase geteeld. Een bezwaar dat vooral door de conservenindustrie tegen dit ras aangevoerd wordt is de lichtgroene kleur van de spruiten.

Door het I.V.T. zijn een groot aantal inteeltlijnen aan een twaalfstal selectiebedrijven uitgegeven voor het kweken van hybriden. Verschillende bedrijven hebben van deze uitgifte een nuttig gebruik gemaakt. Door intensief kweekwerk is men er in korte tijd in geslaagd enkele veelbelovende hybriden aan de markt te brengen. Deze zijn door het Proefstation te Alkmaar op hun gebruikswaarde getoetst. De hybriden die een goede indruk maakten zijn in de lijst op blz. 156 opgenomen. Aan de hand van de resultaten van het voortgezet gebruikswaarde-onderzoek zal in het vervolg steeds worden nagegaan of deze lijst gewijzigd moet worden. Verwacht mag worden dat de teelt van hybriden in de toekomst zal toenemen. Het is echter moeilijk te voorspellen in welke mate dit het geval zal zijn. Aangezien over de teelt van hybriden nog veel onderzoek gewenst is, lijkt een beproeving op niet al te grote schaal door de gebruiker het meest voor de hand te liggen.

Door de *diepvriesindustrie*, die in sommige jaren vrij veel belangstelling voor spruiten heeft, wordt een 2 tot 3 cm grote, donkergroene spruit gevraagd. Hiervoor zijn het best selecties te gebruiken van het ras Roodnerf, al zal rekening gehouden moeten worden met de omstandigheid dat vrijwel steeds een aanzienlijk percentage van de spruiten te grof is. Naarmate de spruiten fijner zijn zal in het algemeen de opbrengst afnemen. Misschien zal straks blijken, dat er hybriden zijn die beter aan de gestelde eisen kunnen voldoen.

Niet in het minst van de zijde van de diepvriesindustrie bestaat er de laatste tijd belangstelling voor de *eenmalige* pluk van spruiten. Dit is mogelijk wanneer men ongeveer de helft dichter dan normaal plant en de planten in de nazomer topt. Na 4 tot 8 weken kunnen de spruiten dan in één keer geplukt worden. De opbrengst die men zo verkrijgt is vaak nog 10 tot 20 procent hoger dan bij een normale teelt, terwijl ook de kwaliteit van de geoogste spruiten zeer goed kan zijn. De gunstige ervaringen in de laatste jaren in proeven op verschillende plaatsen opgedaan, hebben wel uitgewezen dat deze teeltwijze zeker voor algemenere toepassing in aanmerking komt. Vooral wanneer men geen gelegenheid heeft om reeds in september of oktober met het plukken van de spruiten te beginnen lijkt deze teelt aantrekkelijk en dan vooral voor de oogst in de maanden november en december. Na nieuwjaar kunnen zich nl. moeilijkheden voordoen. De onderste spruiten vertonen dan vrij veel sleet, d.w.z. dat een of meer dode blaadjes de spruit omhullen en het schone uitermate bemoeilijken. Vooral na een vorstperiode openbaart zich dit. Uit de in 1962 en 1963 genomen praktijkproeven is gebleken dat voor de eenmalige pluk voorlopig dezelfde selecties gebruikt kunnen worden als voor de normale teelt. Ook hier is het zeer wel mogelijk dat er hybriden komen die beter geschikt zijn voor dit doel dan de huidige selecties.

A - Roodnerf

Dit ras wordt algemeen geteeld. De oogst ervan begint in september of oktober en gaat vaak door tot maart.

Stengel vrij lang. Blad vrij groot tot groot, vlak tot iets komvormig, weinig of niet gebobbeld, donkergrijsgroen. Bladsteel lang, evenals de hoofdnerf vaak paars aangelopen. Spruit vast, omgekeerd eivormig, groen tot donkergroen.

De goedgekeurde praktijkproefselecties vertonen verschillen in vroegheid. De vroege selecties geven vaak een meer dan 20 procent hogere opbrengst dan de latere selecties. Men moet deze vaak al in september voor de eerste maal plukken. Wanneer men niet in de gelegenheid is reeds zo vroeg met het oogsten te beginnen verdient een latere selectie aanbeveling. Deze hebben het voordeel dat de spruiten vaak fijner zijn, hetgeen van belang is wanneer de spruiten voor de diepvriesindustrie bestemd zijn. Er zijn twee selecties aanbevolen die voor de winter moeten worden geoogst, daar deze niet erg winterhard zijn.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1963

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Geschikt voor		Productiviteit ¹⁾	Fijnheid spruit ²⁾	Vroegheid ³⁾
		herfst- teelt	winter- teelt			
Sel. Bos	G. S. Bos, Kloosterburen	+	+	5	4	3
Sel. Huizer stam A	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	3	4	4
Sel. Huizer stam B	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	3	3	4
Sel. Huizer vroeg	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	2	4	4
Roodnerf	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en Fa. Koning en Vlieger, Goes	+	+	2	5	4
Vremo-Inter	Leen de Mos, Naaldwijk	+	+	4	3	3
Nunhem's						
Roodnerf	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+	2	4	3
Delfia	N.V. C. W. Pannevis, Delft	+	+	5	3	2
Barendrechtse						
Markt	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+	+	4	3	3
Vroege Roodnerf	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+	5	3	2
Sel. Stiekema	G. J. Wouda, Oranjewoud	+	+	5	3	2
Nr. 65	N.V. Jan A. Zwaan, Voorburg	+		4	3	3
Sel. Stiekema						
middenvroeg	N.V. Jan A. Zwaan, Voorburg	+	+	4	3	3
Electra	N.V. Jan A. Zwaan, Voorburg	+	+	2	4	4
Prominent	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+		4	3	3

) 1 = weinig produktief, 5 = zeer produktief.

) 1 = grove spruit, 5 = fijne spruit.

) 1 = vroeg, 5 = laat.

B - Bredase

Dit is een vroeg ras, dat geteeld wordt in de omgeving van Breda. De lichtgroene kleur wordt soms door de conservenindustrie als een bewaar gevoeld.

Stengel vrij lang. Blad vrij groot, iets komvormig, enigszins gebobbeld, lichtgroen. Bladsteel lang. Spruit vast, omgekeerd eivormig, bleekgroen.

SPRUITKOOL

Spruitkoolhybriden (indeling naar afnemende vroegheid)

N - Peer Gynt — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.
Kort, uniform gewas. Spruit nauw geschakeld, groen, glad en zeer vast.

N - Hyquick — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: Aangevraagd.

Gewas wat langer dan Peer Gynt maar ongeveer even vroeg. Spruit wat meer gevleugeld.

N - Topscore — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.

Lijkt veel op Peer Gynt. Gewas wat langer, de spruit lijkt iets minder vast.

N - Hyscore — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: Aangevraagd.

Gewas met groene bladkleur en paarse bladsteel. Spruiten vrij groot en iets lang van vorm. Bij pluk na de winter bleef de kwaliteit behouden.

N - Mid-Line — K.: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.

Gewas donkergroen, spruit groen. Bij eerste pluk leek de spruitkwaliteit matig, bij later plukken goed.

N - Frigotop — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.

Gewas fors, donkergroen. Spruit mooi rond, groen.

N - Frigostar — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.

Gewas uniform, donkergroen. Spruit groen tot lichtgroen.

N - Long-Line — K.: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.

Mooi gewastype. Spruiten van de eerste pluk goede kwaliteit. Bij later plukken kunnen wat gevleugelde spruiten voorkomen. Kwaliteit na de winter goed.

N - Frigomax — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen.

Gewas stevig, donkergroen. Spruit donkergroen, aan de grove kant lijkt iets gevoelig voor smet.

N - Tabletop — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen.
Spruit groen, van goede kwaliteit.

N - Topgrade — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.

Fors gewas, doch stevig. Spruit vrij groen, soms iets gevleugeld.

Beoordeling van spruitkoolhybriden, waarvan nu een aantal in deze rassenlijst is opgenomen.

N - Thor — K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen. Kw.r.: aangevraagd. In 1963 zijn de ouderlijnen aan 12 zaadfirma's afgegeven. Wordt door verschillende bedrijven in de handel gebracht.

Onder gunstige groeiomstandigheden is dit hybrideras behoorlijk produktief en de spruit van vrij goede kwaliteit. Een iets hogere stikstofbemesting en een wat kleinere plantafstand dan bij andere rassen is vermoedelijk gewenst. Onder minder gunstige omstandigheden valt dit ras, in vergelijking met de vroege Roodnerfselecties soms tegen; de spruit is dan tamelijk grijsgroen van kleur. De oogstperiode valt samen met die van de vroege Roodnerfselecties. Zeer uniform.

Stengel vrij lang. Blad vrij klein, iets komvormig, weinig gebobbeld, grijsgroen tot licht grijsgroen. Top vertoont onder arme omstandigheden neiging tot vorming van kooltje en is erg licht grijsgroen. Bladsteel matig lang, soms iets lichtpaars aangelopen. Spruit matig groot, vast, rond tot iets tolvormig, groen tot grijsgroen.

N - Late-Line — K.: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.

Gewas donkergroen, stevig. Spruit donkergroen van kleur en vrij klein.

TOMAAAT

(*Lycopersicum esculentum* Mill. = *Solanum lycopersicum* L.)

Tomaten worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld. De belangrijkste teeltcentra zijn het Westland, De Kring, Venlo e.o.

In 1967 werden op de Nederlandse veilingen ruim 341 miljoen kg tomaten aangevoerd voor een waarde van 280 miljoen gulden. West-Duitsland is verreweg de belangrijkste afnemer (ruim 189 miljoen kg in 1967). Naar Engeland werden in 1967 ruim 49 miljoen kg geëxporteerd en naar Zweden 19 miljoen kg.

Sedert 1963 is de oppervlakte gestookte tomaten toegenomen van ongeveer 1430 ha tot ruim 2000 ha. De oppervlakte koude tomaten is thans ongeveer 1200 ha; in 1963 werden in Nederland ongeveer 1400 ha koude tomaten geteeld.

Aan de hand van de kleur van de onrijpe tomaat worden de rassen ingedeeld in „groen”, „halfgroen” en „bleek”. De tomaten van de „groene” rassen zijn, vooral bij sterke belichting, rondom de steel donkergroen gekleurd; de bleke rassen zijn in onrijpe toestand egaal bleek-grijsgroen. De halfgroene (hybride) rassen staan er tussen in, maar de vruchten van de halfgroene rassen lijken meer op die van de groene dan op die van de bleke rassen.

Ongeveer 10 jaar geleden kenden we alleen groene en bleke (zaadvaste) rassen. De groene, waarvan Ailsa Craig de belangrijkste vertegenwoordiger was, hadden een lang gelede plant, als regel lange, ruime trossen, nogal wat last van kroeskoppen en vaak een minder goede kwaliteit bovenin het gewas. De bleke, met als vrijwel enige vertegenwoordiger het ras Moneymaker, gaven een plant die duidelijk

TOMAAAT

korter geleed was, korter en meer gesloten blad had en kortere, meer gedrongen trossen. De tomaten van de eerste trossen van de bleke rassen waren vaak wat plat en hoekig, bovenin was de kwaliteit als regel goed.

Na 1960 zijn de kweekbedrijven begonnen te proberen de goede eigenschappen van de groene en van de bleke rassen in één ras te verenigen. Zij hebben dit geprobeerd door enerzijds halfgroene hybriderassen *) te kweken en anderzijds vooral door eigenschappen van de groene „groep” in te kruisen in bleke rassen. Kort daarvoor is door het I.V.T. kweekmateriaal uitgegeven dat onvatbaar was deels voor de A-fysio's en gedeeltelijk voor de A- en B-fysio's van de meeldauw-schimmel (*Cladosporium fulvum*). Ook van dit materiaal is zeer veel gebruik gemaakt.

Door het onderlinge kruisen en door de introductie van de halfgroene hybriderassen is het verschil tussen „groen” en „bleek” voor een belangrijk deel verdwenen. Het enige duidelijke verschil dat is gebleven is de vruchtkleur (groen, halfgroen en bleek), daar dit op één onvolledig dominante erfelijke factor berust.

Door dit alles is het tomaterrasensortiment de laatste jaren duidelijk verbeterd, maar door de tientallen nieuwe rassen ook onoverzichtelijker geworden.

Voor de rassenkeuze zijn o.m. de volgende factoren van belang: vroegheid, produktiviteit, kwaliteit, vruchtgrootte, groeikracht van het gewas en ziekteresistentie.

In het algemeen kan worden gesteld dat de groene hybriderassen (de groene zaadvaste rassen worden vrijwel niet meer geteeld) zich goed lenen voor de stookteelten; ze geven een hoge „vroegte produktie” van goede kwaliteit, maar later in het seizoen laat de kwaliteit vaak te wensen over. De vruchten zijn bij sterke belichting (in de zomer) gevoelig voor wankleurig. Licht krijten en het laten staan van dieven boven in het gewas kan in dit verband nuttig zijn. De groene rassen zijn gevoeliger voor verstoring van de waterhuishouding dan de bleke. Dit leidt gemakkelijk tot onvoldoende zetting, slap gaan en barsten van de vruchten.

De halfgroene hybriderassen zetten onder lichtarme omstandigheden vaak wat gemakkelijker dan de groene rassen; toch ligt de vroegte produktie van de groene rassen in de vroegste stookteelten vaak hoger. Onder dezelfde teeltomstandigheden treffen we in de halfgroene rassen minder groenkragen aan dan in de groene. Dit is belangrijk in verband met doortelen. De oppervlakte, beteeld met goede halfgroene hybriderassen, neemt de laatste jaren sterk toe ten koste van de groene en de bleke rassen. Vooral de groep: Azes, Excellent, Exquise RR, Extase, Imitato, Isabelle, Jaspa, Panase enz. trekt de aandacht.

Binnen de bleke rassen kunnen we thans 2 belangrijke groepen onderscheiden, nl. de welbekende (zaadvaste) Moneymakerselecties enerzijds en anderzijds de bleke hybriderassen.

De echte *Moneymakerselecties* worden nog steeds voor alle teelten gebruikt, maar de beteelde oppervlakte loopt de laatste jaren regelmatig terug. Ze komen relatief vroeg in bloei; zetten vaak iets ge-

*) Een hybrideras is de eerste generatie (F₁), verkregen na kruising van twee zaadvaste ouderlijnen. Hybriderassen zijn niet zaadvast.

nakkelijker dan vele andere rassen, maar de ontwikkeling verloopt dikwijls wat trager, waardoor de aanvankelijke voorsprong vaak vrij snel weer verloren gaat. In het begin van de pluk laat, vooral op groei-crachtige grond, de kwaliteit nogal eens te wensen over, bovendien ligt de „vroege produktie” vrijwel altijd lager dan van de goede groene en halfgroene. Ook heeft men in de Moneymakerselecties eerder last van een minder goede doorgroei. Ze zijn vatbaar voor alle fysio's van *Cladosporium fulvum* („meeldauw”) hetgeen in de koude en herfstteelt een bezwaar is. Er moet meer tijd aan bladplukken worden besteed dan bij de meeste bleke hybriderassen. Anderzijds kunnen ze boven in het gewas meer hitte en felle zonneschijn verdragen dan de andere rassen.

Vele bleke hybriderassen geven door de langere internodiën en het meer open blad een open plant. De tomaten zijn in het begin meestal fijner, ronder en van betere kwaliteit dan de Moneymakerselecties. Verschillende bleke hybriderassen worden wanneer flink wordt gestookt te fijn. De doorgroei is meestal beduidend beter dan van de echte Moneymakerselecties. De kwaliteit bovenin doet weinig voor laatstgenoemden onder; de totale produktie ligt ondanks het iets geringere aantal trossen vaak hoger. In de vroege stookteelt echter zijn de lang gelede bleke hybriderassen, vooral als zwaar wordt gestookt, minder aantrekkelijk. Doordat in deze teelt de eerste trossen als regel verloren gaan kan het aantal trossen van deze lang gelede rassen dat onder de draad zet te gering worden. Bovendien is met deze rassen in de vroege stookteelt nog maar betrekkelijk weinig ervaring.

Op groeizame gronden en in nieuwe kassen kan het aanbeveling verdienen een ras te nemen met niet al te zware vruchten en een middelmatige groei-cracht; op weinig groei-crachtige gronden en in oude kassen kunnen rassen met zware tomaten en een flinke groei-cracht aantrekkelijk zijn. Een goede doorgroei is onder alle omstandigheden gewenst. In dit opzicht zijn vele nieuwe rassen beter dan de oude.

Vooraf in de koude teelt, maar ook in de nateelt kan het aanbeveling verdienen een tomaat te telen die onvatbaar is voor de ter plaatse voorkomende fysio's van de bladvlekkenziekte (meeldauw). Van deze schimmel zijn thans drie (groepen van) fysio's (fysiologische rassen) bekend: de A- (oude) fysio's, de B- (nieuwe) en de C- (de allernieuwste) fysio's. De A-fysio's komen overal voor, de B-fysio's op vele plaatsen; de C-fysio's treffen we nog maar op enkele plaatsen aan. Alle rassen zijn vatbaar voor de C-fysio's; veredelingsmateriaal met resistentie tegen de C-fysio's is echter reeds beschikbaar. In het overzicht op blz. 161 kan men nagaan welke rassen vatbaar zijn voor de A-en/of B-fysio's. Doordat de bestrijding van de bladvlekkenziekte bij de onvatbare rassen kan vervallen steekt *Phytophthora* nogal eens de kop op. Deze ziekte moet normaal worden bestreden.

In de halfgroene en groene hybriderassen komen zgn. hybridevlekken voor waarvan de oorzaak nog niet vast staat.

In de vroege stookteelten komen soms veel kroeskoppen voor: de meeste vinden we in de groene rassen, in de halfgroene komen aanzienlijk minder kroeskoppen voor. Verschillende bleke hybriderassen geven af en toe enkele kroeskoppen; in de Moneymaker-selecties ziet men ze uiterst zelden. In de groene hybriderassen komen in de vroegste zaaisels soms wel 30 % kroeskoppen voor; bij het vaststellen van de hoeveelheid te bestellen zaad moet hiermede rekening worden gehouden.

TOMAAT

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Planttijd	Begin oogst	Aanbevolen rassen	Kleur van de onrijpe tomaat
zeer vroege stookteelt (zgn. winterteelt) (blz. 163)	half okt.	begin dec.	half maart	A - Ailresist RR A - Craigres A - Red Crown B - Acram N - Sirene N - Preto N - MG 2	groen groen groen groen groen groen groen
vroege stookteelt (blz. 163)	van 2e helft okt.- half nov.	eind dec.- eind jan.	begin april	N - Glory M A - Extase N - Azes N - Excellent N - Exquise RR N - Imitato N - Isabelle N - Jaspa N - Panase N - Beauty B - Moneymaker N - Moneyglobe RR	halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen bleek bleek
lichte stookteelt (blz. 166)	half dec.- half jan.	begin febr.- eind mrt.	eerste helft mei	A - Extase N - Azes N - Excellent N - Exquise RR N - Imitato N - Isabelle N - Jaspa N - Panase B - Moneymaker B - Maascross B - Surprise B - IJsselcross B - Jupiter B - Allround N - Moneyglobe N - Globeset RR N - MM Extra N - MM Super N - Suprema RR N - Surprise Cfr N - Splendor N - Happy	halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen bleek bleek bleek bleek bleek bleek bleek bleek bleek bleek bleek bleek
koude teelt (blz. 166)	eind jan.- begin april	eind maart- eind mei	eind juni- eerste helft juli		
nateelt (later verwarmd) (blz. 169)	eind mei- begin juni	begin juli- half juli	± half sept.	A - Ailresist RR A - Craigres A - Red Crown B - Acram N - MG 2 A - Extase B - Rijncross N - Azes N - Excellent N - Exquise RR N - Imitato N - Isabelle N - Jaspa N - Panase B - Maascross B - Surprise	groen groen groen groen groen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen halfgroen bleek bleek

OVERZICHT VAN ENKELE RASEIGENSCHAPPEN ¹⁾

Ras	Selectiebedrijf	Hybride of zaadvast ras	Kleur van de onrijpe vrucht	Vatbaar- heid voor de A-(oude) fysio's van Clad. f. ²⁾	Vatbaar- heid voor de B- (nieuwe) fysio's van Clad. f. ²⁾
Acram	N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
Ailresist RR	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
Allround	Leen de Mos, Naaldwijk	zaadvast	bleek	vatbaar	vatbaar
Azes	N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Beauty	Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Craigres	Vreeken's Zaden, Dordrecht	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
Excellent	N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Exquise RR	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Extase	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Globeset RR	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Glory M	N.V. Struik en Co., Enkhuizen	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
Happy	Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Imitato	Vreeken's Zaden, Dordrecht	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Isabelle	Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Jaspa	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Jupiter	A. Vogelaar, Poeldijk	hybride	bleek	onvatbaar	vatbaar
MG 2	N.V. C. W. Pannevis, Delft	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
MM Extra	N.V. C. W. Pannevis, Delft	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
MM Super	N.V. C. W. Pannevis, Delft	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Maascross	N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Moneyglobe RR	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Moneymaker ³⁾	Diverse selectiebedrijven	zaadvast	bleek	vatbaar	vatbaar
Panase	N.V. C. W. Pannevis, Delft	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Preto	Vreeken's Zaden, Dordrecht	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
Red Crown	N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar

¹⁾ Een overzicht waarin aanzienlijk meer rassen zijn opgenomen is gratis verkrijgbaar bij het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Postbus 16, Wageningen.

²⁾ Alle rassen zijn vatbaar voor de C-(allernieuwste) fysio's.

³⁾ Inclusief de vele selecties uit dit ras die in de handel worden gebracht onder namen zoals: Ajax, Donor, Moneydor, Victor, Victory, Vremo, Moneymaker, Monprecos, Yelvic e.d.

TOMAAAT

Overzicht van enkele raseigenschappen ¹⁾ (vervolg)

Ras	Selectiebedrijf	Hybride of zaadvast ras	Kleur van de onrijpe vrucht	Vatbaar- heid voor de A-(oude) fysio's van Clad. f. ²⁾	Vatbaar- heid voor de B- (nieuwe) fysio's van Clad. f. ²⁾
Rijnccross	N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk	hybride	halfgroen	onvatbaar	onvatbaar
Sirene	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	hybride	groen	onvatbaar	onvatbaar
Splendor	N.V. Rood en Co., Loosduinen	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Suprema RR	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
Surprise	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	hybride	bleek	onvatbaar	vatbaar
Surprise Cfr	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar
IJsselcross	N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk	hybride	bleek	onvatbaar	onvatbaar

¹⁾ Een overzicht waarin aanzienlijk meer rassen zijn opgenomen is gratis verkrijgbaar bij het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Postbus 16, Wageningen.

²⁾ Alle rassen zijn vatbaar voor de C-(allernieuwste) fysio's.

Vervolg blz. 159.

Inmiddels zijn virustolerante *) tomaterrassen in de handel gebracht: Avires en Supercross (beide bleek). Hier is sprake van een zeer belangrijke nieuwe eigenschap; helaas kwamen op enkele plaatsen vruchten voor met virusachtige verschijnselen.

Het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen heeft selectiemateriaal met een belangrijk geringere gevoeligheid voor kurkwortel ter beschikking gesteld van de kweekbedrijven. Derhalve mag worden verwacht dat er over enkele jaren tomaterrassen op de markt zullen komen met deze eigenschap.

Vooraf in de glastuinbouw geldt, dat een goede rassenkeuze essentieel is voor het slagen van een teelt. Het overstappen op een ander ras zonder dat met dat ras in de naaste omgeving en onder vergelijkbare omstandigheden goede ervaringen zijn opgedaan is zelden verantwoord. Wel kan het zeer nuttig zijn *kleine* proefjes te nemen met nieuwe rassen.

*) Onder virustolerantie verstaat men het verschijnsel dat de plant wel virus bevat maar er geen schade van ondervindt.

WINTERTEELT EN VROEGE STOOKTEELT

(zaaitijd half oktober-half november)

Voor de zgn. winterteelt (planttijd vóór 1 januari) worden overwegend groene en halfgroene rassen gebruikt.

Groene rassen

A - Ailresist RR — N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1965.

Vooral geschikt voor gronden die een kalme groei geven.

Een groen hybrideras. Een vrij fors, vrij lang geleed en open gewas. Groeit snel. Doorgroei zeer goed.

Vroeg en goed produktief. Zeer goede kwaliteit.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

A - Craigres — K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht.

Komt in gebruikswaarde ongeveer overeen met Ailresist RR.

Een groen hybrideras. Een vrij fors gewas dat veel overeenkomst vertoont met Ailresist RR., maar iets minder snel groeit. Een van de vroegste en meest produktieve groene rassen. Bij sterke groei zijn de tomaten soms wat afgeplat rond.

Onder bepaalde omstandigheden komen in dit ras, evenals in de andere groene rassen, veel kroeskoppen voor.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

A - Red Crown — K.: N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen.

Komt in gebruikswaarde ongeveer overeen met Craigres e.d. Heeft vooral op de wat zwaardere gronden goed voldaan.

Een groen hybrideras, dat veel gelijkenis vertoont met Craigres e.d.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

B - Acram — K.: N.V. „De Ouden Dam”, Wilnis (U.). Wordt in de handel gebracht door de N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen.

Komt in gebruikswaarde ongeveer overeen met Ailresist RR maar in Acram komen hier en daar planten voor met necrose-achtige verschijnselen.

Een groen hybrideras. Een matig fors, nogal open gewas. Groeit vrij rustig. Doorgroei zeer goed. Als regel goede sortering. Vroeg en goed produktief. Kwaliteit zeer goed tot aan de draad.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

TOMAAAT

N - Sirene — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.

Een groen hybrideras. Vertoont veel overeenkomst met Ailresist RR. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

N - Preto — K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht.

Een groen hybrideras. Vertoont veel overeenkomst met Ailresist RR. Het gemiddelde vruchtgewicht lag iets hoger. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

N - MG 2 — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Een groen hybrideras. Vertoont veel overeenkomst met Emgro maar geeft een fijne tomaat en leent zich daardoor meer voor de gronder die van nature een (te) zware tomaat geven. Komt iets later in productie dan Emgro.

N - Glory M — K.: N.V. Struik en Co., Enkhuizen.

Een groen hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*. Vertoont veel overeenkomst met Ailresist RR. Voor beschrijving zie aldaar.

Halfgroene rassen

A - Extase — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.

Dit ras heeft zeer goed voldaan in alle teelten. Leent zich zeer goed voor doortelen.

Een halfgroen hybrideras. Vormt een fors gewas dat enigszins op dat van Moneymaker lijkt. Reeds in een jong stadium te herkennen doordat de bladeren iets omhoog staan.

Groeit goed door. De matig grote trossen zitten vrij dicht opeen. Zeer als regel ook bovenin goed. Is ongeveer even vroeg als Ailresist RR. Acram, Craigres e.d. Een middelmatig zware tomaat van goede kwaliteit. Minder gevoelig voor groenkragen dan de groene rassen waar door de kleur van de pas geplukte tomaten boven in het gewas vaak wat beter is dan bij de groene rassen. Dit kan van belang zijn in verband met doortelen.

Bij zwaar stoken en als de groeikracht van de grond te wensen overlaat, zijn de tomaten soms iets aan de kleine kant.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

N - Azes — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk; **Excellent** — K.: N.V. „De Ouden Dam”, Wilnis, wordt in de handel gebracht door N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen; **Exquise RR** — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen; **Imitato** — K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht; **Isabelle** — K.: Nunhem's Zaden, Haelen (L.); **Jaspa** — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen en **Panase** — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Deze 7 halfgroene hybriderassen vertonen in gewas en vrucht zeer veel overeenkomst met Extase. Zeer waarschijnlijk ontlopen ze Extase ook weinig in gebruikswaarde.

Ze zijn alle onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

N - Beauty (Nr. 116) — K.: Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

Een halfgroene hybrideras. Het gewas vertoont vrij veel overeenkomst met dat van de *groene* hybriderassen — een open, lang geled gewas. Een vrij snelle groeier die ook een goede doorgroei vertoonde.

Kwam gelijk met Extase in produktie; het gemiddeld vruchtgewicht komt vrijwel overeen met dat van Extase.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

Bleke rassen

B - Moneymaker (Ajax, Donor, Moneydor, Victor, Victory, Vremomoneymaker, Monprecos, Yelvic enz.)

Ongeveer 15 jaar lang een van de meest geteelde rassen; wordt de laatste paar jaar langzaam verdrongen door halfgroene en bleke hybriderassen.

Een bleek zaadvast ras. Gewas matig fors. Bloeit vroeg en zet bij weinig licht goed. De rijping verloopt echter traag. Vergeleken met vele bleke hybriderassen laat de groei en de zetting boven in het gewas vaak te wensen over. Korter geled dan de groene en halfgroene rassen en de bleke hybriderassen. De eerste tros is meestal kleiner. De onrijpe vruchten zijn grijsgroen tot geelachtig groen zonder donkergroene draag rond de steel (zgn. bleek). De eerste tomaten zijn meestal wat zwaarder dan die van de in deze rassenlijst genoemde groene hybriderassen maar meestal wat platter en vooral vroeg in het seizoen min of meer kantig.

In het vroege seizoen gevoeliger voor wankleurig dan de meeste groene rassen.

Op groeikrachtige gronden, en wanneer bijv. door het stomen van de grond de groei te fors is geworden, hebben, vooral de grovere selecties van de eerste trossen spoedig last van holle, wankleurige en kantige omaten. Kwalitatief gezien bovenin één van de sterkste rassen. Niet gevoelig voor groenkragen, wel voor de veel schadelijker geelkoppen.

Alhoewel de eerste vruchten van de Moneymaker dikwijls iets eerder rijp zijn dan die van de groene hybriderassen plukt men van deze rassen toch eerder kilo's van betekenis en zijn de financiële resultaten met de groene en halfgroene hybriderassen in de vroege stookteelt meestal beter dan met Moneymaker.

Vatbaar voor alle fysio's van *Cladosporium*.

N - Moneyglobe RR — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.

Een bleek hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*. Het gewas vertoont veel overeenkomst met een goed groeiende Moneymaker; doorgroei evenwel duidelijk beter dan van Moneymaker. Ongeveer even vroeg als Moneymaker. De eerste tomaten zijn meestal iets fijner — maar kwaliteit vaak beter — dan die van Moneymaker, later in de teelt zijn de tomaten van Moneyglobe vaak zwaarder dan die van Moneymaker.

Een beproevenswaardig ras voor de niet te vroege stookteelt en de oudeteelt.

TOMAAAT

LICHTE STOOKTEELT EN KOUDE TEELT

(zaaitijd: half december tot begin april)

In de koude teelt worden overwegend bleke rassen geteeld in verband met de betere kwaliteit bij sterke belichting en hoge temperatuur boven in de kas tijdens „scherp” weer. Onder deze omstandigheden moeten teeltmaatregelen worden genomen om het optreden van groenkragen en geelkoppen zoveel mogelijk te beperken. Naarmate de tomaten rijpen verdwijnen groenkragen overigens geheel en beïnvloeden de consumptiekwaliteit in het geheel niet. Geelkoppen, waarvoor alle rassen — dus ook de bleke — gevoelig zijn, zijn zeer waarschijnlijk het gevolg van een te hoge temperatuur van de vrucht, verdwijnen tijdens het rijpingsproces niet en tomaten met geelkoppen zijn daardoor beslist minder van kwaliteit. Beide verschijnselen die nogal eens tegelijk op dezelfde tomaten voorkomen, worden vaak door elkaar gehaald.

Halfgroene rassen

A - Extase

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege stookteelt”.

N - Azes — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk; **Excellent** — K. N.V. „De Ouden Dam”, wordt in de handel gebracht door N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen; **Exquise RR** — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen; **Imitato** — K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht; **Isabelle** — K.: Nunhem's Zaden, Haalen (L.); **Jaspa** — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen; **Panase** — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Voor beschrijving zie blz. 164.

Bleke rassen

B - Moneymaker

Minder geschikt voor de vroegste koude teelten — planttijd tot half april — daar Moneymaker dan een te gedrongen plant vormt. Verschillende bleke hybriderassen geven onder die omstandigheden een prettiger gewas.

B - Maascross — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk. Kw.r.: 1966.

Vooraf aanbevelenswaardig op groei-krachtige grond. Op minder groei-krachtige grond en in oude kassen is de kans vrij groot dat de tomaten te klein worden.

Een bleek hybrideras. Een open Moneymakergewas; groeit beter door dan Moneymaker. Komt zeer vroeg in produktie. De vruchten zijn middelmatig van grootte. Wat hoger van vorm dan Moneymaker. Bij onregelmatige watervoorziening of plotseling hogere luchtvochtigheid last van scheuren. Onvatbaar voor A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

B - Surprise — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.

Aanbevelenswaardig voor de niet al te vroege koude teelt op wat minder groei-krachtige gronden.

len bleek hybrideras. De forse plant onderscheidt zich van Money-maker door de iets omhoog staande bladeren; mede hierdoor is het etwas minder „dicht”. Groeikracht sterk. Groeit in het begin van de zelt wat sneller dan Moneymaker. Goede doorgroei; zet in de kop vaak wat beter dan Moneymaker. De eerste tomaten kwamen wat later dan van de Moneymaker en zijn ook iets kleiner, daarna rijpt Surprise goed door. Bovenin zijn de tomaten vaak zwaarder dan van Moneymaker. Over de gehele teelt gerekend lag het gemiddeld vruchtgewicht iets lager dan van Moneymaker. Mits op de goede plaats geteeld kan dit ras zeer produktief zijn.

Invatbaar voor de A-fysio's van *Cladosporium*, maar vatbaar voor de B-fysio's.

1 - IJsselcross — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk. Kw.r.: 1966.

len bleek hybrideras. Vertoont in gewas en vrucht veel overeenkomst met Moneymaker maar de bladeren zijn wat langer en opener. Goede doorgroei. Kwam iets vroeger in produktie dan Moneymaker, maar niet zo vroeg als Maascross. De vruchten zijn mooi van vorm en kleur, en middelmatig groot. Op minder groeikrachtige grond bestaat het gevaar dat de tomaten te klein worden; is daarentegen zeer geschikt om te enten.

Invatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

2 - Jupiter — K.: A. Vogelaar, Poeldijk.

len bleek hybrideras. Een open Moneymakergewas; desondanks zat de eerste tros lager dan bij de meeste andere bleke rassen. Iets vroeger dan Moneymaker. Is ongeveer even zwaar als Moneymaker. Zeer mooie kleur. Gaf de indruk goed produktief te zijn.

Invatbaar voor de A-fysio's, maar vatbaar voor de B-fysio's van *Cladosporium*.

3 - Allround — K.: Leen de Mos, Naaldwijk. Kw.r.: 1960.

len bleek zaadvast ras. Door zijn zeer krachtige groei voldoet dit ras op weinig groeikrachtige of licht met kurkwortel besmette gronden beter dan Moneymaker. Minder geschikt om te enten.

Gewas fors. De bladeren en veelal ook de trossen, staan iets schuin omhoog; dit neemt toe als de planten behoefte hebben aan water.

Heeft meer water nodig dan de meeste andere rassen. Op gronden die enigszins groeikrachtig zijn is voorzichtigheid geboden. Aan het voorkomen van steektrossen moet aandacht worden besteed. Vruchten rijken veel op die van een grove Moneymaker, maar zijn meestal wat zoger. Komt iets later in produktie dan Moneymaker. De sterke groei maakt het mogelijk een oudere plant uit te poten waardoor het verschil in vroegheid met Moneymaker voor een groot deel, zo niet geheel veggewerkt kan worden.

Vatbaar voor alle fysio's van *Cladosporium*.

4 - Moneyglobe RR

Voor beschrijving zie blz. 165.

TOMAAAT

N - Globeset RR — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r. 1968.

Een bleek hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Clado sporium*.

Voor een bleek ras een breed en zeer open gewas; lange open bladeren en zeer lange internodiën. Zeer goede groei en doorgroei. Ongeveer even vroeg als Moneymaker. De eerste vruchten zijn wat fijner dan van Moneymaker, maar het gemiddeld vruchtgewicht over de gehele teelt verschilt, doordat de tomaten bovenin beter uitgroeien, zeer weinig van Moneymaker. Vorm en kleur goed; ronder dan Moneymaker. Was in enkele oriënterende proefjes in de koude- en herfstteelt goed productief.

Beproeverswaardig voor de koude- en de nateelt.

N - MM Extra (2305, MM 14) — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft

Een bleek hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Clado sporium*.

Het forse gewas vertoont enige overeenkomst met Surprise. Zeer goede doorgroei en zetting bovenin. Vrijwel even vroeg als Moneymaker; ook het gemiddeld vruchtgewicht verschilt weinig van dat van Moneymaker. Goede kwaliteit. Goed productief.

Beproeverswaardig op wat minder groeikrachtige grond.

N - MM Super (2304, MM 13) — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft

Een bleek hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Clado sporium*.

Voor een bleek ras een open, vrij lang geled gewas. Goede doorgroei. Was in een rassenproef 1e beoordeling duidelijk vroeger dan Moneymaker en ook productiever. Het gemiddeld vruchtgewicht verschilt aanvankelijk weinig van dat van Moneymaker, later in de teelt wat MM Super meestal wat zwaarder. Goede kwaliteit. Beproeverswaardig voor de late stook- en koudeteelt.

N - Suprema RR (BA 2) — K.: N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen Kw.r.: 1968.

Een bleek hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Clado sporium*.

Het nogal zware gewas lijkt vrij veel op dat van Surprise; de bladeren staan iets schuin omhoog. Groeit nogal wat sterker en vormt een zwaarder gewas dan Moneymaker. Goede kwaliteit; hoger van vorm dan Moneymaker. Beproeverswaardig in de koudeteelt op gronden die van nature een vrij zwakke groei geven.

N - Surprise Cfr — K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.

Een bleek hybrideras. Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Clado sporium*.

Het gewas lijkt erg veel op dat van Surprise, maar is nog iets zwaarder. Zeer goede doorgroei. Kwam vrijwel gelijk met Surprise in productie. Men raadplege verder de beschrijving van Surprise.

I - Splendor — K.: N.V. Rood en Co., Loosduinen.

een bleek hybrideras. Een sterke groeier. Gaf voor een bleek ras een zeer open gewas. Goede doorgroei. Komt iets vroeger dan Money-maker in produktie. Lijkt goed produktief te zijn. Wat fijner van vrucht aan Moneymaker. Wordt in een vroege stookteelt gauw te fijn. Kwaliteit goed.

Invatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

I - Happy (Nr. 121) — K.: Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

een bleek hybrideras. Een open, vrij donkergroen Moneymakergewas. Groeit sneller en beter door dan Moneymaker en is langer geleed. De eerste trossen zitten vrij hoog; de meeste trossen zijn vrij kort en tamelijk gedrongen. Komt meestal ongeveer gelijk met Moneymaker in produktie. De eerste tomaten waren tamelijk klein, werd naar boven toe relatief zwaarder. Zeer goede kwaliteit. Op minder groeikrachtige rond kan de vruchtgrootte te wensen overlaten.

Invatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

NATEELT

(zaaitijd: eind mei-begin juni)

Jaarmate de teelt korter duurt zal een vroeger ras moeten worden genomen wil men voldoende kilo's oogsten. Evenals in de koude teelt is resistentie tegen de ter plaatse voorkomende fysio's van *Cladosporium* („meeldauw”) van belang. Aan de kwaliteitszekerheid van de tomaten worden in deze teelt hoge eisen gesteld. Om goed op kleur te komen stellen de groene en halfgroene rassen hogere eisen aan de verwarming; ze zijn daarom in de nateelt vooral op hun plaats in kas met buisverwarming.

Groene rassen

I - Ailresist RR

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege Stookteelt”.

I - Craigres

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege Stookteelt”.

I - Red Crown

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege Stookteelt”.

I - Acram

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege Stookteelt”.

I - MG 2

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege Stookteelt”.

TOMAAAT

Halfgroene rassen

A - Extase

Voor beschrijving zie onder „Winterteelt en Vroege Stookteelt”.

B - Rijncross — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk. Kw.r.: 1967.

Een halfgroen hybrideras. Het gewas is minder zwaar, langer gelee en daardoor meer open dan dat van Extase.

Een matig sterke groeier. Groeit goed door en zet als regel boveni goed. Kwam kort na Extase in produktie en is daardoor vooral geschikt voor de wat langer durende herfstteelt. Zeer goede kwaliteit. Het gemiddeld vruchtgewicht lag iets beneden dat van Extase.

Onvatbaar voor de A- en B-fysio's van *Cladosporium*.

N - Azes — K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk; **Excellent** — K.: N.V. „De Ouden Dam”, Wilnis, wordt in de handel gebracht door N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen; **Exquise RR** — K.: N.V. Gebroeder Sluis, Enkhuizen; **Imitato** — K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht; **Isabell** — K.: Nunhem's Zaden, Haelen (L.); **Jaspa** — K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen en **Panase** — K.: N.V. C. W. Pannevis, Delft.

Voor beschrijving zie blz. 164.

Bleke rassen

B - Maascross

Daar Maascross zeer vroeg in produktie komt is dit ras aantrekkelijk als de teelt maar betrekkelijk kort kan duren. Voor beschrijving zie verder onder „Lichte Stookteelt en Koude Teelt”.

B - Surprise

Komt wat later in produktie, maar kan, mits de teelt voldoende lang duurt, zeer produktief zijn. Men raadplege verder de beschrijving op blz. 166.

ONDERSTAMMEN

Om te voorkomen dat het gewas te lijden heeft van een of mee bodemziekten wordt wel gebruik gemaakt van resistente onderstammen.

Een nadeel van het gebruik van onderstammen is, dat het enten een verlatende invloed heeft op de oogst. Bovendien is de kans groot dat vroegtijdig virus optreedt. Om deze redenen is het enten voor een vroege stookteelt in het algemeen niet aan te raden.

Het zaad van de onderstammen is gemakkelijk te onderscheiden van gewoon tomatenzaad door z'n fijnheid. In 1 gram gewoon tomatenzaad zitten ongeveer 300 zaden; in een gram onderstammenzaad 700 à 800

het onderstammenzaad kiemt wat trager dan het zaad van de cultuurrassen. Aanvankelijk ontwikkelen de plantjes zich ook wat langzamer. Onder gunstige opkweekomstandigheden (voorjaar en zomer) kunnen onderstam en ent gelijktijdig worden gezaaid. Kweekt men op voor een vroege teelt dan moeten de onderstammen eerder worden gezaaid; voor de vroege stookteelt 14 dagen eerder, voor een late stookteelt enkele dagen eerder. Het gebruik van onderstammen heeft zo verre invloed op de rassenkeuze dat men voor het enten beter een ras met grove vruchten of sterke groei kan nemen. De groei van de ent wordt nl. door de onderstam sterk gestimuleerd. Na het enten tot korte tijd na het uitplanten moet als regel de groei worden gestimuleerd; meestal moet daarna al vrij gauw worden overgestapt op roeibeperkende maatregelen (zoals wat minder water en wat hogere concentratie).

Onderstam K — Hybride ontstaan door kruising van een cultuur-tomaat met *Lycopersicum hirsutum*.

Resistent tegen kurkwortel en kanker (*Didymella lycopersici*).

Onderstam KK (Onderstam NK) — Hybride ontstaan door kruising van een ras dat resistent is tegen knol met *Lycopersicum hirsutum*.

Resistent tegen kurkwortel en kanker, en tegen de meest voorkomende knol veroorzakende aaltjes. Dit houdt in dat de onderstam KK op sommige plaatsen toch nog door knol kan worden aangetast.

TUINBOON

(*Vicia faba* L.)

De handelsproductie bedroeg in 1967 18 miljoen kg ter waarde van ongeveer 4 miljoen gulden.

Tuinbonen worden geteeld voor vers gebruik en voor conserven. Op tuinbouwbedrijven worden ze volvelds geteeld of als windkering in combinatie met teederere gewassen. Dikwijls worden tuinbonen onder glas gezaaid, om later in de vollegrond te worden uitgeplant.

TUINBONEN VOOR VERS GEBRUIK

Hiervoor worden rassen en selecties verlangd, die vroeg zijn en grove peulen en zaden bezitten (waardoor de plukkosten gedrukt worden).

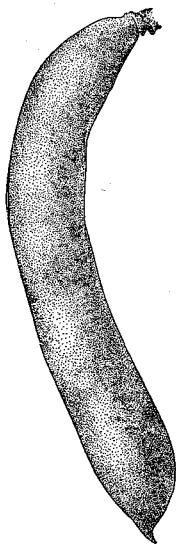
1 - Lange Witkiem

Vrij fors gewas, 110-130 cm hoog. Peulen langer dan 16 cm, tamelijk reed, met 4-5 grote bonen.

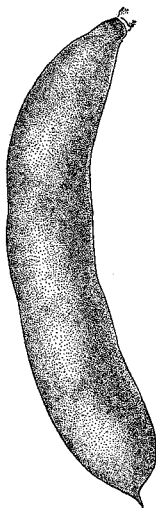
Zaad groot, vrij breed, ovaalrond, plat, grijswit met witte navel.

Vatbaar voor topvergeling.

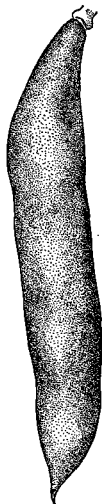
TUINBOON

Lange Witkiem

Futura

Con Amore

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966

Aangeduid door
selectiebedrijf als

Ingezonden door

Bonus
Ezetha's Witkiem A
Verbeterde Witkiem
Treffer
Major
Meteoor
Verbeterde Witkiem B
Lange Witkiem

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen
Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning & Vlieger, Goes
N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Pop Vriend, Andijk-Oost

A - Futura — K.: N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1960. Ontstaan door selectie uit Witkiem Vroege Lange Brede.

Vroeg. Kan vrijwel in één keer geoogst worden. Speciaal geschikt voor combinatieteelt.

Gewas lager dan Lange Witkiem, stevig. Zeer grove, weinig gebogen Witkiempeulen, langer dan 16 cm met meestal 4 grote bonen.

Weinig vatbaar voor topvergeling.

Goedgekeurd in de praktijkproeven 1966.

1 - Con Amore — K.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg. Kw.r.: 952. Ontstaan uit een kruising van Express met Vroege Witkiem.

Gewas als Lange Witkiem, doch minder stevig. Peul smal Witkiem-type, doch met toegespitste top, 15-18 cm lang met 3-5 bonen. Vroeg. Zaad ovaal, grijs-wit met witte navel.

Vatbaar voor topvergeling.

Aanbevolen in de praktijkproeven van 1966 als nr. 21.

3 - Witkiem

Gewas als van Lange Witkiem, stevig. Peulen korter dan 16 cm met 3-4 grote bonen.

Zaad grijswit met witte navel.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Vroegheid
Witkiem	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	middenvroeg
Witkiem M-1000	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	vroeg
Witkiem	Fa. Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes	vroeg
Vroege Witkiem	Ruiter's Zaadhandel, Andijk-Oost	middenvroeg
Vroege Witkiem	N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen	middenvroeg

3 - Express

Gedrongen, 80-100 cm hoog, fijn gewas. Bontbloeiend. Peulen dik-wijls in paren zittend, 14-16 cm lang, vrij smal tot matig breed, met 4-5 kleine bonen. Vroeg.

Door de kleinere peulen geven de Express-selecties hogere plukkosten en ze zijn daarom minder geschikt voor de vroege tuindersteelt voor vers gebruik.

Zaad grijswit met witte navel.

Vatbaar voor topvergeling.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Peultype
Canner	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	grover
Primo	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	fijner

3 - Wika — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1961. Ontstaan door selectie uit Lange Witkiem.

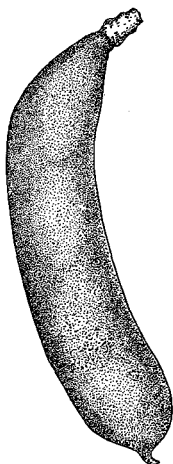
Fijn gewas. Afstaande, vrijwel rechte, 15-17 cm lange peulen met 3 à 5 zaden. Later dan Express.

Bezit tamelijk klein zaad, ongeveer als van Express.

Vatbaar voor topvergeling.

Aanbevolen in de praktijkproeven 1966.

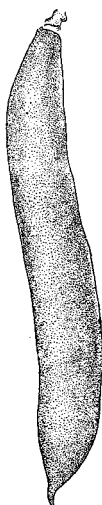
TUINBOON

Witkiem

Express

Trio

TUINBONEN VOOR CONSERVEN

De industrie betreft het benodigde kwantum gedeeltelijk via de veilingen.

Daarnaast worden de tuinbonen op contract geteeld. Hiervoor komen ook late tuinbonen in aanmerking. In bepaalde gevallen kunnen deze zelfs de voorkeur verdienen door een gunstiger tijdstip van verwerking.

Vooraf bij de iets latere contractteelt kan veel schade worden ondervonden van virusziekten, vooral van topvergeling gepaard gaande met bladrol, en van bonevirus 2 dat mozaïek veroorzaakt.

De rassen kunnen in twee groepen worden onderscheiden: rassen die na sterilisatie bruin worden en de typische bittere tuinbonesmaak bezitten, en rassen die na sterilisatie wit of groen blijven en de typische bittere smaak missen.

Omtrent de geschiktheid van de verschillende rassen voor conservering is vaak nog onvoldoende bekend. In het algemeen geldt, dat de bruin kokende rassen zowel voor inblikken als diepvriezen geschikt zijn. De blankblijvende tuinbonen geven in glas een aantrekkelijker product voor diepvries zijn deze echter minder geschikt vanwege een hard schil, wat alleen kan worden ondervangen door zeer jong te oogsten. Omtrent de afzetmogelijkheden van verschillende typen is eveneens nog onvoldoende bekend. Er is echter voor kleinzadige rassen een grotere belangstelling.

De voor vers gebruik beschreven rassen kunnen alle door de industrie

vorden verwerkt. Ze hebben alle gemeen, dat ze na conserveren bruin verkleuren en een troebele opgiets geven. Dit komt het uiterlijk niet ten oede. De consistentie en de smaak zijn over het algemeen echter oed. Door hun veelal nogal grove zaden oogt het geconserveerde rodukt echter minder dan wanneer kleinzadige typen zijn gebruikt.

OVERZICHT

EIGENSCHAPPEN EN ZAAIZAADHOEVEELHEDEN VAN
RASSEN EN SELECTIES VAN HET EXPRESS-TYPE *)

Ras/selectie	Strolengte	Vertakking	Opbrengst	Rendement	Vroegheid	Peullengte	Sortering	Zaaizaadhoeveelheid in kg/ha
Suprima	3	2	100	4	4	1	3	200
Primo	2	4	91	3	4	4	3	175
Felix	4	2	105	5	4	1	4	190
Express Abr. Sluis	2	3	95	4½	3½	1	3	180
Primo	2	3	104	3	3	2	3	180
Express Reijers	2	3	111	4	2½	2	2	220
Vika	2	2	101	2	2	3½	4	170

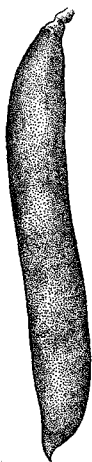
*) In bovenstaand overzicht is kort stro, minder vertakt, een gunstig rendement (peul/zaadverhouding), een grotere vroegheid, een langere peul en kleinere zaden door een hoog cijfer aangegeven. De peulopbrengst is weergegeven in vergelijking met Suprima. De zaaizaadhoeveelheid heeft betrekking op een plantgetal van 14 en een rijafstand van 60 à 65 cm; bij Felix daarentegen is uitgegaan van een plantgetal van 20 en een rijafstand van 50 à 55 cm.

- Express

In de praktijkproef 1963 aanbevolen selecties zijn door het roefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar nader onderzocht op hun geschiktheid voor de verwerkende industrie. Uit dit onderzoek kwamen de volgende selecties als aanbevelenswaard naar voren:

Suprima N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning & Vlieger, Goes;
Primo N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht;
Express N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht;
Express N.V. Abr. Sluis, Enkhuizen.

TUINBOON

Driemaal Wit

Lux

Staygreen

A - Trio — K.: N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg. Kw.r.: 1952.
Selectie uit Express.

Een type Express met wat forsere, langere peulen (17-18 cm) en ie grover, weinig uitgestoeld gewas. Vroeg.
Vatbaar voor topvergeling.

A - Wika — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.

Voor beschrijving zie blz. 173.

A - Felix — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 195

Fijn Express-type, zowel wat gewas als peul en zaad betreft. Verei een dichtere stand dan Express.

Aantrekkelijk ras vanwege de fijnheid van het zaad en het hoge rend ment. Lijkt weinig vatbaar voor virus 2. Mede hierdoor ook geschil voor latere zaai.

Door het fijne gewas waarschijnlijk het meest geschikt voor machina oogst.

B - Driemaal Wit

Na conservering blank blijvend, hetgeen vooral voor glasconserve van groot belang is. Daar de bonen spoedig een harde schil krijg en stug worden, moeten de peulen jong worden geplukt. Bij te la oogsten kunnen ook gele verkleuringen optreden. Als nadeel wor ook meermalen beschouwd het ontbreken van de uitgesproken, enig zins bittere tuinbonesmaak.

Gewas ongeveer 1 m hoog. Peulen vrij recht, ongeveer 16 cm lang, smal, met 4 à 5 tamelijk kleine bonen. Witbloeiend. Vrij laat. De produktiviteit kan wel eens te wensen overlaten. Vatbaar voor topvergeling.

Het rijpe zaad is vrij klein, grijswit met witte navel.

Er bestaan enige verschillen in zeefsortering tussen de verschillende selecties.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1963

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Driemaal Wit	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Driemaal Wit	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Driemaal Wit	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes
Driemaal Wit	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)
Driemaal Wit	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Driemaal Wit	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht
Driemaal Wit	Ruiter's Zaadhandel, Andijk-Oost
Driemaal Wit	N.V. Abr. Sluis, Enkhuizen
Driemaal Wit	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen
dr. 48	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg

3 - Lux — K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1955. Ontstaan uit een kruising van Express met Driemaal Wit.

Gewas weinig vertakt, vrij korte, dunne stengels. Iets vroeger dan Driemaal Wit. Kan door het fijnere gewas wat dichter worden gezaaid dan Driemaal Wit.

Blankblijvend, komt ook in kwaliteit met Driemaal Wit overeen. Heeft iets kleinere bonen.

Gevoelig voor *Ascochyta* en vatbaar voor topvergeling.

Gewastype lijkt geschikt voor machinale oogst.

Is in het noorden van het land oogstzekerder dan in het zuiden wegens gevoeligheid voor hoge temperaturen tijdens de bloei.

4 - Staygreen — K.: A. R. Zwaan & Sohn o.H.G. te Xanten, Duitsland. Kw.r.: 1960; gemachtigde N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Het ras is ontstaan uit een kruising van een eigen geniteur met Groene Hanger.

Gewas met matig vertakte, middelmatig lange, stevige stengels en klein blad. De afstaande, rechte, 12-15 cm lange peulen hebben een stompe top en bevatten 4 à 5 kleine olijfgroene zaden. Witbloeiend. Middenroeg.

De bonen worden na koken of steriliseren niet bruin. Vanwege de groene kleur mogelijk aantrekkelijk voor de diepvriesindustrie, doch de vrij harde schil is een bezwaar.

5 - Conservenmeester — K.: Gebr. van der Giessen, Zwijndrecht. Ontstaan door selectie uit Lange Hangers.

Gewas en peul grover dan van Driemaal Wit. Peul hangend. Blankblijvend. Goedgekeurd in de praktijkproeven 1963.

TUINBOON-TUINKERS

N - Compacta Witbloeiend — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.) Kw.r.: Aangevraagd.

Gewas met sterk vertakte, zeer korte, stevige stengels en klein blad. Peul kort en bijzonder laag gezet. Ter beperking van verliezen bij het maaien is een nauwe rijenafstand gewenst.

Zaad: bijzonder fijn van goede kwaliteit, geschikt voor blik en diepvries.

Opbrengst: matig.

N - Compacta Bontbloeiend — K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.) Kw.r.: Aangevraagd.

Komt in veel opzichten als type met Compacta Witbloeiend overeen. De bonen worden, in tegenstelling tot dit ras, na het koken bruin.

TUINKERS

(*Lepidium sativum* L.)

Tuinkers (Sterrekers, Bitterkers) wordt nogal eens heel vroeg in het voorjaar gezaaid om met wat citroen en suiker een smakelijk broodbelegsel te verschaffen, dat rijk is aan vitamine C.

A - Gewone

Snelgroeïend, echter grover dan Gekrulde en Extra Fijne Moskrul. De bladrand is bijna gaaf tot zwak gekarteld, en niet gekroesd.

B - Gekrulde (Fijne Krul)

B - Extra Fijne Moskrul

N - Groka — K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1961.

Een heelbladig type, waarvan de eerste loofbladen een zwak gekarte de rand hebben; bij de latere bladen is de rand tamelijk diep en onregelmatig gekarteld en min of meer gekroesd.

N - Rapida — K.: N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen. Kw.r.: 1961.

Rapida komt het meest overeen met het ras Gewone, maar onderscheidt zich daarvan door de snellere groei en het grotere, donkerder en wat doffere blad. In doorgesloten stadium zijn de stengels paar rood aangelopen. Bloemkleur lichtlila.

UI

(Allium cepa L.)

bij de teelt van uien maakt men onderscheid tussen zaai-, zilver-, lant-, poot- en winteruien.

De voornaamste teeltgebieden zijn: Zuid-Holland met als belangrijkste centrum Goeree-Overflakkee, Zeeland, Noordoostpolder en west-Loord-Brabant. De laatste jaren bedraagt de met uien beteelde oppervlakte omstreeks 7000 ha. De produktiewaarde hiervan kan van jaar tot jaar sterk verschillen, doch kan gemiddeld op 50 miljoen worden gesteld.

Verreweg de belangrijkste teeltvorm is de zaai-ui met een gemiddeld areaal over de laatste 3 jaren van ruim 5400 ha. Van dit produkt wordt het overgrote deel, ongeveer 80 %, geëxporteerd. De voornaamste afnemers zijn West-Duitsland, Engeland en Frankrijk.

De met poot- en plantuien, zilveruien en plantuitjes bebouwde oppervlakte bedroeg de laatste 3 jaren gemiddeld respectievelijk 500, 820 en 79 ha.

ZAAI-UI

Zaai-uien worden bij voorkeur gezaaid in de tweede helft van maart of in de eerste helft van april. De keuze van het te telen ras wordt hoofdzakelijk bepaald door de eigenschappen vroegrijpheid, produktiviteit en houdbaarheid.

Voor vroege levering (oogsttijd augustus) zijn het ras Primodoro en de Rijnsburgerselectie Revro het meest geschikt. Het met de teelt van vroege uien beoogde doel is zo vroeg mogelijk een voor export geschikt produkt te leveren. Aan de bewaarbaarheid en de produktiviteit worden dan ook minder hoge eisen gesteld.

Voor de hoofddeelt (oogst in september) worden overwegend selecties van het Rijnsburger en Noordhollandse Strogele type gebruikt. Voor levering kort na de oogst is de produktiviteit van overwegende betekenis. Het grootste gedeelte van deze uien wordt evenwel eerst in het interhalfjaar afgezet, waardoor hoge eisen aan de bewaarbaarheid van het produkt worden gesteld. Voor bewaaruien zijn de eigenschappen huidvastheid en hardheid van groot belang. Uit proefnemingen is te bleken, dat van de Poolse selecties, aangeduid met de naam Wolska, de huidvastheid en hardheid beter is dan van de inlandse kweekprodukten. De opbrengst ligt echter lager dan bij de meeste Nederlandse rassen. Door de zowel bij de teelt als het verzendklaarmaken van het produkt plaatsgevonden mechanisatie, alsook om onze concurrentiepositie op de buitenlandse markt te handhaven, is het beschikbaar over rassen waarbij genoemde eigenschappen gunstig zijn ontwikkeld van groot belang. Sinds enkele jaren wordt hieraan bij het rassenonderzoek aandacht besteed. Recent onderzoek heeft uitgewezen, dat ook tussen de inlandse selecties verschillen in hardheid en huidvastheid bestaan.

De ui is een gemakkelijk te beschadigen produkt. Bij het oogsten, transporteren en opslaan moet daarom de uiterste voorzichtigheid in acht worden genomen. Ook het toedienen van hoge stikstofgiften kan een ongunstige invloed op de bewaarbaarheid van het produkt hebben.

UI

Voor de houdbaarheid is bij de ui de gevoeligheid voor koprot van grote betekenis, omdat het percentage leverbaar in belangrijke mate hierdoor wordt bepaald. De aantasting door koprot kan van jaar te jaar sterk uiteenlopen. De jaren 1965 en 1966 kenmerkten zich door weinig uitval door koprot; in 1964 en 1967 veroorzaakte deze schimmelm ziekte daarentegen beduidend meer uitval. Om deze reden wordt voor het percentage leverbaar dan ook steeds het gemiddelde van de laatste vier jaren vermeld.

A - Rijnsburger

Bolvormige, gele ui. De vroegrijpe selecties zijn alleen geschikt voor levering direct na de oogst (augustus). Van de middelvroege en laatrijpe selecties is de houdbaarheid over het algemeen goed. Het percentage sterk uitwendig en inwendig roodgetinte uien is bij de meest selecties te verwaarlozen. Laatrijpe selecties zijn minder geschikt voor de teelt in het noorden van het land.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Productiviteit 617 kg/ are = 100	% leverbaar na bewaring	Vroegrijpheid ¹⁾
Uitsluitend voor directe afzet				
Revro	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	92	71	8,5
Primodoro	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	84	75	9
Zowel voor directe afzet als voor bewaring				
Grobol	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard	105	75	6,5
Primeur	N.V. D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge	104	77	6
Bola	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	109	73	7
Enormus	Fa. Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes	108	72	6
Excellent ²⁾	Fa. Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes	107	82	6,5
Sel. Onderdelinden	Fa. C. L. Onderdelinden en Zn., Hoofddorp	98	79	6,5
Produrijs	N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht	103	80	6,5
Luctor	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	98	81	7,5
Famo	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	105	76	6
Dupro	A. Wabeke Jzn., Wemeldinge	106	80	6
Wijbo	„West-Friesland”, Wijdenes	105	79	6,5

¹⁾ Bij vroegrijpheid is een hoger cijfer gegeven naarmate de selectie vroeger is. Een punt verschil in vroegrijpheid komt overeen met 1 week verschil in plukrijpheid.

²⁾ Een nieuwe Nederlandse hybride-ui, die wat betreft uiterlijke kenmerken overeenkomt met de Rijnsburger overeenkomt.

A - Primodoro — K.: H. Wolfert, Dirksland. Overgegaan naar N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1967.

Dit ras bezit een zeer gunstige vroegrijpheid en is daarom geschikt voor de teelt van vroege uien (oogst augustus). Deze peervormige ui is niet geschikt voor lange bewaring. Verdere bijzonderheden over de eigenschappen zijn opgenomen onder de aanbevolen selecties van Rijnsburger.

A - Noordhollandse Strogele

Middelvroeg, gele, platte tot bolvormige ui. De selecties van dit ras komen zowel voor directe afzet als voor bewaring in aanmerking. De produktiviteit van de meeste selecties is minder dan en de duurzaamheid vrijwel gelijk aan het gemiddelde van de voor dit doel geschikte Rijnsburgerselecties. Ook de roodkleuring is te verwaarlozen.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Produktiviteit 617 kg/ are = 100	% leverbaar na bewaring	Vroegrijpheid ¹⁾
Plastro	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	102	74	7
Produnos	N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht	97	75	6,5
Nostro	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	95	79	6,5
Wijdehoud	„West-Friesland”, Wijdenes	90	82	7

¹⁾ Bij vroegrijpheid is een hoger cijfer gegeven naarmate de selectie vroeger is. Een punt verschil in vroegrijpheid komt overeen met 1 week verschil in plukrijpheid.

B - Noordhollandse Bloedrode

Platte tot bolvormige ui. Wijkt af van de overige rassen door een paarsrode kleur van het produkt. Door de beperkte vraag naar rode uien is de met dit ras beteelde oppervlakte zeer gering.

De vroegrijpheid, uniformiteit van vorm en duurzaamheid komen overeen met die van het merendeel van de Rijnsburgerselecties. De produktiviteit is echter belangrijk minder en bedraagt omstreeks 80 % van die van het Rijnsburger type.

B - Stuttgarter

Platte ui met donkergele kleur. Dit van oorsprong Duitse ras komt vanwege de minder gunstige produktiviteit niet voor de teelt van zaaiuien in aanmerking.

Daarentegen is dit ras vanwege de geringe neiging tot bloemvorming en de gunstige vroegrijpheid van grote betekenis voor de teelt van plantuitjes (zie plantui). De gevoeligheid voor aantasting door valse meeldauw is groter dan bij de Nederlandse rassen.

N - Wolska

In Polen worden verschillende selecties van het ras Wolska geteeld die, wat hardheid en huidvastheid van de uien betreft, beter zijn dan de Nederlandse rassen. In vroegrijpheid komt dit Poolse materiaal vrijwel met de Rijnsburger bewaaruien overeen. Tegenover de betere kwaliteit staat echter een geringere produktiviteit. De opbrengst van de Wolska-selecties ligt circa 15-20 % lager dan die van de Rijnsburgerselecties. In Nederland wordt door N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger te Goes een type ui, dat veel op de Wolskaselecties lijkt, onder de naam Dura in de handel gebracht. In produktiviteit komt Dura het meest met het Poolse materiaal overeen. Onderzoekingen hebben aangetoond, dat bij dit ras zelfs na langdurige bewaring het percentage kale uien na machinale verwerking te verwaarlozen is.

In 1967 werden op verschillende met Dura beteelde percelen nogal eens uien gevonden met opengebarsten, vlezige schubben, waardoor zij- en bodemrot ontstond.

ZILVERUI

Deze uitjes worden uitsluitend voor inmaakdoeleinden gebruikt. De belangrijkste cultuurcentra vormen Tholen, St. Philipsland en west-Noord-Brabant.

Van het uit Italië geïmporteerde zaad zaait men omstreeks 110 kg per ha. De zaaidatum valt gelijk met die van de gewone zaai-ui. De oogst valt van half juli tot eind augustus. De voor tuinders geschikte rassen worden meestal geleverd onder de namen St. Jansui en/of Allervroegste Wonder. Door de conservenindustrie, die voor deze teelt uitgaat van op landbouwbedrijven zaaiklaar gehuurd land, wordt het meest gebruik gemaakt van de rassen Pompei, Barletta en La Reine. Hier van is Pompei het vroegst.

PLANTUI

Bij deze teeltwijze wordt uitgegaan van in het voorgaande jaar gewonnen plantgoed van de maten 8-15 en 15-22 mm doorsnede.

Als van vroegrijpe selecties wordt uitgegaan kan vaak reeds in de tweede helft van juli worden geoogst.

Verreweg het meest voor deze teelt gebruikte ras is Stuttgarter. De geringe neiging tot bloemvorming maakt het mogelijk, dat het van dit ras gewonnen plantgoed koud kan worden bewaard. Het plantgoed kan derhalve gedurende de gehele winter worden afgeleverd. Bij de voor export geteelde plantuitjes neemt Stuttgarter dan ook een overwegende plaats in.

Ook wordt voor de teelt van plantuien wel uitgegaan van vroegrijpe selecties van het Rijnsburger- en het Noordhollandse Strogel type. Teneinde het optreden van een te hoog percentage bloemstengels tegen te gaan, moet het plantgoed van deze rassen gedurende de winter bij hoge temperaturen (25,5-28°C) en een relatieve vochtigheid van 60-70 % worden bewaard.

Opgemerkt dient echter dat, ongeacht het al of niet optreden van

bloemstengels, bewaring bij hoge temperatuur een gunstige invloed op de opbrengst heeft. Een nadeel van de warme bewaring is, dat de vroegrijpheid van het gewas nadelig wordt beïnvloed.

Voor nadere gegevens over de hier genoemde rassen wordt verwezen naar hetgeen hierover bij zaai-uien is vermeld.

POOT- EN WINTERUI

De teelt van poot- en winteruien wordt nog slechts op zeer beperkte schaal uitgeoefend. Bij beide teeltwijzen wordt uitgegaan van selecties uit de Zwijndrechtse pootui.

VELDSLA

(*Valerianella locusta* (L.) Betcke)

Veldsla wordt, zowel onder glas als in de vollegrond, hier en daar geteeld, maar vooral op IJsselmonde, in Limburg en ook in Zeeland. In Limburg uitsluitend in de vollegrond. De oogst valt in de herfst, de winter of het vroege voorjaar. Er wordt steeds veel naar België geëxporteerd.

A - Grote Noordhollandse

Voor glas en vollegrond. Donkergroen, langwerpig blad.

Het uitgezifte, fijne zaad wordt veelal als Gewone Fijnzaad of Broei-
vet verkocht.

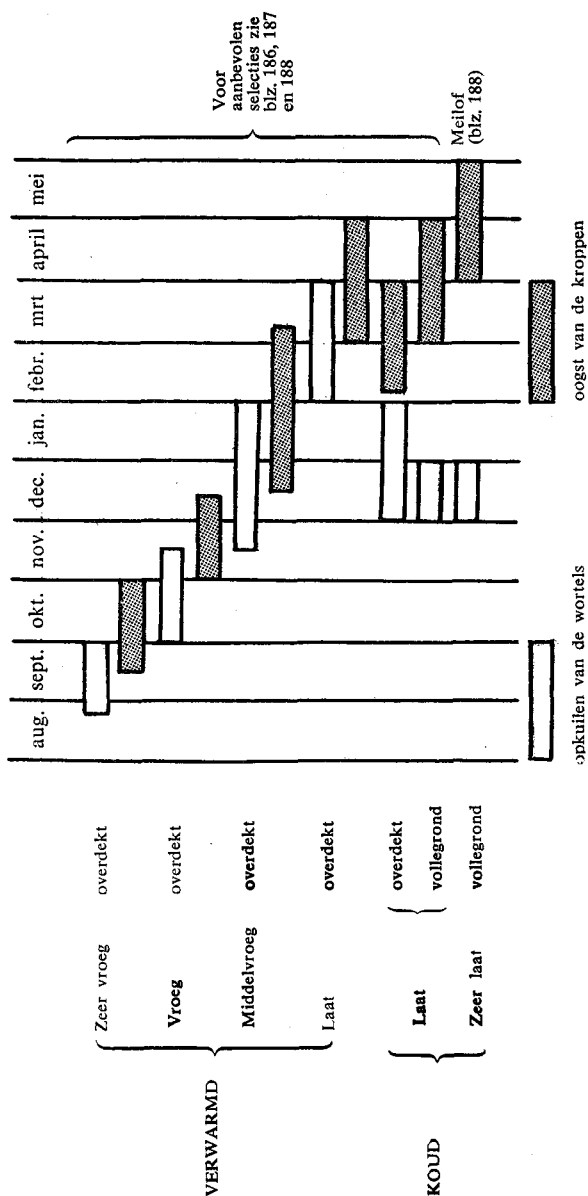
WITLOF

(*Cichorium intybus* L.)

De produktiewaarde bedroeg in 1967 ruim 20 miljoen kg met een waarde van circa 23 miljoen gulden.

Het eiland Flakkee is een belangrijk centrum. Het areaal loopt de laatste jaren terug. Of deze teruggang aan zal houden is nog de vraag, gezien de technische verbeteringen van de laatste tijd. Genoemd kunnen worden het gebruik van ingehuld zaad en rooimachines, waardoor bij de wortelteelt grote arbeidsbesparingen mogelijk zijn. De bewaring van wortels vóór de trek kan worden verbeterd door los storten in met bevochtigde buitenlucht gekoelde cellen. Vergelijk Groenten en Fruit 19 (10) 1963, blz. 439-441. Verder worden er nieuwe, zeer produktieve en kwalitatief uitstekende rassen gewonnen. Tenslotte is verbetering van de structuur van de kuilgrond een belangrijke factor bij het streven naar hogere opbrengsten van betere kwaliteit.

TABEL VAN HET OPZETTEN EN OOGSTEN VAN WITLOF

De rassenkeuze bij witlof wordt vrijwel uitsluitend bepaald door de mogelijkheid om in de gewenste periode te trekken. Ter verduidelijking is, behalve tabellen met aanbevolen selecties, een afzonderlijke teelttabel opgenomen.

Omdat moeilijk van witlofassen kan worden gesproken werd het juist geacht alle selecties in tabellen samen te brengen en ze daarin te rangschikken van vroeg tot laat.

Aangeraden wordt, de zaaitijd zo te kiezen, dat er tussen opkomst van het zaad en het opzetten van de wortels 20 tot 24 weken ligt voor de extra vroege en de vroege selecties. Men kan deze ook later opzetten, mits later wordt gezaaid. Met extra vroege selecties zijn dikwijls uitstekende resultaten verkregen in de vroege trek. Voor de middelvroeg selecties moeten er 24 tot 28 weken verlopen tussen opkomst en rooien. Deze termijnen zijn afhankelijk van de weersomstandigheden. In het algemeen geldt dat te vroeg opkuilen dun, lang en los lof geeft, en veel te laat opkuilen veel roosjes of een te lange pit.

Dikwijls kunnen witlofselecties voor meer dan een trek worden gebruikt. In de tabel is dit door meer kruisjes achter de naam aangegeven. Het kon niet voor alle selecties worden nagegaan. Mocht men een selectie met één kruisje voor meer trekken willen gebruiken, dan wordt afgeraden, vroeger op te kuilen dan aangegeven. Later opkuilen kan met minder risico worden beproefd.

De praktijkproevencyclus is enigszins veranderd teneinde de vele werkzaamheden, aan deze proeven verbonden, te spreiden. De extra vroege en vroege selecties zijn beproefd in 1964 en 1965, de middelvroeg volgden in 1966 en 1967 en de late in 1968 en 1969. Dit is in de tabel door voetnoten tot uiting gebracht. Voor de middelvroeg selecties is een aparte tabel opgenomen.

Om verwisselingen van witlofzaad met andijviezaad te voorkomen, is op blz. 20 het verschil weergegeven.

Personen die een selectie voeren, die door de praktijkproevencommissies is aanbevolen, zijn gerechtigd hiervan melding te maken in prijscouranten, advertenties e.d.

Dit recht eindigt als regel 6 jaar na beëindiging van de praktijkproeven en in ieder geval zodra nieuwe praktijkproeven zijn gehouden en/of zodra de uitslag niet meer in de rassenlijst wordt vermeld.

WITLOF

Aanbevolen selecties praktijkproeven zeer vroege, vroege en late trek ¹⁾

	Aanbevolen voor				
	verwarmd, overdekt			koud, laat	
	zeer vroege trek ²⁾	vroege trek ²⁾	late trek ³⁾	overdekt ³⁾	vollegrond ³⁾
Nunhem's Aktiva					
N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	+	+			
Extra Vroege Mechelse					
F. L. E. Philibert en J. Volwerk, Sommelsdijk	+				
Megro Extra Vroeg					
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht en J. Groenendijk, Sommelsdijk	+				
Extrema					
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+				
Stoka					
N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen		+			
Verbeterde Mechelse					
N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk		+			
Extra Vroege Mechelse					
Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord		+			
Vroege Mechelse sel. Huizer					
Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord		+			
Vroege Selectie ⁴⁾					
L.T.B., Alkmaar		+			
Vroege Mechelse					
F. L. E. Philibert en J. Volwerk, Sommelsdijk		+			
Mechelse					
N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg		+			
Ivorine					
N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen			+		
Dubbel Blank ⁵⁾			+		
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam			+	+	
Selectie R.Z.B.					
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam			+	+	+
Late Belgische					
N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen			+		
Late Belgische					
N.V. C. W. Pannevis, Delft			+		
Late Belgische					
F. L. E. Philibert en J. Volwerk, Sommelsdijk			+		
Megro Laat					
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht en J. Groenendijk, Sommelsdijk			+		
Sel. R.Z.A., middelvroeg					
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam			+	+	+

¹⁾ Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek.

²⁾ Praktijkproeven 1964-1965.

³⁾ Praktijkproeven 1960-1961.

⁴⁾ Wat langer type.

⁵⁾ Kw.r.: 1956. Onderscheidt zich door de witte bloemkleur.

⁶⁾ Groeit onder koud glas traag.

Aanbevolen selecties praktijkproeven zeer vroege, vroege en late trek (vervolg)¹⁾

	Aanbevolen voor				
	verwarmd, overdekt			koud, laat	
	zeer vroege trek ²⁾	vroege trek ²⁾	late trek ³⁾	overdekt ³⁾	vollegrond ³⁾
Reine Bon					
Gebr. Broersen, Tuitjenhorn				+	+
Huizer stam B					
Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord				+	
Produktiva					
N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude en N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)				+	+
Middelvroeg nr. 16					
N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)				+	+
Selectie P.P.					
Fa. P. Pik, Hoorn				+	
Westfride					
„West-Friesland”, Wijdenes en N.V. C. W. Pannevis, Delft				+	
Superkrop					
N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen				+	+
Edellof					
N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg				+	
Vroege Mechelse					
N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam				+	
Nunhem's Selva					
N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)					+
Selectie Slusia					
N.V. Abr. Sluis, Enkhuizen					+

¹⁾ Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek.

²⁾ Praktijkproeven 1964-1965.

³⁾ Praktijkproeven 1960-1961.

Aanbevolen selecties praktijkproeven middelvroeg trek 1966-1967¹⁾

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Oogst ± midden januari		Oogst ± eind februari	
		18°C	22°C	18°C	22°C
Mechelse					
Middelvroeg	A. de Bonte, Ooltgensplaat	+	+	+	
Vroege Mechelse					
sel. Huizer	Fa. Jos Huizer, Rijsoord	+	+		
Huizer Middel- vroeg stam B	Fa. Jos Huizer, Rijsoord	+			

¹⁾ Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek.

WITLOF-WITTEKOOL

Aanbevolen selecties praktijkproeven middelvroege trek 1966-1967 (vervolg) ¹⁾

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Oogst ± midden januari		Oogst ± eind februari	
		18°C	22°C	18°C	22°C
Middelvroege	Fa. Gebroeders de Jongh, Goes	+		+	
Mechels					
Middelvroege sel.	L.T.B., Alkmaar	+	+	+	+
Promessa	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	+	+		
No. 40449	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	+			
Philvo	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	+	+	+	+
Megro	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+	+	+	+
Middelvroege	en J. Groenendijk, Sommelsdijk				
Ivorine	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	+	+	+	
Aldra	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+			
Westfride	} „West Friesland”, Wijdenes en	{		+	
	N.V. C. W. Pannevis, Delft				
R.Z.A.	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+		
R.Z.B.	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+		+	
Dubbel Blank	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	+	

¹⁾ Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek.

B - Meilof

Onder deze naam zijn zeer traag groeiende selecties in de handel die in december koud in de vollegrond opgekuild, pas in april-mei oogstrijpe kroppen leveren. Wegens de geringe omvang zijn van deze teelt geen praktijkproeven genomen.

WITTEKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *alba* DC.)

De handelsproductie van wittekool bedroeg in 1967 bijna 91 miljoen kg ter waarde van ruim 5½ miljoen gulden.

Van de verschillende sluitkoolsoorten is de teelt van wittekool de laatste jaren het minst ingekrompen. Noord-Holland is het belangrijkste teeltgebied. Het areaal is ongeveer 1700 ha groot, waarvan ongeveer 900 ha met Langedijker Bewaarwitte. Met vroege en herfstwitte worden resp. ruim 300 ha en 500 ha geteeld. Langedijker Vroege Witte, Langedijker Herfstwitte en Succes worden hiervoor het meest gebruikt. Kolos en Vezufa zijn twee nieuwe, late wittekoolrassen. Van wittekool wordt vaak meer dan de helft geconserveerd, vooral tot zuurkool.

Tussen de verschillende selecties van de wittekoolrassen komen duidelijke verschillen in gevoeligheid voor „rand” voor. Volledig resistente rassen zijn nog niet gekweekt, hoewel hieraan door de kweekbedrijven wordt gewerkt. Behalve door de keuze van de te telen selectie of ras is het optreden van „rand” te verminderen door dicht te planten, min-

ler zwaar met stikstof te bemesten, en door de kolen, zodra deze oogstrijp zijn, te oogsten.

Voor de teelt van vroege spitskool, waarvan de aanvoer grotendeels plaatsvindt in juni, worden selecties van het ras Eersteling gebruikt.

Een nieuw spitskoolras aangeduid als Spiko heeft in de in 1962-1963 gehouden praktijkproeven een bijzonder goede indruk gemaakt.

De oppervlakte met spitskool beteeld bedraagt ongeveer 100-150 ha.

Centra van deze teelt zijn Hoogezand-Sappemeer, Huissen en Venlo.

In 1966 en 1967 zijn weer praktijkproeven met wittekool uitgevoerd.

Hierbij is ondermeer ook gelet op het voorkomen van „grijs” in Langedijker Bewaarwitte, een euvel waarvan in de laatste jaren bij het be-

waren veel hinder wordt ondervonden. Uit de proeven is vast komen

te staan dat er tussen de selecties duidelijke verschillen in gevoeligheid

voor „grijs” voorkomen. Volledig resistente selecties zijn evenwel niet

gevonden.

RASSENKEUZETABEL

Teeltwijze	Zaaitijd	Planttijd	Oogsttijd	Aanbevolen rassen
Vroege teelt				
zeer vroege rassen (blz. 190)	september	mrt.-begin april	eind mei-half juli	A - Eersteling
	september	mrt.-begin april	half mei-eind juni	A - Spiko
vroege rassen (blz. 190)	februari	half mrt.-begin april	juli-aug.	A - Langedijker Vroege Witte
Herfstteelt				
vroege herfststrassen (blz. 191)	eind febr.-maart	mei	half aug.-eind sept.	A - Langedijker Vroege Herfstwitte
	begin mrt.	begin mei	augustus	B - Roem van Enkhuizen
late herfststrassen (blz. 192)	eind febr.-maart	mei	oktober	A - Langedijker Late Herfstwitte
	maart	mei	half okt.-december	A - Succes
	maart	mei	half okt.-december	B - Kolos
Late teelt				
bewaarrassen (blz. 193)	maart	half mei-begin juni	half okt.-half nov.	A - Langedijker Bewaarwitte

WITTEKOOL

ZEER VROEGE RASSEN

(oogsttijd: mei-juni)

A - Eersteling (Express)

Dit ras wordt in Nederland thans nog het meest voor de vroege spitskoolteelt gebruikt.

Zaai: september. Oogst: eind mei-half juli. Gewicht: 0.75-1,50 kg
Stronk kort. Weinig, vrij glad blad. Korte bladsteel. Kool spits tot stompspots, matig vast, groen.

De grootste vroegheidsverschillen tussen de goedgekeurde selecties bedragen ongeveer 14 dagen. Vroege selecties zijn vaak iets minder produktief dan latere selecties.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1963

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Vroegheid ¹⁾
Eersteling, allervroegste ²⁾	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	1
Eersteling	N.V. Wed. P. de Jongh en fa. Koning en Vlieger, Goes	2
Eersteling	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	2
Express	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg	3

¹⁾ 1 = vroeg, 3 = matig vroeg.

²⁾ Vormt een iets zwaardere kool dan de andere Eerstelingselecties.

A - Spiko — K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn.

De vroegheid van dit ras komt ongeveer overeen met die van een vroege Eerstelingselectie, terwijl de kool vergeleken met de meeste Eerstelingselecties zwaarder wordt.

Zaai: september. Oogst: half mei-eind juni.

Gewicht: 1,25-2,00 kg.

Stronk kort. Tamelijk veel, vrij glad blad. Korte bladsteel. Kool spits tot stompspots, matig vast, geelgroen.

VROEGE RASSEN

(oogsttijd: juni-augustus)

A - Langedijker Vroege Witte

Dit is het vroegste Langedijker ras. De teelt is vrij speculatief, omdat de vraag voor verse consumptie in juli gering is, terwijl het ras voor verwerking tot zuurkool te weinig produktief is. Niet geschikt voor weeuwenteelt. In Noord-Holland bekend als Poepewitte of Suikerwitte. Het ras is vrij weinig gevoelig voor rand.

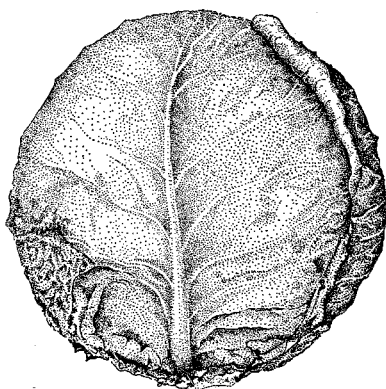
Zaai: februari. Oogst: juli-augustus.

Gewicht: 2,5-3,0 kg.

Stronk kort. Vrij weinig blad. Kool rond, matig vast.

Eersteling

Langedijker Herfstwitte

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Julia	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Augusta ¹⁾	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Antiplof 28 ²⁾	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Antiplof 28 z	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Jong's Langedijker Vroege	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

-) Middelvroeg selectie, die iets meer omblad vormt en enige weken later oogstrijp is dan de andere selecties.
) Selectie met erg weinig omblad; kan daardoor iets dichter dan normaal geplant worden.

VROEGE HERFSTRASSEN

(oogsttijd: augustus-september)

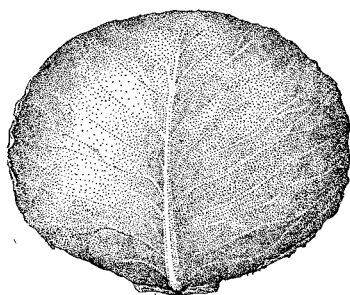
A - Langedijker Vroege Herfstwitte

Wordt vrijwel uitsluitend gebruikt voor de verwerking tot zuurkool. De grote gevoeligheid voor inwendig rand is echter een groot bezwaar. Zaai: eind februari-maart. Oogst: half augustus-eind september. Gewicht: 4,5-5,5 kg. Stronk vrij kort. Vrij veel buitenblad. Kool groot, rond, vast.

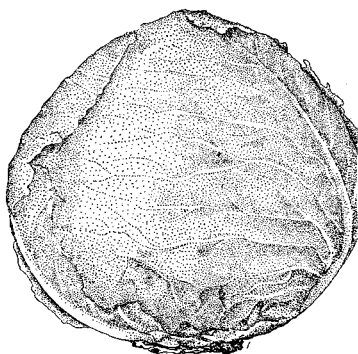
Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Gevoeligheid voor rand ¹⁾
Langedijker		
Vroege Herst 30 A	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	1
Jong's Langedijker		
Vroege Herfst	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	1

) 1 = minder gevoelig voor rand dan 2; 2 = minder gevoelig dan 3.

Succes

Kolos

B - Roem van Enkhuizen — GeIntr.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen 1902.

Door zijn inwendige structuur en geringe gevoeligheid voor rand zeer geschikt voor verwerking tot zuurkool.

Zaai: begin maart. Oogst: augustus.

Gewicht: 4,0—5,0 kg.

Stronk kort. Vrij weinig buitenblad, dat iets gebobbeld is, grijsgroen
Bladrand golvend. Kool groot, rond tot iets hoogronde, zeer vast.

LATE HERFSTRASSEN (oogsttijd: oktober-december)

A - Langedijker Late Herfstwitte

Geschikt voor zuurkool, doch erg gevoelig voor inwendig rand.

Zaaitijd: eind februari-maart. Oogst: oktober.

Gewicht: 5,5-7,5 kg.

Stronk matig lang. Veel buitenblad. Kool groot, rond tot hoogronde, vrij vast.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Gevoeligheid voor rand ¹⁾
Langedijker Late		
Herfst Octoma	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	2
Randex	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	1
Langedijker Herfst		
(Herkules)	N.V. De Groot & Slot, Heerhugowaard	3
Late Herfst	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	3

¹⁾ 1 = minder gevoelig voor rand dan 2; 2 = minder gevoelig dan 3.

1 - Succes — K.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Geïnt.: 1936.

Door zijn vaste kool met goede inwendige structuur en geringe gevoeligheid voor rand zeer geschikt voor zuurkool. Kan onder gunstige omstandigheden tot januari worden bewaard. Soms nogal gevoelig voor rotkoppen.

Maaitijd: maart. Oogst: half oktober-december.

Gewicht: 5,0-7,0 kg.

Stromk zeer lang. Zeer veel buitenblad met sterk golvende bladrand, lange bladsteel. Blad grijsgroen, soms iets rood geaderd. Kool iets afgerond, zeer vast, groen.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Gevoeligheid voor rand ¹⁾
Aangedijker Extra		
Late Herfst Novema	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	1
Herfstdeelen	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	1
Jong's Nora	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	1
Jong's Succes (rond type)	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	1

1 = minder gevoelig voor rand dan 2; 2 = minder gevoelig dan 3.

2 - Kolos — Geïnt. door Gebr. Broersen, Tuitjenhorn.

Jong iets later dan Succes. Matig gevoelig voor inwendig rand. Geschikt voor zuurkool. De vrij grove inwendige structuur is soms een bezwaar, reden waarom men wel aanbeveelt dit ras nauwer dan normaal te planten.

Maaitijd: maart. Oogst: november-december.

Gewicht: $\pm$ 5,5-7,5 kg.

Stromk matig lang. Veel groot buitenblad met geplooid of golvende bladrand en korte bladsteel. Blad grijsgroen. Kool overwegend rond, vast.

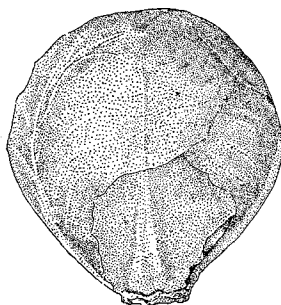
Kolos is in de praktijkproeven 1966-1967 beproefd en aanbevelenswaardig geacht. Het ras was weinig gevoelig voor inwendig rand.

BEWAARRASSEN

1 - Langedijker Bewaarwitte

In dit ras komen een aantal typen voor die sterk in bewaareigenschappen en morfologische kenmerken variëren. In de praktijkproeven zijn alleen die selecties aanbevolen die aan redelijke eisen met betrekking tot de bewaarbaarheid voldoen. Bij de aanbevolen selecties werden in

WITTEKOOL

Langedijker Bewaarwitte (nieuw type)

de genomen proeven verschillen in gevoeligheid voor het zgn. „grijs vastgesteld.

Zaaitijd: maart. Oogst: half oktober-half november.

Gewicht: 3,5-4,0 kg.

Stronk lang, veel buitenblad, groen-grijsgroen, met golvende, soms glad de bladrand. Kool omgekeerd eirond, zeer vast.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door
Langedijker Bewaar ¹⁾	Gebroeders Bakker, Noord-Scharwoude
Langedijker Bewaar Decema ¹⁾	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Langedijker Extra Late Bewaar ¹⁾	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Stark Winter no. 20, groen type ¹⁾	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn
Langedijker Deense Witte Poolster	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard
Jong's Langedijker Bewaar	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Langedijker Bewaar	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
Langedijker Bewaar ¹⁾	} „West Friesland", Wijdenes
	} N.V. C. W. Pannevis, Delft

¹⁾ Leken in mindere mate vatbaar voor een aantasting door het zgn. grijs dan de overige selecties.

Het overnemen van gegevens
uit deze rassenlijst is toegestaan mits met
duidelijke bronvermelding.

WORTEL

(*Daucus carota* L.)

De wortel behoort tot één van de belangrijkste vollegrondsgroenten. De totale produktiewaarde bedraagt bijna 30 miljoen gulden. Hiervan wordt ongeveer 20 procent gesteriliseerd of gedroogd.

Van de vroege peen wordt ongeveer 70 ha onder glas geteeld. Deze teelt wordt grotendeels in de herfst uitgezaaid. Een aparte plaats neemt de teelt van zogenaamde „onderdekkers” in, die in de zomer uitgezaaid en na de winter geoogst worden. Deze teelt is in de laatste jaren belangrijk uitgebreid. De meeste vroege vollegrondspeen wordt na de winter uitgezaaid. Hiervan komt de aanvoer in juni op gang, na de winter van de glaspeen en van de ondergooiers. Voor de vroege teelten worden selecties van Amsterdamse Bak gebruikt. Ook voor de latere teelten is dit ras gewild. Alleen op hoge, slecht vochthoudende of natte gronden geeft men veelal de voorkeur aan Nantes. Het gehele aanbod met deze twee rassen beteeld bedraagt vaak meer dan 1000 ha. De bijna even groot areaal wordt ingenomen door winterpeen, die een veel langere groeiperiode vraagt en waarvan de wortels ook veel waardeerder worden. De rassen die men hiervoor gebruikt zijn Flakkeese, Flaro en Berlikumer. Bij deze rassen gaat men steeds meer op een goede regelmatige kleur letten, niet alleen van het vlees, maar ook van de pit. Deze hangt behalve van de erfelijke aanleg ook af van de rijptijd van de wortel (jonge wortels zijn bleker dan oudere) en de groei-omstandigheden (als het bijvoorbeeld te koud is blijven de wortels bleek).

In Nederland geteelde rassen voldoen in redelijke mate aan de behoeften van de industrie. Vooral nu de kleur van de late rassen belangrijk verbeterd is geeft men hieraan voor de voorkeur boven buitenlandse rassen.

In deze rassenlijst zijn ook enkele rassen opgenomen waarvoor van de zijde van de industrie soms enige belangstelling bestaat, te weten Kieler Rode, Chantenay, Signal, Juwarot, Rothild, Little Finger en Rubica. Veel ervaringen met de teelt ervan heeft men in Nederland niet.

VROEGE WORTEL

A - Amsterdamse Bak

In Nederland is Amsterdamse Bak het ras voor de vroege teelt. Dit ras heeft een goede verzorging en een behoorlijk losse, goed vochthoudende grond nodig. De stuggere en de drogere gronden zijn voor dit ras niet zo geschikt.

Amsterdamse Bak wordt gebruikt voor zaai van voorjaarspeen onder glas in oktober of eventueel later, voor zaai van zomerpeen in de vollegrond in het voorjaar en voor zaai van herfstpeen in juli of begin augustus.

De in de praktijkproeven 1966-1967 opgenomen selecties zijn zowel onder platglas als in de vollegrond beproefd. Hierbij is gelet op de geschiktheid voor de vroege vollegrondsteelt, voor de herfstteelt en voor de teelt als onderdekkers.

Wenig loof. Wortel half lang, cilindrisch of iets conisch.

WORTEL

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Platglas- teelt	Vroege vollegroonds- teelt	Herfstteelt	Onder- dekkers
Amsterdamse Bak, Sweetheart	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	+	+	+	+
Amsterdamse Bak	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk		+	+	+
Amsterdamse Bak, broeitype	„Greenfields”, Rozenburg	+	+	+	+
Cylindra	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	+	
Amsterdamse Bak 463	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude		+		
Amsterdamse Bak	N.V. Wed. P. de Jongh en fa. Koning en Vlieger, Goes	+			
Amsterdamse Bak	Coöp. L.T.B., Alkmaar	+	+	+	+
Zoete Amsterdam- se Bak	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	+	+	+	+
Amsterdamse Bak, vroeg	N.V. C. W. Pannevis, Delft	+	+	+	+
Amsterdamse Bak, type I	N.V. C. W. Pannevis, Delft	+		+	+
Amsterdamse Bak, type II	N.V. C. W. Pannevis, Delft	+	+		
Sucram	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+		+	+
Amsterdamse Bak, type 2	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht			+	+
Amsterdamse Bak	Ruiter's Zaden, Andijk-Oost	+		+	+
Amsterdamse Bak, Foram	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen			+	+
Amsterdamse Bak, lang type	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen				+
Amsterdamse Bak	C.V. D. v. d. Sluijs en Zn., Honselersdijk		+	+	+
Amsterdamse Bak	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam		+	+	+

+ = geschikt voor de aangegeven teeltwijze.

ZOMERWORTEL

A - Amsterdamse Bak

Op losse en tegelijk goed vochthoudende gronden kan men in Nederland het hele jaar door, dus ook in de zomer Amsterdamse Bak telen. In de regel neemt men dan niet de selecties met het allerfijnste loof daar hiervan de loofontwikkeling soms te wensen overlaat.

B - Nantes

Op iets minder losse of niet al te vochtrijke gronden voldoet Amsterdamse Bak soms minder goed en bevallen de niet te grove Nantes typen vaak beter.

Van Nantes zijn twee typen te onderscheiden. Het type aangeduid als slanke Nantes vormt een matig lange, slanke cilindrische wortel met en soms iets toelopende kop, terwijl het andere type iets korter is en oms iets conisch.

Van beide typen zijn in de praktijkproeven 1963-1964 selecties aanbevolen. Tussen de verschillende herkomsten komen verschillen voor in de hoeveelheid loof, vroegheid, en uit- en inwendige kleur.

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1963-1964

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Loof- hoeveel- heid ¹⁾	Vroeg- heid ²⁾	Kleur ³⁾	
				uit- wendig	in- wendig
Type Nantes					
Nantes	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes	3,2	3,5	3,0	2,4
Nantes	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	3,0	2,5	2,9	2,8
Porto	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	3,8	2,9	3,2	3,1
Blendero	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	3,2	3,5	3,4	3,2
Piptop	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	3,8	3,3	3,5	3,3
Nantes	„West Friesland”, Wijdenes	2,7	3,3	3,4	3,7
Nantes	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	3,7	3,5	3,2	3,3
Type Slanke Nantes					
Nantes Ideaal	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	3,0	3,0	3,4	2,7
Nunhem's	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	2,2	3,3	3,4	3,6
Voorjaarswortel	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,3	3,5	3,4	3,3
Priniant	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	3,3	3,5	3,4	3,3
Nantes	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	2,5	3,5	3,9	3,7
) 1 = weinig, 5 = veel.) 1 = laat, 5 = vroeg.) 1 = slecht, 5 = goed.					

1) 1 = weinig, 5 = veel.
2) 1 = laat, 5 = vroeg.
3) 1 = slecht, 5 = goed.

WINTERWORTEL

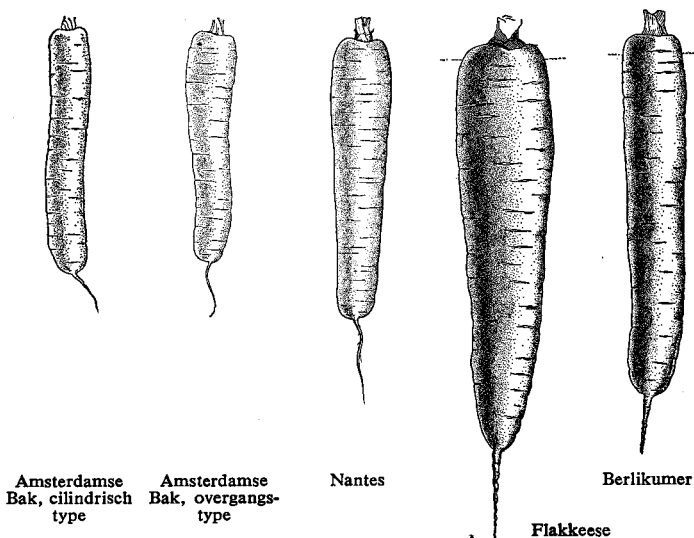
A - Flakkeese

Voor winterpeen wordt dit ras het meest gebruikt. Het is een zeer produktief, oogstzeker ras met een goede kwaliteit. Geschikt voor transport en bewaring.

Het oorspronkelijke oude type is nu vrijwel geheel verdwenen en vervangen door het zogenaamde verbeterde type met een iets langere, slankere wortel van iets betere vleesstructuur en kleur.

Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch, stomp.

WORTEL

Aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

Aangeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Lengte ¹⁾ wortel	Gladheid ¹⁾ wortel	Kleur ¹⁾ uitwendig	Kleur ¹⁾ inwendig
Vita Longa	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	3,1	3,2	3,2	3,4
Verb. Flakkeese Stomppuntige	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	2,9	3,1	3,2	3,1
Verb. Flakkeese Stam B.R.I.	Fa. C. Groenendijk en Zn., Sommelsdijk	3,1	3,4	3,2	2,3
Rode Cylinder	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	2,7	2,8	3,0	4,4
Flakkeese type C	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	2,7	2,9	2,8	3,1
Flakkeese (Winter) B	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	3,5	3,0	3,2	2,4
Marcato (Winter)	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	2,8	3,2	3,3	2,9
Rialto	N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen	2,6	3,0	2,9	3,3
Flakkeese Fakkel	N.V. C. W. Pannevis, Delft	2,8	3,2	3,6	3,6
Origineel	„West Friesland”, Wijdenes	3,5	3,3	3,7	3,6
Flakkeese ²⁾	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam				

¹⁾ 1 = slecht, 5 = goed. ²⁾ cilindrisch type.

- **Flaro** — K.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Kw.r.: 1951 en type Flakkeese dat zich onderscheidt door de paarse voet van zijn ladstelen.

- **Berlikumer**

De kwaliteit van de wortel is beter dan die van Flakkeese. Is evenwel minder produktief en minder goed te bewaren en te vervoeren. Loof matig zwaar. Wortel tamelijk lang, licht conisch of cilindrisch, lad, stomp.

aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

angeduid door selectiebedrijf als	Ingezonden door	Lengte ¹⁾ wortel	Gladheid ¹⁾ wortel	Kleur ¹⁾ uitwendig	Kleur ¹⁾ inwendig
erjo Origineel (Verb. Berlikumer) ²⁾	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude				
erlikumer	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	2,9	3,0	3,0	3,4
erlikumer	N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam	2,9	3,1	3,4	2,7
		2,9	3,4	3,5	2,9

1 = slecht, 5 = goed. ²⁾ conisch type.

SPECIALE RASSEN VOOR DE INDUSTRIE

De Nederlandse verwerkende industrie gebruikt thans overwegend og selecties van de in het voorgaande hoofdstuk vermelde rassen. Daarnaast bestaat er soms interesse voor speciale rassen òf om de vorm en grootte van de wortels òf om de goede kleur. Bij de teelt ervan zal men er rekening mee moeten houden, dat deze rassen vaak minder produktief zijn dan de normaal geteelde en hiermee in vroegheid overeenkomende rassen.

Blaurs Kieler Rode — K.: C. Bauer, Kiel, Duitsland.

In Duitsland gekweekt ras dat door zijn uitstekende kleur en hoog roestofgehalte soms gevraagd wordt door de verwerkende industrie voor drogen. Is alleen als hoofdgewas te telen. De opbrengst ligt zeker 10 procent lager dan van Berlikumer, terwijl de ruwe huid extra verliezen bij het schrapen van de wortels met zich meebrengt. Is verder iets vroeger.

Tamelijk zwaar loof. Wortel matig lang, conisch, puntig, tamelijk ruw. Kleur van vlees en pit rood.

WORTEL

Chantenay

Voor steriliseren en drogen bestaat soms belangstelling voor selectie van Chantenay met een rode pit. Goede selecties van dit ras behoeven wat de opbrengst en kwaliteit betreft meestal niet voor die van Flakkeese en Berlikumer onder te doen.

Matig vroeg ras. Soms veel last van barsten.

Matig zwaar loof. Wortel halflang, vaak erg dik, conisch, stom

Signal — K.: J. T. Hofmann, Kleinsendelbach über Erlangen, Duitsland. Kw.r.: 1966. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Vroeg ras, dat veel lijkt op Parijse Broei, maar dat zich hiervan onderscheidt door de belangrijk betere kleur van de wortel en het korte loof. Wegens de 3-4 cm dikke, bijna ronde wortels wordt dit type soms gevraagd voor steriliseren.

Weinig loof. Wortel vrijwel rond tot iets platrond, klein, goede kleur

Juwarot — K.: A. en W. Wagner, Heidelberg, West-Duitsland. Kw.r. Aangevraagd. V.: C. J. Beemsterboer, Warmenhuizen.

Drogestof en caroteengehalte vrij hoog. De opbrengst ligt tussen die van Bauers Kieler Rode en Flakkeese in.

Wortel tamelijk conisch, matig lang en glad. In- en uitwendige kleur in de regel goed.

Rothild — K.: K. Hild, Marbach am Neckar, West-Duitsland.

Dit ras komt wat het type betreft het dichtst bij de Korte Flakkeese. De opbrengst ligt tussen die van Bauers Kieler Rode en Flakkeese in. De gladde wortel heeft een behoorlijk uniforme in- en uitwendige kleur.

Little Finger — K.: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1967.

Ongeveer even vroeg als Amsterdamse Bak, waarvan dit ras zich onderscheidt door het kortere loof en de fijnere wortel, die speciaal geschikt zou zijn om als hele wortel te steriliseren. Door de vrij zwakke groeikracht van dit ras waarschijnlijk alleen geschikt voor de betere wortelgronden.

Wortel kort en fijn, cilindrisch tot licht conisch, goede kleur. Zet weinig loof.

Rubica — K.: Fa. Haubner, Worms-Weinsheim, Duitsland. Kw.r. 1967. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

De opbrengst is vrij wat lager dan van de Flakkeese.

Korte, sterk conische wortel met een uitstekende in- en uitwendige kleur. De huid van de wortel is wat te ruw.

Lijkt bruikbaar om te drogen.

LIJST VAN EIGENAREN VAN GOEDGEKEURDE KLONEN EN VAN LICENTIEHOUDERS

AARDBEI

Cambridge Vigour

eigenaren van goedgekeurde klonen:

- l. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther
- l. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
- a. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot

lista

eigenaren van goedgekeurde klonen:

- l. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo
- l. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest
- uinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)
- a. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot

licentiehouders:

- ardbeiencommissie van de A.B.T.B., Karstraat 77, Huissen
- Arends Azn., Hooiweg 94a, Paterswolde
- C. Braber, Laône 20, Renesse (Zld.)
- l. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel
- l. Cerpentier, Het Zand 33, Koewacht
- oöp. Veilingver. Deventer e.o., Dominéstraat 5, Twello
- oöp. Veiling Geldermalsen e.o., Deilseweg 7, Geldermalsen
- l. F. Duivenvoorden, Lisserdswarsweg 716, Haarlemmermeer, P. Abbenes
- l. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther
- l. A. Eggermont, Jac. de Waalstraat 28, Lamswaarde
- l. J. van Enckevoort, Americaanseweg 43, Sevenum
- l. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo
- l. M. A. Goossens, Eerenburg 20, Nispen
- l. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest
- l. Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas
- l. Hoogland, Omval 41a, Alkmaar
- a. H. J. Houwer & Zn., Terborgseweg 10, Breedenbroek (Gld.)
- l. van Huet, Agnietenwal 6, Sittard
- l. Kanters, Statenweg 22a, Venhorst
- l. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek
- l. H. Konings, St. Maartenstraat 3, Oud-Gastel
- l. J. S. Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel
- a. Le Feber & Co., Laag Boskoop 36a, Boskoop
- l. v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleeuwijk (N.Br.)
- l. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik
- l. H. L. van Melick, Leropperweg 13a, St. Odiliënberg
- l. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
- l. Oostergero, Zijtak Oostzijde 122, Nieuw-Amsterdam
- l. P. J. van Overveld, Voorstraat 239, Roosendaal
- l. de Pagter, Zandweg 17, Ritthem
- l. Pleunis, Lochtstraat 3, Stamproy
- l. P. Robben, Raadhuisstraat 3, Berkel-Enschoot
- l. Sonneveld, Ziekenwei 4, Rockanje
- l. Spek, IJsseldijk 55, Veessen
- uinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)
- lectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland“, Dorpsweg 5, Wissenkerke
- a. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
- l. Tielen, Hees 4, Sevenum
- l. Tielen, Hees 6, Sevenum
- l. Timmerman, Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk
- l. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg
- l. G. Vissers, Zwarte Plakweg 71, America
- l. v. d. Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (post Schaesterbrug, Fr.)
- l. V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel
- l. J. Th. Willems, Simonstraat 25, Sevenum

Glasa

Eigenaren van goedgekeurde klonen:
V.V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel

Licentiehouders:

Aardbeiencommissie van de A.B.T.B., Karstraat 77, Huissen
J. Arends, Hooiweg 94a, Paterswolde
J. C. Braber, Laône 20, Renesse (Zld.)
M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel
G. Carpentier, 't Zand 33, Koewacht
Coöp. Veilingver. Geldermalsen e.o., Deilseweg 7, Geldermalsen
M. W. v. Dijk, Broekstraat 3, Dinther
Fa. W. van Geest en Zn., Poelkade 32, Naaldwijk
A. M. A. Goossens, Eerenburg 20, Nispen
A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest
S. Heijkamp, Plettenburg 11, Jutphaas
Jb. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek
Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel
W. v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleeuwijk
W. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik (L.)
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo-Venray
C. Pleunis, Lochtstraat 3, Stamproy
M. Sonneveld, Ziekenwei 4, Rockanje
C. Spek, IJsseldijk 55, Veessen
A. v. d. Star, Zoetendijk 10, Reeuwijk
Stichting Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)
Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke
Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
G. Tielen, Hees 4, Sevenum
C. Timmerman Czn., Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk
L. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg
Q. van de Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (post Schaesterbrug, Fr.)
W. J. Th. Willems, Simonstraat 25, Sevenum

Gorella

Eigenaren van goedgekeurde klonen:

M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel
M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther
Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

Redgauntlet

Eigenaren van goedgekeurde klonen:

L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

Regina

Eigenaar van goedgekeurde kloon:

Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke

Licentiehouders:

J. Arends Azn., Hooiweg 94a, Paterswolde
J. C. Braber, Laône 20, Renesse
M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel
G. Carpentier, 't Zand 33, Koewacht
M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther
S. Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas
W. v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleeuwijk
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
M. Sonneveld, Ziekenwei 4, Rockanje
Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke

- a. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
- . Timmerman Czn., Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk
- uinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)
- . J. Th. Willems, Simonstraat 25, Sevenum

enga-Sengana

igenaren van goedgekeurde klonen:

- . Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo
- uinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

icentiehouders:

- . Arends, Hooiweg 94a, Paterswolde
- l. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel
- . Cerpentier, 't Zand 33, Koewacht
- l. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther
- . A. Eggermont, Jac. de Waalstraat 28, Lamswaarde
- . M. A. Goossens, Eerenburg 20, Nispen
- . Hagens, Witveldweg 8, Grubbenvorst
- . Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest
- Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas
- . Hoogland, Omval 41a, Alkmaar
- van Huet, Agnietenwal 6, Sittard
- l. Kanters, Statenweg 22a, Venhorst
- ys Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel
- . v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleeuwijk
- . Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik
- . W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
- . P. Robben, Pr. Julianastraat 6, Berkel-Enschot
- . Spek, IJsseldijk 55, Veessen
- . v. d. Star, Zoetendijk 10, Reeuwijk
- electie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke
- a. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
- . Tielen, Hees 4, Sevenum (L.)
- . Timmerman Czn., Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk
- uinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)
- . V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel
- . Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg
- . G. Visser, Zwarte Plakweg 71, Horst-America
- . v. d. Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (p. Schaesterbrug, Fr.)
- . J. Th. Willems, Simonstraat 25, Sevenum

alisman

igenaren van goedgekeurde klonen:

- . Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas
- . Konijn, Zuiderweg 18a, Zuid-Beemster
- . v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleeuwijk
- . Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik
- . W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
- a. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
- uinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

ola

icentiehouders:

- ardbeiencommissie van de A.B.T.B., Karstraat 77, Huissen
- . Arends, Hooiweg 94a, Paterswolde
- tichting „Boom en Vrucht”, Tielsestraat 95, Kesteren
- . C. Braber, Laône 20, Renesse
- l. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel
- . Cerpentier, 't Zand 33, Koewacht
- oöp. Veilingver. Geldermalsen e.o., Deilseweg 7, Geldermalsen
- l. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther
- l. Duivenvoorden, Lisserweg 716, Lisserbroek/Haarlemmermeer
- l. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo
- a. W. van Geest en Zn., Poelkade 32, 's-Gravenzande
- . Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest
- . Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas

Fa. H. J. Houwer & Zn., Terborgseweg 10, Breedenbroek
 Jb. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek
 Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel
 N. Konijn, Zuiderweg 18a, Zuid-Beemster
 Fa. A. van Liere en Zn., Maalstede 31, Kapelle (Zld.)
 W. v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleenwijk (N.Br.)
 W. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik
 L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo
 W. P. Robben, Raadhuisstraat 3, Berkel-Enschot
 M. Sonneveld, Ziekenwei 4, Rockanje
 Stichting Selectie- en vermeerderingsbedrijf Zeeland, Dorpsweg 5,
 Wissenkerke
 A. v. d. Star, Zoetendijk 10, Reeuwijk
 Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot
 Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)
 L. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg
 Q. v. d. Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (post Schaesterbrug, Fr.)
 A. G. Vissers, Zwarte Plakweg 71, America
 W. J. Th. Willems, Simonstraat 25, Sevenum

Samenstelling van de commissies voor de beoordeling van de praktijkproeven

Commissie praktijkproeven herfstprei 1967 en zomerprei 1967-1968

Ir. P. Riepma, voorzitter; P. de Jong, S. Peeters, M. van Rijkevorsel en G. Verschuren voor de tuinders te Breda; H. M. C. Nuyten van de proeftuin te Breda; J. A. v. d. Berg en J. Koelewijn (N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk), P. Broersen en W. Duys (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn), ir. W. v. d. Arend, Th. W. Jansen en J. Litjens (N.V. Nunhem's Zaden, Haelen), C. van Ophem (N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht), A. H. W. Pellekaan (N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen), N. Groot en J. Koopman (N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen), W. v. d. Ven en J. J. A. Wesseling (N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam) voor de selectiebedrijven; T. H. van Noort (Drogerij C. B. Elburg), C. A. Michielsens, M. J. C. A. de Man en M. J. de Man Jr. (N.V. Preservenbedrijf, Breda) voor de verwerkende industrie; A. van Gastel voor het rijkstuinbouwconsulentschap te 's-Hertogenbosch; A. de Jong voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; R. van Dam voor het I.V.T. te Wageningen; P. Bruin, H. Hoogenboom, J. Koenis, C. M. van Koevinge en H. T. Plomp voor de N.A.K.-G. te 's-Gravenhage; J. Betzema, J. C. Commandeur, N. J. Snoek en A. Tolman voor het P.G.V. te Alkmaar; W. van Deelen en J. Kok voor het Sprenger Instituut te Wageningen.

Commissie praktijkproeven pronkboon 1967

Ir. P. Riepma, voorzitter; J. W. Peeters, tuinder te Grubbenvorst; W. Stokdijk, tuinchef proeftuin te Huissen; H. Singer (N.V. „Hem”, Hem), K. Bruin (N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes), C. van Ophem (N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht), G. v. d. Hoeven en H. de Leeuw (N.V. Jo's Reyers, Zwijndrecht) voor de selectiebedrijven; B. Alink en G. J. Hiddink voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Arnhem; M. P. Z. Joosten voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Roermond; ir. E. Drijfhout en A. van Steenbergen voor het I.V.T. te Wageningen; ir. G. T. Grooters en J. Koenis voor de N.A.K.-G. te 's-Gravenhage.

Commissie praktijkproeven witlof 1966-1967

Ir. P. Riepma, voorzitter; J. Laan, Jac. Komme, J. Komme en K. Komme voor de tuinders te Alkmaar; J. Weesjes, tuinder te Wageningen; J. A. v. d. Berg en J. Koelewijn (N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk), P. Broersen en W. Duys (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn), Jos Huizer en J. Huizer Jr. (Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord), D. Barten Jr. en P. Barten (N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude), ir. W. v. d. Arend en T. Scheenen (N.V. Nunhem's Zaden, Haelen), F. L. E. Philibert en J. Volwerk, Sommelsdijk, C. van Ophem (N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht, J. J. A. Wesseling en R. Zwaan (N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam) voor de selectiebedrijven; R. Huizing (Fa. K. L. de Boer, Kommerzijl) voor de handel; G. J. Hiddink voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Arnhem; P. Huisman en J. Krul voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; R. van Dam, dr. J. A. Huyskes en G.

Komen voor het I.V.T. te Wageningen; P. Bruin, H. Hoogenboom, ir. K. T. J. Inia, J. Koenis en D. de Jong voor de N.A.K.-G. te 's-Gravenhage; J. Betzema, J. C. Commandeur, ir. H. Jonge Poerink, C. Schaap, A. Tolman en J. Vlug voor het P.G.V. te Alkmaar.

Commissie praktijkproeven herfstwittekool 1966-1967

Ir. P. Riepma, voorzitter; D. Boots, J. Kuiper en A. Volkers voor de tuinders te Heerhugowaard; M. Bruin, bedrijfschef tuinbouwproefbedrijf „Geestmerambacht” te Oudkarspel; L. Beemsterboer, P. Beemsterboer en S. P. Klaver (N.V. C. Beesterboer, Warmenhuizen), P. Broersen en W. Duys (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn), J. Slot (N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard), D. Barten, P. Barten en J. A. Jong (N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude), C. Sol (Coöp. L.T.B., Alkmaar) en C. de Kraker (N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen) voor de selectiebedrijven; W. Saan (N.V. Hart en Co., Oudkarspel), P. de Nijs (N.V. de Nijs, Zuid-Scharwoude), H. N. Koster en J. C. Weener (N.V. Vereniging tot exploitatie van zuurkoolfabrieken Vezet, Warmenhuizen), P. Semeins (Fa. Stunnenberg en Co., Broek op Langedijk), K. Parelberg en W. Visser (N.V. Peter Verburg, Noord-Scharwoude) voor de verwerkende industrie; N. F. Verbart en B. van Zoest voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; A. Kraai, J. Lemmen en ir. M. Nieuwhof voor het I.V.T. te Wageningen; P. Bruin, H. J. Groot en J. Koenis voor de N.A.K.-G. te 's-Gravenhage; J. Betzema, J. C. Commandeur en J. Vlug voor het P.G.V. te Alkmaar; W. Rol voor het Sprenger Instituut te Wageningen.

Commissie praktijkproeven winterwortels 1966-1967

Ir. P. Riepma, voorzitter; S. Botman en Th. Mazee voor de tuinders te Ens; P. Kok voor de tuinders te Spierdijk; T. Hoogendoorn, O. van Houte en J. Westrate voor de tuinders te Waarde; P. Mantel, bedrijfschef proeftuin Ens; P. Broersen en W. Duys (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn), P. Barten en K. Kramer (N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude), K. Bruyn (N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes), C. van Ophem (N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht); B. v. d. Hoeven en H. de Leeuw (N.V. Jo's Reyers, Zwijndrecht); A. H. W. Pellekaan (N.V. Gebroeders Sluis, Enkhuizen); C. Duys, A. J. J. Elon, L. Hill en P. C. Kruithof (N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg) voor de selectiebedrijven; B. Bayense, D. Steenbergen en A. Oosthoek voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Goes; M. Kok voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; A. Kraai en ir. M. Nieuwhof voor het I.V.T. te Wageningen; P. Bruin, H. J. Groot, H. Hoogenboom, J. Koenis en C. M. van Koevinge voor de N.A.K.-G. te 's-Gravenhage; J. Betzema en N. J. Snoek voor het P.G.V. te Alkmaar; W. van Zoelen en J. Kok voor het Sprenger Instituut te Wageningen.

Commissie praktijkproeven wortels (Amsterdamse Bak) 1966-1967

Ir. P. Riepma, voorzitter; J. Beekhof, J. Broersen, P. Daams en H. Mazee voor de tuinders te Ens; J. Peeters voor de tuinders te Grubbenvorst; H. Groenendijk en C. van Opzeeland voor de tuinders te Haarlem; H. Ritsema, J. Ritsema en G. F. A. Timmers voor de tuinders

te Julianadorp; H. Bakker, W. van Ieperenburg, G. Post en T. Post voor de tuinders te Maarsen; K. Barnhoorn, W. Barnhoorn, C. van Egmond, S. J. Hoogervorst, A. Jonker, J. van Klaveren, J. de Niet, G. Parlevliet, P. Schaap, G. Spierenburg en L. Wijnands voor de tuinders te Noordwijk; P. Mantel, bedrijfschef proeftuin Ens; J. Koelewijn (N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk), J. de Haas en C. Sol (Coöp. L.T.B., Alkmaar), ir. W. v. d. Arend, L. v. d. Berk, H. Brentjens, J. Gijsman, A. de Jong, J. Litjens, G. Verboon en W. Verstappen (N.V. Nunhem's Zaden, Haelen), J. v. Dalen (N.V. C. W. Pannevis, Delft), J. Koopman, ir. T. W. Lefering, T. Nauta en A. M. Vijn (N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen), W. A. Vogelaar (A. Vogelaar, Poeldijk), A. Nauta, J. Swier en A. Zwaan (N.V. v/h A. Zwaan Jr., Enkhuizen), G. Jansen, H. Nugteren, C. Tijms, J. A. Wesseling en R. Zwaan (N.V. Rijk Zwaan, Rotterdam) voor de selectiebedrijven; D. A. van Veen (Unilever Research Laboratorium, Duiven) voor de verwerkende industrie; J. W. Vendel voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Amsterdam; L. Vlaardingerbroek voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Emmeloord; M. Kok voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn; A. G. Zandbelt voor het rijkstuinbouwconsulentschap te Utrecht; J. L. van Bennekom, S. Giezen, A. Kraai en ir. M. Nieuwhof voor het I.V.T. te Wageningen; N. Bakker, P. Bruin, H. J. Groot, H. Hoogenboom, ir. K. T. J. Inia, J. Koenis en H. T. Plomp voor de N.A.K.-G. te 's-Gravenhage; J. Betzema, J. C. Commandeur, N. Klaver en N. Snoek voor het P.G.V. te Alkmaar; W. Rol voor het Sprenger Instituut te Wageningen.

Personen die een selectie voeren, die door de praktijkproevencommissie is aanbevolen, zijn gerechtigd hiervan melding te maken in prijscouranten, advertenties e.d.

Dit recht eindigt als regel 6 jaar na beëindiging van de praktijkproeven en in ieder geval zodra nieuwe praktijkproeven zijn gehouden en/of zodra de uitslag niet meer in de rassenlijst wordt vermeldt.

REGISTER

REGISTER

A

Aardappel, 6
Aardbei, 9
 Achilles, 102
 Acram, 163, 169
 Admiraal, 62
 Advent, 136
 Ailresist RR, 163, 169
 Ajax, 165
 Akcel, 105
 Aktor, 105
 Albaster, 83
 Albino, 29
 Aldra, 188
 Algo, 137
 Allervroegste, 30
 Allervroegste A, 131
 Allervroegste Preko nr. 25, 131
 Allround, 167
 Alpha, 28, 30, 31, 33
 Alvro, 93
 Amanda, 101, 103
 Amplus, 105
 Amsterdamse, 81
 Amsterdamse Bak, 195, 196
 Amsterdamse Bak Foram, 196
 Amsterdamse Bak, Sweetheart,
 196
 Amsterdamse Fijne Donker-
 groene, 142
 Amsterdamse Snij, 118
Andijvie, 20
 Anik, 76
 Antiplof, 191
 Antiplof 28 z, 191
 Ardito, 111
 Argenta, 122
 Aromata, 52
 Artico Winterreus, 124
Asperge, 23
 Astrid, 30
 Atlas, 105
 Aubade, 62
Aubergine, 24
Augurk, 24
 Augusta, 191
 Augustcrop, 31
 Aurora, 70, 74
 AWU, 114
 Azes, 164, 166, 170

B

B 2963, 50
 BA 2, 168
 Bambina, 87
 Barendrechtse Markt, 155
 Barima, 7
 Barletta, 182
 Bassa, 102
 Baton, 122
 Bauers Kieler Rode, 199
 Beauty, 165
 Bergola, 147
 Berjo Origineel, 199
 Berlikumer, 199
 Bispor, 86
 Bitspot, 85
 Bladgroente Namenia, 124
 Blauwschokker, 82
 Bleekblad Bovengrondse, 95
Bleekselderij, 27
Bloemkool, 27
 Blondine, 112
Boerenkool, 35
 Bola, 180
 Boltardy, 94
 Bonus, 172
Boon, 37
 Bredase, 155
 Bredase Putjes, 140
 Breedblad Gele, 120
 Breedblad Scherpzaad Zomer, 148
 Breedblad Volhart Winter, 22
Broccoli, 64

C

Caesaro, 105
 California Wonder, 118
 Cambridge Vigour, 11, 12, 13
 Candor, 30, 31, 34
 Canner, 173
 Cantonner Witkrop, 67
 Carina, 111
 Centrum, 40, 41, 42, 49
 Ceva, 83
 Champagne Rood, 126
Champignon, 65
 Chantenay, 200
 Cherry Belle, 128
Chinese kool, 67

Civa, 7
 Climax, 29
 Cobrette, 76
 Cobri, 70, 76
 Combine, 56, 57, 58
 Compacta Bontbloeiend, 178
 Compacta Witbloeiend, 178
 Con Amore, 173
 Conservenmeester, 177
Consumptieraap, 67
 Cordon, 43, 49
 Corene, 44, 47, 50
 Craigres, 163, 169
 Cylindra, 196

D

Dageraad, 62
 Dark Skin Perfection, 79
 Deci-Minor, 100, 101
 Deciso, 98, 99
 Delfia, 155
 Delta, 109, 111
 Désirée, 64
 Detroit, 93
 Dominant, 64
 Donor, 165
Doperwt, 68
 Doré, 6
 Dorema, 151
 Double One, 78
 Driemaal Wit, 176, 177
 Dubbel Blank, 186, 188
 Dubbele Witte z. dr., 40, 42, 44,
 48, 50
 Duplex, 142
 Dupro, 180
 Dweg, 118
 Dynamo, 150

E

Edelblackpool, 100
 Edellof, 187
 Eénjarige Nietschieters, 142
 Eersteling (aardappel), 6
 Eersteling (wittekool), 190
 Eersteling, allervroegste, 190
 Eerste Pluk m. dr., 61
 Eerste Vroege Mei, 81
 Egyptische Platrond, 92, 93
Eierplant, 24
 Elan, 45, 48, 50
 Electra, 155

Elf, 76
 Elista, 17
 Emergo, 64
 Enkele Net, 116
 Enormus, 180
 Erecta, 63, 64
 Eskimo Winterreus, 124
 Esmeralda, 77
 Excellent (kropsla), 112
 Excellent (tomaat), 164, 166, 170
 Excellent (ui), 180
 Excelsior, 64
 Excelsior z. dr., 54
 Exclusief, 102
 Express (tuinboon), 173, 175
 Express (wittekool), 190
 Exquise RR, 164, 166, 170
 Extase, 164, 166, 170
 Extra Fijne Moskrul, 178
 Extra Vroege, 131
 Extra Vroege Mechelse, 186
 Extrema, 186
 Ezetha's Krombek Blauwschok, 82
 Ezetha's Superba, 57, 58
 Ezetha's Witkiem A, 172

F

Factum, 85
 Famo, 180
 Fannie, 112
 Felix, 176
 Ficus-reuzen, 123
 Finette, 75
 Fitis, 136
 Fivito, 102
 Flair, 41
 Flakkeese, 197, 198
 Flakkeese Fakkelt Origineel, 198
 Flakkeese (Winter) B, 198
 Flaro, 199
 Flits, 40, 47
 Flora Blanca, 32
 Forto (boon), 61
 Forto (wortel), 197
 Franse Trosprinses z. dr., 54
 Friese Gele, 88
 Frigomax, 156
 Frigostar, 156
 Frigotop, 156
 Fruka, 131
 Früremona, 150, 152
 Furore, 44
 Futura, 172

REGISTER

Fijne Kogel, 94
Fijne Krul, 178
Fijngekrulde, 118
Fijngekrulde Donkergroene, 118

G

Gaudry, 130
Géant d'hiver, 153
Gebaha A 30, 25
Gekrulde, 178
Gele Groenkop, 88
Gele Postelein, 120
Gewone, 178
Gewone Snij (peterselie), 118
Gewone Snij (selderij), 143
Gladoro, 93
Glases, 147, 149
Glasa, 10, 11, 13
Globe, 29
Globe III, 31, 33
Globeset RR, 168
Gloire de Quimper, 70, 73
Glory M, 164
Golden Plume, 27
Goliath, 121, 122, 126
Goliath Blauwe Reuzen, 90
Goliath Witte Reuzen, 90
Gorella, 11, 12, 13, 15
Gouden Oogst, 134
Goudgele Zelfblekende, 27
Granaat, 67
Great Lakes, 114
Green Spot, 85
Greenstar, 47
Grobol, 180
Groene Bredase Putjes, 140
Groene Postelein, 120
Groene Putjes, 137, 139
Groenetto, 138
Groenland, 138
Groespot, 86
Groka, 178
Groot Witpunt Broei, 130
Groso, 114
Grote Noordhollandse, 183
Grove Struik, 143
Guernsey Conqueror, 116
Guntruud, 25

H

Halfhoge Fijngekrulde Westlandse
Winterharde, 36

Halfrood-Halfwit, 129, 130
Hammer, 137, 138
Haogen nr. 2, 115
Happy, 169
Harvester, 50
Helda, 57, 58
Helro, 128
Helvetia, 121, 123
Heraut, 119
Herfstdeen, 193
Herfstgroene Record, 138
Herfstgroene (type Novum),
137, 138
Herfstreus, 122
Herkules, 192
Hiemalis, 153
Hilde, 112, 114
Hokus, 24
Hollandse Aurora, 105
Hollandse Roodkop, 88
Holpijp, 143
Holsteiner Bloed, 125
Huizer Middelvroege stam B, 187
Huizer stam B, 187
Huizer's Triplo, 128
Huro, 148
Hybride C, 149, 152
Hybride nr. 308, 149, 150, 152
Hybride nr. 320, 150, 152
Hyquick, 156
Hyscore, 156

I

Imitato, 164, 166, 170
Imposant, 80
Indures, 149, 152
Invicta, 105
Isabelle, 164, 166, 170
Italiaanse Roodkop, 67
Italiaanse Witte, 67
Iveto, 105
Ivory, 186, 188

J

Jabé, 106, 108
Jade, 78
Jaspa, 164, 166, 170
Jong's Langedijker Bewaar, 194
Jong's Langedijker Vroege, 191
Jong's Langedijker Vroege Herfst,
191
Jong's Nora, 193

ong's Succes, 193
 ulia, 191
 uniboon m. dr., 61
 upiter, 167
 uwarot, 200
 uweel, 93

K

Kagraner Sommer, 113
 Kebby, 77
 Kelvedon Wonder, 77, 81
 Keystone Resistant Giant, 118
 Kloek, 107
 Klein Witpunt, 129
 Knap, 105
 Knolselderij, 82
 Kogel, 93, 94
 Kogelronde, 94
 Kolos, 193
 Komeet, 130
 Komkommer, 83
 Koolraap, 88
 Koolrabi, 89
 Kordaat, 102
 Korrekt, 104, 107
 Kroot, 90
 Kropsla, 95
 Kwick, 104, 107

L

Lange Bos, 143
 Langedijker Bewaar (rodekool),
 134
 Langedijker Bewaar (wittekool),
 194
 Langedijker Bewaar Decema, 194
 Langedijker Bewaargele, 141
 Langedijker Bewaarrode, 133
 Langedijker Bewaarwitte, 193
 Langedijker Deense Witte
 Poolster, 194
 Langedijker Extra Late Bewaar,
 194
 Langedijker Extra Late Herfst
 Novema, 193
 Langedijker Gele Bewaar, 141
 Langedijker Gele Bewaar Orion,
 141
 Langedijker Herfst, 192
 Langedijker Herfstgele, 141
 Langedijker Herfstrode, 133

Langedijker Late Herfst Octoma,
 192
 Langedijker Late Herfstwitte, 192
 Langedijker Vroege Gele, 140
 Langedijker Vroege Herfst 30 A,
 191
 Langedijker Vroege Herfstwitte,
 191
 Langedijker Vroege Rode, 131
 Langedijker Vroege Witte, 190
 Lange Violette, 24
 Lange Witkiem, 171, 172
 La Reine, 182
 Late Belgische, 186
 Late Groene Putjes, 139
 Late Herfst, 192
 Late-Line, 157
 Late Putjes, 139
 Lecerf, 31, 33, 34
 Lecerf A, 32, 34
 Lecerf B, 32, 34
 Lecerf no. 12, 32, 34
 Legio, 75
 Levo, 25, 26
 Liba, 111, 112
 Little Finger, 200
 Long-Line, 156
 Lotus, 41, 47
 Lucore, 45
 Luctor, 180
 Luwi, 124
 Lux, 177

M

Maascross, 166, 170
 Magiola, 105, 108
 Major, 172
 Marcato, 198
 Marktveroveraar, 82
 Marktwonder, 134
 Matares, 150, 151
 Matem, 105
 May Princess, 111
 Mechelse, 186
 Mechelse Krombek, 82
 Mechelse Markt z. dr., 53
 Mechelse Middelvroege, 187
 Mechels Middelvroege sel., 188
 Megro Extra Vroeg, 186
 Megro Laat, 186
 Megro Middelvroeg, 188
 Meikoningin, 109
 Meilof, 188

REGISTER

Melex, 148
Meloën, 115
 Metoor, 172
 Metro, 53
 MG 2, 164, 169
 Middelhoge Fijngeskrulde Herfst,
 35
 Middelvroeg, 188
 Middelvroege nr. 16, 187
 Mid-Line, 156
 MM 13, 168
 MM 14, 168
 MM Extra, 168
 MM Super, 168
 Moneydor, 165
 Moneyglobe RR, 165, 167
 Moneymaker, 165, 166
 Monprecos, 165
 Mont Blanc, 29
 Morgenster, 119
 Moskrul, 118

N

Nantes, 196, 197
 Nantes Ideaal, 197
 Nebak, 119
 Neckarkönigin, 55
 Neckarland, 83
 Neckarreuzen, 113, 114
 Negenendertig, 105, 109, 110,
 111, 112
 Negenenzestig, 100, 102
 Neoro, 128
 Nero, 94
 Nestor, 52
 New Globe, 94
 Non Plus Ultra z. dr., 54
 Noordhollandse Bloedrode, 181
 Noordhollandse Strogele (sjalot),
 143
 Noordhollandse Strogele (ui), 181
 Noordster m. dr., 62
 Noran (kropsla), 98, 104, 108, 109
 Noran (spinazie), 151
 Norli, 120
 Nostro, 181
 Novum, 138
 Nr. 1, 129
 Nr. 10, 106
 Nr. 48, 177
 Nr. 62, 86
 Nr. 65, 155
 Nr. 116, 165

Nr. 121, 169
 Nr. 803, 147
 Nr. 1565, 33
 Nr. 1802, 103
 Nr. 1808, 103
 Nr. 2304, 168
 Nr. 2305, 168
 Nr. 2849, 105
 No. 5153, 61
 Nr. 6205, 128
 No. 40449, 188
 Nummer Vijf, 22
 Nunhem's Aktiva, 186
 Nunhem's Platronde, 93
 Nunhem's Robijn, 128
 Nunhem's Roodnerf, 155
 Nunhem's Selva, 187
 Nunhem's Voorjaarswortel, 197
 Nunhem's Vuurkogel, 94

O

Ogen, 115
 Oktavo, 42, 44, 50
 Olifant, 122
 Onderstam K, 171
 Onderstam KK, 171
 Onderstam NK, 171
 Onyx, 70, 74
 Oranje Ananas, 117
 Ostara, 139, 140
 Ouddorpse Bruine, 144

P

Panase, 164, 166, 170
Paprika, 117
 Paragon, 125
 Pareltros z. dr., 54
 Parijse Groene Krombek, 82
 Peer Gynt, 156
 Pepinex B, 87
 Perfected Detroit, 94
Peterselie, 118
 Petit Breton, 70, 74
Peul, 119
 Pfann's Grosser Sommer, 114
 Philvo, 188
 Pica, 86
Plantui, 182
 Plastro, 181
 Platte Witte Mei, 68
 Plena, 112
 Plenos, 98, 109

'ompeï, 182
 'ootui, 183
 'ostelein, 120
 'raagse Witte Broei, 89
 'rado, 112
 'recosa, 59
 'referent z. dr., 54
 'rego, 105
 'rei, 121
 'relubel, 43
 'relude, 41, 43, 46, 48, 49
 'renora, 105
 'resto, 57, 61
 'reto, 164
 'rimeur, 180
 'rimeur A, 30
 'rimo (kropsla), 102
 'rimo (tuinboon), 173, 175
 'rimodoro, 180, 181
 'rinant, 197
 'rins Albert, 81
 'robatine, 42, 46, 50
 'rocessor, 47
 'roduktiva, 187
 'rodunos, 181
 'rodurijn, 180
 'roeftuinkruising Limburgia, 23
 'roeftuins Blackpool, 99, 103
 'rofos, 110
 'rogress, 54
 'romessa, 188
 'rominent, 155
 'ronkboon, 63
 'ropa, 117
 'rotekta, 148, 151
 'utjes Donkergrone, 139

Q

Quedlinburger Speck, 55
 Queen Victoria, 125

R

Raapstelen, 124
 Rabarber, 124
 Radijs, 127
 Ramto, 70, 75
 Randex, 192
 Rapida, 178
 Rapide, 101, 103, 105
 Record, 29, 31
 Red Crown, 163, 169

Redgauntlet, 12, 13, 17
 Regina, 13, 14
 Reine Bon, 187
 Resistent, 99, 113
 Resistoflay-selecties, 149, 152
 Revada, 19
 Revro, 180
 Rialto, 198
 Rinaldo, 61
 Rivaal, 149, 152
 Robusta, 29
 Rode Cylinder, 198
 Rode Eersteling, 7
 Rode Globe, 128
 Rode Herfst, 133
 Rodekool, 131
 Rodeo, 83
 Roem van Brunswijk, 23
 Roem van Enkhuizen, 192
 Roem van Huissen, 51
 Roem van Warmenhuizen, 134
 Roem van Zwaag, 51
 Roem van Zwijndrecht, 83
 Roggli's Blauwe, 90
 Roggli's Vroege Witte, 89
 Roggli's Witte Broei, 89
 Roi des Fins vert, 70, 75
 Roi des Serpettes, 82
 Romax, 30
 Romeo, 32
 Romore, 57, 58, 60, 61
 Ronde Groot Witpunt, 129
 Ronde Helderode, 128
 Ronde Helderode Broei, 128
 Ronde Helderode Klein Witpunt, 129
 Ronde Kogel, 94
 Ronde Rode, 128
 Ronde Rode Broei, 128
 Ronde Rode Groot Witpunt, 129, 130
 Ronde Rode Klein Witpunt, 129
 Ronde Rode Saxa, 128
 Roodkopje, 129
 Roodnerf, 155
 Rosabella, 22
 Rota, 130
 Rothild, 200
 Rubica, 200
 Russische Reuzen, 142
 Rijncross, 170
 Rijsburger, 180
 R.Z.A., 188
 R.Z.B., 188

REGISTER

S

Sarina, 87
Savooiekool, 134
 Saxa, 128
 Saxa A, 128
 Saxa Broei, 128
 Saxafire, 128
 Saxa z. dr., 42
 Scarlet Champion, 130
Schorseneer, 142
 Secura, 100
Selderij, 142
 Selectie Bos, 155
 Selectie Huizer stam A, 155
 Selectie Onderdelinden, 180
 Selectie P.P., 187
 Selectie R.Z.A., 186
 Selectie R.Z.B., 186
 Selectie Slusia, 187
 Selectie Stiekema, 155
 Selsto, 29
 Senga Sengana, 16
 Serpette de Paris, 82
 Sesam, 32, 33
 Signal, 200
 Silva, 102
 Silvester, 114
 Sinden, 66
 Sinora, 102
 Sirene, 164
 Situla, 52
Sjalot, 143
Slaboon, 37
 Slendero 197
 Smalle Snijpronker, 63
 Small Sieve Freezer, 79
 Smaragd, 44
 Sneeuwbal, 68
Snijboon, 56
 Sobexas, 66
 Somycel, 66
 Spaanse Lange Rode, 118
 Spartan B, 149, 152
Spekboon, 55
Sperzieboon, 37
 Spica, 153
 Spiko, 190
Spinazie, 144
 Spinoza, 149, 152
 Spitse Vroege Groene, 136
 Splendor, 169
 Sporu, 85
 Sporu Lang, 85

Sporu S, 85
 Sprite, 77
 Sprouting Early K & V, 64
Spruitkool, 153
 Stabolite, 44
Stamslaboon, 39
Stamsnijboon, 61
 Stark Winter no. 20, 194
 Stator A en B, 102
 Staygreen, 177
 Stentor, 105
 Stoka, 186
Stokslaboon, 51
Stoksnijboon, 56
 Stuttgarter, 181, 182
 Subito, 147, 148, 149, 152
 Succes, 193
 Sucram, 196
 Suikermeloen Witte, 116
 Supcovert, 70, 75
 Superia, 57, 61
 Superkrop, 187
 Suprema RR, 168
 Suprima, 175
 Surprise, 166, 170
 Surprise Cfr, 168
 Suzan, 113
 Swift, 113

T

Tabletop, 156
 Talisman, 18
 Tanja, 8
 Telespot,* 86
 Tembo, 121, 122
 Tetra, 86
 Thor, 157
 Timperley Early, 125
 Tiptop (boon), 45, 50
 Tiptop (wortel), 197
Tomaat, 157
 Tonika, 104, 107
 Topgrade, 156
 Tophit, 113
 Topscore, 156
 Torpedo, 67
 Toska, 86
 Treffer, 172
 Trio, 176
 Triumphator, 114
 Troef, 50
 Truda, 25
Tuinboon, 171

'uinkers, 178
 'ussensoort, 34
 'wello's Vroegste Gele, 112
 'ijgerananas, 117
 'ype Romax, 29
 'ype 47, 111, 112

U

U, 179

V

'alore, 106, 108
 'eldsla, 183
 'encross, 25
 'enor, 120
 'entura, 100, 102
 'enus, 31, 33
 'erb. Flakkeese Stam B.R.I., 198
 'erb. Flakkeese Stomppuntige, 198
 'erbeterde L.P.D., 27
 'erbeterde Mechelse (bloemkool), 32
 'erbeterde Mechelse (witlof), 186
 'erbeterde Vroege Mechelse, 30
 'erbeterde Witkiem, 172
 'erbeterde Witkiem B, 172
 'erdo, 79
 'erdura, 36
 'ictor, 165
 'ictoria, 125
 'ictory, 165
 'ikimun, 150, 151
 'irtuosa, 145, 147, 148, 150, 152
 'ital, 149, 152
 'italis, 79
 'ita Longa, 198
 'ital R, 149, 152
 'itiesse, 103, 104, 107
 'lijmse Krombek, 82
 'ola, 12, 13, 16
 'remo-Inter, 155
 'remo-Moneymaker, 165
 'roege Groene Spitse, 135, 136
 'roege Juni m. dr., 61
 'roege Kogel, 94
 'roege Mechelse (bloemkool), 29
 'roege Mechelse (witlof), 186, 187
 'roege Mechelse sel. Huizer, 187
 'roege Mei, 81

Vroege Putjes, 137
 Vroege Record, 29
 Vroege Roodnerf, 155
 Vroege Selectie, 121
 Vroege Veense, 81
 Vroege Verbeterde Mechelse, 29
 Vroege Wagenaar, 42
 Vroege Witkiem, 173

W

Walcherse, 35
 Weeuwenselderij, 143
 Westfride, 187, 188
 Westlandia, 112
 Westlandse, 36
 Westlandse Enkele Net, 116
 Westlandse Fijne, 142
 Westlandse Halfhoge, 36
 Westlandse Herfst, 35
 Westlandse Lange Rode, 118
 Westlandse Winter, 36
 White Egg, 68
 Widuco, 45
 Widusa, 42, 45, 47, 50
 Wiesmoor Witte Broei, 89
 Winterkoning, 140
 Wika, 173, 176
 Winterkoning late, 140
 Winterkoning Stam A, 140
 Winterkoning „Wigro”, 140
 Winterreus Siegfried, 124
 Winterreuzen (prei), 122, 124
 Winterreuzen (spinazie), 153
 Wintersucces, 102
Winterui, 183
 Wintra, 151, 152, 153
 Witkiem, 173
 Witkiem M-1000, 173
Witlof, 183
Wittekool, 188
 Wolska, 182
 Wondergroen, 36
 Wonder van Voorburg, 114
Wortel, 195
 Wijbo, 180
 Wijdehoud, 181
 Wyola, 79, 81

Y

Yelvic, 165
 Yolo Wonder, 118
 IJsselcross, 167

REGISTER

Z

Zaai-ui, 179

Zeer Vroege Groene, 136

Zesweekse, 68

Zilverui, 182

Zoete Amsterdamse Bak, 196

Zoete Westlandse, 117

Zomerclimax, 31

Zomerkoning, 113

Zomer-Mechelse, 32

Zwindra, 139

Zwolse Krul, 143

Zwijndrechtse Putjes, 139